PUBLICAREA SOCIETATII PSIHOLOGICE DE LA MOSCOVA CU SPRIJINUL SOCIETATII FILOZOFICE S -PETER URGMG ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE PSIHOLOGII JURNAL, fondat de prof N Ya Grotom și A A Abrikosov AN XIII Sub redactia cărții S N Trubetskoy și L M Lopatin Cartea a III-a ( ) MAI - IUNIE MOSCOVA Tipolitografia Asociației str I N Ktsyunerev și Pimenovskaya, suspin casa Biblioteca "Runivers" Biblioteca "Runivers " CONŢINUT Pagină Din viaţa şcolilor superioare ale Imperiului Roman (Sfârșit) I Tsvetaeva Neogeometria și semnificația ei pentru teoria cunoașterii (Articolul) G Chelpanova Credinţă Studiu psihologic (Continuare) P Sokolova Credința în nemurire Prințul S N Trubetskoy Doctrina voluntară a voinței (Sfârșit) N Loe skago Faust rus A Lunacharsky Plyushkin - analiza psihologică a acesteia I Kaplan Critică și bibliografie I Recenzie de cărți Contrastele și simetria (G Tard L'Opposition universelle Essai d'une théorie des contraires) E Arkina L'anneé psychologique, publiée par A Binet, avec collaboration de H Beaunis et Th Ribot Secretarul de redacție Victor Henri Septieme annee Paris) H D Vinogradova William James, profesor la Universitatea Harvard Psihologia în conversațiile cu profesorii Tradus din engleză, Privatdozent de chiuvete univ V I Ivanovski Moscova, XIIIЦ- (în) N D Vinogradova Biblioteca "Runivers" Pagină II Pliant bibliografic II Revizuirea revistelor Revue philosophique A VolkovichiZ Capital Știri și note Societatea psihologică (Rapoarte despre întâlniri CIC-CC) o Raportul trezorierului societății pe anul lista membrilor Psih Condiții generale pentru premiul II D A Stolypin ANUNTURI Biblioteca "Runivers" Din viata scolilor superioare ale Imperiului Roman*) II De la profesori trecem la elevii scolilor superioare elene romane Nici antichitatea clasică, nici epoca imperială, până în a doua jumătate a secolului al IV-lea, nu au cunoscut vreo limitare în problema vârstei studenților Așa cum accesul la sofiștii și filozofii antici era gratuit pentru toată lumea, tot așa în sălile profesorilor din perioada imperială, ascultătorii din diferiți ani au convergit Elementul predominant a fost, desigur, adolescența, de la la de ani, și ceva mai mare Dar în același timp erau studenți și mult mai mari decât atât: D anul a sosit la Atena pentru a asculta prelegerile prințului Iulian, studentul de de ani din Atena era Vasile cel Mare; la de ani, Grigore Teologul și-a terminat cursul acolo) și abia la de ani s-a îndreptat către știință retorul din a doua jumătate a secolului al V-lea Superian); dupa de ani, a aparut la Atena cu scopul de a invatamant superior Septimius Severus, viitorul imparat roman in aceiasi ani a trecut *) Vezi Nr Întrebări de filosofie și psihologie) Vezi numărătoarea cronologică în Sievers, Das Leben des Libanîus, pp ao, nota -) Svida Lexic n sl Σουπεριανός; cf despre el Photius Biblioth p - Becker Exemple de îndreptare către filozofie în anii curajului matur au fost și în antichitatea clasică) spartan Sev Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" I TSVETAEV a predat știința elocvenței la Universitatea din Atena și Proeresius N Pe de altă parte, a devenit obiceiul părinților ambițioși să trimită la școli retori și copii mai mici, care ar fi trebuit să stea în liceu sub îndrumarea unui profesor de limbă și literatură sau de gramatică Astfel de studenți excesiv de tineri au apărut în publicul profesorilor, însoțiți de unchi sau profesori O compoziție atât de diversă și pestriță a dat naștere la ridicolizarea studenților mai în vârstă față de acești băieți; ca urmare a acestui fapt, ar fi trebuit să apară insulte și ciocniri reciproce în public Pentru a remedia acest gen de tulburare, unul dintre profesorii atenieni de elocvență ai secolului al II-lea a oferit o astfel de repartizare a locurilor în publicul său, încât studenții mai tineri s-au așezat mai aproape de scaunul

profesorului, iar locurile din mijloc erau ocupate de profesorii lor, care, probabil, trebuiau, uneori, să-și protejeze animalele de companie cu forța de insultele celor mai mari elevii care au fost așezați în băncile rândurilor superioare *) Multă vreme nu a existat o dată stabilită pentru încheierea cursului Prin urmare, Grigore Teologul a stat la Atena aproximativ un an, studiind științele elocvenței, filologiei, matematicii, filosofiei și o parte a medicinei) Libanius, care a stat acolo timp de patru ani, dorește să petreacă același timp în acest oraș, dedicându-se distracțiilor sale preferate *) H Mier Clinton, Fasti Romani I p) Philostratus Βίοι σοο II, cap X, j) Ulltnann, Gregorius von Nazianz, der Theologe, p ?) Libaniy T I p ai ed Reiske; Sievers uk soy , p Uneori studenți ai școlilor filozofice din epoca clasică s-au pregătit pentru predare timp de decenii Aristotel a fost elev al lui Platon timp de de ani, Zenon Stoicul a petrecut aproximativ de ani în prelegeri și lucrări literare, Cleanthes l-a ascultat pe Zenon timp de ani etc Biblioteca "Runivers" DIN VIAȚA SCOALĂRILOR SUPERIOARE ALE IMPERIULUI ROM Abia în anul , după cum s-ar putea crede, din cauza neplăcerilor apărute din viața dezordonată a studenților care procrasează, a fost emis un edict imperial, potrivit căruia elevii școlilor superioare din Roma urmau să finalizeze cursul până în anul (usque ad vicesimum annum), după care asupra îndatoririlor lor urmau să suporte toate îndatoririle civile *) Da, studenții care au studiat dreptul în orașul fenician Berita au fost autorizați prin legea împăraților Dioclețian și Maximian să rămână aici până în anul *) Mai târziu, Iustinian a stabilit un termen de sau ani pentru studenții la drept tot în Roma și Constantinopol) Intrarea într-o școală superioară nu era condiționată de lege de vreun examen obligatoriu și de vreun certificat de profesori de liceu Dar, cel puțin, printre retorii secolului al IV-lea după R Chr era obiceiul de a discuta cu noii veniți despre cunoștințele lor, pentru a determina gradul de maturitate al acestora pentru studiile viitoare La finalul negocierilor preliminare, numele noului participant a fost trecut într-o listă specială) Dacă au fost trimiși tineri care nu erau bine pregătiți, nu avem nicio indicație în acest sens Cu caracterul comercial al învățământului superior și rolul pe care l-a jucat atunci vanitatea profesorilor în ceea ce privește numărul de studenți și studenți, acest lucru cu greu s-a întâmplat Este menționat un singur caz de refuz al unui profesor de a dori să se alăture numărului studenților săi și, în plus, un refuz făcut într-o formă tranșantă și indignată Dar acest profesor era un Proclus neoplatonist ideal, în timp ce un sirian bogat din Antiohia a apărut ca student, alături de care) Cod Theod XIV, tit , i cp mai jos, pp nu și urm , unde este tipărită integral această lege) Cod pofta X, , i) Sapă Prooeni i-) Libaniy Ἐπιτζολαί ; ; Wolf, cf propriul lui T I, p Reiske * Biblioteca "Runivers" p Tsvetaev un prieten care și-a sedus soția și care după aceea s-a dus el însuși într-o desfășurare violentă, iar în acest copil s-a gândit să se dedice studiului filozofiei Proclu l-a alungat brusc *), bineînțeles cu gândul că știința lui ar trebui să fie percepută de o inimă curată Fiecare student nou înscris și-a ales profesorii la propria discreție Dar mai târziu obiceiul s-a dezvoltat pentru a fi strict împărțit între profesori și pentru a prelua atitudinile personale, adesea ostile ale mentorilor lor Această alegere a tinerilor din provincii a fost influențată de faima academică a profesorului, de poveștile elevilor mai mari care au venit pe locurile vacante și, de asemenea, bineînțeles, de voința părinților Acesta din urmă, însă, era uneori neputincios împotriva atracției interioare a tinerilor înșiși Așadar,

contemporanul lui Constantin cel Mare, filozoful lui Pergam Edesius, a fost trimis în tinerețe de tatăl său, om de familie nobilă, dar sărac, din Capadocia la Atena să studieze orice fel, dar numai o știință profitabilă Tânărul, însă, a intrat acolo sub îndrumarea profesorilor de filozofie și, după ce a trecut aici cursul acestei științe, s-a întors acasă Dezamăgirea tatălui față de acest rezultat al șederii fiului său în Grecia a fost atât de mare încât și-a alungat fiul afară din casă cu furie Dar luminat de lumina științei filozofice, fiul a căzut la picioarele tatălui său, a început să se roage pentru cererea lui și, cu această atitudine nobilă față de mânia părintelui, a atins atât de mult inima acestuia din urmă, încât tatăl după aceea l-a idolatrizat pe fiul său *) În ceea ce privește examenele finale, existența lor este menționată atât în perioada clasică, cât și în epoca imperială La școala lui Ephebes din Atena, strateg, cel mai înalt stat) Svyda p Ίλάριος; Foto Biblioth p Becker ■) Евнапий Viețile lui Phaosov X deci" -Str lui Aeosius Boiss -Did Biblioteca "Runivers" DIN VIAȚA SCOALĂRILOR SUPERIOARE ALE IMPERIULUI ROM demnitar El a urmărit progresul atât în afacerile militare, cât și mai târziu în științele predate aici - filologia, retorica și filozofia și artele, care se încadrează în conceptul grecesc de muzică El a onorat profesori distinși de Ephebes cu o invitație după masă În școlile de retorică, discursurile publice erau folosite ca examen, pe care elevii mai mari trebuiau să-l susțină pe teme date în prealabil și improvizate Nu pare să fi fost emis niciun certificat sau atestare scrisă Cu toate acestea, această libertate de alegere putea întâlni uneori, mai ales la Atena în secolul al IV-lea, și obstacole neașteptate - astfel încât un tânăr care venise aici din țara natală cu o intenție certă, s-a trezit cu un profesor de care nu auzise înainte sau pe care nu a ascultat dorinţe Studenții profesorilor atenieni din acest secol aveau un obicei foarte dezvoltat de a recruta noi studenți pentru tutorele lor în toate modurile posibile În acest scop, în toamnă, înainte de începerea anului universitar, în diferite puncte de pe litoralul mării, precum și de-a lungul drumurilor și de-a lungul șoselelor, au fost amplasate partide de tineri, fiecare cu propriul conducător și numele profesorului său trecători de munte care duceau la Atena și aici au așteptat momentul apariției noilor veniți Fie că a intrat o navă, fie că a apărut o caravana de oaspeți așteptați pe drumurile terestre, studenții luptându-se între ei, o corporație înaintea alta, au încercat să pună mâna pe prada, folosind toate mijloacele în același timp - lingușire, convingere, afecțiune și chiar și violența, dacă aceste metode ar fi invalide Rivalitatea recrutorilor s-a terminat adesea în lupte, cu bici, bastoane, pietre și chiar arme fiind folosite Pe malul mării, detașamentele studențești erau situate nu numai lângă Pireu, ci chiar și pe Capul Suniysky și în alte locuri de coastă) · !) Libany T I, p Reiske Biblioteca "Runivers" I TSVETAEV "Și ceea ce este foarte ciudat și lamentabil", spune Grigorie Teologul despre aceasta în predica sa funerară către Vasile cel Mare, "orașe, drumuri, porturi, vârfuri muntoase, câmpii, moșii de graniță, fiecare colț al Aticii și toată Grecia, chiar și majoritatea locuitorilor înșiși, au fost deja sechestrați în prealabil (r)*) Novice, care în același timp a devenit, parcă, prada războiului, a fost nevoit să renunțe la planul de studii întocmit anterior și a ajuns la profesor, al cărui grup studențesc s-a dovedit a fi mai puternic din punct de vedere fizic - Cunoscut în secolul al IV-lea potrivit PX, profesorul de elocvență Libanius, care a sosit la Atena în cu scopul de a deveni ascultătorul unui retor, a fost capturat mai întâi de corporația studențească a unui profesor

necunoscut de el, dar a doua zi dimineața acest nou venit a fost luat din ea de către partidul arabilor, care l-au târât cu forța la ei înșiși și, încheind în chan, au păstrat până atunci în această strânsă captivitate, până când a jurat să devină membru al acesteia și elev al profesorului ei DioFant, și el arab de naționalitate *) Începătorii erau capturați foarte des și într-o stare bolnavă, după o călătorie lungă într-o perioadă furtunoasă de toamnă Fostul elev atenian Eunapius povestește că a aterizat pe țărm în Pireu abia în viață, că tovarășii și rudele lui, însoțiți de care a făcut această călătorie, l-au adus din port la Atena sub brațe Și dacă nu au căzut în mâinile recrutorilor, atunci fie pentru că erau mulți dintre ei, fie pentru că au ajuns în Pireu seara târziu și au făcut trecerea noaptea și, mai mult, sub conducerea căpitanului navei lor , omul lor in oras si in aceste locuri) Hoteluri și pensiuni în Atena în secolul al IV-lea nu era și, prin urmare, tinerii în vizită au fost plasați pe *) T I, Slovo XX, p ed lac Billius) Libany T I, p Reiske; Svyda p sl Λψάνιος; Evnapii Βίοι φάοσόφ, κ soia -Λιβάνιος, p Boiss -Did) Decretul Evnapii, op -Προαφέσιος, p Biblioteca "Runivers" DIN VIAȚA SCOALĂRILOR SUPERIOARE ALE IMPERIULUI ROM prima dată a fost cu cineva care se stabilise acolo înainte - un prieten, rudă, compatriotă sau student care se bucura de cea mai mare autoritate a mentorului său *) Uneori, viitorii studenți și-au găsit primul adăpost pentru ei și în casele profesorilor lor Când Eunapius a fost târât din Pireu la Atena, era deja miezul nopții, dar căpitanul corăbiei, nu mai puțin responsabil cu cei nou-veniți, i-a condus pe toți la casa cunoscutului său, celebrul Proeresius Gazda bună, deși avea de ani, s-a ridicat imediat, a ridicat toată casa în picioare, a chemat rudele să-l ajute Locuinţa profesorului era plină de zgomot, glume şi râsete tinereşti la o oră atât de târzie); nu m-am culcat la aceeași oră, desigur, până dimineața Dimineața, tinerii călători au fost spălați în băi și așezați cu grijă alături de prieteni și în casele celor mai de încredere cetățeni Auzind despre starea precară de sănătate a naratorului nostru, care între timp era tratat, Proeresius își îndeamnă elevii să nu-l chinuie cu ridiculizări și jigniri, practicate în mod tradițional în raport cu toți nou-intrați în mediul academic), Elevii atenieni din secolul al IV-lea era obișnuit să se trateze nou-veniți în primele zile cu un tratament special La început, au îndurat ridicolul de la oricine voia doar să le arate putere Prin aceasta s-au gândit să îmblânzească aroganța reclamantului și să-i arate toată nesemnificația sa de obicei provincială în comparație cu ei, studenți adevărați care intraseră de mult în cercul râvnit prin intermediul inițierii formate')) Grigore Teologul T I, Slovo XX, p ed Billius) Евнапий Виои ирилос k oof ,-Str Prioreios ' Viaţa era plină de ospăţ prin casa şi coridoarele bărbaţilor şi femeilor, şi cele ale hegelilor, ale celor care batjocoreau) Евнапий указ, сояй , стр - *) Объ этой телети см у Фотия Bibliotheca, cтр o, b Becker, изъ Олимпиодора Biblioteca "Runivers" И ЦВѢТАЕВЪ Era un rit deosebit, la care ascultarea era considerată obligatorie în Atena din perioada pe care o avem în vedere pentru toată lumea Excepțiile aici erau extrem de rare și au fost cauzate de mijlocirea specială a studenților mai în vârstă pentru astfel de noi veniți, care deveniseră deja celebri pentru mintea lor specială și cunoștințele științifice Iar dacă Vasile cel Mare a fost eliberat, la sosirea la Atena, de la proba obișnuită și de la ceremoniile stabilite, atunci el datorează asta atât gloriei cărturare și oratorice care l-a precedat, cât și mijlocirii speciale a prietenului său Grigore Teologul, care a locuit la Atena si s-a bucurat aici de o autoritate

extraordinara b *) Este de remarcat că însuși ilustrul și bătrânul Proheresius, în grija lui pentru nou-venitul bolnav, i-a rugat pe studenți numai să-l elibereze de jigniri și batjocuri, lăsându-i să facă obișnuita baie de inițiere asupra acestui nefericit *) Ceremonia a constat într-o procesiune solemnă prin piața orașului până la baia publică Corporația studenților stătea în perechi în rânduri, la o anumită distanță unul de celălalt, și în această formă îl însoțea pe nou-venit chiar până la băi Pe măsură ce se apropiau de ei, petrecerea care mergea în față s-a oprit, a scos un strigăt frenetic cu un fel de dans și a încercat să-l împingă pe nou venit înapoi, în semn că baia nu-l va accepta; partidul studenților, urmând în urmă, a împins înainte și a câștigat de obicei victoria în această luptă În același timp, au spart ușile băii, parcă cu intenția de a insufla inițiat frică, l-au condus acolo și apoi i-au dat libertate Rămas singur, s-a spălat *) Mier Grigore Teologul T I, Slovo XX, p , ed Billius) Evnapiy în decret op (p) transmite și studenților săi discursul lui Proeresia: ρατε, τ άεης χ/ ευατίας φειοάμενοι καί παιδιας, ωοπερ 'εμόν τινα παταΐφονας Dar este greu de judecat cât de exactă este această ediție, chiar presupunând că el însuși a fost prezent la această chestiune care l-a preocupat personal, deoarece între acest eveniment și publicarea operei sale au stat mulți ani Biblioteca "Runivers" DIN VIAȚA SCOALĂRILOR SUPERIOARE ALE IMPERIULUI ROM și a ieșit de acolo ca un egal cu toți; era deja întâmpinat ca un tovarăş, inclus în frăţia lor *) Acest moment de declarare a unui nou-venit cetățean academic cu drepturi depline a fost legat, conform unei dovezi care a ajuns până la noi, cu primirea unei mantale speciale de student *) Este posibil să fi urmat o procesiune solemnă la casa profesorului pentru o introducere și nu există nicio îndoială că după aceea întreaga ceremonie s-a încheiat cu un ospăț vesel Dacă această baie tradițională a inițierii studențești a fost practicată în școlile superioare din alte orașe, nu știm; dar obiceiul studenților mai în vârstă de a-și bate joc de nou-veniți a existat în Constantinopol și în Berita încă din secolul al VI-lea şi a provocat o interdicţie specială a împăratului Iustinian) Anul universitar în școlile superioare din Grecia și Roma nu a fost lung Predarea elementară se încheie de obicei în luna iulie Caniculele înfățișate s-au instalat în iulie, când majoritatea populației s-a împrăștiat la munte, la mare, la moșii și sate În orașele mari, a început sezonul mort Și dacă în iulie la Roma chiar și tribunalele, care serveau nevoilor esențiale și greu de eliminat ale vieții, de obicei nu funcționau, atunci cu atât mai puțin ne puteam aștepta în acest moment vânători înainte de a asculta cursuri științifice superioare Prin urmare, anul universitar ar fi trebuit să se încheie cu luna iunie În ceea ce privește începutul ei, cu greu s-a deschis înainte de ianuarie sau, cel puțin, cu puțin înainte de această dată, au fost aranjate clase sistematice în școlile superioare din Roma Dreapta-) Grigore Teologul T I, Slovo XX, p - ed Billius; Libaniy Έπιστολ, , y b Wolf; cf propriul lui T I, pp - Reiske) Vezi Photius Bibliotheca, p o b Becker pentru mai multe despre acest extras din Olympiodorus; reprezentarea sa după statuia filozofului școlii cinice a Muzeului Borghese, vezi Ridi Dicţionar de rom și antichități grecești s v) Sapă Proemium) Plin Epist HIV, Biblioteca "Runivers" I TSVETAEV da, că predarea elementară a început deja la mijlocul lunii octombrie; dar nu există nici un motiv să credem că la vechii timpul de studiu pe an era același în școlile de toate felurile și gradele, la fel cum nu este același lucru la popoarele noi, pentru care cursul anual al instituțiilor de învățământ superior este peste tot în practică mult

mai scurt decât anul universitar al școlilor inferioare Dar ceea ce este recunoscut astăzi ca fiind necesar a fost deja în antichitatea clasică Lector de jurisprudență a secolului I Empire Antisti Labeo a împărțit anul în așa fel încât a petrecut șase luni la Roma printre studenții săi, iar în restul timpului s-a retras din oraș, dedicându-se operelor literare!) - Oricum, indiferent de aceste presupuse motive, anul universitar al romanilor a început cu greu în același timp cu anul universitar al școlilor inferioare, deoarece timpul de la sfârșitul lunii octombrie până la noul an nu putea fi convenabil pentru o citire corectă și asista la cursuri Era o perioadă de vacanțe aproape neîntrerupte, în care tinerii, bineînțeles, luau cel mai activ parte și când, cel puțin, marea majoritate dintre ei ar fi cel mai puțin de acord să stea în preajma catedrei profesorale și să se deda la studii savante Ca să nu mai vorbim de Ziua Victoriei (ludi Victoriae), în mai multe zile, sărbătorită la sfârșitul republicii din octombrie până la noiembrie, pe noiembrie au început Jocurile Plebei (ludi Plebeii), care au continuat până pe a aceleiași luni; în a doua jumătate a lunii decembrie au început Saturnaliile, durand de obicei șapte zile (-) *) Zgomotul și distracția, asociate inseparabil cu aceste sărbători, și pregătirile pentru ele, i-au dus pe tineret, care acum nu mai avea timp de studii serioase care necesitau concentrarea tuturor forțelor mentale Școlile și sălile de clasă erau !)Săpa I, ,) Marquardt, Rõm Staatsverwaltung III, p , θ și urm , și urm Biblioteca "Runivers" DIN VIAȚA SCOALĂRILOR SUPERIOARE ALE IMPERIULUI ROM ar fi gol pentru acei profesori și profesori zeloși care și-ar începe cursurile mai devreme decât alții Desigur, nu toți tinerii studenți s-au răsfățat în distracție zgomotoasă; au fost şi studenţi care nu şi-au întrerupt deloc studiile ştiinţifice nici în vacanţe *) Dar acestea erau personaje excepționale, care nu pot fi luate în considerare atunci când discutăm întrebarea noastră, fie și doar pentru că ocupațiile lor festive erau de natură privată Atunci nu au fost prelegeri și sălile au fost închise Deci, dacă studiile științifice corecte în școlile superioare ale Romei se înființau de regulă din ianuarie și predarea continua acolo până la sfârșitul lunii iunie, atunci anul universitar roman a constat din șase luni, incluzând aici vacanțele care cădeau în această perioadă Obiceiul capitalei, după toate probabilitățile, a servit drept model pentru liceele din alte orașe, deși, cu libertate deplină de școlarizare până la vremea foarte târzie a imperiului, pot exista și aici unele excepții În Atena și în Orientul grecesc, așa cum am menționat mai sus, predarea școlilor superioare a început la ianuarie Fără îndoială că nu existau prelegeri în sărbători, precum și în zilele sosirii domnitorului regiunii în orașele de provincie sau, în școlile de retori, în zilele rostirii publice a discursurilor elevilor, etc , nu au fost Prelegerile și cursurile au fost anulate și în caz de îmbolnăvire a profesorului sau din orice alt motiv care l-a împiedicat să se prezinte în ziua de miercuri a elevilor săi Pentru aceasta, au fost postate anunturi speciale Lucian *) povestește cum un student la filozofie își ține prietenul în drum spre profesor, aproximativ în următoarele cuvinte: "S-a anunțat un post vacant pentru astăzi Nu-l vei vedea deloc azi, judecând după anunțul pe care l-am citit deasupra ușii lui zilele trecute Acolo, pe tablă, este scris cu litere mari:) Geli Noct Att XVШ,) miercuri lui Ἑρμότψος II Biblioteca "Runivers" I TSVETAEV "Astăzi nu vor fi discuții filozofice" Studentul a pus motivul acestui post vacant mahmurelii grele a profesorului după sărbătoarea abundentă de ieri Că elevii școlilor superioare au fost împărțiți în sindicate sau corporații este evident din cele spuse mai sus Grupate de

obicei în jurul profesorilor și aranjate, poate în același timp și pe principiul burselor, au fost create uniuni studențești în scop științific și pentru o distracție plăcută În fruntea lor stătea bătrânul, șeful (προστάτης, senior), unul dintre camarazii mai caracteristici și mai influenți, evident la alegerea corporației Caracterul compatriotic sau național al acestor comunități apare în surse de mai multe ori Lângă lacedemonianul prin naștere, profesor de elocvență Apsin în secolul al IV-lea la Atena s-a format o corporaţie de studenţi Lacôdaemon, se pare sub numele de Sparta Liberă), deşi avându-l în frunte pe atenianul Themistocles Originar din Armenia, profesorul Proeresius a fost centrul și idolul armenilor și tinerilor veniți la Atena din țările Pontului, Capadocia, Helespontul, Bitinia și cea mai mare parte a Asiei de Vest; studenți din Arabia stau lângă profesorul Arab Diophantus; Studenții sirieni, fenicienii și locuitorii fâșiei de sud a Asiei Mici sunt grupați în jurul lui Epiphanius, originar din Siria Fiecare dintre aceste sindicate reprezenta o forță unită, care, în funcție de numărul ei, era un instrument puternic în mâinile profesorului Autorii antici ne-au lăsat destul de multe trăsături ale vieții corporative) În Atena și în Orientul grecesc, aceste societăți de studenți aveau denumiri diferite: χοροί, φρατρίαι, θίασοι, σύνοδοι, în latină se numeau - factiones, sodalicia) Evnapii Biophiloov X sor -Iulianos, str ^ : Proeiot, îl are pe atenianul Themiotochlis al Spartei nestăpânite, vestigitorul răutăților* propeteras și Vizibil, a insultat numele) Евнапий, указ соч - Proairesius, Biblioteca "Runivers" DIN VIAȚA SCOALĂRILOR SUPERIOARE ALE IMPERIULUI ROM clădirea studenţilor eleno-romani Dar s-a dovedit că aici predomină culorile mai închise decât cele deschise Erau multe în această viață care erau nepoliticoase, crude, multe care nu aveau nimic în comun cu caracterul nobil al științelor, de dragul stăpânirii pe care tinerii le adunau în centrele de învățământ Iată câteva dovezi în acest sens În secolul al II-lea după R Chr ascultătorii lui Herodes Atticus din Atena aleg ținta ridicolului lor și subiectul persecuției sistematice a Privatdozentului de retorică Filagra, dușmanul și antagonistul evident al profesorului lor Sunt în război constant cu el Îl prind de cuvânt, încercând să-l facă de rușine pentru un cuvânt și o expresie nefericită; auzind odată de la el o frază neplăcută, care a zburat din el într-o dispoziție supărată, elevul lui Herodes Atticus întreabă imediat ce autor exemplar are un exemplu atât de ciudat? Aflând că această Filagra nu are capacitatea de a vorbi improvizat pe subiectele care i se oferă acum, deși vorbește bine pe subiecte pregătite dinainte, l-au chemat totuși să improvizeze Pentru aceasta, ei, fiind, probabil, în acest caz, unealta lui Herodes Atticus, l-au rugat să vorbească despre subiectul pe care, după cum știau ei, îl dezvoltase într-un discurs oratoric rostit și publicat în Asia Mică Filagra, nebănuind vreo capcană și neasumând că discursul său asiatic, transcris poate într-un număr mic de exemplare, era cunoscut acestui tânăr atenian, a acceptat oferta și a început să-l pronunțe pe cel vechi din memorie Dar de îndată ce a început, ascultătorii săi au scos manuscrisul și au început să-l citească după vorbitor Bineînțeles, imediat a apărut o dispoziție foarte veselă, urmată de râs și de un zgomot mare, care l-a obligat pe iritata Filagra, după o ceartă cu publicul, să tacă și să oprească reprezentația nereușită *) Philostratus Βίοι σοφ Și, cap Biblioteca "Runivers" și TSVETAEV Dar dacă în acest exemplu profesorul însuși joacă un rol extrem de nesimțitor, o persoană arogantă, iute, nereținută, invidioasă și, după cum arată ultimul caz, fără scrupule, și dacă el însuși a stârnit o

asemenea atitudine a tinerilor, atunci cele de mai sus persecutarea profesorului nu are nici o justificare Heraclid de către o corporație de studenți, rivalii săi în predare Aici, tineretul militant a fost doar un instrument ascultător în mâinile profesorilor lor, care au stabilit conturi personale cu Heraclides Ascultătorii sofistului atenian Adrian, prin slujitorii lor, au detectat atât de crud un doctrinator al iubitului lor profesor, încât acesta a murit o lună mai târziu *) Și ce vedem în secolul al II-lea după R Chr la Atena, apoi în culori și mai strălucitoare vedem în viața corporațiilor studențești din secolul al IV-lea, nu numai în acest oraș, ci și în Constantinopol, în Antiohia, în Cartagina; viața studenților romani, trebuie să ne gândim, s-a remarcat prin mare dezordine și caracter neliniștit În prima jumătate a IV art sofistul Iulian, originar din Capadocia, și lacedemonianul Apsin, persoane de diferite direcții, au predat împreună la Atena știința elocvenței Atitudinea ostilă a acestor profesori a trecut într-o măsură sporită la ascultătorii lor Odată, din cauza unor certuri, corporația Lacedemoniană, care era grupată lângă Apsin, nu numai că i-a bătut pe ascultătorii lui Iulian, originari din țările pontice, Capadocia, Armenia și Asia Mică, dar a depus și o plângere oficială împotriva studenților lui Iulian pentru tentativa de omor Însuși proconsulul Ahaiei s-a ocupat de chestiunea și a ordonat, după arestarea tuturor acuzaților, ca atât profesorul, cât și studenții săi să fie înlănțuiți Au apărut în instanță legați, bătuți, cu dezordine !) Vezi mai sus, p și urm) Decretul Philostratus op II, cap da, - Biblioteca "Runivers" DIN VIAȚA SCOALĂRILOR SUPERIOARE ALE IMPERIULUI ROM păr, astfel încât această priveliște jalnică a stârnit compasiunea însuși domnitorului roman Încurajați de succesul lor, lacedemonienii și-au adus cu ei profesorul pentru a-și conduce treburile Însă proconsulul nu i-a dat o vorbă lui Apsina, obligându-l pe instigatorul luptei, șeful corporației, elevul lui Temistocle, să țină un discurs acuzator Acesta, neaşteptându-se la o asemenea întorsătură a lucrurilor, nu s-a pregătit şi, stânjenit, nu ştia de unde şi cum să înceapă acuzaţia A urmat o tăcere prelungită și stânjenitoare pentru reclamanți Atunci proconsul a dat cuvânt inculpaţilor Iulian l-a ales ca sfătuitor pentru partea sa pe studentul Proheresius, care a condus o apărare atât de strălucită, dându-i Forma de urmărire penală împotriva ordinelor proconsulului însuși și a ordinelor orașului Atena, încât guvernatorul roman, lovit de temeinicia argumentele sale, a recunoscut nedreptatea arestării premature și a maltratării persoanelor a căror vinovăție nu a fost încă investigată și dovedită de instanță A văzut în același timp că vina era de partea lui Temistocle și a tovarășilor săi lacedemonieni Apărarea a fost atât de puternică și extraordinară, încât s-a ridicat entuziasmat de pe scaun și l-a aplaudat pe proconsul, uitând de interdicția anterioară; Apsin însuși, ostil Iulianei, a aplaudat, purtat de curgerea și strălucirea discursului tânărului orator Inculpații au fost eliberați, iar reclamanții au suferit se pare o pedeapsă foarte grea *) Viața studențească în Atena în secolul al IV-lea caracter neliniștit diferit; Acolo au devenit obișnuite certuri și lupte reciproce între corporațiile universitare și tot felul de excese între tinerii studenți Dar acestea Евнапий Vioi filia, k sof -Iolianos, str - : Al doilea proconsul i-a răsplătit pe Themiatocle și pe laconieni, care au fost biciuiți de un lacedemonian, în timp ce ei și atenienii posteau Sindicatele studențești au ridicat mai târziu populația ateniană cu entuziasmul lor extrem, când, după cum s-a indicat mai sus, după moartea acestui Iulian, el și-a prezentat candidatura pentru scaunul său, același Proeresis Vedea выше, стр și

слѣд Biblioteca Runivers И ЦВѢТАЕВЪ luptele și luptele corp la corp s-au transformat într-o serie de bătălii adevărate sub platanii din Liceu în sau Această vărsare de sânge, în care cetățenii și elementele inferioare ale populației urbane și pireene s-au alăturat studenților, este cunoscută sub numele "Lupta Rhetorilor" el din afară, îl numește "marea bătălie" În același timp, frământările și dezordinea au ajuns într-un asemenea grad, încât proconsulul roman, venit intenționat aici din Corint, după ce a cercetat cazul, a avut intenția de a-i demite pe cei trei profesori ai Universității din Atena, drept instigatorii acestui fapt mișcare nefericită și invitându-i la locul lor fețe noi *) Contemporan al lui Proeresius și singurul său concurent puternic în predare, sofistul Hymerius, studenții partidului ostil nu numai că l-au alungat din sala publică împreună cu toți studenții săi, ci i-au provocat și o rană în această încăierare Profesorul a stat acasă după aceasta, a fost tratat și, când și-a reluat cursul, deja în propria sa sală, construită în acest scop de el, a ținut mai întâi un discurs despre faptul că cauza rănii a fost invidia pe el, şi că sunt invidioşi acum şi invidiaţi în antichitate numai puternic, ultimul gând iscusitul SOFIST, spre propria sa mângâiere, confirmă cu o serie întreagă de exemple din mitologie şi Homer) Tulburarea liniștii în sălile publice prin intruziunile studenților și lipsa de securitate cu tulburări constante ale tinereții au dus la secolul al IV-lea la faptul că profesorii atenieni au încetat să mai folosească instituții publice pentru cursurile lor, cum ar fi gimnaziile și porticurile acoperite, preferând să-și construiască propriile săli de spectacol la casele lor *)· *) Libanius, T I, p ; Reist) Svyda p sl 'ϊμέριος ·) Vezi Hymeria Or XXII, - , p și urm conform ed Wernsdorf) Retorul Julian a avut o audiență căptușită cu marmură lustruită și construit în asemănarea unui teatru, doar mai mic ca dimensiuni, de unde cel mai mult Biblioteca "Runivers" DIN VIAȚA SCOALĂRILOR SUPERIOARE ALE IMPERIULUI ROM Multe și puternice trăsături negative ale vieții studențești din Atena sunt agravate în această perioadă de rătăcirile nocturne ale tinerilor prin oraș și de cazurile de atacuri violente asupra caselor cetățenilor săraci *) Festivele frecvente, băutura abundentă și viața dezordonată i-au ruinat pe tineri și i-au forțat să se familiarizeze îndeaproape cu amanetii și cămătarii *) Dar studenții atenieni nu au prezentat aici nicio excepție specială; nu erau mai răi decât camarazii lor, care umpleau școlile superioare ale altor orașe ale Imperiului Roman În Antiohia, studenţii insultă meşteşugarii - aurarii, cizmarii, dulgherii, micii negustori etc , intră în ceartă şi se bat cu ei) Fețele, capetele, mâinile și chiar întregul corp sunt și ele tăiate cu cicatrici, sunt și ei liberi în comportament și, de asemenea, au pierdut și au risipit banii dăruiți de părinți pentru a plăti taxa de predare) Sustragerea de la această datorie a devenit aici, parcă, un obicei, iar în secolul al IV-lea doar cativa au platit deja) Egali în farse și vicii cu semenii lor din școlile superioare din alte orașe, elevii din Antiohia se deosebeau, în plus, prin cruzimea lor deosebită față de profesori, dată de părinți pentru a ajuta la învățare și la viața practică Severitatea și atitudinea serioasă a unora dintre ei față de sarcina lor dificilă a creat o nemulțumire firească față de elevii lor, care au intrat în conflict deschis cu ei În secolul IV printre antiohia- denumirea de auditorii teatre (theatss) Vezi Evnapii Bici φίλος X σοφ p Boiss -Did Libanius, T I, p i Reiske) Ibid , p v) Libanij, T Sh, p Reiske *) Însuși, T I, p) Al lui, T II, p Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" I TSVETAEV Studenții skago au dezvoltat o formă specială de pedeapsă pentru astfel de criminali

severi, legănându-se pe covor În acest scop, elevii și tovarășii lor l-au așezat pe nefericitul profesor pe un covor întins și l-au legănat, aruncându-l cât mai sus, apoi l-au lăsat la pământ de la cea mai mare înălțime Cel pedepsit în felul acesta și-a vătămat de foarte multe ori membrele și a primit vânătăi, ca să nu mai vorbim de frică și de o rușine nedemnă Această distracție crudă a tinereții a stârnit proteste și îndemnuri din partea profesorilor, care au explicat meritele și soarta grea a profesorilor, și toată cruzimea acestui comportament al tinerilor care merg la școli pentru studii superioare *) Cu pasiune pentru ochelari și dragoste pentru o viață veselă, studenții Antiohiei au arătat o mare indiferență față de științe și față de predare Iar când profesorul de elocvență a ținut un discurs public, pe care studenții erau obligați să-l asculte atât în interesul propriei lor educații, cât și în semn de respect față de mentor, ei fie nu au apărut deloc, fie doar prin comportamentul lor a stârnit plângeri atât din partea profesorului, cât și a publicului În primul rând, se îndreaptă spre public cu atâta încetineală încât parcă ar fi fost trase acolo pe o frânghie Apariția lor târzie a stârnit nemulțumirea publicului care se adunase mai devreme În timpul lecturii, ei folosesc semne convenționale pentru a vorbi între ei despre șoferi, mimi, cai, dansatori și dansatori și despre orice competiții publice anterioare sau viitoare În același timp, unii dintre ei stau nemișcați, ca niște idoli, coborând mâinile sau strângându-și nasul cu ei, alții stau liniștiți la locurile lor, în ciuda faptului că mult în !) Libanius a publicat un discurs special "despre covor" Περί τού τάπητος, rostit de el în fața publicului său Aici a descris în detaliu atitudinea nedemnă a ascultătorilor săi față de artizanii și micii negustori ai Antiohiei, meritele și soarta grea al profesorilor și acest rit este crudă batjocura lui asupra lor Vezi T IP, pp și urm , și mai ales unele locuri pp , , Biblioteca "Runivers" DIN VIAȚA CELUI MAI ÎNALT SHEOL AL IMPERIULUI ROM discursul vorbitorului îi îndeamnă să se ridice entuziasmați și îi obligă pe cei care s-au ridicat deja pentru aplauze să se așeze Unii numără pe nou-veniți, alții se uită în caietul vorbitorului, întrebându-se dacă finalul va veni curând În același timp, a existat un astfel de școlarism din partea tinerilor: fie au ridicat artificial zgomotul aplauzelor acolo unde nu a avut loc deloc, apoi au intervenit cu aplauze reale și au înecat strigătele de aprobare ale celorlalți audiența în locuri patetice de vorbire, apoi au distras de la sală cât mai mulți ascultători prin ceea ce niște știri senzaționale sau o invitație la înot *) Studenții de la Cartagina nu erau mai buni, printre ei în secolul al IV-lea societatea "Distrugatorilor" (Eversores) s-a remarcat printr-o sălbăticie deosebită a moravurilor Membrii acestei corporații erau un adevărat chin pentru profesori și tovarăși mai pașnici, muncitori de mai multe ori au fost nevoiți să închidă cursuri și școli După aceea , în special profesorii privați, au fost nevoiți fie să se mute în alt oraș, și uneori în altă țară, fie să tragă, în lipsa propriei averi, o soartă mizerabilă, așteptând zile mai bune , această companie de "Distrugători" i-a forțat pe fericiți Avtustina să părăsească Cartagina, să plece să-și caute avere în Italia și să deschidă cursuri de retorică, mai întâi la Roma Studenții romani erau mai delicati decât colegii lor africani, dar aveau obiceiul de a nu-și plăti profesorii bani pentru predare Și iată, când a venit vremea plății cotizației profesorului, studenții și-au părăsit profesorul și s-au înscris la studenții altuia, pentru ca, la rândul lor, să-l schimbe într-un al treilea profesor sau privatdozent etc ?) *) S Augustini Confessiones

λ', , id) Libanius, T I, p și urm Reiske * eu nu eu TSVЂTAEV' Numărul mare de tineri care s-au adunat liceele Romei din toate părțile imperiului, viața lor dezordonată și, trebuie să ne gândim, angajarea lor în politica modernă, au provocat un edict foarte strict în privința studenților Acest decret, scris în numele împăraților Valentinian I, Valens și Grațian prefectului Romei în anul , este pentru noi prima lege care reglementează în detaliu viața studenților romani; trebuie să ne gândim că acesta este primul statut al puterii supreme de stat din istoria universităţilor în general Cel puțin, nu cunoaștem un alt statut, mai vechi, care să definească atât de clar și de detaliat îndatoririle elevilor și atitudinea autorităților față de comportamentul lor Conform conținutului său, acest edict conține următoarele articole:) În primul rând, se cere ca tinerii sosiți la Roma cu intenția de a studia, să prezinte șefului recensământului (recensământul ad magistrum), reprezentând în mod evident cel mai înalt organ al poliției, un document scris din partea lor autoritățile provinciale cu permisiunea de a părăsi și indicând rudele și familia pozițiile lor) Nou-veniții de la bun început sunt obligați să declare la ce științe intenționează să se dedice în primul rând pe durata șederii lor în capitală) Își comunică adresa apartamentului către fisc (censualium officium), pentru ca acesta să aibă supraveghere asupra lor) Rangurile calificărilor (censuales) sunt obligate să inspire elevii, să se poarte corect în adunări, să evite notorietatea și să nu intre în societăți ilegale (consociationes, quas próximas pu-tamus esse criminibus), să nu asista prea des la spectacole de teatru și să nu ia parte la sărbătorile de prost gust) Studenți care umilesc la Roma cu răul lor   Prin comportament demnitatea științei, decretul prescrie supunerea la pedepse corporale, îmbarcarea pe corabie și stabilirea în patrie) Tinerii harnici primesc dreptul de a locui în capitală până în al douăzecilea an, după care se angajează să plece în patria lor pentru a îndeplini acolo serviciul public și de stat Cei care nu respectă această lege sunt nevoiți să se întoarcă acasă din ordinul prefectului și chiar cu dezonoare) În acest scop, secția de poliție (prezență proprie impozabilă) ține o listă, conform căreia se poate vedea în fiecare lună care dintre studenți și de unde au venit și când vine termenul de trimitere în patria sa) Se prescrie în fiecare an să se predea arhivelor imperiale liste scurte, potrivit cărora împăratul să poată fi informat despre meritele şi ocupaţiile fiecărui student, pentru a le folosi ulterior, când va fi nevoie *) O excepție în ceea ce privește termenul se face numai pentru studenții care s-au alăturat oricăror corporații ale orașului și s-au legat astfel de interesele acestora din urmă Vezi nota) Cod Theod XIV, , i Imppp Valentinian, Valens și Gratian AAA la Olybrium P£ U Iar oricine vine in oras cu dorinta de a invata, mai intai la niagistrumul judecatorilor de provincie, de la care este mult de dat sa vina, sa aduca scrisori de acest fel, ca orașele oamenilor și nașterile și meritele lor pot fi păstrate detaliate; apoi ca in prima statina sa declare la intrare, in ce studii isi propun sa se dedice mai ales studiilor lor; în al treilea rând, că ospitalitatea lor este cunoscută de vameș cu grijă și că ei îi dau grijă de chestiune, atât cât pretind că au cerut Aceeași amenința censals, ca fiecare dintre ei să se prezinte în adunări, așa cum ar trebui să fie, care să evite o reputație rușinoasă și dezonorantă și asociații care credem că sunt aproape de crime și nici să participe mai des la spectacole, sau dorește petreceri premature în general Mai mult, dăm putere ca, dacă

cineva de două ori în oraș nu s-a comportat așa cum o cere demnitatea liberalității, să fie biciuit în public și imediat urcat pe o barcă și aruncat afară din oraș și să se întoarcă acasă Desigur, celor care lucrează cu sârguință la proiecții, li se poate permite să viziteze Roma până la vârsta de douăzeci de ani; dar după acel timp cel care neglijează să se întoarcă de bună voie, prin preocuparea guvernatorului, trebuie să se întoarcă în țara sa și mai impur Veruni, ca acestea să nu fie îngrijite superficial; Biblioteca "Runivers" I TSVETAEV Această lege strictă, care impune astfel de restricții semnificative asupra vieții studențești din Roma, a fost cauzată de nevoia și cererea de justiție: viața agitată a unei mase de tineri a perturbat evident cursul obișnuit al afacerilor din capitală, participarea studenților la activități ilegale asociațiile au fost contrare părerilor guvernului, iar o ședere inutil de lungă tinerii veniți la Roma, sub pretextul studierii științelor superioare, au lipsit inutil atât statul, cât și comunitățile lor natale de servitorii lor De aceea, Imperial Edik din consideră cel de-al -lea an de viață drept perioada maximă pentru ca elevii să rămână în școlile superioare din Roma La prima vedere poate părea meschină regulamentul privind vizitele studenților la spectacole de teatru Dar își găsește justificarea și în pasiunea deosebită a tinerilor pentru distracția de acest gen Fericitul Augustin, cunoscând acțiunea corupătoare a circului și a amfiteatrului cu concursurile lui sângeroase de gladiatori, a încercat în toate felurile posibile, când era profesor de retorică la Cartagina, să distragă de la un tânăr conațional care era puternic dependent de aceste spectacole chiar la început Tânărul a părăsit circul și a început să studieze știința, dar, odată cu strămutarea la Roma, aceste eforturi ale lui Augustin nu au dus la nimic Adevărat, tânărul s-a abținut la început să viziteze amfiteatru, iar când tovarășii l-au târât cu forța acolo, s-a așezat acolo cu ochii închiși ca să nu vadă spectacolul Dar acum s-a auzit un trosnet asurzitor de aplauze: se uită involuntar și chiar cu asta de unde vin ei și pe cei care, din cauza vremii, urmează să fie trimiși la africani sau în alte provincii, să-i cuprindă pe scurt, cu excepția doar a celor care sunt atașați de sarcinile corporatorului Și să se trimită an de an în cuferele blândeții noastre strânse asemănătoare, unde, după ce descoperim meritele și instituțiile fiecăruia, să judecăm dacă ne sunt uneori necesare! El dă IV Id Mart" Trei bărbați, Valentiniano și Valente Ш AA Coss ( )· Biblioteca "Runiverse" ИЗЪ ЖИЗНИ ВЩСШИХЪ ШКОЛЪ РИМСКОЙ ИМПЕРIИ nuty sdѢlaƚsya teatre disperate și sovratitelem altele *) Până acum, aspectele aparent negative ale vieții de masă a studenților din Imperiul Roman au apărut în fața noastră Dar s-au păstrat dovezi ale antichității și ale anumitor indivizi și tipuri din lumea studențească Iată, de exemplu, un tânăr foarte bogat, originar din Ionia, care atrage atenția generală asupra lui în școala superioară din Smirna cu un stil de viață magnific și dezordonat și suferă, parcă, de iluzii de grandoare I se pare, răsfățat de lingușitori, că este un bărbat chipeș printre bărbații frumoși, că este mai înalt decât toți ceilalți și mai zvelt și mai dibăceți decât toți în artele palestrei și că înseși Muzele nu puteau cânta mai bun decât el Era convins și de talentul său oratoric uimitor Într-adevăr, a ținut și discursuri, publicul l-a aplaudat, dar de fapt s-a dovedit că sunt colegii săi datornici, care au împrumutat bani de la el, care i-au apărut sub condiția de a le ierta dobânda la suma pe care o luaseră Printre datornicii săi s-a aflat și cel mai înzestrat, dar și un elev mândru, Anthony Polemon, viitoarea glorie a Smirnei, care a ezitat multă vreme

să se prezinte la declamațiile creditorului său Abia când a cedat convingerilor casei sale și asuprit de amenințările cu judecata din partea acestui creditor deșartă, s-a dus odată să-l asculte Vitya a vorbit până seara târziu și totuși tot nu și-a terminat discursul incoerent și slab dezvoltat, iar Polemonul furios a părăsit sala, strigând cu voce tare la vorbitor despre dorința lui de a fi supus în curând procesului său (r)) Sau iată-l pe arogantul elev al liceului Pergamon Prisk, arogant cu învățătura și talentele sale, care, profesorul său, simplu, blând, afectuos, accesibil tuturor t) S Augustini Mărturiseşte VI,) Philostratus Bíoι tu eu, cap , - Biblioteca "Runivers" I TSVETAEV iar în clasele de jos ale populației, popularul FILOZOF-Neoplatonic Edesius, pentru natura convertirii sale, a numit trădător al măreției filozofiei, capabil doar de fabule, deși acționând asupra sufletului într-un mod înălțător, dar de fapt neavând nici un folos Iar tânărul arogant a rostit o judecată atât de strictă în prezența camarazilor săi și în prezența lui Edesius însuși Ulterior, din el însuși a apărut tipul de profesor arogant de maiestuos, secret și izbitor *) Lumea studențească nu s-ar putea lipsi de naturi decăzute din punct de vedere moral, parcă paraziți printre ceilalți În Aoinakh II art este menționat un astfel de subiect de la școala de retorică, care trăia din îndemnuri (vin, mâncare, haine etc) de la toți cei care voiau să scape de el, știind foarte bine că altfel va începe să defăimească și să persecute cu blestemele sale) Cumpărat în acest fel, mai târziu a servit, desigur, atât ca clacker, cât și ca luptător * *) Dar această lume a studenților eleno-romani ar fi deznădăjduit de sumbră dacă toți tinerii din școlile superioare se încadrează în categoriile de mai sus Realitatea a reprezentat atât asociații studențești, cât și tipuri individuale de natură serioasă, simpatică Alături de tinerii care frecventau rar sau inutil la prelegeri, nu se ocupau de știință și își petreceau timpul în conversații inactiv și în tot felul de distracție, a existat întotdeauna o categorie de studenți care au muncit din greu și se aprovizionau cu cunoștințe științifice Ei stau în relații strânse cu profesorii, sunt mândria lor și subiectul speranțelor arzătoare; cei mai buni dintre ei devin asistenții și succesorii lor sau merg după alte centre științifice pentru a răspândi lumina învățământului superior !) Evnapii Bíoι φιλοσ X σοφ -p și următoarele) Philostratus Bíoι σοφ II, cap io, -) S-a terminat prost, puternic marcat de elevii retoricului Adrian Biblioteca "Runivers" DIN VIAȚA SCOALĂRILOR SUPERIOARE ALE IMPERIULUI ROM Alături de tineri bogați și înstăriți care duceau un stil de viață risipitor în centrele academice, erau studenți foarte săraci, dar izbitori în energia lor științifică, care nu era zdrobită de nicio nevoie strigătoare Iar tinerii din această categorie apar de multă vreme printre greci Chiar și în al III-lea art către R Chr din Asia Mică, fostul pumnist profesionist a ajuns la Atena pentru a studia filozofia, cu doar patru drahme în buzunar, care asculta acolo învățăturile fondatorului școlii stoice, Zeno, iar noaptea își câștiga existența scotând apă pt grădinari și lucrează la o brutărie Neavând posibilitatea de a dobândi material scris, a notat lecțiile lui Zenon despre cioburi și omoplați de bou, pe care le-a obținut, desigur, degeaba, mai ales că Atena abundă în cioburi, existând acolo o puternică industrie de olărit Odată el, în calitate de profesor, probabil, a adus ePhebes la teatru, iar acolo vântul perfid, ridicându-și rochia exterioară, le-a dovedit atenienilor surprinși că nu purta tunică Se auzi un trosnet de aplauze, dar această sărăcie a fost înțeleasă și apreciată de atenieni Parcă timp de iç ani întregi acest mărturisitor a fost printre ascultătorii

lui Zenon, la început cu greu să-l înțeleagă, stârnind ridicolul camarazilor săi din audiență și chiar primind pentru el însuși porecla nemăgulitoare de "măgar" a devenit succesorul mentorului său în școala de management și a lăsat în urmă o serie foarte lungă de scrieri Acesta a fost Cleanthus, originar din orașul Acca din regiunea Troadei *) Din epoca istorică care ne ocupă, în fața noastră se ridică cei mai sus menționati ') doi studenți săraci atenieni în secolul al IV-lea, armeanul Proeresius și prietenul său Hephaestion Tatăl unui alt tânăr sărac, trimițându-l mai sus Diog Laertes VII, , : αυτός τφώτον ην πύζτης,) Diog Laertes VII,) miercuri pagina Biblioteca "Runivers" I TSVETAEV, scoala din Antiohia, din lipsa de bani, a dat magari cu instructiuni sa-i vanda acolo si sa foloseasca banii pentru intretinerea lui Ί) Un fenomen consolator în viața studenților de atunci este și faptul că oamenii la început dezordonați, predispuși la desfășurare și lenevire, sau luptători și bătaieți, după aceea s-au liniștit și s-au îndreptat către studii serioase în știință Și acest lucru s-a întâmplat nu numai în epoca Imperiului Roman, ci și în Grecia antică, în școlile de filozofi Academicianul Polemon a fost la început un tânăr foarte dezordonat, dar apoi, dus de învățăturile lui Xenocrate, a obținut atât de mult succes în filozofie și a dobândit atâta importanță în școală încât a ajuns în fruntea acesteia și a condus-o timp de de ani (- î Hr) Și ucenicii l-au cinstit atât de mult, încât lângă grădina și școala lui și-au construit corturi și au locuit aici, folosind lecțiile lui *) Retorul atenian I v după R Chr Isei, care în tinerețe a dus o viață extrem de dezordonată, apoi a lăsat totul și s-a dedicat în întregime științei și învățăturii și a dus viața unui ascet desăvârșit, astfel încât, atunci când l-au întrebat care pește are cel mai bun gust, profesorul a răspuns: " Am încetat să mai fac asta, pentru că mi-am dat seama că culeg fructe în grădinile lui Tantal "Altă dată, întrebat despre frumusețea unei femei, mi-a răspuns: "Am încetat să mă mai rănesc la ochi") Mai sus amintit student atenian Temistocle, fostul șef al corporației studenților lacedemonieni și conducătorul luptei ei cu studenții retorului Iulian, a fost mai târziu profesor de elocvență la Constantinopol *) Da, și de atâtea ori menționat de noi Proeresij, dar *) Libanius (Έπιστολ) îi scrie acestui părinte că îi trimite înapoi acești măgari") Diog Laertes IV, , ib și Pentru timpul șarhiei sale, vezi Zunipt, Uber d Bestand d griech philos , str Schul -) Philostratus Βίοι σοφ eu, cap , ') Libanius, Έπιστολ , , cf , la care scrisoare se referă Wolf de asemenea lui Temistocle Biblioteca "Runivers" DIN VIAȚA SCOALĂRILOR SUPERIOARE ALE IMPERIULUI ROM în consecinţă, gloria sofiştilor atenieni, a luat parte la această luptă de stradă nici mai rău, dacă nu mai bine decât ceilalţi camarazi ai săi, mai ales cu creşterea şi forţa sa colosală, care au atras atenţia tuturor*) Alături de corporații de o dispoziție neliniștită, care iubeau viața veselă și inactivă, s-au înființat sindicate studențești în scopuri serioase, pentru munca comună de autoeducare Persoanele din această categorie erau străine de acele excese morale care distingeau comportamentul celorlalți Se adună pentru lucru comun și pentru discuții generale pe probleme științifice Ei au aparținut unei astfel de alianțe în secolul al IV-lea la Atena, Grigore Teologul şi Vasile cel Mare, care aveau aici tovarăşi, după cum îşi amintea primul dintre ei la şaizeci de ani, nu disoluţi, ci cei mai cumpătaţi, nu luptători, ci cei mai paşnici * *) Au fost și studenți care trăiau destul de departe de sistemul corporativ; iubind să lucreze singuri și prețuind independența, își pun viața personală mai presus de orice și nu iau parte la curentele din jur Și numai atunci când aceștia

din urmă s-au făcut deja cunoscuți prea tare, acești tineri învățați se mărginesc doar la rolul de spectatori din afară *) Astfel de studenți au dobândit un stoc deosebit de bogat de informații științifice, ceea ce i-a scos printre alții în așa măsură încât au primit oferte de la catedră chiar și atunci când erau în postura de ascultători) Voinţa de fier şi rezistenţa în munca mintală le-au creat o onoare învăţată şi în rândul tovarăşilor) Între eleno-romani studenții erau atât de iubitori) Evnapii Βίοι φιλοσ at , ss)· Au fost elevi la scoala epicurienilor si mai tarziu la Plotin *) Începând din secolul al IV-lea d Hr până la închiderea Universității din Atena ( ), un număr de mărturisitori ai filosofiei apar în diferite părți ale lumii elene Și doi dintre ei au predat de la catedră și s-au bucurat de faimă printre contemporanii lor Așa au fost Sosi-Patra din Pergamon și mai ales celebrul Ipatil din Alexandria Născută în apropiere de Efes într-o familie bogată, Sosipatra deja în copilărie a arătat darul providenței: IO l ea părea să-i spună tatălui ei toate incidentele din absența lui de cinci ani de acasă și l-a adus acolo într-o stare de extaz Apoi a crescut cu deplină voință și în anii ei de varf a avut cunoștințe extinse despre poeți și filosofi și a înțeles ușor și liber cele mai dificile probleme ale filosofiei Ea și-a ales ca soț pe faimosul filozof Eustathius din Efes După ce a locuit cu el cinci ani, ea, văduvă cu copii, s-a mutat într-o moșie de lângă Pergam și și-a deschis un departament de filozofie în propria casă În acea perioadă, în Pergamon, filozoful Edesius se bucura de mare faimă A avut, conform biografului său), un public numeros - iar tinerii care l-au ascultat în Pergam s-au grăbit afară din oraș să-l asculte pe Sosipater Comparând ambii profesori, studenții au găsit o mai mare profunzime de gândire, o analiză mai subtilă în învățăturile primei și mai mare fervoare, un mare entuziasm în prezentare *) Același VI, -) Porfiria Περί Πλοτίνοο βίου) Evnapii Βίοι φάσσ X σοφ - Αιδέσιος, p -Did Laudă a acestui filozof i se par exagerate lui Zeller Ge sdì d'greech Philos III ( ), p Biblioteca "Runivers" DIN VIAȚA SCOALĂRILOR SUPERIOARE ALE IMPERIULUI ROM ultimul Dispunând de darul unei expoziții fascinante, Sosipatra și-a dovedit marea forță de caracter în momentul discordiei interne, când interesele ei științifice au intrat într-un conflict periculos cu cerințele inimii O ascultătoare foarte frumoasă, ruda ei îndepărtată, și-a făcut apariția în sala de spectacol a frumoasei profesore Curând, pacea interioară în ambele a fost zguduită În sufletul profesorului de filozofie a început o luptă; dar prin sfatul cu Filosofii mai în vârstă, prin rugăciune către zei și prin lepădare de sine, ea a supraviețuit fericită acestei încercări și apoi s-a întors la învățătura calmă a științei ei Darul providenței, descoperit de ea în tinerețe, l-a arătat și Sosi-patra mai târziu, aflând despre moartea obiectului pasiunii ei aprinse chiar în momentul în care acesta nu mai era în viață Sosipatra, printre cei trei fii ai săi, a avut un singur filozof, care a trăit și a predat în Egiptul de Jos, în Canobia, și s-a ocupat mult de chestiuni religioase Biografia acestei femei profesor, din păcate, se remarcă prin prea multe detalii legendare, care subminează în mare măsură tot ce s-a spus despre ea de către biograful ei credul *) Dar pentru asta, viața și activitatea unei alte femei profesor, Hypatia, se mișcă exclusiv în sfera Faptelor istorice Fiica matematicianului Theon), s-a născut pe la în Alexandria Înzestrată cu abilități extraordinare, Hypatia nu numai că a trecut prin școala de matematică a tatălui ei, dar a studiat filosofia în alte direcții Tatăl ei a fost membru al Muzeului Alexandrin, așa că este foarte posibil ca ea să folosească lecțiile tuturor camarazilor săi din această instituție Educația ei filozofică deosebit de largă este expusă

din toate sursele Există și o părere despre posibilitatea ei *) Evnapii, decret, op , p -) Theon era angajat în explicarea Op Ptolemeu, astronomie și mecanică Hesychiy Lexic, p sl Θέων Biblioteca "Runivers" izo I TSVETAEV rămâne în anii studenților la Atena pentru un studiu mai versatil al sistemului filozofic Darurile mentale neobișnuite, elocvența, învățământul, frumusețea remarcabilă și tactul la adresa ei, plină de demnitate față de cele mai înalte autorități și amabilă cu toată lumea, au făcut-o curând pe Hypatia cea mai proeminentă persoană din Alexandria După ce a primit catedra de filozofie și alegând ca direcție învățăturile neoplatoniștilor, aici create și răspândite pe scară largă în secolul al III-lea după R Chr , ea a fost înconjurată de o mare mulțime de ascultători și studenți Casa ei a devenit centrul vieții mentale; era considerată o datorie a celor mai înalte autorități ale orașului să-l viziteze, iar pentru oamenii inteligenți era o chestiune de bun gust să se bucure de atenția luminată a acestei femei remarcabile Întregul oraș a tratat-o ca pe gloria ei și a privit-o cu respect, iar ea însăși, îmbrăcată într-o mantie filosofică, a apărut în consiliul orașului și a luat parte la treburile publice de acolo Dar activitatea ei principală era academică - ca profesor Fiind șefa unei școli filozofice, ea, după cum cred ei, a primit sprijin guvernamental din fondurile Muzeului Alexandrian Sursele vorbesc despre influența ei extraordinară asupra ascultătorilor și studenților și cel mai elocvent despre Synesius, care a avut sentimente de evlavie nemărginită față de mentorul său și în aceia ani când, convertindu-se la creștinism, a devenit episcop de Ptolemaidia *) În scrisorile trimise Hypatiei, această admiratoare înflăcărată a faptelor unei femei învăţate nu găseşte cuvinte pentru glorificarea ei El îi cere ajutorul și îndrumarea nu numai în construirea astrolabului inventat de el însuși sau în pregătirea hidroscopului, ci îi trimite la judecată împreună cu lucrări filozofice și teologice înainte de publicarea lor în lume: *) N Ostroumov, Episcop sinezian al Ptolemaidei Moscova ; pentru relația sa cu Hypatia, vezi p și urm Biblioteca "Runivers" DIN VIAȚA ŞCOALĂRILOR SUPERIOARE ALE IMPERIULUI ROM ea este păgână, el este episcopul lui Ptolemaida Hypatia trebuie să decidă dacă să iasă în public sau nu Ucenicii lui Hypatia erau împrăștiați peste tot În afară de Platon și sistemul neoplatonic, ea l-a explicat pe Aristotel; dar principala sa putere a fost aparent astronomia și mecanica și științele matematicii în general Fiind profesor și persoană publică, ea și-a dedicat puterile științifice lucrărilor literare despre astronomie și geometrie Hypatia a fost destinată unei morți tragice în mâinile ucigașilor care au atacat-o în secret când s-a întors acasă A fost la Alexandria în martie , în timpul unei puternice indignări populare care a izbucnit pe baza vrăjmășiei religioase dintre păgâni și evrei cu creștinii, de altfel, susținută de discordia reprezentanților autorităților imperiale și spirituale Nefericita, ca o păgână și o vrăjitoare, a fost aruncată din trăsură, prinsă, dezbrăcată în piață și sfâșiată de gloate, beată în brutalitatea lor Trupul ei era împrăștiat în toată Alexandria d) Femeile numite aici, care și-au dedicat viața activității științifice, departe de a epuiza numărul reprezentanților dorinței de învățământ superior în rândul grecilor Fiica filozofului alexandrin din secolul al V-lea Olympiodora era o fată bine educată și a studiat Filosofia *) În secolele al IV-lea, al V-lea și al VI-lea au existat și mai multe fete cu studii superioare în cercul profesoral şi ştiinţific al Atenei Plutarh, Filosoful școlii neoplatonice, a avut o fiică, Asclepieneu, care era renumită pentru astfel de abilități, educație versatilă și cunoștințe atât de ample de

filozofie, încât tatăl ei în vârstă nu numai că a inițiat-o în misterele eleusiniene, dar i-a și dat totul) Svida Lexic, p 'í'ζατία Vezi Hoche, Philologus T XV p - -) Marin Πρόχλος, cap ș Biblioteca "Runivers" I TSVETAEV ştiinţa misterioasă a acestor din urmă Ca urmare a acestei înțelepciuni religioase, "marele" Proclu a studiat de la ea Căsătorită cu un cetățean foarte bogat Archias, și-a susținut generosul soț în generosul său patronaj al Universității din Atena și al profesorilor acesteia *) Plutarh în conducerea academiei a fost succedat de filozoful sirian Cu el locuia ruda lui, o fată tânără și frumoasă, Edesia După obiceiul savanților de atunci, acest profesor i-a oferit cea mai bună educație, literară și filozofică Și s-a căsătorit cu Hermia, un filozof din Alexandria, care mai târziu a predat această știință cu mare succes în patria sa A fost membru al muzeului, iar când a murit prematur, întreținerea sa, în amintirea meritelor sale, a fost transferată familiei sale, formată din soția și fiii săi Când a venit vremea învățământului universitar al acestor tineri, Edesia s-a mutat la Atena, unde apoi a strălucit în întreaga lume elenă cu talentul ei învățat și profesoral, precum și cu farmecul personalității sale impecabile, ultimul pilon al filosofiei decadență, Proclus Odinioară destinată să fie și mireasa lui Proclu, Aedesia i-a apărut acum împreună cu fiii ei studenți și, primită de filosof cu profund respect, devenind ea însăși ascultătoarea lui, i-a vizitat publicul împreună cu copiii Atunci era deja o femeie de mai mult de varsta mijlocie Fiii ei Ammonius și Heliodor au devenit filozofi de profesie și, întorcându-se la Alexandria, au devenit acolo profesori ai acestei științe Cel mai mare dintre ei a lăsat în urmă amintirea unui bun cunoscător și comentator al lui Aristotel și Platon) Ibid , cap) Svyda p sl Άρχιάδας; Marin Πρόζ/ ος ch I mier Zumpt, Ueber d Bestand d griech filozof Schulen u die Succession der Scholarchen p) Svyda Lexic, p sll Αίδεσία, Έρμίας; Fotografii Biblioth p Becker Biblioteca "Runivers" DIN VIAȚA SCOALĂRILOR SUPERIOARE ALE IMPERIULUI ROM Declinul filozofiei grecești la Atena și sfârșitul Universității din Atena este asociat cu numele de Damasc, originar din Siria, care a fost ultimul savant al academiei Sub el, liceul din Atena, care exista de aproape de ani încă din secolul primilor sofi atenieni, a fost lovit de lovitura fatală a împăratului Iustinian, care a constatat că este timpul să pună capăt atât acestor învățături, cât și această fortăreață a păgânismului *) Și în acest timp tragic, universitatea care își trăia zilele se află în fața noastră este din nou o fată învățată pe nume Teodor Ea, împreună cu sora ei mai mică, a fost elevă a ultimilor cărturari ai Academiei Isidor și Damasc la mai multe discipline, și anume la matematică, filozofie, filologie Educată enciclopedic, ea poseda cunoștințe vaste și, prin urmare, mai târziu a fost un asistent apropiat al Damascului în lucrările sale biografice consacrate istoriei neoplatonismului din ultimul timp *) Fetele învăţate din Efes, Smirna, Alexandria şi Atena s-au căsătorit în cea mai mare parte fie în propriile lor cercuri învăţate, fie tineri din cele mai proeminente şi bogate familii îşi căutau mâinile Dar în secolul al V-lea, fiica profesorului atenian de elocvență sau, după cum se spunea atunci, sofistul Leontius Athenaida, a avut o soartă extraordinară Excepțional de bogat înzestrată, ea a primit o educație literară strălucitoare sub îndrumarea tatălui ei Citită în Homer și tragedienii, ea a trebuit să-i studieze pe oratorii Demostene și Lisia și să prezinte experimentele propriei sale elocvențe Chiar și în anii ei de tinerețe de studiu, ea a stăpânit arta versificării epice, care ar fi trebuit să-i aducă multă mângâiere atunci când a venit vremea durerii ireversibile în soarta ei fantastic

de schimbătoare Până în tinerețe, a avut un studiu aprofundat al limbii latine, pe care a deținut-o mai târziu în timpurile moderne *) Vezi Zumpt op cit , p și urm Zeller, Gesch d griech Philos III ( ), p și urm) Foto Bibliotli , p - I Ó Becker Biblioteca "Runivers" I TSVETAEV feminitate Există o presupunere despre studiile ei în filosofie sub îndrumarea unui prieten al tatălui ei, cărturarul academiei Plutarh, a cărui fiică era expertă în filosofia științei religioase Lucrând din greu și cu entuziasm la propria ei educație, fiica acestui profesor probabil că nu și-a extins concepțiile de viață mai departe decât Atena sau orice centru intelectual din Orientul grec Dar ea era destinată să fie un exemplu de vicisitudine extraordinară și, parcă, fabuloasă a destinului Lăsată de tatăl ei pasional iubitor fără moștenire, în convingerea că educația extinsă pe care a primit-o și mintea ei extraordinară și dezvoltată o vor servi mai mult decât orice zestre, Athenaida, jignită de frații ei, a mers la Constantinopol pentru a cere recunoașterea drepturilor sale de proprietate Aici are acces la sora împăratului Teodosie al II-lea, atotputernica Pulcheria, și o captivează în scurt timp prin înfățișarea ei, noblețea înnăscută a metodelor exterioare și educația ei enciclopedică Pulcheria pune la cale un plan de a o căsători cu fratele ei regal Energică, inteligentă, dexter și nerecunoscând obstacolele, Pulcheria își atinge scopul Athenaida este botezată sub numele de Eudoxia și devine împărăteasă O soție și o mamă fericită, care, la rândul ei, o dăruiește pe fiica ei Eudoxia tânărului împărat roman Valentinian al III-lea, în anii ei de maturitate suferă resentimente pentru o presupusă soție și schimbă magnifica curte a Constantinopolului pentru o viață solitară la Ierusalim Aici împărăteasa Evdokia petrece atunci câtiva ani întregi, departe de gloria și puterea ei de odinioară, răsfățându-se în lucrări de milă, construind biserici, construind case de pomană și spitale și dedicând mult timp operelor literare*),- Lucrările literare ale împărătesei Evdokia, în care educația strălucită pe care a primit-o în Atena natală, au avut o excepțională Biblioteca "Runivers" DIN VIAȚA SCOALĂRILOR SUPERIOARE ALE IMPERIULUI ROM și așa mai departe până la moartea ei, care i s-a întâmplat, după toate probabilitățile, în secolul al IV-lea În eseul succint propus, am cercetat doar câteva aspecte ale învățământului superior în lumea clasică; dar chiar și cu o astfel de cunoaștere a acestui subiect, este imposibil să nu fii convins că multe forme și fenomene ale școlilor superioare supraviețuiesc mileniului al treilea, că, după ce au început în sălile de teatru ale sofiștilor greci din epoca lui Pericle, ele continuă să există până astăzi în școlile tuturor popoarelor civilizate Școala, așa cum ne arată istoria, a fost întotdeauna și este încă una dintre cele mai conservatoare instituții din societățile umane Iar pe vremea când s-au creat state noi și au căzut cele vechi, sau când au existat alternanțe ale diferitelor forme de guvernare în aceeași țară, sau când un popor îl înlocuia pe altul pe scena mondială, școala a mers singură, demult trasă , de mult bătut, o formă pur poetică și în acest moment viața ei se remarca printr-un caracter religios Acestea sunt: Aranjarea cărților Bibliei (Pentateuhul lui Moise, cărțile lui Iosua, Judecătorii, Rut, profeții Daniel și Zaharia) Viața și faptele Mântuitorului în de versuri ale examenului eroic Viața martirilor Ciprian și Iustină - în cărți - Mai mult, primul an de căsătorie include un cântec laudativ, tot în formă poetică, pentru victoria armelor bizantine asupra persilor Din toate acestea, s-a păstrat un fragment din viața lui Ciprian și a lui Justina Gregorovius, Athenais Geschichte einer byzantinischen Kaiserin a -a durchgearb Auflage

(Leipzig,), p și urm) Cu soarta ei uimitoare, această femeie extraordinară a stârnit atenția multor oameni de știință din vremurile vechi și noi Dintre cele noi, vezi Am Thierry, La Revue des deux Mondes oct şi Gregorovius, op , citat în nota anterioară În ultima monografie sunt rezumate literatură bogată, surse și manuale, iar viața Athenaida-Evdokia este povestită, cu fascinația formei, cu sobru decât în alte lucrări Cronologia celor mai importante evenimente din viața Athenaida-Eudokia, cum ar fi anul nașterii sale, momentul sosirii ei la Constantinopol, viața ei de serviciu sub persoana Pulcheriei înainte de căsătorie, este supusă unei mari controverse Potrivit lui Clinton (Fasti Romani II p), ea a murit la vârsta de de ani, în timp ce Gregory Vius o numără la acea vreme doar de ani (decret, cit , p) Biblioteca "Runivers" I TSVETAEV, de De aceea, epocile istorice ulterioare au dat relativ puține lucruri pe care anticii nu ar fi știut aici Eforturile gândirii umane merg continuu înainte, tezaurul științei se îmbogățește constant cu noi și noi cuceriri Și Formele și Ordinele Școlii Superioare rămân în esență aceleași, în esență sunt toate una și aceeași I Tsvetaev !) Acest studiu a făcut obiectul discursului la ședința solemnă a Universității Imperiale din Moscova din ianuarie a anului curent Vezi discursul și raportul universității pentru Biblioteca "Runivers" Neogeometria și semnificația ei pentru teoria cunoașterii Aproape niciun alt om de știință a avut o influență mai mare asupra dezvoltării problemei naturii axiomelor geometrice decât Helmholtz J) Datorită marii autorităţi pe care a avut-o în ştiinţele fizice şi matematice, iar raţionamentul său în domeniul filozofiei matematicii a căpătat o foarte mare importanţă Poate, însă, asta depindea de faptul că el a respins apriorismul lui Kant și a apărat o teorie empirică care a fost populară în rândul publicului În orice caz, scrierile sale despre filosofia geometriei au fost citite mai mult decât cele ale altor autori și au avut cea mai mare influență asupra dezvoltării empirismului în geometrie Meritul său principal în întrebarea pe care o luăm în considerare a fost că a mers mai departe decât Lobachevsky și Riemann și a dovedit nu numai posibilitatea altor relații spațiale în comparație cu ale noastre, ci și, într-un anumit sens, concepibilitatea lor (Vorstell-barkeit), care este extrem de important pentru el pentru că prin aceasta a sperat să arate eșecul *) Vezi: "Ueber die thatsíichliche Grundlagen d Geometrie" în Wissen-schaftliche Abhandlungen B II, "Ueber die Thatsachen d Geometrie" (ibid), "Ueber den Ursprung und Sinn d geometrischen Sãtze" (ibid), "Ueber die Axionion d Geometrie" (în Vortrage und Reden B II), "Die Thatsachen in d Wahmehmung cu o notă la acest articol (ibid) Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV Doctrina lui Kant despre prioritatea spațiului În cuvintele sale: "Dacă sunt imaginabile spații de alt fel, atunci se neagă prin aceasta că axiomele geometriei sunt consecințele necesare ale formelor transcendentale date a priori ale intuițiilor noastre în sensul lui Kant " teoria formelor transcendentale , tocmai demonstrând "reprezentabilitatea" relaţiilor spaţiale care diferă de ale noastre Dacă Helmholtz arată că nu numai spații "posibile", ci și "reprezentabile" de alte tipuri în comparație cu spațiul real contemplat de noi, atunci va putea demonstra teza empirică despre dependența axiomelor geometrice de influența mediu, adică el va demonstra, cu alte cuvinte, că reprezentările noastre spațiale sunt produse ale acțiunii spațiului real, că axiomele geometriei noastre reflectă mai mult sau mai puțin exact proprietățile spațiului nostru Potrivit lui Kant, spațiul este forma neschimbătoare a conștiinței noastre În opinia sa, axiomele geometrice se disting prin caracterul

lor necesar, apodictic Nu putem gândi nimic contrar celor exprimate în axiome Axiomele sunt adevăruri de neclintit Prin urmare, este imposibil să ne imaginăm relații spațiale care s-ar putea abate de la ale noastre Dar această afirmație a kantienilor, potrivit lui Helmholtz, este incorectă din punct de vedere faptic Dacă ar avea dreptate că spațiul este o formă neschimbătoare de conștiință, atunci nu ar putea fi reprezentat altfel decât îl reprezentăm noi, iar dacă îl putem reprezenta altfel, atunci nu este o formă de conștiință Pentru a demonstra că sunt posibile spații diferite de ale noastre, Helmholtz demonstrează că există geometrii diferite de ale noastre, iar pentru Biblioteca "Runivers" NEOGEOMETRIA ȘI SEMIFICAȚIA EI PENTRU TEORIA CUNOAȘTERII Din aceasta el arată că există asemenea Forme spațiale în care axiomele geometriei euclidiene nu au nicio aplicație, iar din aceasta, pentru el, existența altor relații spațiale este, de asemenea, fără îndoială Cea mai importantă axiomă a geometriei euclidiene, după cum este bine cunoscut, este următoarea: (n) Axioma de compatibilitate, conform căreia mărimile care coincid unele cu altele sunt egale;) axioma conform căreia două puncte determină poziția unei drepte și, în final,) axioma paralelismului Potrivit lui Helmholtz, sunt posibile spații în care doar una dintre aceste axiome are aplicabilitate, iar celelalte nu Fiecare spațiu are propriile sale axiome definite Pentru a face acest gând concret concepibil, Helmholtz face presupunerea că diverse ființe fictive locuiesc pe diferite suprafețe, care posedă cutare sau cutare reprezentare geometrică, desigur, în funcție de suprafața locuită, și urmărește ce fel de reprezentări spațiale ar putea avea astfel de ființe "Să ne imaginăm", spune Helmholtz Ch, "o creatură înzestrată cu rațiune, doar două dimensiuni, care ar trăi pe suprafața oricăruia dintre corpurile noastre solide și ar trece pe el Să presupunem că ei nu au capacitatea de a percepe nimic în afara acestei suprafețe pe care se mișcă Dacă astfel de ființe și-ar dezvolta propria geometrie, ele ar atribui, desigur, spațiului lor doar două dimensiuni Ei ar ajunge la concluzia că un punct care se mișcă descrie o linie; iar linia care se mișcă formează o suprafață care ar fi pentru ei cea mai înaltă formațiune spațială Dar și ei ar fi mai puțin capabili să-și formeze o idee Vortr Și Reden II - Întrebări de filosofie, carte $ Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV despre formarea spațială ulterioară care ar apărea în cazul în care suprafața s-ar deplasa din spațiul lor de suprafață, la fel cum nu suntem capabili să avem o idee despre formarea care ar rezulta dacă vreun corp s-ar deplasa din spațiul cunoscut de noi" Aceste ființe de suprafață "ar putea desena cele mai scurte linii în spațiul lor de suprafață Acestea nu ar fi linii drepte în sensul nostru, ci ceea ce în terminologia geometrică se numește geodezice, liniile suprafeței pe care trăiesc aceste ființe, adică linii care descriu un fir întins adiacent suprafeței și capabil să alunece pe acesta complet nestingherit " Aceste linii geodezice sunt analoge cu liniile drepte pe un plan Dacă creaturi de acest fel ar trăi pe un plan infinit, atunci ele ar crea însăși geometria care este conținută în planimetria noastră Ei ar argumenta că o singură linie dreaptă este posibilă între două puncte, că printr-un punct situat în afara unei linii date, numai o singură linie paralelă poate fi trasă la una dată, că, în general, liniile pot fi continuate până la infinit, iar capetele lor nu nu se întâlnesc și așa mai departe "Făpturile rezonabile de acest fel ar putea trăi pe suprafața mingii Linia lor cea mai scurtă sau cea mai dreaptă între două puncte ar fi atunci arcul celui mai mare cerc care poate fi trasat prin aceste puncte Pe o suprafață sferică, există un număr infinit de

linii cele mai scurte între două puncte ar fi valabil pentru locuitorii unui suprafață sferică, nu fără unele excepții" Liniile paralele nu ar fi cunoscute deloc de locuitorii unei suprafețe sferice Ei ar argumenta că oricare două linii drepte, având în vedere o extensie suficientă, trebuie să se intersecteze în cele din urmă nu în unul, ci în două puncte Suma unghiurilor în Biblioteca "Runivers" NEOGEOMETRIA ȘI SEMIFICAȚIA EI PENTRU TEORIA CUNOAȘTERII un triunghi ar fi întotdeauna mai mult de două linii drepte și cu cât este mai mare, cu atât aria triunghiului este mai mare Ca urmare, le-ar lipsi și conceptul de similitudine geometrică a Formei între figuri mai mari și mai mici de același fel, deoarece triunghiul mai mare are întotdeauna alte unghiuri decât cel mai mic Spațiul lor ar fi recunoscut ca nelimitat, dar în același timp finit, sau cel puțin așa ar părea "Este clar că ființele care trăiesc pe o sferă și care posedă aceleași abilități logice ca și ființele care trăiesc pe un plan ar trebui să creeze un sistem complet diferit de axiome geometrice decât ființele care trăiesc pe un plan și decât noi înșine în spațiul nostru de trei dimensiuni "Dar să ne imaginăm în continuare ființe înzestrate cu inteligență care trăiesc la suprafața unui corp în formă de ou Între fiecare trei puncte ale unei astfel de suprafețe, este posibil să se deseneze cele mai scurte linii și astfel să se construiască un triunghi Dar dacă am încerca să construim un triunghi potrivit în locuri diferite pe această suprafață, s-ar dovedi că, dacă două astfel de triunghiuri au laturi de aceeași lungime, atunci unghiurile lor nu vor fi la fel de mari Dacă triunghiul ar fi desenat la capătul ascuțit al triunghiului, atunci suma unghiurilor triunghiului ar diferi mai mult de două linii drepte decât în cazul în care triunghiul este reprezentat la capătul contondent: rezultă că pe o astfel de suprafață o formațiune spațială atât de simplă ca un triunghi, fără schimbare Formele nu pot fi mutate dintr-un loc în altul Pe această suprafață, figurinele nu se pot deplasa fără comprimarea sau extinderea laturilor lor Prin urmare, trebuie să admitem că pe suprafața unui corp în formă de ou nu există "mobilitate liberă", care există, de exemplu, pe o suprafață plană, precum și pe suprafața unei mingi și, în consecință, pe suprafaţă Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV Nu există o coincidență a figurilor din corpul stelar în formă de ou În geometria creaturilor care trăiesc pe o astfel de suprafață, nu poate exista nicio axiomă de compatibilitate Dar să presupunem în continuare că ființele fictive de mai sus trăiesc pe suprafața unei pseudosfere Ce geometrie vor produce? Pe pseudosferă axioma de compatibilitate are o aplicație: pe ea Figurile se pot deplasa fără a-și schimba Forma Doar o cale cea mai scurtă poate fi trasată între două puncte de pe ea În consecință, suprafața pseudosferei este în două privințe similară cu o suprafață plană, dar axioma paralelismului nu se ține pe ea "Dacă este dată o linie dreaptă pe o suprafață și un punct în afara acesteia, atunci este posibil să se deseneze un creion de linii drepte prin punct și toate nu intersectează linia dată, chiar dacă le continuăm până la infinit "Și asta cu alte cuvinte înseamnă că pe această suprafață axioma paralelismului nu are loc Dar, deoarece axioma paralelismului este strâns legată de propoziția că suma unghiurilor dintr-un triunghi este egală cu două unghiuri drepte, suma unghiurilor drepte unghiurile unui triunghi pe o pseudosferă nu este egală cu ^ and DR; Sull}', Études sur Genfance, trad par A Monod, Paris , p suiv ; Ribot, Essai sur l' imagination créatrice, p suiv Biblioteca "Runivers" p sokolov realitatea se îmbină în ea atât de inseparabil încât este greu să decidem în ce credem mai mult, în real sau în imaginar Aceste iluzii lumești sunt aceeași

transformare a ideilor vii în Fapte reale, iar diferența lor față de visele copiilor constă doar în faptul că au mult mai puțină poezie și incomparabil mai multe motive pentru dezamăgiri amare Toate acestea sunt lucruri prea cunoscute și, dacă mă opresc asupra lor, este doar pentru a reaminti adevărata lor semnificație psihologică Este necesar să spunem că toate celelalte Forme de iluzie umană sunt de aceeași origine? Faptul banal a fost remarcat de mai multe ori, că mincinoșii, care spun adesea un fel de ficțiune, în cele din urmă o prezintă atât de viu încât ei înșiși încep să creadă în ea Poeții pe care Hume i-a numit "mincinoși de profesie" cad adesea în aceeași înșelăciune involuntară de sine Ei trăiesc în minte și inimă în tărâmul viziunilor lor magice; împărtășesc bucuriile și necazurile eroilor lor, chipurile și evenimentele inventate de ele prind viață înaintea lor ca realitate reală În momentele de inspirație creativă, fiecare poet adevărat experimentează o parte din acele emoții pe care le-a experimentat Goethe când, terminând Faustul său, a privit înapoi la "umbrele frumoase" din "tărâmul liniștit și maiestuos" de spirite", niciodată adusă la viață de imaginația sa: En Schauer fasst mich, Thrãne folgf den Thrănen, Das strenge Herz, es fühlt sich mild und weich; Was ich besitze, seh' ich wie im Weiten, Und was verschwand, wird mir zu Wirklichkeiten Jean-Jacques Rousseau, care a fost mult mai mult un poet decât un filosof, dacă se poate separa deloc aceste concepte, a rătăcit atât de mult în "țara himerelor" încât de foarte multe ori își pierdea drumul în viața reală Imaginația sa, care, în cuvintele lui, , nici oamenii, nici natura însăși nu puteau depăși în bogăție, slujește pentru Biblioteca "Runivers" BЀPA era o sursă de iluzii eterne și credea în ficțiunile sale, așa cum se crede în fapte reale - "Cred", a scris Steel despre el, "că imaginația era cea mai puternică dintre abilitățile sale și că aproape că a înghițit totul altfel A visat mai degrabă decât a existat, iar evenimentele vieții lui au avut loc, de fapt, mai mult în mintea lui decât în lumea exterioară Numai iluziile îi puteau captiva pasiunile și sunt sigur că femeia pe care o iubea cel mai mult toate, și poate singura femeie pe care a iubit-o constant a fost propria lui Juliai) Dickens și-a imaginat eroii cu atâta vioiciune încât uneori era ferm convins de existența lor reală "Cititorul", spune EL în prefața romanului său David Copperfield, "poate că nu este deloc interesant să știm cu ce tristețe este întins stiloul după doi ani de imaginație Ce contează pentru el că i se pare autorului că își rupe o parte din propria inimă atunci când întregul roi de creaturi din Fantezia lui îl părăsește pentru totdeauna? Și totuși, nu pot spune altceva decât să mărturisesc că nimeni nu mai poate crede povestea mea, citind-o, decât am crezut eu când am scris-o Uneori, imaginile creative ale poetului îmbracă forme atât de strălucitoare și devin atât de irezistibil de evidente fețe imaginare", i-a scris Flaubert lui Taine, "mă uimesc, mă bântuie sau, mai degrabă, trăiesc în ele Când am descris otrăvirea Emmei Bovary, aveam un gust atât de clar de arsenic în gură, că eu însumi eram atât de otrăvit încât am îndurat două indigestii una după alta, indigestii foarte reale, de vreme ce după cină am vărsat "*) In orice caz,) Vezi Confesiunile sale, i-ère partie, livre IV etc) M-me de Staël: Lettres sur J -f Rousseau Vezi Degald Stuart: Elemente ale filosofiei minții umane, pt Eu, cap HIV, p -) Sully, The Human Mind, vol eu, p -) Taine, Despre minte și cunoaștere, pp - Pentru alte exemple similare, vezi Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" SS p Sokolov Nu trăim și noi într-o oarecare măsură aceleași iluzii atunci când citim operele poeților? Nu plângeau bunicile noastre de soarta bietei

Lisei de pe malul iazului unde s-a înecat și nu i-au cerut lui Pușkin să se căsătorească cu el Tanya cât mai curând? Au uitat nepoții lor prozaici cum să creadă în bucuriile și suferințele fictive ale scenei teatrale, care în zilele noastre a înlocuit pentru mulți dintre ei toate interesele realității? "Când se prezintă o tragedie", spune Degald Stewart, "avem, desigur, convingerea generală că totul este ficțiune; dar, cred, vor fi de acord cu mine că emoțiile tulburi, provocate uneori de suferința eroilor de teatru, de cele mai multe ori decurg dintr-o credință trecătoare că aceste suferințe sunt reale Ideile și imaginile sunt transmise aici privitorului în cea mai vie și mai vizuală formă posibilă Ele sunt întruchipate în chipuri vii și evenimente reale; sunt obiectivate în cuvinte și acțiuni; sunt reproduse într-o adevărată situație istorică sau cotidiană și toate acestea le oferă uneori culoarea deplină a realității În cele din urmă, una dintre cele mai convingătoare dovezi ale Faptului că credința în realitatea reprezentărilor este o Funcție a vivacității lor poate fi halucinațiile Până la urmă, halucinațiile în sine nu sunt altceva decât simple reprezentări generate de imaginația dezordonată a subiectului sau sugerate acestuia din exterior; nu există temeiuri obiective pentru a crede în sensul lor real Dar aceste idei cu o asemenea putere au capturat în Queyrat, £' imagination et ses variétés chez T enfant, -me ed Paris, , p de urmăritori; Ribot, Essai sur l'imagination creation^ p ; Carpenier, Principii de fiziologie mentală, d VI, ed și urm ; Oelzelt-Newin, Ueber Phantasie-Vor-stellungen, Graz, , S și urm) Dugald Stewart, Elements of the Philosophy of the Human Mină, pt I> cap III, p Biblioteca "Runivers" VѢRA sunt realizate de mintea pacientului care ating intensitatea senzației, sunt proiectate dincolo de limitele conștiinței și sunt luate pentru lucruri reale Dacă o persoană care suferă de o manie a îndoielii își pierde încrederea în percepțiile sale reale din cauza slăbiciunii lor extreme, atunci la halucinant vedem exact cazul opus: el dezvoltă percepții false și crede în realitatea lor sub influența excesului de viață Halucinațiile bolnavilor mintal nu sunt de obicei în niciun fel diferite de senzațiile reale, iar credința în sensul lor real este atât de irezistibilă încât toate argumentele rațiunii devin neputincioase împotriva ei "Aud voci pentru că le aud", a spus un psihiatru bolnav Lera; "cum se face asta, nu știu, dar sunt la fel de clare pentru mine ca și vocea ta; dacă trebuie să cred în realitatea cuvintelor tale, atunci lasă-mă să cred și în realitatea cuvintelor pe care le aud, pentru că atât acelea, cât și altele sunt la fel de palpabile pentru mine "*) este conștient de originea subiectivă a unor astfel de halucinații, el continuă totuși să creadă în realitatea lor Singura diferență este că el caută sursa lor nu în afara lui, ci în interiorul propriului său corp: i se pare că vocile pe care le aude aparțin oamenilor, care stau în capul lui sau vorbesc în pieptul lui) Numai atunci când halucinațiile sunt relativ slabe pacientul devine capabil să lupte cu aceste fantome ale imaginației sale uneori este posibil pentru un timp să risipiți autoînșelarea involuntară a cuiva) Korsakov, Kura Psychiatry, vol I, p) Griesinger, Bolile mintale, p) Comp Parohie, Ueber die Tnigwahrnelimung (Halucinații și iluzii) Leipzig, S - - Nici "halucinațiile psihice" ale lui Bayarger, nici * Biblioteca "Runivers" p sokolov Aceleași proprietăți se disting prin halucinațiile hipnotice După cum se știe, la unii hipnotici pot fi induse prin sugestie tot felul de iluzii și halucinații, toate posibilele iluzii ale simțurilor Un astfel de subiect poate fi făcut să ia un lucru cu altul, să atribuie calități inexistente oricărui obiect, să vadă, să audă și să simtă orice acolo

unde nu există nimic Ca prin magie, în fața ochilor lui, poți crea o lume întreagă din nimic, iar această lume de vise și vise pentru el nu va diferi de realitate Bernheim relatează că printr-un singur cuvânt i-a făcut pe hipnotizat să mănânce sare și chinină ca zahărul, să bea apă ca șampania și, după câteva pahare, să arate toate semnele de intoxicație, să fumeze un creion ca un trabuc, să se ardă de capătul aprins și să simtă gustul deplin al tutunului I-a inspirat cu o minunată abilitate de a admira trandafiri inexistenți și de a le mirosi parfumul, de a mânca fructe inexistente cu plăcere, de a vedea scene imaginare, de a vorbi cu persoane absente I-a arătat unui bărbat de de ani fiul său, pe care nu-l mai văzuse de mulți ani, și l-a hipnotizat, cuprins de o emoție profundă, s-a uitat, parcă în extaz, la această întruchipare a fanteziei sale, l-a recunoscut și lacrimi de bucurie au curs din ochii lui) Charles Richet și Pierre Janet au trimis așa-numitele "pseudo-halucinații" pe care Kandinsky a încercat să le distingă clar de halucinațiile reale (Despre pseudo-halucinații Spo , , p și urm), nu te sustrage, în opinia mea , aceste legi După cum arată faptele citate de Kandinsky, pacienții din primul minut atribuie întotdeauna sens real sau origine reală acestor fenomene Își iau fantomele drept lucruri reale, deși le văd "nu cu ochi trupești, ci cu ochi spirituali"; sunt convinși că viziunile lor le sunt trimise de Dumnezeu sau create de mașinațiile misterioase ale persecutorilor lor Dacă pacienții devin ulterior conștienți de subiectivitatea unor astfel de viziuni, atunci această conștiință este deja rodul reflecției ulterioare * Bernheim De la suggestion et de ses applications à la thérapeutique, a doua ediție corectată și crescută Paris, , p , , etc Comp De asemenea Biblioteca "Runivers" ВЕРА Hipnotice pentru a călători pe lună, au transformat, ca într-un basm, țărancile albe în prințese, adulții în copii, oameni în animale, au întors bătrânii tinerilor și tinerii bătrâni, Jean, l-au forțat pe unul dintre ei somnambuloci, pentru a reciti Galucinele Cărții, pe care le-a citit când înainte, iar cea hipnotizată a văzut în fața ei o carte imaginară cu atâta vioiciune încât a deslușit în ea toate trăsăturile aleatorii - numerele paginilor și numerele foilor la partea de jos a paginilor cunoscute) Asemenea halucinații au pentru hipnotizator toate semnele "evidentei" și îl inspiră o credință irezistibilă , aceasta este "Continuu să văd trandafirul și să-l simt necondiționat ca și cum ar fi firesc", a spus o persoană foarte inteligentă într-un moment de halucinație post-hipnotică, deloc înclinată nici către credibilitate, nici spre simulare Nu le-aș putea deosebi, sau lângă el, un adevărat trandafir ") Și logica prin care hipnoticii își justifică credința este exact aceeași cu cea a pacientului Leuret menționat mai sus, sau - ca și a noastră, oamenii sănătoși "Văd că așa este", i-a spus un somn din Nambul lui Pierre Janet, "de ce vrei să nu cred că există? Eu aici? Înseamnă că nu știi să vezi; asta e mai rau pentru tine" * *) Adevărat, halucinații sugerate другую его книгу: Hipnotism, sugestie, psihoterapie Noi studii "Paris , p și urm *) Charles Richet, Omul și inteligența, Paris, p și următoarele; Pierre Janet, Automatismul psihologic, p $, și următoarele) Pierre Janet, Ibid y p) Bernheim, Despre sugestie, p' , ,) Pierre Janet, Automatismul psihologic, p Библиотека "Runivers" p соколовъ uneori nu ating o deplină viață senzuală; dar chiar și în această condiție, hipnoticii sunt adesea siguri de realitatea lor Numai că ei împing astfel de halucinații departe de ei înșiși în spațiu și timp, considerându-le ca senzații slabe venite de departe, sau transformându-le în amintiri îndepărtate, pe jumătate uitate) În acest din urmă caz, halucinația ia forma memoriei în mod natural, de la sine, datorită

slăbiciunii sale relative; dar este curios că acelaşi fenomen, în aceeaşi condiţie psihologică, poate fi produs artificial la unii hipnotici Subiectului i se poate sugera că atunci a văzut aşa şi atare Fapte, a auzit aşa şi aşa ceva, a efectuat aşa şi atare acţiune Ideea sugerată nu atinge în el o vivacitate a senzaţiei şi nu se transformă în percepţie directă, ci este adânc întipărită în mintea lui şi apoi reprodusă ca amintire vie, posedând toate semnele realităţii: subiectul este incapabil să distingă ficţiunea impusă lui din evenimentele reale din trecutul său şi crede b b că este atât de fermă încât uneori este nevoie de o nouă sugestie pentru a-l descuraja Bernheim, care a descris mai multe cazuri de astfel de aberaţii ale memoriei, numeşte aceste amintiri iluzorii halucinaţii retroactive *) Astfel halucinaţiile hipnoticelor x) Id Ibid p ·) Bernheim, De la suggestion, p et suiv ; Hipnotismul etc , p et suiv -Iată un exemplu foarte interesant de "halucinaţie retroactivă" "Găsesc un pacient adormit", spune Bernheim Îi spun: "Ştiu de ce dormi acum Nu ai dormit noaptea trecută Vecinul tău nr te-a ţinut treaz; a tuşit, a cântat, apoi a deschis fereastra; apoi a început să facă foc şi a făcut un zgomot atât de mare încât s-au trezit toţi bolnavii " Îl trezesc în câteva minute Se freacă la ochi, crede că s-a trezit singur şi nu-şi aminteşte nimic Apoi îi spun: "Totuşi, dormi toată ziua?" "Nu", răspunde el, dar eu nu am dormit aseară "De ce?" - Nr era bolnav; a gâfâit, s-a plâns şi Dumnezeu ştie ce a făcut; a cântat ca un nebun, iar apoi Biblioteca "Runivers" În b P A ei pot trece prin aceleaşi etape de vivacitate care sunt caracteristice senzaţiilor şi ideilor reale şi pot provoca acel grad de credinţă, care este caracteristic acestor etape Deschise fereastra şi se duse să aprindă un foc: "Este adevărat că ai auzit asta?" "Destul de bine" Întreaga secţie a auzit " Apoi îi fac imaginaţia să lucreze pe această temă şi creez noi amintiri care nu au fost sugerate în timpul somnului "Şi ceilalţi pacienţi nu au spus nimic? Ce a spus nr ? - nr i-a spus să închide fereastra şi nu "Atunci au început să se ceartă; Nr s-a ridicat, s-a dus la el şi s-au luptat " "A fost aici sora milei?" era halatul lui şi le-a spus că îi va conduce "Toate acestea nu sunt adevărate; ai visat la asta! Nu am visat pentru că nu am dormit Toţi ceilalţi pacienţi vă pot spune asta " Pictez pe rând celelalte secţii de bolnavi, care sunt toate în stare de veghe Din cele paisprezece, şapte au fost auzite şi văzute; erau convinşi că s-a întâmplat; scena se desfăşura în faţa ochilor lor Aceşti şapte erau susceptibili de sugestie şi fuseseră deja hipnotizaţi Un paralitic progresiv, fără delir, cu un vocabular destul de bine păstrat, incapabil nici de trucuri malefice, nici de simulare, mi-a povestit cu vocea lui lentă şi monotonă cum au fost lucrurile "Ai auzit, zic eu, dar tu ai văzut-o?" "Am văzut-o foarte bine", răspunde el, "Nu am dormit " Cât era ceasul? a început să facă zgomot şi a deschis fereastra - L-ai văzut pe regizor? regizorul a venit în halat S-a urcat în patul nr şi a spus că îi va alunga pe amândoi "Celalalt mi-a predat toată cearta pacienţilor, de altfel, cu atâta abundenţă de detalii şi cu atâta sinceritate, încât s-ar putea jura pentru Adevărul adevărat Mai bolnav decât nr , care ar fi numit interferenţa lui în toată această confuzie, nu şi-a amintit nimic; era mai puţin susceptibil la sugestie decât alţii, iar halucinaţia sa retroactivă a eşuat" {Hypnotisme, p -) Acest exemplu este instructiv din multe puncte de vedere După cum vedem o idee vie a unui fapt fictiv al trecutului, sugerată nu în hipnoză, ci într-un vis obişnuit şi chiar în stare de veghe, poate evoca într-un subiect cu un psihic slab sau dezechilibrat aceeaşi credinţă ca un real memorie Mai mult, această idee poate fi reprodusă cu aceeaşi vioiciune de o serie

întreagă de persoane asemănătoare, este acceptată de acestea cu aceeași încredere și dă naștere unui fel de iluzie colectivă a memoriei Asemenea reminiscențe iluzorii sunt destul de analoge cu obsesiile acelor nebuni care se acuză de o crimă pe care nu au comis-o niciodată și povestesc cu deplină încredere detaliile imaginare ale acesteia Singura diferență este că iluziile acestor pacienți apar de obicei nu sub influența sugestiilor străine, ci ca rezultat al autohipnozei patologice Nu astfel de exemple arată cât de precaut Biblioteca "Runivers " p sokolov Acest fapt curios arată cel mai bine că vivacitatea ideilor și credința în realitatea lor sunt paralele și proporționale una cu cealaltă Acestea sunt două variabile, atât de constant și strâns legate între ele, încât relația lor funcțională poate fi considerată o lege (Urmeaza finalul) P Sokolov uneori este necesar să ne referim la declarațiile "martorilor oculari"? Practica judiciară cunoaște mai multe cazuri în care mărturia, dată complet sincer și confirmată printr-un jurământ, a fost de fapt insuflată martorului de către un anchetator, un judecător sau un străin, iar o analiză psihologică atentă a proceselor ar putea, desigur, să dezvăluie multe altele asemenea cazuri Diferența de mărturii la proces și la cercetarea prealabilă se explică probabil adesea prin faptul că imaginația vie a martorului îi înșală memoria și îl face să creadă în lucruri care nu au existat niciodată Biblioteca "Runivers" Credința în nemurire (Dedicat memoriei lui N Ya Grot) Îmi amintesc adesea una dintre acele cine vesele și pline de viață care aveau loc în anii anteriori într-un cerc strâns de tovarăși, după întâlnirile Societății de Psihologie - cine în care disputele căpătau caracterul cel mai neconstrâns, liber, în care toată lumea se certa cu cel mai pasional, râdea cel mai mult cu voce tare, mai ales renașterea ei adusă de prietenii noștri plecați de acum Au fost o mulțime de ei atât de recent, un întreg cerc de oameni veseli, înzestrați, stând în floarea lor Fără exagerare, fără teama de a stârni nici măcar dezacordul ascuns al cuiva, putem spune că moartea ne-a luat mai bun: Grot, Solovyov, Preobrazhensky, Korsakov, Tokarsky, pentru a nu numi mulți alți membri decedați de-ai noștri, pe care i-am comemorat aproape aproape fiecare carte "Întrebări de filosofie" La cina pe care mi-o amintesc, era vorba despre nemurirea sufletului S-au certat mult si mult timp; în final, cineva a sugerat să se pună întrebarea pe buletinul de vot: voturile au fost împărțite și nemurirea a fost trecută cu o majoritate de un vot Acest lucru, desigur, nu a împiedicat reînnoirea disputei și, odată, Nikolai Yakovlevich a propus chiar să organizeze un concurs pe această temă "Când voi fi plecat", spune el, încântat, "dacă vrei să-mi cinstiți memoria, desemnați un premiu în numele meu pentru o lucrare filozofică despre nemurire!" Biblioteca "Runivers" KN S TRUBETSKOY Vai, acum, la fel ca atunci, încă nu am putut îndeplini această dorință: atâta timp cât adversarii noștri sunt lipsiți de posibilitatea de a-și exprima opiniile cu aceeași libertate ca și noi, atâta timp cât există restricții care împiedică dezbaterea filozofică în condiții egale condiții, până atunci despre ce se poate vorbi despre o competiție similară? Dragă Nikolai Yakovlevici! De când ai plecat, nemurirea, printre multe alte idealuri superioare și pure, continuă să se bucure de privilegiul ofensiv, nesolicitat al "custodiei" fariseilor! De atunci, așa cum ai fost plecat, gândirea filozofică rusă este supus încă supravegherii sanitare și polițienești produce asupra minții același efect septic ca înainte și cu același succes luptă împotriva tot felul de influențe corupătoare Încă încercăm să facem conserve din idealuri și să astugem adevărul într-o sticlă dospită Încă nu înțelegem

ce blasfemie și nebunie este aceasta cât de inutilă și dăunătoare este, cât de rușinos și trist Îți amintești cât te-ai întristat pentru toate acestea? Iartă-ne dacă nu putem să-ți împlinim literalmente dorința În calitate de executor al tău însă, eu voi face aici ceea ce pot în îndeplinirea acestei clauze nescrise a dumneavoastră Pentru dumneavoastră, precum și pentru mulți dintre interlocutorii dumneavoastră, ca și pentru celălalt executor al dumneavoastră V P Preobrazhensky, problema nemuririi este acum în sfârșit și cu absolută certitudine, deși nu veți spune-ne cum s-a dovedit a fi corect Pentru noi, întrebarea rămâne deschisă și continuăm acea dispută, acea conversație pe care am început-o cu tine și care nu se va opri niciodată, în ciuda oricăror circumstanțe Nu absența luminii și a aerului este cea care păstrează credința în nemurire și nu influențele accidentale ne zguduie mințile de îndoială Fiecare nouă pierdere trăită de om îi pune în fața lui problema fatală a morții și a vieții Biblioteca "Runivers" VѣRA ÎN NEMURITATE Există pierderi cu care o persoană nu le suportă; oricine, oricare ar fi viziunea lui asupra lumii, a experimentat probabil la moartea celor dragi, a oamenilor dragi, un sentiment de ceva lipsit de sens, absurd sau ciudat, de neînțeles, în însuși faptul transformării unei personalități umane, dulce, iubită, plină de cea mai înaltă demnitate, într-un lucru dezgustător, sentiment sfidător de groază și dezgustă naturală Există ceva în mod clar lipsit de sens în această tranziție a feței în lucru, un fel de conversie a ceva în nimic, care nu poate fi explicat prin nicio considerație despre circulația materiei și transformarea energiei: acea individualitate morală necompusa, acea personalitate vie, care singur deosebește o persoană de un cadavru și de un organism pur animal, dispărut Iar sentimentul nostru nu se împacă cu o asemenea dispariție Să presupunem că toate acestea sunt subiective, că moartea apare "fără sens* , doar din punctul nostru de vedere limitat, subiectiv Dar atunci, din punct de vedere obiectiv, nu este viața însăși lipsită de sens, cea mai subiectivă personalitate umană, care pretinde un fel de "sens" interior? Oricum ar fi, fie că vrem sau nu, moartea ridică problema sensului vieții și trezește în noi îndoieli și îndoieli de două feluri: pentru unii, însuși sentimentul de pierdere iremediabilă, cea mai crudă realitate a morții și decăderea ne face să ne îndoim de posibilitatea nemuririi; dimpotrivă, îi face pe alții să se îndoiască dacă s-a terminat cu adevărat? Nu există o bază rațională mai înaltă în spatele acelui protest interior al întregii noastre ființe, pe care moartea o ridică în noi? Există într-adevăr un fel de tranziție nepermisă a ceva în nimic în el? În acest articol, dedicat memoriei lui N Ya Grot, eu, desigur, nu pretind că rezolv această întrebare eternă și nici nu trag rezultatele finale ale dezbaterii despre nemurire De asemenea, nu caut să aduc noi motive în favoarea credinței în nemurire: se pare și asta Biblioteca "Runivers" KN S TRUBETSKOY cu greu îmi este posibil, având în vedere tot ceea ce s-a spus de susținătorii săi de atâtea secole Vreau să revars pentru a lua în considerare principalele fundamente ale credinței în nemurire, care au fost acceptate de omenire în diferite epoci Poate că o analiză mai obiectivă și mai imparțială a unor astfel de motive este la fel de necesară pentru susținătorii nemuririi, precum și pentru cei care o resping; cu aceasta, în orice caz, ar trebui să se înceapă în dezvoltarea filozofică a întrebării Ideile inițiale despre viața de apoi eu Să începem cu credințele cele mai grosolane și primitive, cu acele idei despre viața de apoi, care datează din vechime veche și au lăsat în urmă cel mai vechi dintre monumentele construite de mâna

omului Această concepție despre sufletul defunctului ca o fantomă care duce o viață fantomatică în tărâmul morților este o concepție omniprezentă și remarcabil de uniformă, în ciuda diversității aparente Dacă acordul general ar dovedi ceva, aproape nicio credință ar putea concura cu credința în existența fantomelor; iar dacă problema existenței lor ar putea fi hotărâtă printr-un plebiscit, liber-gânditorii ar risca să rămână în minoritate În orice caz, oamenii care admit adevăratul fenomen al fantomelor se referă la experiența personală sau la martori oculari credibili, în timp ce niciunul dintre adversarii lor nu poate, ca martor ocular, să le nege existența Dar dacă consensus gentium în acest caz, ca și în altele, nu ne convinge de adevărul unei credințe general acceptate, atunci demonstrează fără îndoială prezența unor motive psihologice profunde și comune care fac ca oamenii din timpuri, popoare și culturi diferite să fie omogene și, în plus, comparați Biblioteca "Runivers" BѢRA Bъ BESMORTIE credinţe foarte brute comune popoarelor sălbatice şi primitive Este remarcabil că nici viziunile religioase mai rafinate și profunde, nici una sau alta convingere FILOZOFĂ nu pot eradica fără urmă aceste credințe primitive, care de multe ori continuă să existe alături de ele Această împrejurare, importantă în multe privințe, ne indică faptul că primele baze ale credinței într-o viață de apoi nu ar trebui căutate în nicio idee religioasă superioară sau considerații speculative: forma originală a unei astfel de credințe este credința în fantome și baza acesta din urmă este fenomenul fantomelor, fie că sunt imaginare sau reale Deja primul materialist-om de știință, Democrit, a explicat originea tuturor ideilor religioase din fenomenul fantome Și într-adevăr, fantomele sunt, dacă nu primele, atunci în orice caz Forme foarte primitive în care omul și-a imaginat lumea suprasensibilă După cum sa spus, aceste reprezentări sunt în mare parte omogene Fantomele sunt descrise de Homer ca umbre ca niște vise și găsim o idee similară a umbrelor printre vechii semiți, printre egipteni și în superstiția modernă a popoarelor europene, ca să nu mai vorbim de sălbaticii ambelor emisfere Fantomele rătăcesc în anumite locuri în apropierea mormintelor sau în apropierea fostelor lor locuințe, pentru a evita care ar trebui să aibă grijă de cea mai bună aranjare a mormintelor și de înmormântare adecvată La egipteni, ka, sau dublu, este plasat inițial într-o "casă" sau mormânt, de unde însă foamea și setea îl pot obliga să plece Absența unei înmormântări sau a unui cult stabilit (datorită încetării urmașilor), profanarea mormintelor a fost universal considerată un dezastru atât pentru cei morți, cât și pentru cei vii Vederea unei fantome este ca imaginea decedatului; apare în haine obișnuite, pe care le-a purtat în timpul vieții, uneori în haine de înmormântare; Biblioteca "Runivers" KN S TRUBETSKOY Fantoma este, în primul rând, imaginea vie a personalității Cu toate acestea, umbrele apar în contururi vagi, vagi, iar printre alte popoare ne întâlnim cu ideea că morții, după ce au părăsit trupul, se pot transforma în orice formă animală, ceea ce este legat de credința în puterea magică, pe care defuncții sunt uneori inzestrat cu În ciuda legăturii general acceptate dintre mortul și mormântul său, toate popoarele care au idei despre viața de apoi au și anumite idei despre o viață de apoi comună, iar acestea din urmă, cu toată diversitatea lor, au și trăsături de bază comune În primul rând, moartea pare a fi cea mai mare calamitate pentru defunctul însuși, iar viața lui de apoi este demnă de plâns și regret Mai târziu, în legătură cu dezvoltarea credinței în nemurire, apar cele mai bune speranțe, dar imaginea principală a morții rămâne ca înainte sumbră sau îngrozitoare În unele cazuri, viața de apoi este un

adevărat iad, locuit de monștri; mai des este descris ca o fantomă tristă a lumii reale, iar sufletele morților duc în ea o viață fantomatică, corespunzătoare celei pe care au dus-o pe pământ, așa cum visele unei persoane, în general, corespund modului său de a viața: morții vânează și luptă, beau și mănâncă, conduc b pe bărci, joacă zaruri sau dame etc Cu toate acestea, însă, și indiferent de gândul la orice viață specială de apoi, starea morții în sine pare a fi cel mai mare rău Să ne amintim cuvintele lui Ahile adresate lui Ulise: O, Ulise! nu spera să-mi dai mângâiere în moarte! Ar fi mai bine dacă aș vrea să trăiesc, ca un zilier care lucrează la câmp, Slujind bietului plugar ca să-mi ia pâinea cea de toate zilele, decât aici morții stăpânesc peste morții morți Nicio îmbunătățire specială în soarta umbrelor nu poate avea loc aici Existența lor, inconștientă sau semi- Biblioteca "Runivers" VЂRA ÎN NEMURITATE conștientul este somn, chinul lor este foamea și setea - foamea trupului și setea de sânge, setea de viață, dorul de ea Așa se explică multe rituri de înmormântare, diverse modalități de îngropare sau ardere a morților, sacrificii pe morminte și vrăji - rituri care au ca scop calmarea morților, potolirea foametei și setei - chiar dacă prin mijloace iluzorii și protejați-vă de vizitarea lor, de "vampirismul" lor Unele dintre aceste rituri indică un adevărat cult al morților și te fac să vezi în sufletul defunctului ceva mai mult decât o fantomă goală, o forță de ordin superior, care poate fi formidabilă și periculoasă Vom reveni la idei de acest gen mai târziu Dar dacă morții inspiră groază, aceasta nu dovedește încă fericirea lor, viața lor superioară: ei sunt în primul rând morții și acele popoare din antichitate, printre care găsim un cult dezvoltat al morților, cum ar fi, de exemplu, grecii, vechii semiți, egiptenii ne uimesc adesea cu ideile lor sumbre despre tărâmul morții Moartea transformă în nimic toată puterea umană, gloria, cinstea și puterea "Iadul lumii de sub s-a pus în mișcare să te întâlnești la intrarea ta", spune profetul Isaia împăratului Babilonului: "el a mânat pentru tine refaim (duhurile celor plecați) Pl dintre toți conducătorii pământului, ridicați de pe tronurile tuturor împăraților popoarelor, toți se ridică: aici și ați devenit neputincioși, ca noi, și ați devenit egal cu noi În mormânt (iad) mândria voastră este doborâtă, zgomotul harpelor voastre se răspândește sub tine și viermii sunt acoperământul tău Acesta este omul care a zguduit pământul a zguduit împărățiile?" (Is XIV, -) Și această imagine maiestuoasă a profetului este destul de potrivită mier Schwally das Leben nach dem Tode nach den Vorstellungen d Alten Israel und des ludenthums anii Biblioteca "Runivers" KN S TRUBETSKOY există idei ale babilonienilor înșiși În pasaje pline de poezie captivantă, textele lor străvechi descriu stăpânirea inexorabilă a morții Însăși zeița Ish-tar, coborând în lumea interlopă, se supune "legilor străvechi": paznicii îi scot coroana, căptușelile și hainele, iar ulcerele îi lovesc trupul gol La vederea ei, însăși zeița morții cade ca o trestie tăiată și spune: Voi mânca pământ în loc de pâine, voi bea lacrimi în loc de vin, Vreau să plâng pentru bărbații care și-au părăsit soțiile Vreau să plâng pentru copiii mici care nu au avut timp să se nască Împărăția morții este numită "țara fără întoarcere" și "casa întunericului" Ishtar își amintește: Despre casa din care cei care intră nu se mai întorc, Despre calea care nu duce înapoi, Despre casa în care cei care intră sunt îndepărtați din lume, Despre locul în care praful este hrana lor și pământul este hrană Căci ei nu văd lumina, ei trăiesc în întuneric; Căci sunt îmbrăcați ca păsările în aripi, Ușa și șuruburile sunt acoperite cu praf Pe ultima tăbliță din Epopeea lui Ghilgameș, eroul îl întreabă pe spiritul

prietenului său, care a ieșit din lumea interlopă: "Spune-mi, prietene, spune-mi, prietene, ce naiba este, spune-mi"; iar spiritul răspunde: "Nu pot să-ți spun, prietene, nu pot să-ți spun despre asta; dacă îți spun cum este așează-te și plângi de ce s-a bucurat inima ta, acolo sub pământ viermii o devorează toate ca niște haine vechi " Doliu pentru prietenul său, Ghilgameș spune: "Te duci la templu nu mai mergi, nu te mai îmbraci în haine albe, nu te mai ungi cu grăsime parfumată, pentru ca oamenii din jurul tău ar adulmeca Nu mai pui arcul pe pământ; răniții cu arcul te înconjoară; nu mai ții sceptrul în mână, duhurile morților te-au vrăjit; nu strigi mai mult decât un strigăt înjurător; soția ta, pe care ai iubit-o, nu te mai săruți, soția ta, pe care Biblioteca "Runivers" VѢRA ÎN NEMURITATE pe cine l-ai urât, nu-l mai bătui; nu-ți săruți fiica iubită, nu-ți mai bati fiica urâtă, tristețea lumii interlope te-a cuprins " Moartea este sfârșitul tuturor bucuriilor vieții, sfârșitul tuturor Vechii semiți, evrei și babilonieni au gândit la fel ca grecii, la fel ca egiptenii antici Herodot vorbește despre acele mumii pe care egiptenii le aduceau la sărbătorile lor, invitându-se reciproc să bea și să se distreze, profitând de viață Și într-o serie întreagă de texte, începând de la mijlocul mileniului al III-lea, se exprimă o asemenea idee despre moarte: cât ești în viață, bucură-te de viață, folosește-o, nu te întrista pentru morți, pentru că atunci când vei muri, vei să nu returneze cele pierdute Așa că o stele de mormânt pune următorul discurs în gura soției moarte, care se întoarce către soțul ei: "O, tovarășul meu, o, soțul meu! Nu înceta să bei și să mănânci și să te îmbăți, să te bucuri de dragostea femeii, să sărbătorești sărbătorile Urmează-ți dorințele zi și noapte Nu da un loc de îngrijorare în inima ta Căci țara apusului este țara întunericului și a somnului, locașul în care rămân cei care sunt în ea Dorm în mumii, nu se trezesc niciodată să-și vadă pe cei dragi, nu recunosc tatăl sau mama, inima lor nu-i pasă de soțiile și copiii lor Toată lumea de pe pământ bea apa vieții, dar eu sufăr de sete Apa merge la cel ce este pe pământ și eu însetez după apa care este lângă mine De când sunt în această vale, nu știu unde mă duc Tânjesc după apa care se întinde în jurul meu Îmi doresc ca suflarea vântului de coastă să-mi îndulcească inima în întristarea ei Căci numele lui Dumnezeu care domnește aici este "moartea perfectă" La chemarea lui, toți oamenii vin la el, tremurând de frică El nu face deosebire între zei și oameni; înaintea lui cei mari și cei mici sunt egali El nu arată milă celor care îl iubesc El smulge pruncul de la mama lui și face la fel cu bătrânul Nimeni nu vine să i se închine, pentru că nu este milostiv cu cel care Întrebări de filosofie, Mon ; Biblioteca "Runivers" KN S TRUBETSKOY cult; nu se uită la cel care-i aduce daruri de jertfă "') În toate aceste reprezentări avem, fără îndoială, de-a face cu niște trăsături comune: moartea nu este o încetare completă a ființei, sau anihilare] este un fel special de stare negativă, reprezentând opusul real al vieții Somnul era numit "fratele morții", iar vechea analogie dintre somn și moarte era înțeleasă într-un mod cu totul real: moartea este legată de viață, așa cum somnul este legat de starea de veghe Moartea este un somn profund, nelimitat de orice condiţiile fizice Uneori este personificată în imaginea unei anumite zeităţi tot ceea ce este supus vieţuirii, cu farmecele ei, cu puterea ei secretă, îi vrăjeşte pe cei pe care îi închidează în împărăţia ei, în "casa întunericului" ei Pare să-și hipnotizeze pentru totdeauna locuitorii, care trăiesc într-o formă specială de conștiință în lumea viziunilor fantomatice Toată lumea își amintește cuvintele lui Hamlet: "a muri, a adormi Dar dacă vizitează

visul unei vedenii?") sau "a adormi poate visa" Un vis poate fi un coșmar, un coșmar netrezit, din moment ce suntem complet în puterea lui Și mai presus de toate, această putere de aservire este teribilă, această neputință, această condamnare la nebunia somnului veșnic cu viziunile ei, delirul ei Lăsați aceste viziuni, aceste halucinații să corespundă iire i-metams ale dorințelor noastre - ele nu le pot satisface, nu le pot satura, le pot oferi o satisfacție reală, ele doar aprinde focul lor interior: chinul lui Tantalus nu este în esență diferit de chinul lui Xiope Viața de apoi, ca regat al sufletelor necorporale, iredo-) Wiedemann, Die Toteo u ihre Reiche im Glauben d alten Aegvpter lo -o i->) Transl Kronberg; în original apoi mor;-a dormi;- apoi dormi! poate să visez; Da, acolo este problema Căci în acel somn al morților ce vise pot veni Trebuie să ne facă o pauză Biblioteca "Runivers" VѢRA ÎN NEMURITATE halucinații, iluzii ale propriei dorințe - o astfel de imagine se apropie de iadul în care este înfățișat Swedenborg: aceasta nu este o instituție penitenciară, nu este un loc de răzbunare sau pedeapsă, ci, dimpotrivă, un mediu corespunzător dorințelor lui sufletele din ea: nimic altceva decât dorința stvennago nu le ține în ea și orice alt mediu ar fi insuportabil pentru ei Nelegat de legăturile cărnii, nedistras de impresiile exterioare, fenomenele vieții pământești, sufletul urmează înclinația dominantă, devine parcă stăpânit de ea; iar această atracție de bază determină locul propriu al fiecărui suflet, poziția sa în lumea spirituală, comuniunea sa interioară cu sufletele înrudite cu el, care formează coe-ru-ul său Dacă în lumea fizică ființa noastră subiectivă își dezvoltă trăsăturile subiective și ajunge la conștiință numai în interacțiune cu mediul obiectiv exterior, independent de acesta, atunci în lumea spiritelor conștiința obiectivă este condiționată doar de comunicarea spiritelor În lumea fizică, condițiile externe ale existenței noastre, mediul său aleatoriu sunt independente de noi; aici însuși mediul pare să fie spiritual și pe deplin corespunzător conținutului său, fiind, parcă, o obiectivare a acestuia din urmă Imaginile monstruoase care umplu sferele individuale ale Iadului nu sunt nimic străin și exterior sufletelor care le compun - în Swedenborg nu există diavoli decât sufletele înseși; acele chinuri, acele chinuri la care este supus sufletul, nu sunt esența pedepsei exterioare - le creează pentru sine, uneori le caută în voluptate, în nebunia dorinței sale, care își atinge tensiunea extremă în viața celui spirit, nelimitat de condițiile existenței fizice Dacă sunt halucinații, atunci sunt halucinații colective; dacă sunt deliruri nebunești, atunci sunt deliruri obiective, interne necesare, care corespund mediului dat de existență - delirium bene fun-> latum, ca să spunem așa Dar să lăsăm Swedenborg Dacă învăţătura lui este abandonată * Biblioteca "Runivers" KN S TRUBETSKOY puțină lumină asupra ideilor antice, dar reflectă o viziune spiritualistă complet diferită asupra lumii, dezvoltată sub influența unor idei incomparabil mai complexe despre spirit Iadul său însuși pare infinit de strălucitor și concret în comparație cu tărâmul cenușiu și plictisitor al umbrelor vechilor greci sau semiți, deși uneori par că aceste umbre lâncezesc, suferă, că nici ele nu sunt străine unei forme speciale de conștiință, că sunt accesibile pasiunilor și pot rezista sub forma erinniei furioase sau a altor forțe ostile Somnul lor este mai profund, dar chiar și acesta nu este întotdeauna calm: morții sunt uneori supuși somnambulismului și îi deranjează pe cei vii cu înfățișarea lor Ei par a fi complet inconștienți (ca la Homer), mai precis, posedă o Formă specială de conștiință, diferită de cea obișnuită, sau ajungând la conștiință doar

în comunicarea cu o persoană, cu ajutorul unor mediumi speciali, vrăjitori, victime, magice mijloace, rituri și formule II Care este originea acestor idei și care sunt fundamentele lor, dacă nu logice, atunci cel puțin psihologice? S-a spus suficient pentru a respinge unele încercări eronate de a le explica Deci, dacă, potrivit lui Kant, singura bază rezonabilă pentru a crede în nemurire constă în conștiința noastră morală, atunci nu există nicio îndoială că considerațiile morale nu au jucat niciun rol în apariția ideilor despre viața de apoi; credința în fantome sau în tărâmul morții, unde o soartă egală îi așteaptă pe toți cei vii, este complet liberă de orice elemente etice Dar dacă motivele morale dezinteresate nu explică o astfel de credință, atunci este la fel de inutil să încerci să o explici cu ajutorul unor motive egoiste sau eudemoniste, cu dragoste viata, la, b propria personalitate sau Biblioteca Runiverse NEMURIRE personalități ale celor dragi, speranța că moartea nu ne distruge, că sinele nostru va exista dincolo de mormânt O astfel de explicație ar avea sens dacă ar fi vorba de viața reală sau de înviere; dar este imposibil să explicăm credința în realitatea morții prin iubire de viață sau prin speranță - ceva complet fără speranță Mai firesc ar fi să sperăm la anihilarea completă și să vedem un fel de mângâiere în negarea existenței de dincolo de mormânt, prezentată astfel: acest lucru a fost făcut de alți materialiști antici La fel, cu greu se poate explica credința în fantome și idei sumbre despre lumea interlopă din frica instinctivă de moarte sau din instinctul de autoconservare, care se manifestă în imaginația înspăimântată a omului Concepțiile despre fantome sunt prea definite și deosebite și cu totul prea omogene pentru a fi explicate printr-un singur afect Frica însăși de un mort, de un cadavru, oricât de inexplicabil ar fi, este legată de ideea unei forțe invizibile, a acelui ceva fără de care o persoană s-a transformat într-un cadavru Ideea unui om, imaginea vie a personalității sale, corespunde atât de puțin acestui cadavru; nu se referă la el, ci la acel ceva care a dispărut, dispărut Și o astfel de conștiință trezește sentimentul că acesta este ceva, această imagine trăiește undeva, deși o viață necorporală S-a sugerat adesea că ideea unei astfel de existențe independente a unei imagini animate sau a dublului unei persoane, fantoma sau fantoma sa, își datorează originea viselor noastre, un gând pe care Tylor și Herbert Spencer îl dezvoltă în mod deosebit în detaliu urmele lui Lucretius Fără a nega semnificația fenomenelor de somn, catalepsie, leșin, pentru dezvoltarea ideilor inițiale despre suflet, despre posibilitatea unor Forme speciale ale existenței sale, Forme speciale ale conștiinței, diferite de cele cotidiene, observate în stare de veghe, noi nu facem Biblioteca "Runivers" KN S TRUBETSKOY vedem în vise simple nu doar o explicație logică, ci chiar și psihologică a credinței în existența reală a sufletelor sau a fantomelor necorporale Pentru cei care cred în ele, diferența dintre fantomele morților și simple vise constă tocmai în faptul că nu sunt simple vise, că apar în realitate și că chiar și acolo unde apar într-un vis, ele lasă impresia unor lucruri reale psihic o putere diferită de om şi care vine în comuniune cu el Epicurianul Lucretius, în polemica sa pasională împotriva superstițiilor și credințelor epocii sale, a oferit o explicație oarecum grosolană a acestora Dar cu o atitudine mai obiectivă față de Fapte și cu starea actuală a cunoștințelor noastre, nu înțelegem absolut de ce să nu explicăm credința în existența fantomelor prin însăși apariția unor astfel de fantome Această explicație este atât mai simplă, cât și mai naturală și, în același timp, cel mai strâns legată de chestiune Dacă astfel de

fenomene dovedesc ceva, dacă servesc drept bază suficientă pentru recunoașterea existenței vieții de apoi a omului, aceasta, desigur, este o altă întrebare Halucinațiile simple, evident, nu dovedesc nimic, la fel ca visele simple Un alt lucru sunt așa-numitele "vise telepatice" și "halucinații telepatice": indiferent cum le-am explica, ele servesc în orice caz, dacă nu logic, atunci baza reală a credinței în existența unui principiu psihic independent de corpul Deja "visele profetice" au condus la concluzii similare: spiritul unei persoane doarme când membrele sale sunt trează, dar celui adormit îi indică adesea viitorul în vis, așa cum învață Pindar (fr) Dar dacă el este în viață când corpul nostru este nemișcat, dacă este treaz când dormim și poate percepe evenimente îndepărtate în timp sau spațiu, așa cum se întâmplă în visele "profetice", atunci aceasta nu indică faptul că activitatea nu merită? în dependență exclusivă de trup și că, în consecință, nu încetează cu moartea? Biblioteca "Runiverse" ВЌЕРА ВЪ БЕЗСМЕРТІЕ puroiul celui adormit este ca mortul, dar sufletul este viguros și viu Ceea ce va face mult mai mult după moarte, când s-a stins cu totul din trup (Cic de div ,) Și mai importante sunt fenomenele de clarviziune în stare de veghe sau "halucinații telepatice", ca, de exemplu, apariția fantomelor rudelor absente sau ale celor dragi în momentul morții lor Aici atingem o zonă care are doar a câștigat recent dreptul la cercetarea de cercetare științifică și în care negarea simplă a Faptelor lasă treptat locul examinării critice, așa cum sa întâmplat mai devreme în domeniul adiacent al hipnotismului și al sugestiei mentale Lucrarea științifică, totuși, este mult mai dificilă aici, deoarece în afară de tot felul de prejudecăți încăpățânate, neîncredere și credulitate, trebuie să ia în considerare faptul că Faptele în sine nu sunt susceptibile de experimentare și observare corectă, permițând o investigație amănunțită în cazuri relativ rare În unele dintre ele, o astfel de investigație nu lasă nimic de dorit și înlătură toate îndoielile persoanelor care participă la ea Cu toate acestea, nu poate oferi certitudine absolută terților care nu au participat la anchetă și nu admit a priori posibilitatea fenomenelor în cauză Dar oricare ar fi aprecierea noastră personală asupra acestui gen de "fenomene telepatice", trebuie să fim de acord cu faptul că, dacă ele întâlnesc credința în timpul nostru și, mai mult, de multe ori de la persoane în a căror viziune asupra lumii nu se încadrează deloc, rămânând pentru ei unele misterioase , deși întâmplări neîndoielnice, apoi printre sălbatici și printre antici asemenea fapte, dimpotrivă, nu s-au întâlnit cu scepticism Unul dintre cei mai buni cercetători ai credințelor primitive, A Lang, în celebra sa carte Mit, ritual și religie ( )), care caracterizează starea psihică a sălbaticului, pe baza multor dovezi concrete arată că categoria telep- Biblioteca "Runivers" KN S TRUBETSKOY tpc "Fapte", atrăgând atenția "societății de cercetare psihică", care sunt fenomenele la momentul morții etc , este larg răspândită printre sălbaticii ambelor emisfere și este în deplină concordanță cu perspectiva lor generală asupra lumii Acum, dacă aceste fapte sunt adevărate - și cred că unele dintre ele sunt fără îndoială adevărate - ce concluzii se pot trage din ele? Din punctul de vedere al sălbaticului, răspunsul este simplu: dacă apare o fantomă, atunci ea există; dacă apare fantoma unei persoane absente, care a fost considerată vie, și dacă mai târziu se știe că viziunea a coincis cu momentul morții sale, atunci aceasta servește ca o confirmare a realității, a obiectivității percepției Din punctul de vedere al unui psiholog modern care, ca James, de exemplu, recunoaște realitatea

halucinațiilor telepatice, astfel de concluzii, desigur, au nevoie de revizuire critică Dacă pentru realismul naiv lucrurile există așa cum sunt, atunci psihologia recunoaște că fiecare fenomen este condiționat de percepția noastră, de senzualitatea noastră și, în consecință, de activitatea organelor noastre de simț și a aparatului nostru neuro-creier Dar în cazul unui vis profetic, în care o persoană vede evenimentele viitoare cu acuratețe, chiar dacă sunt destul de nesemnificative, un astfel de vis nu poate fi explicat prin activitatea anterioară a organelor de simț fizice care acționează asupra creierului său; și în același mod este imposibil de indicat acele impresii senzoriale exterioare cu ajutorul cărora ar putea vedea apariția cuiva apropiat murind la sute de kilometri distanță, sau un eveniment care are loc la mai mult sau mai puțin timp după ce a fost vazut Lasă infinitate de cauze, care în acțiunea lor ar trebui să conducă la un astfel de eveniment, să existe deja la momentul dat - nu vedem aceste cauze și nu un set infinit de complex de acțiuni ale fiecăreia dintre ele, ci doar un gata făcut Biblioteca "Runivers" VIRA ÎN NEMORALITATE un rezultat care în sine nu este decât un moment cu totul accidental în procesul acțiunii lor comune și care nu poate exista în ordinea temporală până când nu se produce De aici putem trage concluzia negativă pe care o trage James, și anume că în toate astfel de cazuri trebuie să renunțăm în mod clar la teoria grosolan materialistă, care vede în toate Faptele conștiinței produsul muncii neuro-creierului: în aceste cazuri o astfel de muncă este nu sunt cauzate de obiecte fizice care ne afectează organele de simț, deoarece nu există astfel de obiecte aici și nu pot fi și, prin urmare, trebuie să admitem că Faptele conștiinței, deși sunt legate de activitatea creierului, sunt determinate aici de agenți sau influențe extrasenzoriale *) Dar dacă da, atunci creierul nu ne produce conștiința în sensul că ficatul produce bilă sau rinichii urina: îi servește drept conducător, organul fizic al principiului psihic: substanța corpului nostru nu generează conștiință, ci o limitează II astfel psihologul american este de acord cu Pindar: după cum am văzut, acesta din urmă a recunoscut și în viața fizică a corpului limitarea acelui principiu spiritual care poate manifesta cea mai înaltă formă a conștiinței sale atunci când corpul este înlăturat de somn Deci, fie în formă obiectivă, în credința directă în existența unui "suflet", umbră sau dublu (ε'ίδωλον) sau sub formă subiectivă, în recunoaștere *) Cu toate acestea, în ceea ce privește fenomenele de "fantome vii" sau halucinații telepatice, pe care Democrit încă încerca să le explice materialist, este posibilă o rezervă: se poate obiecta, de exemplu, că "proprietățile eterului sunt exact aceleași cu cele ale mecanism, iar funcțiile sistemului nervos nu sunt încă suficient de cunoscute, dar, prin urmare, ar fi grăbit să afirmăm că modificările nervoase care constituie presupusul acompaniament al gândirii nu pot fi comunicate la distanță prin intermediul vibrațiilor eterice creierului înrudit Chiar și cea mai mare distanță în cazurile unor astfel de fenomene ar fi doar o fracțiune nesemnificativă a distanțelor pe care le parcurge valul de eter, imprimând retinei noastre imaginea unei stele Podmore, Studies in psycliical research ( ), Biblioteca "Runivers" KN S TRUBETSKOY sursa originară a conștiinței noastre, fenomenele telepatice duc la recunoașterea unui principiu psihic independent de corp Dar poate aceasta să servească drept dovadă a nemuririi sufletului? Întrucât principiul psihic care se manifestă în conștiința noastră nu este un produs al creierului nostru, care poate fi privit ca un conductor al energiei psihice, atunci unul dintre argumentele împotriva

posibilității unei astfel de nemuriri, argumentul favorit al materialismului, dispare Dar pentru respingerea materialismului din zilele noastre nu este nevoie să recurgem la telepatie: atâta timp cât înseși Faptele sale sunt discutabile; iar când vor deveni indiscutabile, se vor certa despre explicația lor Inconsecvența materialismului pentru o minte educată filozofic este indubitabilă pe baza unor considerații critice epistemologice mult mai largi și mai solide, iar W Wundt, în abia publicată "Introducere în filosofie" *) cu un anumit drept, vorbește despre el ca pe un tendinta devenita invechita doar materialistii se indoiesc de nemurirea personala Si ni se pare ca nici recunoasterea unei surse independente de energie psihica, nici credinta in fantome sau duble atrage dupa sine recunoasterea nemuririi personale De fapt, daca constiinta noastra are o sursă în energie psihică suprasensibilă, atunci de aici nu rezultă încă că această energie să fie o ființă personală; și dacă admitem că această energie, care trece prin creierul nostru, experimentează anumite limitări, așa cum sugerează alți psihologi, atunci aceste limitări nu determina exact acele caracteristici si aspiratii personale care alcatuiesc individualitatea noastra? Să lăsăm totuși considerentele filozofice și să luăm în considerare acele idei care sunt legate de credința într-o fantomă i) W Wundt Introducere în filosofie, tradus sub redactia mea Moscova , ed Konchalovsky Biblioteca "Runivers" ВЕРА ÎN NEMURITATE ki printre sălbaticii antici și moderni Este posibil, chiar din punctul de vedere al acestor idei, să vorbim despre "viața nemuritoare" a fantomelor sau să le identificăm cu personalitatea defunctului? și, în sfârșit, existența ei este definită nu ca viață nesfârșită, ci, pe dimpotrivă, ca "moarte perfectă" Mai mult, însăși existența unei fantome sau a umbrei poate înceta Egiptenii au distins dublul defunctului de sufletul lui În caz de întreținere proastă a mormântului sau de absența unui cult, ar putea muri de foame În mod similar, conform reprezentării multor triburi sălbatice, de exemplu, eschimosi sau piei roșii, fantoma unei persoane este expusă pericolelor de moarte în timpul călătoriei sale către viața de apoi, pentru care are nevoie de echipamente speciale El poate, totuși, să piară, să dispară în sfârșit pe drum De aici putem deduce concluzia că credința într-o existență iluzorie nu include încă credința în nemurire și că, în consecință, nu în fenomenele telepatice și în superstițiile asociate acestora ar trebui căutată sursa unei astfel de credințe Numai zeii sunt nemuritori și, prin urmare, trebuie să căutați sursa nemuririi printre zei III Revenind la credințele vieții de apoi ale sălbaticilor și ale popoarelor antice, găsim în ele, totuși, mai mult de o idee despre un regat fantomatic al umbrelor Alături de el și parțial chiar în contradicție cu el, găsim ideea sufletului defunctului ca ființă de ordin superior, demnă de cinste și închinare: morții sunt binecuvântați, având o viață mai înaltă, necesitând jertfe divine și ducând o viață mai înaltă, asemănătoare cu cea divină, dincolo de mormânt Se pare că nu mai poate fi nimic Biblioteca "Runivers" KN S TRUBETSKOY mai mult decât opusul, moartea și viața, iadul și raiul, sau mai bine zis iadul și Elysium Și totuși, ambele ordine de reprezentări se pierd în adâncul secolelor și, existând una lângă alta, se contopesc adesea, trec una în alta O astfel de tranziție este parțial cauzată de însuși cultul morților: cultul îi aduce mai aproape de zei și, în consecință, de nemurirea zeilor În cântul XXIII al Iliadei găsim o poveste despre arderea trupului lui Patroclu și despre comemorarea lui Sacrificiile din belșug care i se fac - de altfel, atât sacrificiile umane, cât și onorurile pe care le cere - fac, fără îndoială, să se

vadă în el ceva mai mult decât o umbră goală, fără sânge Mormintele miceniene de lux sau mormintele egiptenilor indică, de asemenea, că morții, ca obiecte ale unui cult special, se apropie de zei Această apropiere, apoteoza omului, cultul eroilor, este un fenomen prea cunoscut ca să ne oprim în detaliu Când a început acest cult, când oamenii au văzut pentru prima dată ceva divin, supraomenesc în conducătorii sau părinții lor decedați, este necunoscut și nu contează Ceea ce este important este însuși Faptul, însăși educația ideii de erou - un supraom, un semizeu, precum eroii "divini" ai lui Homer sau eroii altor popoare Cultul morților nobili - vrăjitori, mari războinici, lideri, prinți, regi, a contribuit în mod semnificativ la creșterea și dezvoltarea unor astfel de idei: un astfel de cult în sine indică demnitatea supraomenească a morților onorați și împreună este asociat cu idei speciale despre viața lor de apoi, uneori - tot cu viziuni speciale, revelații, oracole Am văzut în ce culori sumbre apare soarta morților în unele monumente egiptene; și totuși, cu cultul regilor morți, reprezentări de o cu totul altă natură sunt asociate în acele cazuri în care sufletul defunctului urcă la zei Texte antice curioase Biblioteca Runiverse BTP A Bъ BEZSMERTIE referitoare la începutul mileniului III î Hr , care descrie modul în care sufletul regal câștigă pentru sine în viața de apoi locul corespunzător acestuia "Cerul plânge, stelele tremură, străjerii zeilor tremură și slujitorii lor fug când îl văd pe împăratul care se ridică ca un duh, ca un zeu, trăind după părinții săi și luând stăpânire pe mama sa Slujitorii lui i-au prins pe zei cu lasouri, i-au găsit buni și i-au târât, i-au legat, le-au tăiat gâtul și le-au scos interiorul, i-au împărțit și le-au fiert în cazane încinse Și regele le devorează puterea și le mănâncă sufletele Marii zei merg la el la micul dejun, cei mijlocii la prânz, cei mici la cină, iar el folosește vechii zei și zeițe pentru combustibil Regele mănâncă tot ce iese în cale El devorează totul cu lăcomie, iar puterea sa magică devine mai mare decât orice putere magică El devine moștenitorul puterii, mai mare decât toți moștenitorii, devine stăpânul raiului, pentru că a mâncat toate coroanele și toate încheieturile, a mâncat înțelepciunea fiecărui zeu ', etc Dacă în timpul vieții a pretins supraomenesc onoreaza , apoi ramane un supraom chiar si in lumea de dincolo, aratand un exemplu de "morala domneasca" in sensul deplin al cuvantului Bine ca devoreaza numai zei, mari si mici, si nu necesita acele hecatombe umane, care au fost aduse recent regilor decedați Viața de apoi a faraonului egiptean a fost evident excepțională și într-adevăr, cultul eroilor de pretutindeni are un caracter aristocratic, iar în acest sens, printre multe popoare găsim idei despre diferitele locuri de reședință a sufletelor - cele obișnuite regatul morții pentru simpli muritori și Elysium sau insulele fericiților - pentru eroi Încetul cu încetul, însuși cultul eroilor poate fi democratizat și muritorii de rând pot fi incluși în rangul lor: în vremurile de mai târziu ale lumii grecești, titlul "erou" sau "eroină" împodobește uneori mormintele simplilor sclavi Biblioteca "Runivers" KN S TRUBETSKOY Dar la început nu a fost așa, și nu în fiecare persoană au văzut imaginea unei zeități, dând nemurirea Printre multe popoare războinice sălbatice sau semisălbatice, a existat și există o părere că o soartă fericită deosebit de de invidiat îi așteaptă pe curajoșii căzuți pe câmpul de luptă, pe care, potrivit lui Heraclit, sunt onorati atât de zei, cât și de oameni Vechii germani, hinduși, sălbaticii americani și alții împărtășeau cu musulmanii credința în fericirea viitoare a curajoșii Pavshago așteaptă Valgala, masa zeilor, fericirea cerească Curajul, curajul este cea mai

veche dintre toate virtuțile - vitejia, virtutea omului prin excelență Viteazul disprețuiește moartea, nu se teme de moarte și, prin urmare, arată un fel de superioritate mai înaltă, supraomenească, superioritatea spiritului față de instinctele animale El câștigă prima victorie spirituală asupra morții și arată în fața sa prietenilor și dușmanilor săi cea mai mare valoare, pe care o prețuiește mai mult decât viața De aici acea atitudine religioasă față de război, pe care o regăsim printre strămoși, acel entuziasm în care am văzut afluxul bătăliilor de luptă Astfel, vitejia unui războinic este, parcă, prima revelație a celei mai înalte puteri a spiritului, pentru care moartea nu există Și, prin urmare, cea mai mare ispravă a eroilor, precum Hercule sau Izdubar, este o adevărată victorie asupra morții, despre care povestesc legende și cântece străvechi Dar nu numai curajul oferă onoruri din viața de apoi: puterea domnitorului, clarviziunea, vrăjitoria vrăjitorului, relațiile sale cu lumea spiritelor îi creează o poziție privilegiată după moarte Un loc aparte îl ocupă cultul strămoșilor, strămoșii reali sau fictivi care se apropie de zei Nemurirea, viața cea mai înaltă potențată, este soarta "nemuritorilor" sau zeilor, iar oamenii o realizează doar alăturându-se zeilor, apropiindu-se de ei, devenind ca ei Acest lot cel mai înalt este dat de harul special al zeilor favoriților lor, descendenților lor din soțiile muritoare- Biblioteca "Runivers" VѢRA ÎN NEMURITATE bărbie Uneori este meritat de o ispravă, mai des este realizat prin mijloace magice, ca la egipteni Unii aleși sunt purtați de zei vii la cer; altora nemurirea este dată deja dincolo de mormânt În orice caz, în toate aceste credințe, nemurirea nu este o categorie psihologică, ci teologică: nemurirea nu este o proprietate a spiritului uman, este o proprietate divină, supraomenească și dacă spiritul uman este recunoscut ca nemuritor sau devine astfel , atunci numai în măsura în care este recunoscut ca fiind divin după originea sa *), sau ajunge la apoteoză, se alătură vieții dumnezeiești cu ajutorul zeilor înșiși O astfel de apoteoză apare adesea ca un miracol care a avut loc doar în cazuri excepționale, la fel de neobișnuite precum înălțarea la cer a unei persoane vii Dar la vechiul nivel de dezvoltare al dezvoltării religiei ilegale, posibila nemurire primește o largă răspândire, ca în legătură cu cultul eroilor, care au deschis pentru prima dată calea divinității, așa și în legătură cu culte ale zeilor hotărâți, furnizorii genelor arzătoare, care sunt, de exemplu, de exemplu, Osiris, Osiris, Mithra, Dionysus Miracolul vieții nemuritoare se realizează prin comuniunea cu acești zei, printr-un fel special de sacramente, inițieri, sacrificii mistice, acțiuni magice, Fetișuri și Formule În Egipt, credința în nemurire era asociată cu cultul lui Osiris: morții, îngropați după un rit special, precum Osiris, prinde viață ca Osiris și devine însuși Osiris În același mod, participanții la sacramentele lor au fost uniți cu Dionysos sau Mitra, iar nemurirea pozitivă a fost făcută dependentă de o astfel de participare, pe lângă meritele morale Mijloacele magice la înmormântare sau misterele magice în timpul vieții determină legătura i) În origine divină, sunt eroi individuali cărora li s-a acordat nemurirea; Spiritul uman sau dublul omului este de asemenea recunoscut ca origine divină atunci când este înzestrat cu viață nemuritoare mier Pindara fr το γάρ εατι μόνον έχ θεών Biblioteca "Runivers" KN S TRUBETSKOY relația cu zeitatea, de care depinde viața de apoi: "de trei ori fericiți sunt cei dintre muritorii care au coborât în lumea interlopă, văzând aceste sacramente, singuri au viață acolo, iar pentru alții totul este rău acolo" Și astfel s-a făcut viața de apoi depinde de respectarea corectă a acelor sau a altor rituri, de

la participarea la orgii, a căror frenezie era luată ca o pregustare a vieții spirituale, sau de la participarea la "sacramente", masa zeilor, care oferă unei persoane "cea hrana nemuririi" Credințele de acest fel, care se dezvoltă în legătură cu cultul eroilor și misterele zeilor individuali, sunt în general răspândite, dar, în ciuda diferențelor lor aparente față de animismul antic sau credința în dubluri, sunt legate de ele prin multe tranziții Dacă împărăția umbrelor pare a fi o reflectare tristă a realității, atunci insulele fericiților sau Champs Elysees sunt, dimpotrivă, o reflectare a luminii și bucuriei; dar în general, atât aici, cât și acolo, viața de apoi pare a fi o reproducere și o continuare a vieții reale: bogat sau sărac, un războinic, un rege, un fermier, rămân de obicei în poziția lor anterioară; numai cei care și-au asigurat un viitor mai bun prin participarea la sacramente sau la înmormântarea potrivită se bucură de o fericire specială: lenevie, abundență, băuturi nesfârșite și ospătări în paradis sau palate, mulți pești în ape și vânat în păduri, vânătoare excelentă, năvală lupte, sau plăcere senzuală - într-un cuvânt, împlinirea tuturor viselor din lumea viselor dulci Ideile despre viața de apoi din regatul lui Osiris oferă o ilustrare bună a unor astfel de credințe Țara vieții de apoi Aalu are cea mai mare asemănare cu Delta Nilului; morții locuiesc aici, mănâncă și beau, se luptă cu inamicii, merg la vânătoare, joacă dame - în cazuri extreme, în absența unui partener, cu propriul lor *) Sofocl fragni Biblioteca "Runivers" VѢRA ÎN NEMURITATE sufletul noah; oferă sacrificii, plimbă cu bărci și, mai ales, se angajează în agricultură, ară, seamănă și culeg grâul minunat, gigantic, care se naște mereu din belșug Pentru a oferi defunctului o soartă mai bună, aceștia erau sacrificați - tot ce aveau nevoie - ustensile, animale, pâine, fructe, sclavi, concubine Pentru a transforma mâncărurile adevărate în mâncăruri fantomă, grecii le-au spart; egiptenii, dimpotrivă, au sacrificat animale îmbălsămate, deoarece existența lui Ka depindea de păstrarea corpului - mumia Costul mare al unor astfel de sacrificii în Egipt, ca și în alte locuri, a condus la ideea de a le înlocui cu figurine care înfățișează vite, păsări de curte, sclavi și sclavi: prin intermediul formulelor magice, aceste păpuși trebuiau să primească viață în viata de apoi Pe lângă figurine și reliefuri pe mesele de sacrificiu, pe pereții mormintelor, găsim multe tablouri pictate care înfățișează întreaga viață a Egiptului antic - tot felul de munci agricole și casnice, vânătoare, jocuri etc Această pictură murală avea același scop precum statuetele: morții puteau reînvia imaginile prin conspirații magice și puteau face întreaga gospodărie pictată să funcționeze; se hrănește cu mâncare pictată, vânează vânat pictat și bea bere pictată Un astfel de pas era firesc: pentru a sluji morții în lumea cealaltă, lucrul mai trebuia să se transforme într-o fantomă, adică într-o imagine vie (εϊέωλον) Dar în cazuri extreme, s-ar putea lipsi de imagini, pentru că magia care le-a dat viață, evident, ar putea crea imaginile ei înșiși Formula magică a început să înlocuiască sacrificiile "Să i se aducă un sacrificiu regal zeului Osiris, ca să dea o mie de tauri, o mie de gâște, o mie de pâini defunctului așa și așa" iată obișnuitul Formula inscrisa pe un set nenumarat de pietre funerare Astfel, și aici, viața de apoi este doar o reflectare vie, deși necorporală, a realității, o viziune magică provocată de magia dorinței Biblioteca "Runivers" KN O TRUBETSKOY Fericirea postumă, înțeleasă ca împlinirea finală a dorințelor pământești, se află aici în toată neînsemnătatea ei: beatitudinea proprietarului egiptean, care se bucură de fantomele sclavilor și concubinelor, taurilor și gâștelor, fantomele păpușilor și picturilor murale; beatitudinea băuturii

veșnice, la care visează sălbaticul, sau beatitudinea desfrânării veșnice în haremul vieții de apoi; fericirea acelei orgii însetate de sânge la care se complace sufletul regelui dagomean sau la care visează sufletul faraonului mort în textul de mai sus - toate acestea sunt asemenea feluri de fericire care își găsesc locul potrivit în iadul lui Swedenborg În budism găsim aprecierea lor corectă: mai presus de toate sferele fantomatice ale cerului este trezirea nirvanei Deci, care sunt bazele acelei credințe în nemurire, care își are originea în religiile antice? Aceasta este credința în zeii nemuritori și credința în erou, în cea mai înaltă demnitate divină a persoanei umane, manifestată în puterea, vitejia și frumusețea sa O astfel de credință este condiționată de un fel de revelație, întrucât această valoare cea mai înaltă a personalității umane, într-adevăr, revelatoare omului, este experimentată, testată de acesta în practică și generează în el o convingere neîndoielnică, aceeași convingere pe care o are și el cu privire la existența reală a zeilor săi Prin urmare, oricât de naivă ar fi o astfel de credință, semnificația și puterea ei spirituală și morală, persuasivitatea ei nu poate fi diminuată Pe de altă parte, însă, reprezintă, fără îndoială, o fundație foarte șubredă în favoarea nemuririi sufletului: zeii anticilor s-au dovedit a fi imaginari, fericirea lor era iluzorie și de neinvidiat Curajul eroului, frumusețea și puterea lui nu sunt o garanție suficientă a nemuririi și nu pot anula cuvintele celui mai puternic, curajos și divin dintre toți: O, Ulise, nu spera să-mi dai mângâiere în moarte! (Va urma) Carte S Trubetskoy Biblioteca "Runivers" Doctrina voluntară a voinței *) Senzație activă Am spus deja că sentimentul de activitate poate fi "al meu" sau "dat mie" *) Dacă o greutate apăsă pe suprafața mâinii noastre întinse pe masă, suntem conștienți de prezența unei anumite activități, dar o atribuim nu nouă, ci greutății Când experimentăm una dintre acele dureri pe care le numim cusătură, plictisitor etc , noi, în măsura în care le numim aceste dureri cu astfel de nume, indicăm că suntem conștienți, poate prin asociere de idei, de prezența unei anumite activități, dar din nou, nu o atribuim nouă înșine, ci ceva străin, care, așa cum ar fi, înțepăt, găurit etc Când exercităm noi înșine presiune asupra unui lucru sau, în general, efectuăm o mișcare musculară arbitrară, avem o stare mentală asemănătoare calității celor tocmai indicați, dar cu diferența că ne raportăm la noi înșine: în aceste cazuri, nu "ceva acționează", ci "eu acționez" După cum am văzut mai înainte, acest sentiment simplu, de necompunet, însoțește nu numai mișcările voluntare, ci și toate fenomenele de conștiință pe care le raportăm la ego-ul nostru Despre acest sentiment vom vorbi, dar înainte de asta ne vom ocupa de sentimentul activității exterioare pentru a arăta că nu poate fi în niciun caz o sursă de cunoștințe despre activitatea internă, și dacă una poate fi dedusă din cealaltă , atunci mai degrabă din cunoștințele despre activitatea internă se poate deduce cunoașterea activității externe *) Vezi Întrebarea nr Phil și Psych) Vezi mai sus II Întrebări de filosofie, KN , Biblioteca "Runivers" n, l o s s k y Cu cât presiunea sau durerea este mai intensă, cu atât această activitate care există în afara noastră ni se pare mai intensă, dar nu rezultă deloc că sentimentul de activitate este conștientizarea intensității senzației În primul rând, unele senzații, de exemplu senzațiile de căldură, lumină, nu sunt deloc însoțite de o creștere atât de vie a senzației de activitate, pe care o remarcăm cu o creștere a presiunii sau unele dureri și, în sfârșit, în al doilea rând, suntem foarte conștienți în cazurile citate că durerea , presiunea și activitatea de care suntem conștienți Ceea ce produce această durere

sau presiune sunt diferite Dacă da, atunci pentru a explica sentimentul de activitate externă, ne putem imagina doar următoarele trei moduri: fie conștientizarea directă a activității externe (percepție mistică), sau perceperea acestuia cu ajutorul unui organ de simț special, cum ar fi modul în care percepem sunetul, lumina sau, în sfârșit, percepția activității din viața interioară a sinelui, transferată prin asocierea ideilor lumii exterioare Oricine propune prima ipoteză admite, în același timp, că nu numai activitate există în lumea exterioară și este direct conștient de noi, ci și ego-ul nostru manifestă activitate și este direct conștient de ea în sine Nimeni nu va apăra serios a doua ipoteză și, prin urmare, negarea percepției directe a activității externe duce fatal la a treia afirmație că materialul acestei idei, indiferent dacă este adevărat sau fals, este dat doar în percepția viața interioară a sinelui și apoi deja transferată în lumea exterioară Într-adevăr, această ultimă ipoteză este cea mai răspândită: este împărtășită de toți cei care spun că înzestrând natura cu forțe, oricât de inconștiente, o antropomorfizăm Așadar, sentimentul activității interioare, sentimentul activității eu-ului nu poate fi derivat din sentimentul activității exterioare Acum, însă, se pune întrebarea dacă sentimentul de activitate aparține unor stări mentale de origine centrală, sau dacă este o senzație organică sau apropiată de organică (desigur, această ipoteză afirmă în esență că avem un organ pentru percepția activității, dar numai intern) Printre psihologii înclinați spre psiho-fiziologic Biblioteca "Runivers" DOCTRINA VOLUNTARISTA DESPRE VOINTA direcție, există tendința de a lua sentimentul de activitate pentru o senzație și anume de a o considera parte integrantă a senzațiilor motorii Întrucât această teorie contrazice direct voluntarismul, o vom examina în detaliu mai întâi în expunerea lui Münsterberg *), în care se intersectează cu o altă gândire care necesită și critică În eseul său Die Willenshandlung Münsterberg (la p) declară cu tărie că psihologia modernă recunoaște că toate stările mentale sunt rezolvate în senzații ca și în elementele lor De aici ajunge direct la concluzia că "voința este doar un complex de senzații" Luând în considerare actele volitive interne, de exemplu, rechemarea arbitrară, rezolvarea unei probleme etc , el ajunge la următorul gând: "în toate cazurile de mișcare arbitrară a reprezentărilor, conștiința clară a reprezentării a este precedată de o altă stare de conștiință, în care conținutul conține deja reprezentarea a; în cazurile de schimbare involuntară a reprezentării, a nu este precedat de nimic care ar conține a În opinia mea, aceasta este toată diferența ") Dacă toată diferența ar consta doar în aceasta, atunci aceasta ar însemna că nu avem un sentiment special de activitate, un sentiment al dependenței anumitor fenomene de eforturile noastre; De asemenea, s-ar putea împăca cu aceasta dacă s-ar putea argumenta că, distingând modificări arbitrare, concluzionăm conștient sau semiconștient pe baza unei astfel de premise: "dacă schimbarea a este precedată de reprezentarea lui a, atunci schimbarea depinde de eu, pe voia mea" Dar, de fapt, acest lucru nu poate fi afirmat: dacă procesele din conștiință ar decurge așa cum este descris de Münsterberg, atunci conceptul de dependență nu ar avea alt conținut real, cu excepția aceleiași observații care a precedat ideea unei Studiem aici opiniile anterioare ale lui Münsterberg exprimate în Die Willenshandlung În noua sa lucrare Grundzüge der Psychologie, el încă afirmă că pentru psihologie (dar nu pentru științele normative) voința este doar un complex de senzații, dar fiecare senzație este rezultatul unui proces central automotor și atribuie elementul de valoarea senzației pentru procesul central motor

Asemenea opinii asupra sentimentului de activitate nu contrazic voluntarismul) Ibid , p · Biblioteca "Runivers" n, l despre cu CKI i există o reprezentare vagă a a Münsterberg însuși observă acest lucru și spune că în acele cazuri în care actele interne ale gândirii se dezvoltă calm și conform planului, nu avem conștiința activității voliționale și "numai după o reflecție ulterioară admitem că acestea au fost acte volitive, iar această cunoaștere se bazează exclusiv pe care cel mai important criteriu este că de fiecare dată reprezentarea a fost deja dată în conștiință în momentul precedent") Astfel, antecedenta reprezentării a față de reprezentarea a servește drept bază pentru concluzia rece că am fost activi și nu oferă o conștientizare încă vie a activității noastre în timpul lucrării în sine Prin urmare, este necesar să găsim cazuri când, în timpul lucrării în sine, suntem în mod viu conștienți de noi înșine ca activi și să stabilim ce condiție, pe lângă precedența reprezentării a prin reprezentarea a, este necesară pentru aceasta Münsterberg rezolvă această problemă în felul următor: "Acolo unde suntem deja conștienți de munca noastră interioară în timpul actului de voință, există întotdeauna un sentiment viu de inervație; tocmai în ea constă îndeosebi sentimentul de activitate interioară, iar puterea tensiunii volitive este o expresie directă a intensității inervației" *) Dacă conștiința tensiunii voliționale depinde de intensitatea sentimentului de inervație, atunci acest sentiment în sine, și nu legătura sa cu stările ulterioare, constituie conștiința activității Rămâne doar să stabilim ce fel de stare mentală este, dacă poate fi considerată un proces mental pur central, așa cum susținea vechea școală de psihologi și fiziologi, care a creat termenul de "sentiment de inervație", sau dacă este o senzație de origine periferică Luând în considerare această întrebare, Münsterberg ajunge la concluzia că sentimentul de inervație este o amintire a senzațiilor motorii anterioare, adică constă din senzații articulare, pielii, tactile, tendinoase și musculare Din aceasta ar fi necesar să concluzionăm că un sentiment viu de activitate care însoțește munca musculară voluntară este o parte integrantă a senzațiilor motorii, de exemplu *) Ibid , p) Acolo pagina Biblioteca "Runivers" STUDII VOLUNTARE DESPRE LUP exista o senzatie musculara Observând însă că în acest punct de vedere asupra sentimentului de inervație, acțiunile voliționale exterioare, precum și cele interne, sunt alcătuite din percepții (motorii), care sunt precedate de reprezentări asemănătoare acestora (amintiri motorii), Munsterberg încetează să se uite pentru o sursă a unui sentiment viu de activitate și revine^ la ideea că cuvântul activitate volitivă denotă doar antecedenta reprezentării a față de reprezentarea a; "Tot cu contracția musculară, am concluziona din aceasta" (adică dacă sentimentul de inervație este într-adevăr redus la amintiri ale senzațiilor motorii anterioare) "se reduce ceea ce se numește impuls, cu excepția tensiunii din cap" (se referă aici) senzație de inervație și senzații motorii de la contracția mușchilor feței în timpul atenției), "numai la faptul că percepția efectului de debut este deja precedată de ideea acestuia" *) Astfel, Münsterberg încrucișează două ipoteze: în primul rând, doctrina că conștiința activității este o senzație musculară și, în al doilea rând, doctrina conform căreia conștiința activității este conștiința antecedentei reprezentării a față de reprezentarea a Prima ipoteză apare la el doar într-o formă rudimentară; ne vom ocupa deci de îee în continuare, dezvoltându-l mai în detaliu în legătură cu opiniile altor psihologi, iar acum ne vom ocupa doar de a doua În primul rând, trebuie remarcat că Münsterberg se contrazice: examinând actele volitive interne, el

observă că precedența reprezentării a prin reprezentarea a nu este suficientă pentru o conștientizare vie a activității și găsește acest sentiment viu în activitatea volițională externă, dar după ce a analizat acesta, el afirmă că aici provine și de la precedența reprezentării a la reprezentarea a În al doilea rând, Münsterberg contrazice faptele: conștientizarea activității este un simplu sentiment de necompunet, și nu o stare intelectuală complexă, nu ideea rece a antecedentelor reprezentării a față de reprezentarea a Mai mult, o astfel de reprezentare antecedentă nu este întotdeauna întâlnită în activitățile pe care le evaluăm direct ca fiind volitive: în acte neidentificate) Ibid , p Biblioteca "Runivers" d Hr l o s s to ï i schimbarea este precedată de o atracție vagă, care nu conține deloc ideea schimbării Dimpotrivă, un simplu sentiment de activitate însoțește toate actele pe care le clasificăm drept volitive În al treilea rând, ipoteza lui Münsterberg duce la concluzii absurde, infirmate de realitate: conform ipotezei sale, în cazul în care noi, de exemplu Dacă ne-am aminti de sunetul unui ceas și dintr-o dată am auzi imediat sunetul propriu-zis al ceasului, ar trebui să atribuim o astfel de schimbare numărului celor volițional în aceeași măsură cu procesele gândirii - Cu toate acestea, existența unei surse mai simple și mai speciale de conștientizare a activității este atât de evidentă încât este mult mai interesant să luăm în considerare o altă ipoteză, doctrina conform căreia conștientizarea activității este parte integrantă a senzațiilor motorii, și anume senzația musculară *) Psihologii care afirmă acest lucru cred că actele volitive externe sunt reflexe precedate de amintirea senzațiilor motorii anterioare Întâmpinând un sentiment de activitate în acțiunile lor interioare, ei sunt în mod natural obligați să afirme că, oricât de profunde ar fi aceste schimbări, ele sunt totuși însoțite contractia musculara (ex muschii faciali in timpul atentiei intense) si intarzieri ale contractiilor acestora, sau cel putin amintiri ale contractiilor musculare anterioare (reproducerea elementelor motorii incluse chiar si in ideile cele mai generale) *) Această întrebare de bază pentru filosofie, care implică o serie de concluzii importante despre natura voinței (negarea voinței), despre natura conștiinței în general, despre personalitate etc , este adesea rezolvată cu o ușurință uimitoare În sprijinul acestui lucru, să citâm un exemplu caracteristic din Psihologia lui Tichener, din locul în care acesta pune întrebarea dacă există un element de voință în viața mentală, pe lângă senzație și afect, și ajunge la o concluzie negativă "O conștiință volițională", spune Tichener), "este o conștiință care constă în principal, sau cel puțin foarte vizibilă *) Vezi Ribot: "Psihologia atenţiei", cap a doua, III) Acolo, capitolul doi, P s) Eseuri de psihologie, trad Chepinskoi, p Biblioteca "Runivers" DOCTRINA VOLUNTARISTA DESPRE VOINTA Deci, trebuie să colectăm exemple ale unui astfel de efort și, cu ajutorul analizei și construcției repetate a acestuia, să ne asigurăm din nou că nu conține niciun proces conștient specific, pe lângă senzație și afect Efortul depus de o persoană poate apărea în diverse combinații Este întotdeauna inseparabilă de o mișcare corporală puternică sau prelungită, cu mișcări, de exemplu scrimă sau gimnastică cu kettlebell Constă în rezistența pe care o experimentăm, ca, de exemplu, atunci când ținem ușa, încercând să nu lăsăm persoana care se grăbește să intre în cameră, sau în interior ne opunem unei preocupări persistente Efortul participă și la acele stări ale sufletului, pe care le numim impuls, dorință, aspirație, așteptare agonizantă, precum și la ceea ce numim "încercarea de a-ți aminti", "încercarea de a menține spiritul

bun", etc În toate aceste cazuri, ar trebui să se facă auto-observare Primul lucru pe care îl dezvăluie auto-observarea este că efortul, ca o idee, este un proces conștient complex Indiferent dacă conține o anumită calitate - un nou proces conștient - sau nu, conține cu siguranță senzații și afecte Afectul poate fi plăcere sau neplăcere, după puterea sau gradul efortului Senzațiile sunt senzații de tensiune (tendon) și senzații care însoțesc mișcarea (senzații de presiune a pielii și articulațiilor și contracție musculară) Nimeni nu se va îndoi că aceste două senzații sunt prezente în primele trei exemple de efort: scrimă, gimnastică cu greutăți, împingere împotriva ușii Prezența acestor senzații în celelalte fenomene pe care le-am menționat pare să fie mai puțin clară Trebuie totuși să ne amintim că senzațiile pot apărea atât în centru (senzații amintite sau imaginate), cât și la periferie și că atât în primul cât și în al doilea caz merită în egală măsură numele de senzații Prin urmare, dacă senzațiile de mișcare actuală și tensiune reală pot face parte din efort, atunci senzațiile celui amintit sau Biblioteca "Runivers" n l o s s k y mișcare personalizată și tensiune amintită sau imaginară Lăsați cititorul să-și analizeze mintea când, data viitoare, se gândește: "Aș vrea să fie ora cinei în curând" El va vedea că în această dorință există plăcere, legată de ideea de cină și, de asemenea, diverse idei despre el însuși să meargă la cină, adică efectuarea unui anumit exercitiu corporal Dacă această dorință este foarte puternică, atunci va găsi ceva mai mult în el: corpul lui va începe cu adevărat să se miște, el însuși va începe să se ridice de pe scaun sau să meargă la chiuvetă sau va începe să-și treacă mâna prin păr - miscarile imaginare si senzatiile imaginare se amesteca cu miscari si actiuni reale senzatii reale provocate de acestea Sau imaginați-vă că cineva pictează un tablou pentru a ilustra fraza: "Tânjesc să merg în Italia" Ar fi posibil să se înfățișeze o siluetă așezată într-un fotoliu, aplecată în față, strângându-și mâinile și fixându-și ochii cu atenție în depărtare, de exemplu pictorul ar încerca să înfățișeze că această persoană vede Italia cu "Ochi spirituali", își imaginează o călătorie și, în plus, chiar intenționează să meargă, adică începe cu adevărat mișcările necesare Aici avem și o mișcare imaginară, o senzație centrală de tensiune și presiune, amestecată cu senzațiile reale ale mușchilor, tendoanelor și articulațiilor Înclinarea corpului înainte și privirea în depărtare arată că ideile momentului sunt plăcute Sau lăsați-l pe cititor să-și analizeze mintea atunci când va spune următoarea: "Dacă mi-aș putea aminti acest nume" Va observa că întregul corp se încordează când încearcă să-și amintească un nume, că își încrețește fruntea, își strânge sprâncenele, că ochii îi rătăcesc prin încăpere, că poate își ține respirația din când în când și își închide ochii pentru a evita distragerile din exterior Împreună cu toate acestea, afectul neplăcut care apare din cauza conștiinței eșecului cuiva dispare Deci, efortul include întotdeauna calitatea afectului și totalitatea senzațiilor organice, și în principal senzații de tensiune a tendonului Dar apoi auto-observarea noastră, după ce am descoperit aceste componente ale efortului, se oprește brusc Îndepărtând de fenomenul complex Biblioteca "Runivers" DOCTRINA VOLUNTARISTA DESPRE VOINTA senzații și afect, vedem că nu mai rămâne nimic din manifestarea efortului; senzația și afectul sunt singurele procese pe care autoobservarea le poate detecta Dacă, totuși, începem să testăm analiza prin sinteză și încercăm să reconstruim efortul din senzații organice și afect, vom ajunge la același rezultat; aceste părți constitutive sunt suficiente pentru a provoca un efort De aceea, ne rămâne doar să ajungem la concluzia că

efortul nu dezvăluie existența unui al treilea element conștient, și anume presupusul proces elementar de activitate Deci, nuanța de activitate inerentă tuturor stărilor de conștiință, din acest punct de vedere, se dovedește a fi nu o nuanță, ci o senzație cu totul specială și, în plus, o senzație motorie Se simte imediat că această ipoteză, care împletește senzațiile motorii în fiecare moment al fiecărui proces al vieții noastre mentale, este incredibilă Este ușor de ghicit de ce a venit Dacă conștiința activității este o nuanță universală a proceselor mentale, o nuanță, ca toate nuanțele, într-adevăr inseparabilă de înșuși conținutul proceselor (deoarece timbrul este inseparabil de ton), și dacă această nuanță este resimțită cel mai puternic în legătură cu motorul senzații, atunci în psihologie ar fi trebuit să se manifeste ipoteza , care leagă în întregime conștiința activității din timpul contracțiilor musculare de stimulii periferici și caută să explice toată conștiința activității prin contracții musculare, sau cel puțin prin amintirile lor · Pentru a ne convinge de eroarea acestei idei, să analizăm senzațiile motorii După cum știți, ele sunt formate din senzații tactile rezultate din întinderea pielii, din senzații la nivelul articulațiilor și tendoanelor și, în final, din senzații musculare, rezultate, probabil, din strângerea fibrelor nervoase centripete care se termină în mușchi, poate în țesutul conjunctiv dintre fibrele musculare La aceasta se adaugă "senzațiile interioare-vaționale", care înainte erau considerate senzații de origine centrală, dar acum se constată de obicei că faptele citate în favoarea existenței lor (observații asupra paraliticilor și amputaților) sunt explicate satisfăcător prin amintirile mișcărilor anterioare , anterior Biblioteca "Runivers" N l despre cu κ ι th existente şi care însoţesc noua mişcare În consecință, acest element al senzațiilor motorii nu adaugă nimic nou din punct de vedere calitativ elementelor vechi *), și de aceea în analize ulterioare putem lua în considerare doar primele trei elemente Pentru a le obține în forma lor pură, să separăm de ele, cel puțin mental, toate impuritățile străine În primul rând, să evidențiem conștientizarea obiectivității, care apare mai ales în legătură cu sentimentul de fermitate, de rezistență în general Acest element este în mod clar amestecat nu numai cu senzațiile motorii, ci și cu senzațiile vizuale și auditive și, într-o formă slabă, uneori foarte slabă, intră în toate celelalte senzații, chiar și senzațiile de foame, sete etc După ce a făcut această analiză, nu este dificil să îndepliniți mai mult o sarcină, și anume, să separați reprezentările spațiului de senzațiile motorii (uneori chiar prin asocierea ideilor de reprezentare a spațiului, asociate cu amintirile vizuale, se dovedesc a fi strâns contopite cu senzațiile motorii) Comparând mental senzațiile rămase după o astfel de analiză, constatăm că ele diferă totuși puternic de "alte senzații, de exemplu senzațiile de frecare, atingere, gustare etc , sunt un element de activitate > Conștiința activității diferă de senzații în aceeași măsură ca senzuala, tonul, senzațiile; dacă clasificăm nuanța de plăcut și dezagreabil, inerente tuturor stărilor conștiinței noastre, într-o secțiune separată, atribuindu-i o valoare mai subiectivă decât senzațiilor, atunci este o presupunere că conștientizarea activității, din greșeală, a căzut în categoria senzaţiilor Și de fapt, caracterul special al acestui sentiment este atât de remarcabil, încât niciun psiholog nu s-ar gândi să-l atribuie iritațiilor tactile de la întinderea pielii în timpul mișcării: este prea bine știut că nu pot da nimic de acest fel Iritațiile articulare ar putea fi forțate în acest rol, întrucât sunt mai puțin cunoscute, dar asemănarea dintre procesele de frecare a pielii și suprafețele

articulare îi face pe mulți (dar nu toți) psihologi să se abțină de la a crede că sentimentul de activitate intră în conștiința noastră din articulații Deci, rămâne doar să recurgem la mu- x) Vezi Wundt, Physiol Psychologie, ed a IV-a, I vol , p -   senzație de obraz sau de tendon, cu atât mai mult cu cât mișcările pasive nu sunt însoțite de o senzație de activitate în forma sa cea mai izbitoare Procesele de iritare a mușchilor în aparență ne amintesc mai puțin de atingere, în cele din urmă, ideea de contracție a corpului muscular, ca toate ideile de mișcare, este viu conectată cu ideea de activitate (de ce este așa, această întrebare ar trebui să fie decisă de epistemologie), și de aceea ne împăcăm ușor cu un gând ciudat că acest sentiment ia naștere în noi din presiunea unui mușchi de la periferia nervilor care se termină în el Cu toate acestea, acest proces nu este în esență diferit de atingere; senzațiile musculare sunt adesea clasificate chiar și împreună cu senzațiile articulare ca senzații tactile interne Prin urmare, dacă ne îndoim că atingerea poate fi sursa sentimentului de activitate, atunci rămâne să ne oprim în cele din urmă pe presupunerea că nu este senzație, că depinde de procese centrale și, printr-o analiză mai subtilă, ar putea fi separat de senzațiile motorii Pentru o astfel de analiză, se pot crea și condiții exterioare care să o faciliteze, și anume să observăm nu acte de contracție musculară, ci stări psihice care apar atunci când în noi apar senzații musculare, ca majoritatea senzațiilor tactile, din iritații care nu depind de S U A Acestea sunt reflexe sau, de exemplu,; contractii musculare de la curentul electric Observații asupra unor astfel de senzații musculare au fost făcute în psihologia experimentală, dar toate au fost făcute nu pentru a determina calitatea acestor senzații, ci în alte scopuri, de exemplu pentru a determina modul în care amploarea mișcării este estimată pe baza unor astfel de senzații Prin urmare, sunt împreună cu prietenul meu, doctorul Vasily Fedorovich Lange a efectuat o serie de experimente, și-a propus doar să compare, în raport cu elementul de activitate, astfel de senzații musculare cu senzațiile din mișcările voluntare În același timp, ne-am putea aștepta a priori ca senzațiile musculare pur periferice, chiar dacă erau la fel de pasive ca și senzațiile vizuale, să se alăture prin asocierea ideilor de rememorare a elementelor mișcării voluntare Prin urmare, chiar dacă rezultatele experimentelor au fost direct   au contrazis gândurile exprimate în acest articol, asta nu ar însemna că au fost infirmate de fapte Mai mult, din moment ce sentimentul de activitate intră și în orice percepție arbitrară (sub forma recunoașterii unui efort de percepție, chiar dacă doar pentru focalizarea atenției) și, în plus, intră în foarte multe percepții ale lumii exterioare (de exemplu, în percepția mișcării, noutatea ciocnirii a două corpuri etc), sub forma conștientizării activității externe (activitate nu a mea, ci aparținând lumii exterioare), era de așteptat ca, în orice caz, într-o formă oarecare, senzația de activitate s-ar întâlni și în contracțiile musculare de origine pur periferică, astfel încât va fi nevoie de o mare observație, în primul rând, pentru a-l deosebi de sentimentul de activitate interioară ("acționez") în mișcarea voluntară și, în al doilea rând , pentru a determina dacă un astfel de sentiment de activitate poate servi ca sursă iniţială pentru dezvoltarea sentimentului de activitate interioară Aceste presupuneri erau justificate în realitate Șase persoane au fost supuse experimentelor Contracția a fost cauzată de curent electric, direct și variabil Pentru a elimina din curentul electric senzațiile pielii, care

interferau cu observația, am cocainizat pielea în unele experimente Cu toate acestea, nu a fost nevoie în mod special de acest lucru, deoarece cu o anumită îndemânare este ușor să distrageți atenția de la aceste senzații suplimentare Stimularea reflexă a mușchilor s-a dovedit a fi mai puțin potrivită pentru experimente: este cauzată cu mare dificultate și, în plus, lovirea tendonului cu un ciocan de percuție distrage atenția prea mult Cu toate acestea, stimularea reflexă a mușchilor abdominali prin atingerea unui obiect rece care se mișcă rapid (un mâner de ciocan metalic) dă rezultate bune Nu fac o descriere mai detaliată a acestor experimente, deoarece constat că numărul lor nu a fost suficient de mare pentru a le acorda o importanță decisivă Experimentele au arătat că senzațiile motorii de la un stimul pur periferic sunt într-adevăr diferite de senzațiile motorii ale mișcării voluntare; sunt mai mult ca senzațiile organice în general, dar nu sunt recunoscute ca pasive în aceeași măsură ca majoritatea senzațiilor organice sau Biblioteca "Runivers" DOCTRINA VOLUNTARISTICĂ DESPRE LUP ca senzații vizuale, de exemplu, pentru că în ele intră conștientizarea activității externe Cu toate acestea, acest element este prezent în ele la fel de mult ca, de exemplu, în durerile numite cusătură, ruptură, împușcare Se ridică mai ales dacă o persoană familiarizată cu anatomia în timpul experimentului își imaginează că o masă semnificativă de mușchi s-a contractat și s-a mișcat în corpul său Dimpotrivă, dacă nu există astfel de asociații suplimentare, contracția unei mase cu adevărat vaste de mușchi, de exemplu, vastus externus, dă o senzație largă, pur organică Observând o astfel de senzație, nu ești surprins că oamenii needucați, după ce au simțit o serie de contracții reflexe care se înlocuiesc rapid între ele (de exemplu, mușchii feței), spun uneori: "acest sânge este transfuzat", adică echivalează starea lor cu senzațiile tactile de la atingerea unui obiect în mișcare Sentimentul de activitate externă, care face parte din senzațiile motorii dintr-o stimulare pur periferică, diferă într-o asemenea măsură de sentimentul de activitate internă care însoțește mișcările voluntare (nu "mâna sus", ci "ridic mâna"), că este imposibil de imaginat că primul ar rezulta în al doilea Permițând această origine a sentimentului de activitate interioară, ar trebui, de asemenea, să admitem că din senzația de durere înțepată sau sfâșietoare se poate dezvolta ideea activității sinelui Am putut să fac observații mai complexe asupra mea și anume, am putut observa asemănarea senzațiilor motorii obținute în experimente cu alte senzații organice de natură pasivă; discutând cauzele unor astfel de senzații, am constatat că ele fie rezultă în mod evident dintr-o contracție reflexă a mușchilor, fie cu mare probabilitate pot fi explicate în acest fel Aceste observații nu au fost confirmate de tovarășul meu și de alte persoane care au fost supuse experimentelor, dar acest lucru se poate datora faptului că au fost mai puțin preocupați de această problemă, în timp ce timp de două luni fiecare secundă a atenției mele a fost îndreptată spre observarea tuturor senzațiilor , asemănătoare cu senzațiile trăite în timpul experimentelor Condiții similare cu senzațiile motorii de la stimularea electrică s-au dovedit a fi următoarele: o ușoară senzație de foame, mai ales atunci când stomacul este într-o stare complet normală și probabil gol, Biblioteca "Runivers" n Sunt despre CKI și acestea nu este iritat de resturile alimentare stagnante; senzație ușoară de greață; contracție reflexă extrem de prelungită a mușchilor piciorului, care apare uneori în timpul oboselii severe (la o persoană care este foarte obosită și stă pe scaun, în aceste cazuri picioarele se ridică ușor, astfel încât să se sprijine doar pe degete și să rămână în

această poziție, uneori de la t minute; senzație în același timp se dovedește a fi atât de pasivă, care amintește de o senzație generală de oboseală, iar mișcarea picioarelor se realizează relativ atât de încet încât este necesară o observare specială a acestui fenomen în pentru a recunoaște în ea o contracție reflexă a mușchilor); senzație de oboseală fizică în general (se știe că în timpul oboselii fizice mușchii sunt iritați de produșii de descompunere și menținuți în stare tensionată); senzație de căscat, reflexiv sau inițiat voluntar, dar continuă, așa cum se întâmplă adesea, automat; senzații de sorbire, când, așa cum se întâmplă uneori, trece de la mișcare voluntară la un fel de mișcare involuntară Considerațiile teoretice pe care le-am schițat, precum și observațiile descrise, al căror număr, după cum ne dăm seama, trebuie încă crescut, arată că actul contracției voluntare a mușchilor conține nu numai amintiri ale contracțiilor anterioare care au avut loc în mod reflex, ci și un alt element, anume sentimentul de activitate, inexplicabil prin curenții centripeți Concluzia obținută poate fi interpretată *în sensul că am revenit la vechea teorie a "senzațiilor de inervație", care permitea senzații de natură cu totul specială, și anume, de origine pur centrală Cu toate acestea, o astfel de comparație, în ciuda cotei de adevăr conținută în ea, este nedorită, deoarece această veche ipoteză a apărut în principal din cauza dificultăților anatomice de interpretare a senzațiilor musculare (s-a presupus că nu existau nervi centripeți în mușchi) și, prin urmare, a fost prea îngust și legat de iluzii; această îngustime a fost chiar exprimată în termenul "senzații de inervație" Atribuind acestei stări de conștiință o origine pur centrală, admitem prin urmare că nu este o senzație și chiar dacă am presupune, împreună cu susținătorii vechii ipoteze, că conștiința este activă Biblioteca "Runivers" DOCTRINA VOLUNTARISTA DESPRE VOINTA corespunde unei descarcări nervoase care implică imediat un curent de inervație, ar trebui, așa cum facem și noi, să susținem că conștientizarea activității nu este deloc în cea mai strânsă legătură cu contracțiile musculare, ci că însoțește toate schimbările din conștiința noastră De fapt, imaginea ipotetică a unei descărcări nervoase, care implică curenți de inervație, nu este diferită de curenții de asociere care se propagă în alte centre ale creierului, de exemplu, în cazul în care ne concentrăm atenția asupra ideii de cauzalitate și astfel începem pentru a excita în memorie o serie ești conectat cu ideile ei, adică începem să ne gândim Dacă secrețiile care preced contracția musculară sunt asociate cu o senzație de activitate, atunci aceste descărcări trebuie să fie însoțite de aceeași stare de conștiință Am ajuns la concluzia că conștiința activității nu este o senzație musculară De aici rezultă următoarea concluzie: psihologii menționați mai sus, care afirmă că conștiința noastră de activitate, pe care o interpretăm ca dovadă a activității noastre actuale, este o iluzie, își demonstrează ideea spunând că conștiința activității este o senzație musculară; dar acest argument este fals, prin urmare, concluzia bazată pe el nu este dovedită Din acest rezultat negativ rezultă o consecință pozitivă foarte importantă Putem insista acum că sentimentul de activitate indică nu o activitate iluzorie, ci o activitate reală a eului nostru Avem dreptul să facem acest lucru, deoarece onus probandi revine adversarilor noștri, care se îndoiesc de corectitudinea dovezilor conștiinței noastre pe care le trăim în fiecare minut și în care, dimpotrivă, avem încredere Sarcina noastră este doar să respingem argumentele adversarilor noștri, dacă apar Desigur, pe lângă adversarii menționați, avem și alții cu care trebuie să ne confruntăm dacă vrem să apărăm drepturile conștiinței

imediate Cu toate acestea, înainte de a trece la ele, vom lua în considerare încă o întrebare: de ce un astfel de element universal precum conștientizarea activității este parțial negat complet de psihologi, parțial în acele cazuri în care este observat, identificat cu alte stări de conștiință - Poate că tocmai universalitatea acestui element dăunează studiului său După cum se știe, distingem în primul rând acele elemente care ne facilitează ele însele această muncă, intrând în diverse combinații cu alte elemente ale conștiinței, întâlnindu-se acum în combinație cu acestea, apoi părăsind această legătură Din fericire, conștiința activității, deși nu dispare niciodată complet, în primul rând, variază ca intensitate și, în al doilea rând, însoțește stările cele mai eterogene în alte privințe și, prin urmare, nu rămâne complet nediferențiată, deși este greu de distins Mai mult, nu ne dăm osteneala să acordăm atenție acestui element al conștiinței Conform nevoilor practice, noi, așa cum am menționat deja mai sus, sărim peste toate etapele intermediare pregătitoare ale oricărui proces (percepție, reamintire, reflecție) și acordăm atenție doar unui rezultat mai mult sau mai puțin stabil (percepție clară, idee reînviată în memorie, concluzie)), a cărui păstrare în conștiință nu mai necesită eforturi mari, astfel încât ceea ce s-a realizat ni se pare nu un act, ci o stare Dacă acordăm atenție acestor etape ale proceselor mentale, cădem într-o greșeală și mai gravă: observând un element de activitate în ele, numim aceste etape ale proceselor cuvintele aspirație, dorință, atracție, intenție, decizie și începem să le considerăm tipice și numai exemple de manifestare a voinței Mai târziu, când analiza arată că aceste etape ale proceselor sunt complexe complexe de stări, că sentimentul și cunoașterea intră în ele în aceeași măsură ca și în alte rezultate finale ale activităților, apare ideea eronată că stările de conștiință, potrivite sub conceptul de volitive, nu există deloc nu și, prin urmare, nu există voință Această confuzie apare cu atât mai firesc cu cât, de fapt, nu există stări speciale de conștiință potrivite conceptului de voință, ci pentru asta în fiecare stare de conștiință există un element, o nuanță de activitate, care duce la conceptul de voință Voința și legea cauzalității Pe baza generalizării stabilite de noi mai sus, conceptul de voință poate fi definit astfel: voința este activitatea conștiinței, manifestată prin faptul că fiecare stare cu cunoașterea, simțită direct ca "a mea", este cauzată de aspirațiile "mei" și se exprimă în sentimentul de activitate Astfel, voința nu este altceva decât cauzalitatea conștiinței Din punctul de vedere al voluntarismului, cuvântul voință ar putea fi chiar distrus și înlocuit cu expresia cauzalitate a conștiinței sau activitate a conștiinței Cu toate acestea, vechiul cuvânt voință, care implică o masă de prejudecăți adânc înrădăcinate și este periculos în acest sens, totuși, din motive de comoditate, trebuie reținut, deoarece cauzalitatea conștiinței este unul dintre tipurile particulare de cauzalitate în general și, ca tip deosebit, necesită un nume special Această nevoie de un nume special va deveni imediat clară dacă stabilim la ce semne ne gândim în conceptul generic de cauzalitate, cel puțin în știința empirică modernă și în conceptul specific de cauzalitate volitivă Din orice punct de vedere, prin cauză se înțelege acea condiție, în prezența căreia un fapt dat apare cu necesitate Știința empirică modernă privește de obicei această necesitate ca și cum ar fi fost revelată doar sub forma unei legături necesare în timp Prin urmare, pentru a studia această legătură, ea folosește inducția științifică, și

anume selecția faptelor care satisfac cerințele metodei coincidenței sau diferenței unice Majoritatea celorlalte puncte de vedere asupra necesității unei legături cauzale includ și semnele indicate de știința empirică Prin urmare, putem spune că conceptul generic de cauzalitate, comun tuturor punctelor de vedere posibile, conține semnul unei legături necesare, iar conceptul generic de cauzalitate în știința empirică modernă include următoarele trăsături: descoperit prin metoda coincidenței unice sau diferenta În conceptul nostru de cauzalitate volitivă există toate aceste elemente, dar la acestea se adaugă încă trei semne foarte importante În primul rând, legătura cauzală voliționalӑ se găsește nu numai în ordinea temporală, ci este recunoscută direct și în sentimentul de activitate În al doilea rând, între cauză și efect în această cauzalitate există întotdeauna un fel de corespondență, care ne dă dreptul de a numi orice volitiv Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" N L O S KI th acțiune printr-un act intenționat În însuși motivul, cauza unui astfel de act servește întotdeauna efortului pentru o schimbare (adesea neidentificată), și există o schimbare care are loc odată cu sentimentul de satisfacție sau nemulțumire, iar în primul caz ni se pare că poartă în afara oricărei eforturi, iar în al doilea caz de necompozite sau aspirații În al treilea rând, cauzalitatea volitivă se distinge întotdeauna prin caracterul său creator Efectul conține aici elemente noi în comparație cu cauza, nu este o simplă recombinare a elementelor cauzei, așa cum se întâmplă în seria cauzală a fenomenelor mecanice În unele, de exemplu, imagini ale imaginației, care înfățișează o țară muntoasă, există ceva mai mult decât ceea ce era în dorința de a construi o imagine și în elemente individuale (cascada, vârfuri înzăpezite etc), pe care le-am folosit din memorie Deci, cauzalitatea conștiinței conține atât de multe trăsături specifice ale speciilor încât trebuie evidențiat un grup special de cauzalitate volitivă, activitate în funcție de scopuri Folosind cuvântul ^ va într-un astfel de sens, noi nu suntem abuzează de acest termen De fapt, în conceptul nostru de cauzalitate a conștiinței, cele mai importante două trăsături ale tuturor doctrinelor pozitive ale voinței sunt păstrate: scopul actelor volitive și libertatea lor, desigur, relativă, adică, dependența lor nu este de condițiile externe, ci de conștiința însăși (de aspirații) În același timp, avem dreptul să numim voința cauzalitate a conștiinței, deoarece toate semnele conceptului de cauzalitate sunt cuprinse în conceptul nostru de voință Între aceste două concepte nu există nicio contradicție în aceeași măsură ca între conceptul de câine și mamifer În general, între teleologie și cauzalitate nu există deloc opoziție, ceea ce este de obicei presupus de oamenii de știință natural care nu se angajează într-o critică cuprinzătoare a acestor concepte Orice serie de fenomene care se determină reciproc poate fi considerată din două puncte de vedere diferite, fie ca o serie de cauze și efecte, fie ca o serie de mijloace și scopuri x) Dar acest lucru nu este suficient dacă 'x) Vezi Wundt, Logik, a -a ed , i v , p - Biblioteca "Runivers" DOCTRINA VOLUNTARISTICĂ DESPRE VOL de acord cu voluntarismul, atunci luarea în considerare teleologică și cauzală a seriei de evenimente nu sunt două diferite, ci unul și același punct de vedere, cel puțin în viața mentală Întrucât legătura cauzală dintre fenomenele vieții mentale se găsește nu numai în ordinea lor temporală, ci este văzută direct și prin sentimentul de activitate, este mai ușor să construiești generalizări inductive în psihologie decât în științele lumii fizice Desigur, aceasta nu înseamnă că este posibil să se studieze legăturile

fenomenelor psihice fără nicio dificultate, pur și simplu observând schimbarea fenomenelor psihice și construind imediat o generalizare inductivă pe baza unei perechi de fenomene În sufletul nostru coexistă întotdeauna o multitudine de aspirații, sentimente și idei, care nu rămân fără consecințe și, prin urmare, adesea datorită sentimentului nediferențiat de activitate și recunoașterii neuniforme a stărilor mentale, precum și din cauza slabei observații, explicăm greșit legătura dintre fenomene din sufletul cuiva De exemplu, o persoană care a găsit un lucru pierdut și, privind îngrijorată în toate direcțiile, l-a ascuns, poate să-l dea de frică, dar imaginați-vă că l-a dat din compasiune față de proprietarul tulburat Pentru a hotărî dacă o acţiune este efectuată de unii I pentru că îi este frică sau pentru că suferă, este necesar să-l observăm de mai multe ori în poziţii similare care satisfac cerinţele metodei diferenţei sau coincidenţei Ajutorul de investigare oferit de senzația imediată de activitate constă numai în faptul că ne trezește o înțelegere a ce perechi de fenomene psihice sunt legate cauzal, dar această presupunere trebuie apoi testată în mod obișnuit - metodele de inducție Cu toate acestea, dacă nu am avea un simț al activității, nu am putea niciodată să presupunem ce fenomene sunt conectate între ele - o presupunere care servește ca punct de plecare pentru cercetarea inductivă Dacă stau în pădure, admirând peisajul frumos, în același timp aud flautul ciobanului și îmi amintesc că cânta ciobanul în Tannhauser, iar apoi, auzind un foșnet în iarbă, observ în mine un sentiment de frică și mă uit în toate direcțiile, nu este clar cum aș putea, într-un fel, să mă desprind de la * Biblioteca "Runivers" N L O S S K I și a unui ansamblu complex conexiunea tocmai ultimei perechi de fenomene, dacă nu aș avea un sentiment direct al conexiunii lor În consecință, teoria raționamentului inductiv despre conexiunile psihice trebuie schimbată Mai mult, investigarea inductivă a fenomenelor fizice nu poate diferi în mod fundamental de investigarea inductivă a proceselor mentale și, prin urmare, în urma acesteia, se poate pune întrebarea dacă avem și o percepție directă a legăturii cauzale a fenomenelor lumii exterioare Toate aceste întrebări aparţin însă domeniului epistemologiei și, prin urmare, ar trebui să constituie un studiu special, de care sperăm să ne ocupăm mai târziu $ Voluntarism și schimbare intelectuală Cuvântul voluntarism poate duce cu ușurință la o comparație a acestei tendințe cu intelectualismul, în ciuda faptului că în esență nu există nicio analogie aici Intelectualismul susține că toate stările mentale sunt modificări ale gândirii (raționaliștii secolului al XVII-lea), sau cel puțin crede că stările cognitive, de exemplu reprezentările formează baza întregii vieți spirituale; iar manifestările de simțire și voință se construiesc deasupra lor, ca un produs secundar al activității lor (herbartenii) Nimic de acest fel nu poate fi afirmat prin voluntarism, pur și simplu pentru că starea mentală în care voința se dezvăluie ca cauzalitate a conștiinței este un sentiment uniform de activitate, variind doar în intensitate Este de la sine înțeles că nimeni nu a încercat încă să construiască viața spirituală numai din acest element Este important doar în măsura în care indică voința, ca activitate a conștiinței În consecință, conceptul de voință domină în psihologia voluntaristă, întrucât sub voință se consideră proprietatea conștiinței individuale de a fi activă, și nu o stare specială de conștiință Din aceasta rezultă clar că nu există nicio analogie între intelectualism și voluntarism Cu toate acestea, trebuie să admitem că voluntariștii înșiși, folosind termenul de voință în sensuri diverse, la infinit precis, dau naștere unor asemenea comparații Deoarece fiecare act al

vieții mentale depinde de aspirații, voluntariștii înțeleg adesea că nu depinde doar de voință Biblioteca "Runivers" DOCTRINA VOLUNTARISTICĂ DESPRE VOL valoarea stării de conștiință din aspirații, dar și aspirațiile în sine Un astfel de punct de vedere, în primul rând, introduce confuzie în concepte, deoarece înțelege prin voință cauzalitatea conștiinței, care este însăși motivul fenomenelor vieții personale și, în al doilea rând, pune voluntarismul la același nivel cu intelectualismul, deoarece , evidențiind aspirațiile ca un grup special al voinței, recunoaște primatul aspirațiilor și le consideră baza altor stări de conștiință, la fel cum intelectualismul recunoaște primatul ideilor și le consideră baza altor stări de conștiință Între timp, voluntarismul, deși recunoaște de fapt primatul efortului, nu dă deloc psihologiei caracterul unilateral pe care îl dobândește în intelectualism Aspirațiile nu pot fi deloc identificate ca o rubrică separată alături de sentimente, idei etc , deoarece ele conțin toate aceste elemente Orice efort recunoscut, de exemplu, este o reprezentare a scopului stabilit, dar reprezentarea este colorată în mod deosebit de sentimentul de privare, lipsă și conștientizarea energiei cheltuite pentru atingerea scopului Aspirațiile nerecunoscute, înclinațiile, instinctele noastre etc , constituie aparent acel întreg activ nediferențiat, din care se dezvoltă ulterior toate elementele diferențiate ale vieții spirituale superioare - o conștiință distinctă de activitate, sentiment, cunoaștere etc Prin urmare, recunoscând primatul aspirațiilor, voluntarismul nu aduce în prim-plan niciunul dintre acele fenomene elementare pe care le separăm în abstracție atunci când analizăm formele superioare ale vieții psihice Totuși, repet, voluntariștii înșiși au dat naștere unei asemenea acuzații, trimițând aspirațiile la rubrica voinței Numai această eroare a lor poate explica de ce un critic atât de prudent precum Oswald Külpe își încheie evaluarea voluntarismului din Introducerea în filosofie cu următoarele cuvinte: a fenomenelor elementare ale vieții noastre mentale nu pot fi recunoscute ca fiind necondiționat primare Prin urmare, în opinia noastră, atât intelectualismul, cât și voluntarismul sunt greșite "Introducere în filosofie-, trad editat de Struve, p Biblioteca "Runivers" N L O S S K I-lea Doctrine ale voinței posibile logic Avem nevoie de o enumerare a învățăturilor posibile din punct de vedere logic despre voință pentru a le compara cu voluntarismul și astfel a-i sublinia trăsăturile Așadar, vom construi o clasificare a doctrinelor voinței pe baza trăsăturilor esențiale cuprinse în conceptul voluntaristic de voință și vom efectua o serie de diviziuni până la capăt numai în clasa și departamentul căruia îi aparține voluntarismul Voluntarismul înțelege prin voință proprietatea conștiinței individuale, activitatea, ca fiind capacitatea de a îndeplini aspirațiile și starea de bază specială a conștiinței corespunzătoare acestei proprietăți de bază, sentimentul de activitate Pe baza acestor două semne, putem schița următoarele forme de învățătură despre voință: I Doctrine negative despre voință și anume doctrine care neagă activitate a conștiinței individuale, ca capacitate de a îndeplini aspirațiile , II Învățături pozitive despre voință, și anume, învățături de recunoaștere activitate a conștiinței individuale, ca capacitate de a îndeplini aspirațiile < < Învățăturile negative pot fi subdivizate in doua departamente: Învățături despre pasivitatea completă a conștiinței Învățături despre cauzalitatea conștiinței individuale, dar fără scop, fără capacitatea de a stabili scopuri și de a le implementa, i e doctrina cauzalităţii oarbe a conştiinţei Conform celui de-al doilea semn al conceptului volitar al voinței, aceste

diviziuni ale învățăturilor negative pot fi împărțite după cum urmează: a) Doctrine care neagă existența unei clase speciale de stări de conștiință, aduse sub titlul de voință b) Doctrine care recunosc existența unei clase speciale de stări de conștiință, care sunt plasate sub titlul de voință, deși nu au semnificația pe care le-o atribuie învățăturile pozitive Pentru scopurile noastre, nu este necesar să continuăm această împărțire a doctrinelor negative și, prin urmare, ne vom întoarce la doctrinele pozitive ale voinței Ele pot fi împărțite în două secțiuni: A Învățăturile care acționează volițional, de ex apariţia aspiraţiilor şi implementarea lor sunt determinate cauzal de natura conştiinţei individuale Biblioteca "Runivers" DOCTRINA VOLUNTARISTA DESPRE VOINTA b Învățături despre lipsa de cauză a actelor volitive Ultima secțiune nu joacă niciun rol în psihologia empirică; prin urmare, nu o vom urmări mai departe, ci ne vom ocupa doar de prima secțiune, care poate fi împărțită în: Învățături care recunosc că numai anumite stări de conștiință, pe care le atribuim eului nostru, sunt acte voliționale Învățături care recunosc că toate stările de conștiință pe care le raportăm la sinele nostru sunt acte voliționale (voluntarism) Pentru claritate, această împărțire a doctrinelor voinței poate fi exprimată pe scurt după cum urmează: d pasivitatea conștiinței Negativ- noi învățături cauzalitatea oarbă a conștiinței / dependența cauzală a actelor voliționale de ha- I raktera individual Pozitiv-) constiinta noi învățături Nu există stări volitive ale conștiinței, stările voliționale există nu există stări volitive ale conștiinței, stări voliționale există, toate fenomenele spirituale sunt acte voliționale Unele fenomene mentale sunt acte volitive lipsa de cauză a actelor volitive Pentru a clarifica această clasificare, vom da exemple de învățături de fiecare fel Doctrina pasivității complete a conștiinței nu este nicăieri într-o formă atât de decisivă ca în materialismul consistent Fiecare stare de conștiință este cauzată din punct de vedere al materialismului de un proces fizic în centrii nervoși, care, în plus, după legile fizicii și chimiei, provoacă și alte fenomene fizice Așadar, lanțul de fenomene fizice se dezvoltă independent și deasupra lor, pe alocuri, se construiesc fenomene psihice, complet condiționate și neputincioase să producă orice schimbare în lume, să demareze o nouă serie de evenimente De regulă, această doctrină neagă nu numai activitatea conștiinței, ci chiar existența unei categorii speciale, chiar iluzorii, stări voliționale: un act volițional, din punctul de vedere al unui materialist, este un fel de combinație de senzații și amintiri ale senzațiilor anterioare Desigur, acest lucru nu este deloc necesar pentru materialism Poate sa Biblioteca "Runivers" n I despre s cu KI th să adere la același punct de vedere cu privire la dependența fenomenelor mentale de cele fizice, dar în același timp să afirme că oricărei descărcari de energie fizică în centrii nervoși îi corespund nu numai senzații, ci și un sentiment special de activitate, care dă naştere iluziei voinţei Un astfel de materialism ar servi ca exemplu de învățături care neagă complet activitatea conștiinței, dar permit existența unei categorii speciale de stări voliționale ale conștiinței ■ Doctrina cauzalității oarbe a conștiinței și a absenței unei clase speciale de stări volitive ale conștiinței este exprimată decisiv în psihologia lui Spinoza În ceea ce privește primul punct, nu poate exista nicio îndoială, dar pentru explicarea celui de al doilea este suficient să ne referim la Teorema XLIX din partea a doua a Eticii: "X) Corolarul acestei teoreme spune: "voința și rațiunea sunt una și aceeași" În aceeași măsură ca la Spinoza, cauzalitatea conștiinței în psihologia lui Herbart este oarbă;

fenomenul de bază al vieţii psihice - reprezentarea - este orbeşte condiţionat de simplitatea esenţei reale, a sufletului, şi de autoconservarea lui Cu toate acestea, Herbart, spre deosebire de Spinoza, recunoaște existența unei clase speciale de stări volițională ale conștiinței Dar el nu consideră deloc aceste stări ca expresii ale voinței, ca capacitate de a stabili scopuri și de a le realiza El consideră aceste stări, efortul, efortul etc , ca un produs secundar al ciocnirii dintre reprezentări, și nu ca sursa lor Părerile lui Lotze pot servi ca exemplu de învățătură pozitivă, recunoscând că numai anumite fenomene mentale sunt acte de voință Potrivit acestui psiholog, toate manifestările vieții mentale sunt în mod necesar determinate de proprietăţile sufletului, dar în majoritatea cazurilor această dependență cauzală este oarbă; nu este nimic în ea demn de numele de voinţă "Desigur, risipim numele de voință și străduință prea generos", spune el și desemnează prin el multe astfel de cazuri, la care sufletul se referă doar, ca o conștiință observatoare, și nu ca o ființă activă; mişcarea ideilor şi a sentimentului !) Transl ed Modestova, ed a III-a, p Biblioteca "Runivers" DOCTRINA VOLUNTARISTICĂ DESPRE VOL schimbări care apar în noi doar în diverse ocazii din partea unui mecanism mental comun și sunt observate de noi pe măsură ce apar, le luăm din greșeală drept activități, ca și cum ar fi puse în mișcare de voința noastră hotărâtă sau, poate, deși efortul mai puțin persistent a eului nostru ") Cu toate acestea, acesta nu este întotdeauna cazul; în unele cazuri, sinele nostru stabilește în mod conștient obiective, luptă pentru implementarea lor și implementându-le efectiv Aceasta se întâmplă în actele de alegere, în decizii, "când îndemnurile care conduc la un act sunt clar recunoscute, iar decizia de a le urma sau nu este supusă unor cercetări ulterioare și nu este lăsată la puterea proprie a îndemnurilor, ci la determinarea unei alegeri libere independente de spiritul nih") Cu alte cuvinte, Lotze consideră actele volitive doar acele fenomene pe care Wundt le numește acțiuni voliționale complexe Spre deosebire de Lotze, voluntarismul și în schimbări mai simple (acte cu aspirații nerecunoscute) găsesc stabilirea scopurilor și sentimentul de activitate și, prin urmare, consideră toate schimbările pe care le raportăm la sinele nostru ca fiind volitive În cele din urmă, unele învățături afirmă că o persoană care este capabilă să-și stabilească scopuri și să fie cauza implementării lor este absolut liberă în chiar stabilirea unui scop, și anume, nu este determinată nici de condițiile externe, nici de proprietățile sale interne, adică caracter, exprimat în aspirații În vremurile moderne, astfel de puncte de vedere sunt exprimate, de exemplu, de către Secretan, care crede că până și atotștiința divină este neputincioasă în raport cu acțiunile libere, că Dumnezeu le poate cunoaște numai după ce au fost realizate Schema de mai sus, întocmită în scopul nostru restrâns, este, desigur, prea generală pentru a da chiar și o idee aproximativă a multitudinii și varietății infinite a doctrinelor voinței Ca să nu mai vorbim de diferențele pur psihologice, în funcție, de exemplu, de ce stare psihică (aspirații, dorințe, sentiment de activitate etc) este atribuită rubricii voinței de către unul sau altul autor, nenumărate variații sunt determinate de o filozofică comună) Lotze, Microcosm, trad Korsha, Cartea I, II, Cap V p) Ibid , p Biblioteca "Runivers" n Eu despre CKI th viziunea asupra lumii a psihologilor De exemplu, în sfera voluntarismului însuși, sunt posibile variații în funcție de faptul că psihologul aderă la dualism sau monism idealist, dacă aderă la teoria cauzalității a lui Kant, Hume, Wundt etc Este imposibil și inutil să trecem prin toate nenumăratele teorii ale voinței și să ne

gândim dacă sunt periculoase pentru voluntarism Voluntarismul este o direcție relativ nouă; se bazează pe fapte și nuanțe de stări de conștiință observate în întregime abia recent; pornește dintr-o analiză a faptelor, aprofundată până la un grad nemaivăzut în psihologia anterioară; în special, el trage mult din material nou, livrat printr-o metodă experimentală relativ nouă în psihologie, dacă ne referim prin aceasta nu la un studiu psihofiziologic, și nu la un calcul mecanic al unor cifre și fapte meschine monotone, ci una îmbunătățită observație internă Cel puțin, principalul reprezentant al voluntarismului și în același timp cel mai important fondator al metodei experimentale, Wundt, declară hotărât că direcția sa în psihologie își datorează apariția metodei experimentale Vom cita aici următoarele cuvinte instructive ale sale "Dacă aș fi întrebat care este și care este valoarea psihologică a observației experimentale pentru mine, aș răspunde că a dat naștere în mine și a întărit din ce în ce mai mult o viziune cu totul nouă asupra naturii și conexiunii proceselor mentale Când am abordat pentru prima dată problemele psihologice, am împărtășit prejudecata comună comună printre fiziologi, potrivit căreia formarea percepțiilor senzoriale este doar rezultatul proprietăților fiziologice ale organelor noastre de simț În primul rând, pe baza simțului văzului, am învățat să înțeleg acel act de sinteză creativă, care mi-a devenit treptat ghid și mi-a deschis ochii spre dezvoltarea funcțiilor superioare ale imaginației și rațiunii, în timp ce vechea psihologie nu oferi orice ajutor în aceste probleme Apoi, când am început să studiez relațiile în timp ale fluxului de idei, mi s-au deschis noi perspective în problema dezvoltării funcțiilor volițonale, exterioare din interioare, complexe din simple și, în același timp, am Biblioteca "Runivers" DOCTRINA VOLUNTARISTICĂ DESPRE VOL Am văzut legătura strânsă a tuturor funcțiilor mentale, sub forma reprezentării, simțirii, voinței, despărțite prin abstracții și nume artificiale, într-un cuvânt a văzut indivizibilitatea și omogenitatea interioară a vieții mentale în toate etapele ei Un studiu cronometric al proceselor de asociere, care mi-a atras atenția asupra relației dintre imaginile memoriei și percepției, mi-a arătat în cele din urmă că conceptul de reprezentare "reprodusă" este una dintre acele multe autoînșelăciuni care, fiind exprimate în înghețate concepte, ne sunt puse constant în minte locul realității fantomă inexistentă Am învățat să înțeleg "reprezentarea" ca un proces nu mai puțin schimbător și trecător decât un act de voință și simțire și mi-am dat seama că, drept urmare, vechiul asociaționism nu rezistă criticilor, că trebuie înlocuit de presupunerea de procese care leagă senzațiile, iar acest punct de vedere duce de la sine la doctrina unei tranziții treptate și a unei relații strânse între asocierile succesive și simultane Dar cel mai important rezultat al acestor noi opinii, consider acea idee a principiilor cauzalității mentale, pe care am încercat să o formulez mai sus Fără îndoială, o astfel de direcție nouă, bazată pe un bogat material factual, subminează vechile învățături și face necesară revizuirea lor, dar nu invers Această remarcă se aplică în special tuturor învățăturilor care recunosc cauzalitatea conștiinței, întrucât toate aceste învățături, chiar și determinismul orb al lui Spinoza, pot fi ușor conciliate cu voluntarismul psihologic, iar dezacordul lor poate fi explicat, în primul rând, prin faptul că unele fapte nu au fost anterior luate în considerare și, în al doilea rând, prin faptul că, în determinarea relațiilor cauzale, psihologii nu au făcut o distincție extrem de importantă între stările de conștiință care sunt legate pe baza sentimentului imediat față de sinele nostru și afirmările care în

totalitate sau parțial par a fi date, dacă nu ale acestei distincții, atunci, desigur, multe stări de conștiință vor trebui recunoscute ca nedependente de aspirații, ci aparent datorate cauzalității oarbe *) Wundt, Ueber psychische Causalität und das Princip des psycho-physischen Parallelismus Philosophische Studien, , numărul , p - n L O S S K I-lea Într-o altă poziție se află voluntarismul în raport cu învățăturile despre pasivitatea completă a conștiinței: aici o indicare a unor noi fapte psihologice și noi diferențe pur psihologice nu pot elimina dezacordurile, deoarece este cauzată de un motiv mai profund, și anume, o diferență de teorie de cunoaştere şi ontologie Cu toate acestea, există puține astfel de învățături Ele pot apărea fie pe baza agnosticismului, dacă acesta afirmă pasivitatea completă și incoerența fenomenelor conștiinței și consideră că adevărata căptușeală a acestor fenomene, care le face, să fie de necognoscibil, fie pe baza materialismului, care afirmă pasivitatea și incoerența completă a fenomenelor conștiinței, dar indică un motiv cert pentru acestea, și anume activitatea materiei După cum am spus deja, agnosticismul poate accepta faptele și distincțiile stabilite de voluntarism și doar să se abțină de la a afirma că secvențele de fenomene indicate de voluntarism sunt printre cele cauzale Întrucât se limitează la această abstinență și nu indică cauza reală a fenomenelor, el nu intră în conflict cu voluntarismul Dimpotrivă, materialismul, chiar fiind de acord cu descrierea voluntaristă a cursului proceselor psihice, poate afirma că aceste procese nu se determină între ele, că cauza lor este cunoscută, ea constă tocmai în activitatea materiei și că cursul procesele psihice vor fi deduse mai devreme sau mai târziu din legi mecanica sau lumea materială în general Cu acest inamic ireconciliabil cu principii, trebuie să vă cunoașteți mai bine Ne vom ocupa de asta, după cum sa spus deja, într-o investigație privind "Relația dintre fenomenele fizice și mentale" N Lossky Faust rus Cu câteva luni în urmă am citit în ziare despre ovația în picioare fără precedent provocată la Kiev de prelegerea domnului Bulgakov despre Ivan Karamazov (Conferențiarul a fost aproape transportat) Desigur, am devenit interesat și am fost bucuros să citesc această prelegere, care a umplut cu entuziasm inimile ascultătorilor Prelegerea mi-a făcut o impresie profundă Profund și complet negativ Și nu pot să nu doresc să exprim câteva gânduri despre declarațiile ciudate ale lectorului eu După ce am citit prelegerea domnului Bulgakov, mi-am pus involuntar întrebarea: care este motivul succesului său extraordinar? Mărturisesc că nu am găsit nimic esențial nou în prelegere Dar privind mai atent la ea, mi-am dat seama care era farmecul ei "Noi, rușii, cu greu am îmbogățit literatura filozofică cu ceva dar puterea poporului nostru s-a exprimat în imagini artistice și, în acest sens, suntem înaintea literaturii europene și suntem un model pentru aceasta " Dacă publicul rus este surprins că Iv Karamazov poate fi pus în contrast cu Faustul lui Goethe, domnul Bulgakov face acest lucru "conștient și deliberat" și consideră această comparație "destul de legitimă", deoarece este deja " obișnuit să-și prețuiască moștenirea națională în comparație cu Occidentul" Faust german este epistemologic, iar rusul este etic; suferă, "chinuit de conștiință " "Mărturisesc", spune domnul Bulgakov, "iubesc și apreciez această trăsătură a intelectualității ruse, care o distinge, după părerea mea A LUNACHARSKY uite, din Europa de Vest Dă o aură de martiriu și puritate morală, exclude complezența și burghezitatea culturală, spiritualizează Așa că, uneori, fața unei persoane grav bolnave pare mai frumoasă, mai inteligentă, mai nobilă decât o față sănătoasă și

roșie "O conștiință bolnavă, această boală uimitoare determină întregul caracter al culturii ruse *) Noi, rușii, lâncezim cu o sete religioasă și metafizică constantă", chiar și "neputința noastră" își are rădăcina nobilă în aceeași boală uimitoare pe care domnul Bulgakov "o iubește și o apreciază" Ne doare conștiința, "și lasă-l să doară! exclamă domnul Bulgakov, "să doare, atâta timp cât suntem neputincioși să-l învățăm pe "copil", nu-l putem hrăni, atâta timp cât este "sărac și înnegrit de nenorocirea neagră", până când "se îmbrățișează, sărută, cântă" cântece vesele " Deci, iată chestia În cele din urmă, am fost apreciați, proprietatea noastră a fost apreciată și s-a dovedit că am fost în mod deliberat amabili, că trebuie să fim iubiți și lăudați pentru ceea ce ne deosebește de Occident II Este oarecum ciudat, totuși, că până la urmă, conștiința să doară până când "cânta cântece de bucurie", adică până când își "urlește osana" în cuvintele diavolului; când generalul Hosanna tună, intelectualul rus își va reveni din uimitoarea sa boală, "fața lui va deveni mai puțin frumoasă, inteligentă și nobilă, dar mai sănătoasă și mai roșie Nu-i aşa? Sau cum să înțeleg acest "încă"? Dar un astfel de sfârșit al prelegerii domnului Bulgakov este complet contrar conținutului ei La urma urmei, boala lui Iv Karamazov este complet diferit - nu o poți vindeca cu cântece vesele! El știe despre finalul emoționant al poveștii și totuși "întoarce cu respect biletul" Domnul Bulgakov însuși nu a observat cum înlocuise întristarea lumească a lui Ivan cu un motiv civic "Problema socialismului" este într-adevăr rezolvată prin final, dar "problema teodicei"? Și anume, ea îl chinuie pe Faust rus Credința în progres care este exprimată în ultimele cuvinte ale prelegerii poate să nu aibă nimic de-a face cu teodicea Măreţie) De dragul Cornului, deși nu pentru toate! Nu faceți o "conștiință bolnavă" responsabilă pentru tot ce este specific rusesc! Biblioteca "Runivers" FAUST RUS cuvintele lui Goethe, pe care le citează domnul Bulgakov, nu conţin teodicee şi nu au nevoie de ea Și tocmai din această cauză, problemele Faustului german sunt fiecare profund reale, în timp ce problema Faustului rusesc este pur și simplu rodul unei neînțelegeri amare și dureroase Dar domnul Bulgakov a obiectat: "nu este necesar să credem că această întrebare a fost pusă doar de o viziune religioasă, rămâne și pentru una atee, subliniind cu și mai multă forță armonia viitorului, care este cumpărată, însă, de dizarmonia prezentului" Corect, asta poate fi considerată o glumă frumoasă Teodicee ateă! Foarte bun Da, chiar și "ateii" cred că armonia este cumpărată de dizarmonia prezentului, dar nu vor deloc să justifice o astfel de ordine a lucrurilor din punct de vedere moral Dacă un tată iubitor îl biciuie pe "băiatul rus", atunci problema va apărea în mintea acestui băiat - pentru a-l justifica pe tată; dar dacă un tâlhar mă atacă cu un strigăt de "la bourse ou la vie", atunci eu, "cumpărându-mi" viața de la el, nu mă angajez în niciun caz să-l justific Nu poate fi nicio problemă etică aici În același Nietzsche, pe care domnul Bulgakov îl judecă atât de hotărât, a putut găsi o idee clar exprimată că între procesele spontane și moralitate nu există și nu poate fi absolut nimic în comun Pozitiviștii nu consideră nicidecum oportună ordinea mondială "Găsește-ți propriul scop pentru existența ta", spune Nietzsche Omenirea ar putea spune: "Este rău pentru noi, fraților, și este foarte rău pentru această minge pierdută în spațiu infinit, dar trebuie să încercăm să ne așezăm cât mai bine posibil: nu ne putem baza pe nimic decât pe propria noastră forță " Pozitiviștii nu vor Sichüber Wolken seinesgleichen dichten Ce legătură are teodicea cu asta? G Bulgakov a uitat cu putere bazele marxismului: "Armonia socialismului", spune el, "este cumpărată aici (adică după învățăturile

lui Marx) de victima suferinței capitalismului Chinurile nașterii sunt ineradicabile, prin urmare, cu drept deplin și cu forță deplină, Ivan poate fi întrebat despre prețul acestei viitoare armonii " etc De ce nu "poate"? Fiecare gandire Biblioteca "Runivers" A LUNACHARSKII își pune individul întrebarea "a fi sau a nu fi"? Dar teodicea nu are nimic de-a face cu asta "Chinurile sunt de neșters", dar aceasta este justificarea sau condamnarea lor? Este o declarație de fapt Personalitatea este detașabilă: dacă prezentul este o durere continuă pentru tine, iar în viitor nu vezi un scop demn, scapă de el; dar prin aceasta te vei condamna pe tine însuți, și nu natura Omenirea va îndura toate chinurile și "da naștere" armoniei; acest lucru nu este bine, desigur, ar fi mai bine fără durere, dar omenirea își schimbă doar încet bazele existenței, adaptându-se la elemente și adaptându-le la sine Asta e tot Pentru pozitiviști, nu se pune nicio îndoială aici, deoarece ei nu permit un antropomorfism brut al scopurilor morale în concepția lor despre natură G Bulgakov promite dezinvolt să rezolve și să elimine această problemă prin intermediul unei sinteze metafizice și religioase Ei bine, permiteți-mi Aceasta va fi prima o mie de soluții a unei probleme imaginare prin mijloace imaginare Din punctul de vedere al pozitivistului, problema Faustului rus, problema teodicei, este o neînțelegere Cu toate acestea, domnul Bulgakov o formulează încă diferit, și anume, sub forma a trei astfel de întrebări: "O întrebare referitoare la caracterul obligatoriu al normelor morale care porunc cuiva să-și sacrifice bunăstarea și interesele personale pentru progresul impersonal sau binele altor oameni" Acceptăm această întrebare, dar de ce să nu o formulăm mai simplu: "Trebuie să trăiesc în scopuri care se află în afara cercului intereselor mele personale?" "Întrebarea cu privire la ceea ce poate fi numit prețul progresului, în care fericirea generației viitoare este cumpărată împotriva mizeriei prezentului" Ca întrebare metafizică despre valoarea morală a unei astfel de ordine, este pur și simplu de prisos: este moral ca fulgerul să omoare uneori oameni? etc Adevăratul cereale din el este încă același: "Ar trebui să trăiesc pentru alții, merită ei și fericirea lor?" "O întrebare referitoare la viitorul acestei umanități, pentru care se fac atâtea sacrificii" Și, din nou, dacă există un sens practic, vital într-o astfel de întrebare, atunci se rezumă și la prima: "Merita oare fericirea viitoare sacrificiile din partea mea?" Biblioteca "Runivers" FAUST RUS Merită deloc să trăiești? și dacă trăiești, atunci cum - pentru tine sau pentru alții? Iată boabele sănătoase ale întrebării lui Karamazov, în care nu există nimic în comun cu problema teodicei Karamazov nu crede că ar trebui să trăiești pentru alții, deoarece progresul omenirii este un lucru îndoielnic și, într-adevăr, nu poate fi considerat o răsplată pentru chinurile suferinzilor nevinovați, dar crede că se poate trăi "pentru note lipicioase și pentru un cer albastru ", și că atunci "totul este permis", și poți, fluturând mâna la distanțe de aur, să încerci să fii tu însuți un om-zeu Cum vor reacționa pozitiviștii (nu studenții lui Comte, ci studenții lui Nietzsche, cel mai consistent pozitivist în etică) la aceste întrebări și aceste răspunsuri? În primul rând, orice problemă de datorie le cade de la sine G Bulgakov folosește adesea expresia: "morala datoriei și a iubirii"; vom păstra tăcerea despre iubire deocamdată, deoarece nu vedem absolut nicio legătură între ea și datorie și ne amintim că chiar și ap Paul a pus în contrast aceste două moralități, dar datoria pentru pozitivist este o ficțiune goală, dar adesea se transformă într-un lanț greu Cătușele sunt bune pentru o jumătate de fiară, dar cu cât mergi mai departe, cu atât o persoană

este mai împovărătoare O persoană nu datorează nimic, "totul este permis" lui Și bineînțeles că trebuie să încercăm să fim un zeu uman, pentru că de fiecare dată se justifică Im Weiterschrîtten findet er Qjial und Gliick, atât viața cât și libertatea trebuie câștigate zilnic Prin urmare, soluția întrebărilor referitoare la viitor este clară: nu este deloc o justificare a prezentului; generația actuală nu este nicidecum un "sacrificiu de seară" la prețul căruia este cumpărată dimineața de aur de mâine, dar viața conștientă și activă a omenirii este un proces intenționat (sau devine unul) - ein Weiterschritten Omul nu este mulțumit, suferă și își creează idealuri, merge înainte și, murind, transmite preceptele sale copiilor și nepoților săi, nu de dragul justificării lumii și nu din chinul conștiinței, ci pentru că în cele grele luptă pentru existență el a dezvoltat într-un creator și un luptător Da, reminiscențele domnului Bulgakov despre marxism sunt neclare, neclare și inexacte Unde a văzut el justificarea prezentului, cumpărarea Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" A LUNACHARSKII viitor? Vedem acolo teoria luptei de clasă pentru dominație și fericire reală Dorim să luăm parte la această luptă conform simpatiilor noastre "simpatie? Interes personal, vrei să spui? Pozitiviștii distrug datoria, renunță la religie, moralitate, sacrificiu de sine! Ce le-a mai rămas "totul este permis, în afară de desfrânare și egoism insensibil?" Da ist der Hund begraben! - Smerdiakov! Dar nu ne este frică de Smerdiakov • Aceasta este diferența esențială dintre Dostoievski și Nietzsche, pe care o vom atinge mai târziu Totul este permis Și este îmbătător să construiești Turnul Babel! Interese personale? Da, acesta este interesul nostru profund personal - acest război cu elementele și obscurantismul, un război nu pe stomac, ci împotriva morții Note lipicioase, cer albastru? dar mai există creativitate! extinderea personalității cuiva până la limitele posibilului Creativitatea socială este un instinct care, la cele mai înalte etape, este justificarea conștientă a vieții personale, a sensului și farmecul ei, setea de putere asupra naturii, setea de o viață în continuă expansiune O viață puternică nu poate fi egoistă, este prea largă pentru asta, îi prinde pe alții, se trezește, cheamă, conturează lucruri mărețe, pentru că psihicul uman este mai lung și mai larg decât corpul lui Și așa: Bagheta ei so der Erdengang entlang Deci întrebarea Karamazov și sub această formă a ei, sub forma unei chestiuni de viață personală, nu există sau se rezolvă de la sine într-o natură sănătoasă, creativă - există doar pentru ipohondri, decadenți, care oricum pierd, fie încurcate în propriile lor rețele, sau eliminate de natură Nietzsche a crezut așa De ce teodicee și tot faustismul rusesc? Victoria nu este o scuză, nici măcar un gol, ci un rezultat Dacă nu ar exista o victorie înainte (și este îndoielnic), atunci și atunci ar trebui să-și încerce forțele, pentru că nu se poate face nimic! fie lupta, fie mor Dar domnul Bulgakov ne asigură că pozitiviștii nu sunt mai puțini decât alții *) Vom adăuga că această întrebare continuă să existe pentru orice psihic conservator, care nu poate renunța la dorința de a răspunde la întrebări, a căror inutilitate s-a dovedit de mult Biblioteca "Runivers" FAUST RUS interesat să deblocheze în sfârșit cufărul misterios Lăsați pozitiviștii să judece singuri III Acum câteva cuvinte despre remarcile domnului Bulgakov despre Nietzsche și despre conștiința bolnavă pe care domnul Bulgakov o "iubește" atât de mult "Sunt fiul timpului meu", spune Nietzsche, "să zic un decadent, dar în cele din urmă am înțeles acest lucru și am încercat să lupt împotriva lui Într-adevăr, nimic nu m-a îngrijorat mai mult decât problema decadenței Binele și răul este

doar o modalitate de a rezolva această problemă: dacă înțelegi semnele declinului, vei înțelege moralitatea, vei înțelege ce se ascunde sub numele ei sacre și formule de valoare: o viață sărăcită, dor de final, mare oboseală Moralitatea neagă viața!" Dostoievski era un decadent tipic "Osana" lui a trecut prin creuzetul îndoielilor, dar a trecut doar pentru că iubirea, împăcarea, liniștea, pacea și, minte, supunerea autorității, erau tot ceea ce tânjea sufletul lui bolnav și chinuit Dostoievski a formulat cu brio "critica atee", dar retras de la etica corespunzătoare, nu cred în om! Domnul Bulgakov va spune: "Spun doar că este o chestiune de credință!" Dar nu vorbim de credință, ci de religie, ci de încredere în forțele și instinctul social al oamenilor Smerdiakov l-a speriat pe Dostoievski "Nu poți permite totul", șoptește el timid, "iată Smerdiakov care ascultă! Lampe muss einen Gotthaben Smerdyakov muss eine Moral haben Dostoievski nu crede în sine Ivan Karamazov poate vrea să trăiască, dar până la vârsta de de ani consideră că setea lui de viață este "indecentă" De ce? Pentru că vezi: "nu există virtute dacă nu există nemurire!" Nu numai atât: "egoismul, chiar și răutatea, trebuie recunoscut ca fiind necesar, cel mai rezonabil și chiar cel mai nobil rezultat" adică odată ce casa încetează să cântărească asupra persoanei Iată egoismul deznădăjduit: dacă "eu" este ceva trecător, dacă după moarte nu există nici răsplată, nici pedeapsă, atunci rămâne să fii un ticălos! Așa gândește decadentul despre om Ar fi indecent să demonstrăm în secolul al XX-lea că cel mai nobil idealism este posibil în afară de credința în nemurire * Biblioteca "Runivers" A LUNACHARSKII Viața și istoria oferă exemple din abundență Dar Dostoievski a băut în "osana" lui ca un medicament necesar pentru sufletul lui sfâșiat și l-a pictat pe diavol cât se poate de groaznic, "ca să nu se lase sedus" Și care sunt romanele marelui martir, dacă nu autoapărare, autopurificare: - și-a pus îndoielile, blasfemia în gura celorlalți și, cu o voluptate suferintă, și-a răstignit propria critică Domnul Bulgakov, bineînțeles, știe că tot ceea ce spune Dostoievski despre inevitabila "răutate" a unei persoane nereligioase este un bogeyman Și de aceea ni se pare foarte ciudat că atitudinea domnului Bulgakov față de marele dușman al decadenței, marele apărător al vieții, Pr Nietzsche Aruncându-i un reproș marelui suferind de adevăr pentru "golirea inimii", domnul Bulgakov izbucnește într-o asemenea tiradă: "Drama spirituală a lui Nietzsche și Ivan Karamazov este una și aceeași - teoria imorității nu este compatibilă cu cerințele morale ale individului Măreția spiritului lui Nietzsche, după părerea mea, se exprimă tocmai în pasiunea și sinceritatea trăirii acestei drame, care s-a încheiat tragic în nebunia lui Nietzsche Nu există altă cale de ieșire din filosofia lui Nietzsche și nu poate exista Există două neînțelegeri uriașe și monstruoase aici Va spune domnul Bulgakov de unde a luat informația, că imoralismul lui Nietzsche îl chinuia și nu era compatibil cu acesta de cerinţele naturii sale morale? Domnul Bulgakov nu va spune asta Această dramă există doar în imaginația domnului Bulgakov Lăsați domnul Bulgakov să citească prefața lui Nietzsche la Joyful Science, apoi va vedea că Nietzsche și-a salutat amoralismul ca pe o eliberare, ca pe o recuperare speranță pentru sănătate, intoxicație cu recuperare", "aceasta este o explozie de bucurie (Frohlocken) despre cei înviați credință în mâine și poimâine " În ultima sa lucrare, Wille zur Macht, Nietzsche se pregătea să-și expună învățătura pozitivă și niciodată nu a fost mai puternic, mai inspirat, mai vesel! Răutatea lui este răutatea unui luptător într-o bătălie victorioasă Și mintea mare a murit Motivul pentru aceasta a fost ereditatea Biblioteca "Runivers"

FAUST RUS o încordare teribilă a minții, care a fost necesară pentru reevaluarea tuturor valorilor și, cel mai important, ceea ce, potrivit lui Nietzsche, i-a adus în mormânt pe Kleist și Hölderlin și Lessing și Schiller - prostia filistină a contemporanilor lor Această minte colosală a căzut într-o luptă care i-a depășit până și puterile, i s-a frânt inima înflăcărată, iar acum domnul Bulgakov se alătură corului celor care spun copiilor: "Uite, iată un exemplu pentru tine, a fost mândru, nu a făcut-o te înțelegi cu noi" și a luat-o razna și "nu era altă cale de ieșire pentru el" Ce ar spune domnul Bulgakov dacă vreun orator inactiv, cocoțat pe mormântul proaspăt al minunatului nostru Ouspensky, ar spune: "acestea sunt rezultatele moralității iubirii și datoriei: băutura, nebunia, moartea" Dar mormântul lui Nietzsche nu ne este mai puțin drag "Nu poate fi fericit când totul în jur suferă și provoacă suferință, nu poate fi moral atunci când cursul treburilor umane este determinat de violență, înșelăciune, nedreptate, nici măcar nu poate fi înțelept până când întreaga umanitate concurează în căutarea înțelepciunii și nu nu introduce personalitatea în viață și știința în cel mai înțelept mod " "O persoană nu poate trăi mai frumos decât să se coacă pentru moarte, pentru a se sacrifica în numele dreptății și al iubirii " Cine spune asta? Asta spune Nietzsche Deci nu era străin de morala iubirii? Adevărat, moralitatea datoriei i-a fost întotdeauna străină Dacă domnul Bulgakov își face osteneala să compare primele lucrări ale lui Nietzsche, chiar și Schopenhauer ais Erzieher, cu ultimul Der Antichrist (Wille zur Macht), el va fi convins că până la sfârșitul vieții sale Nietzsche ajunsese la același lucru, la ideea de cultură, numai convingerile sale pesimiste, budismul său, decadența lui i-au căzut complet Este o pierdere teribilă pentru omenire faptul că ultima, cea mai importantă carte a lui Nietzsche a rămas neterminată, pentru că el mergea mereu înainte, acest apostol al adevărului și al curajului Dar, desigur, acesta nu este locul pentru o apologie pentru Nietzsche Și pentru tinerii profesori asistenți, înfometați de faimă, Nietzsche a dat sfaturi excelente: Să fim idealiști! Dacă acesta nu este cel mai inteligent, atunci cel mai practic lucru pe care îl putem face Să mergem pe nori, să conversam cu infinitul, să ne înconjurăm din toate părțile cu mari simboluri Zurzum, boombum!-revo Biblioteca "Runivers" A LUNACHARSKII sfat asemanator! Fie ca sânii noștri înalți să fie argumentul nostru, protectorii noștri ai sentimentelor frumoase! Boala este o boală, iar o conștiință bolnavă este o boală dezastruoasă, însoțită de o risipă teribilă de forță Scopul lui Nietzsche este să elibereze omul de această boală, în care a văzut ceva umilitor și murdar Dar domnul Bulgakov se bucură de această boală debilitantă Oamenii înnebunesc, aproape de sinucidere - nimic! dar chipul este spiritual! Da, copilul plânge! Dar unde este conștiința? Nu am făcut un copil să plângă! Când un medic vede un bolnav, îl tratează, dar îl chinuiește conștiința pentru că s-a îmbolnăvit deloc? Pentru a alina suferința, nu este deloc necesar nici măcar să ai compasiune "Compasiunea poate, într-un moment decisiv, să-l stânjenească pe doctor, să-i lege mâinile dibace bogate în ajutor", spune Nietzsche Dacă cineva bate o creatură fără apărare, ce legătură are conștiința mea cu ea? Dar dacă voi avea curaj și cavalerism, voi apăra Dar pot să mă consider responsabil pentru un rău care nu decurge în mod evident din mine? Și nu sunt obligat să mă lupt cu el și nici nu sunt obligat să iubesc pe nimeni Cu indignare respingem sintagma absurdă "dragoste și datorie" Ura și iubirea sunt libere, ele decurg din însăși esența personalității, din natura ei senzuală, iar datoria este ceva care vine din exterior, căruia o persoană se supune Wille zur

Macht! și acest lucru nu va fi neapărat distructiv și foarte rar este Prădătorii și distrugătorii sunt în cele din urmă slabi și de scurtă durată pentru că sunt singuri, dar "cavalerii spiritului" vor rămâne pentru totdeauna A fi un creator, a-și realiza idealul personal, a vedea viața înflorind în jurul tău, a evoca sentimente de bucurie, iubire, afecțiune, recunoștință și a simți utilizarea oportună și luxoasă a puterii cuiva - aceasta este fericirea Ce este fericirea Nietzsche întreabă: "Sentimentul puterii în creștere" Și, desigur, se exprimă mai ales în creativitate Aceasta este și fericirea celei de-a doua părți a lui Faust, care este inseparabilă de prima, deoarece ambele dau un răspuns la întrebarea iluziilor și a adevăratelor fundamente ale vieții Prin urmare, să nu vă doară conștiința! Nu avem nevoie de pintenii ei pentru a învăța "copil", pentru că Biblioteca "Runivers" FAUST RUS că vrem să găsim în el sprijin în luptă, iar lupta este viața noastră Să fim om-zeu! ce înseamnă să fii răufăcător, sau bancher, sau un filistin virtuos! Hai, ar fi spus Nietzsche, egoismul zeului uman este la fel de binefăcător ca o furtună Respectăm profund darul lui Dostoievski, dar îl considerăm un defăimător al vieții Nu suntem fundamental de acord cu Nietzsche în multe lucruri, dar îl considerăm un mare eliberator fericit IV Prima parte a lui Faust este o tragedie epistemologică Această veche inconsecvență o repetă domnul Bulgakov după multe altele Dar întreaga "tragedie epistemologică" ocupă doar o parte din prima scenă a lui Faust și nu se manifestă mai mult pe parcursul întregii tragedii (cu excepția cazului în care domnul Bulgakov relatează aici neîncrederea lui Faust în medicină) Dar oricum, care e treaba? La urma urmei, "Aventura lui Faust cu Marguerite este de prisos pentru tragedie și ar putea fi cedată oricăruia dintre personajele secundare" *) Scena din tavernă este evident un episod complet de prisos, scena de la vrăjitoare este un simplu decor Într-un cuvânt, cu excepția primei scene, totul a fost scris de bietul Goethe în zadar Abia acum ochii mei sunt deschiși Evident, Hamlet este aceeași tragedie epistemologică: amintește-ți: "Sunt multe lucruri, prietene Horatio" ei bine, restul este lipsit de importanță Chiar nu ar trebui să iei în serios "afacerea" lui Hamlet cu Ophelia? Dar Faust nu este o tragedie epistemologică, ci tragedia întregii vieți umane în ansamblu Adevărat, Faust este chinuit de faptul că cunoștințele absolute îi sunt inaccesibile, blestemă scolastica, dar întreabă în schimb - viață, tinerețe, iubire! Tragedia epistemologică s-a încheiat deja Iată-l, un bătrân firav, dezamăgit, stricat, care Statt der lebendigen Natur Umgiebt im Rauch und Modern nur Das Thiergeripp und Todtenbein, *) Apropo, cine anume? Wagner? Valentine? Biblioteca "Runivers" A LUNACHARSKII care își blestemă "viața de câine" și vrea Von allen Wissensqualm entladen Im Mondscheins Thau gesund sich baden, dar nu are puterea să facă asta Și acum un miracol îi redă puterea și începe o viață nouă, nu de dragul științei, ci de dragul mulțumirii de sine Și aici începe tragedia "Faust" - Goethe G Bulgakov exaltă prologul în rai Într-adevăr, este o uvertură minunată către cea mai mare tragedie, dar spune ceva despre cunoaștere? Între timp, Goethe însuși definește sensul tragediei sale acolo Der Mensch dient auf besondre Weise, Nicht irdisch ist des Thoren Trank und Speise, Ihn treibt die Gahrung in die Ferne, Er ist sich seiner Tollheit halbbewusst, Vom Himmel fordert er die schonste Sterne, Und von der Erde feded Alle Nh a Lust fede schonste und aile Ferne Befriedigt nicht die tiefbezuegte Brust Nemulțumire eternă, un impuls etern, în care dorința de cunoaștere este doar un particular Și ce este Mefistofel în presupusa tragedie epistemologică? Iată strigătul sufletului, sau chiar al "ambelor

suflete" al lui Faust: Oh, führt mich weg zu neuem bunten Leben Aceasta este o sete de viață, putere, anvergură, pasiune - își dorește cea mai bună stea din cer și cea mai mare bucurie de pe pământ Dar Mefistofel își transformă bucuriile în decădere, face ca stelele lui călăuzitoare să se întunece În spatele impulsului pasiunii, în spatele zborului minții creatoare, în spatele iluziei fierbinți a unei ființe umane, se află mintea coruptă, rece, sceptică, batjocoritoare, acest companion neliniştit Și totuși el, acest chinuitor, turnând otravă în paharul bucuriei, este necesar, împinge o persoană înainte pentru totdeauna Și pleacă Unbefriedigt ¡eden Augenblick Ce tragedie, domnule Bulgakov! Ceea ce considerați a fi "afacerea" de prisos a lui Faust cu Marguerite este o reprezentare divină a dulce, trecătoare Biblioteca "Runivers" FAUST RUS dând iluzii de iubire, dezamăgirile sale crude, grosolane, teribile Schopenhauer a știut să înțeleagă asta Domnul Bulgakov consideră de prisos tot ceea ce nu se încadrează în cadrul îngust al înțelegerii sale despre Faust - Intrigă excesivă! Faust trebuie să învețe ca cel mai obișnuit profesor, iar restul experienței tragice poate fi lăsat în seama "orice personaj minor" Și rezumând, vom spune: Faustul rus, în ceea ce privește semnificația și valoarea reală a dramei sale interioare, este infinit mai scăzut decât cel german; moralistul rus putea învăța multe de la imoralistul german; și trebuie să studiem mult, să citim cu atenție și, străduindu-ne să-i înălțăm pe "al nostru", să monitorizăm cu atenție dacă denaturăm "al altcuiva" A Lunacharsky Biblioteca "Runivers" Plyushkin -Analiza psihologică a acesteia (Cu privire la discursul prof V F Chizh "Plyushkin, ca tip de demență senilă") Actuala tinereţe de foc ar fi sărit înapoi îngrozită dacă i-ar fi arătat) un portret într-o sută-R°sti- Gogol Prof Chizh a fost mult timp implicat în studiul tipurilor psihopatologice în lucrările reprezentanților clasici ai literaturii ruse De sub condeiul său a apărut o lucrare despre eroii lui Dostoievski, care au fost supuși analizei psihologice de către un psihiatru; și nu cu mult timp în urmă a dedicat o prelegere operelor lui Turgheniev, din care a ales și studiat personaje cu fenomene patologice din sfera psihicului Acum, cu ocazia Zilei lui Gogol - februarie - prof Chizh, din câte știm, a fost primul care a realizat ideea extrem de reușită a unui studiu psihologic al unuia dintre acei actori din operele lui Gogol, al cărui nume întruchipează un anumit tip pentru noi atât de mult încât, devenind un sinonim pentru it, a devenit un substantiv comun Cuvântarea sa, rostită la februarie , de prof Chizh a dedicat "Plyushkin, ca tip de demență senilă" Scopul urmărit de prof Chizh, dorind să evidențieze tipul care aparține, poate, celei mai bune creații a lui Gogol, este indicat de el în discursul său În opinia sa, însuși autorul cărții Dead Souls, care cu o asemenea pricepere a creat imaginea lui Plush- cursivele mele Biblioteca "Runivers" PLYUSHKIN -Analiza psihologică a acesteia kina, l-au înțeles greșit, iar după el, desigur, cititorii lui l-au interpretat greșit Din punctul de vedere al unui psihopatolog, prof Chizh nu poate fi de acord cu conținutul acelor rânduri din Gogol în care se află după ce a terminat de desenat Plyushkin cu ultimele tușe, el ne explică pe scurt, dar artistic și puternic, sensul imaginii pe care a creat-o, scopul acelui capitol al lucrării, care nu este fără motiv considerat una dintre cele mai prețioase perle ale literatură "Actualul tânăr înfocat s-ar întoarce îngrozit dacă i-ar arăta propriul său portret la bătrânețe Luați cu voi pe drum, ieșind din anii blânzi ai tinereții, într-un curaj aspru, întăritor - luați cu voi toate mișcările omenești, nu le lăsați pe drum: nu le veți ridica mai târziu! Îngrozitoare, îngrozitoare este bătrânețea care vine și nu dă nimic

înapoi și înapoi! Mormântul este mai milos decât ea: pe mormânt se va scrie: "Aici este îngropat un om"; dar nimic nu se poate citi în trăsăturile reci și insensibile ale bătrâneții inumane Prof Chizh, care îl consideră pe Plyushkin un tip de demență senilă, crede că Gogol a reprodus imaginea unui bolnav, că "bătrânețea în sine poate fi frumoasă", că nu ea este groaznică, dar boala este teribilă; dar nici Gogol, nici ceilalți, din păcate, nu l-au considerat pe Plyushkin un bolnav, căzând într-o greșeală mereu costisitoare și care se repetă în viață de fiecare dată când alții iau un bolnav mintal pentru unul sănătos Această greșeală este, fără îndoială, teribilă și duce la consecințe grave: nu rămâne nepedepsită Iată, pe scurt, punctul de vedere asupra căruia Prof Chizh când se analizează tipul Gogol Ca întotdeauna în prelegerile și discursurile sale, prof Chizh este capabil să trezească dragoste și interes pentru problema pe care o atinge, să facă lumină asupra acesteia dintr-un nou punct de vedere, să provoace reflecție Cu conștientizarea acestui lucru, se trece întotdeauna la citirea a ceea ce aparține condeiului prof Chizha, Și de data aceasta ar trebui să-i fim deosebit de recunoscători pentru faptul că prin discursul său a vrut să ajute la clarificarea tipului lui Gogol Fără îndoială că discursul prof Chizha va contribui la o cunoaștere mai apropiată atât a psihopatologilor, cât și a unui cerc larg al publicului cititor Biblioteca "Runivers" Y F KAPLAN cu acel tip literar, în care interesul este trezit acum pentru prima dată dintr-un punct de vedere cu totul special, important, dar încă neatins Psihiatrii ar trebui să fie extrem de recunoscători Prof Apreciez analiza tipului Gogol din punct de vedere, care furnizează hrană din belșug pentru mintea psihiatrului în studiul fenomenelor vieții cotidiene, a cărui cunoaștere este una dintre cele mai frumoase și esențiale îndatoriri ale sale Și să fie tocmai interesul profund pe care mi l-a trezit discursul său cel care justifică dorința de a supune tipul Plyushkin unei analize psihologice dintr-un punct de vedere care nu corespunde pe deplin cu opinia Prof Chizha Voi începe cu o analiză a discursului prof Chizh *), și mă voi opri asupra locurilor sale individuale în ordinea prezentării pe care autorul a păstrat-o În opinia sa, Plyushkin nu este un tip de avar, ci un tip de demență senilă, care poate fi interpretată corect doar cu informații speciale despre psihiatrie Și Gogol însuși, "care l-a pictat pe Plyushkin suferind de demență senilă cu o claritate uimitoare", iar criticii și publicul, "l-au crezut întotdeauna" pe Plyushkin, ca prof Chizh, "un avar, așa cum ei îi consideră pe toți Plyushkini pe care îi întâlnesc în viață ca fiind niște avari sănătoși" Acest lucru este "explicat prin ignorarea psihiatriei" "Demența senilității", spune autorul în continuare, "este descrisă de Gogol atât de clar, atât de adevărat și, în același timp, atât de artistic încât doar foarte puțin trebuie adăugat la ceea ce s-a spus despre Plyushkin pentru a explicați cât de mult poate confirma psihiatria ceea ce Gogol a observat și a pictat " Gogol, în care toți ceilalți eroi sunt oameni sănătoși din punct de vedere mintal, "cu o sensibilitate strălucitoare a surprins principalele semne ale demenței senile și ne-a oferit în Plyushkin un tip de persoană nefericită care suferă de demență senilă" "Așa cum se întâmplă de obicei cu demența senilă, prima manifestare a bolii a constat într-o atenuare a sentimentelor morale", rezultatul căruia a fost indiferența față de V F Chim Plyushkin, ca un tip de demență senilă "Ziar medical", , Nr io Biblioteca "Runivers" PLYUSHKIN, - ANALIZA PSIHOLOGICĂ A SA familie "Tocirea sentimentelor morale a progresat de-a lungul anilor": sentimentele sociale s-au pierdut, s-a

instalat o restrângere a intereselor, a dispărut chiar "un sentiment elementar de onestitate" "Plyushkin nu i-a fost rușine să mintă sau să fure" "Simple sentimente egoiste", cum ar fi, de exemplu, gustul și nevoile estetice, toate s-au prăbușit "Murdare și slăbiciune, hrana jalnică a servitorilor, biscuiți mucegăiți" - toate acestea nu au stârnit dezgust în pacient Boala mintală a distrus atât de mult puterea spirituală a lui Plyushkin, încât nu a mai putut să se bucure foarte mult sau să sufere profund; plictisirea simțurilor lui îl făcea indiferent față de tot ce este în lume Nimic nu putea să-l mulțumească serios și să-l supere profund pe bătrânul slab la minte "A păstrat, la fel ca mulți dintre cei care suferă de demență senilă, un singur sentiment - dragostea pentru proprietate" Cu toate acestea, "Plyushkin era deja atât de slab la minte încât nu înțelegea valoarea relativă a lucrurilor pe care le dobândise" Mână în mână cu declinul sentimentelor a mers și slăbirea facultăților mintale: "Memoria prezentului lui Plyushkin era atât de slăbită încât nu mai putea gestiona gospodăria"; "gândirea arbitrară a devenit imposibilă"; "nu își putea îndrepta atenția, nu putea discuta despre treburile sale"; "judecățile complicate despre cauză și scop erau peste puterea bătrânului slab la minte" "Demența senilă era atât de ascuțită încât nu mai putea îmbrățișa toate circumstanțele cu conștiința sa și, prin urmare, nu putea fi ghidat de scopuri îndepărtate A acționat, a gândit și a vorbit doar despre prezentul imediat "Obiectivele îndepărtate păreau să nu existe pentru el, pentru că nu își putea imagina în mod viu și clar viitorul și, prin urmare, trăia în întregime în prezent" "Nu înțelegem încă pe deplin", spune prof Chizh, de ce delirul persecuției se dezvoltă de obicei în demența senilă; acești pacienți sunt extrem de suspicioși, neîncrezători, cred că sunt înșelați, jefuiți și chiar complotează pentru viața lor Frica, timiditatea, incredulitatea și suspiciunea - "toate aceste simptome obișnuite ale demenței senile" - sunt evidente la Plyushkin "Ideile delirului" și "suspiciunea lui Plyushkin", ca prof Chizh, "atât de absurd încât i-a reproșat lui Mavra: "La Judecata de Apoi, diavoli Biblioteca "Runivers" Eu, F KAPLAN te vor coace pentru asta cu praștii de fier, "pentru că n-a găsit o bucată de hârtie curată" "Demența senilă distruge toate abilitățile spirituale și, prin urmare, voința lui Plyushkin a fost slăbită la fel de mult ca și sentimentele și activitatea sa mentală": slăbiciunea voinței s-a exprimat în "defalcarea rapidă a unei economii exemplare", care a fost susținută de voința puternică a "bunul maestru", care a fost Plyushkin înainte de boală "O voință slăbită nu ar putea îndeplini aspirațiile bolnavilor" Locul voinței raționale este înlocuit de forța obișnuinței "Forța obișnuinței și a demenței senile explică zgârcenia fără sens a lui Plyushkin, explică tot comportamentul său Zgârcenia lui Plyushkin nu este o pasiune, nu psihologică, ci un fenomen pur patologic, iar în acest sens trebuie să înțelegem tipul nemuritor al unui mare artist "Plyushkin ar trebui considerat un tip de demență senilă") Prof Chizh nu este de acord doar "cu părerea lui Gogol despre bătrânețe" "Demența senilă", spune el, "ca orice boală mintală, este formidabilă, teribilă, dar bătrânețea în sine poate fi frumoasă, așa cum ne-a demonstrat marele nostru gânditor și artist L N Tolstoi" Am reprodus aproape textual din discursul prof Chizh este tot ceea ce, în principalele sale caracteristici, îi servește drept material în evaluarea stării mentale a lui Plyushkin ca demență senilă Cum face prof Este dezvoltarea de către Plyushkin a acelei stări mentale pe care el o numește demență senilă? Cum înțelege el toată povestea ¿fa/msww x) Plyushkin? "Demența senilă, precum bătrânețea prematură, timpurie",

răspunde prof Chizh, - dezvoltat în Plyushkin, ca și în multe persoane similare, fără motiv Mi se pare că prof Chizh din vedere conține nu acel pasaj din capitolul Suflete moarte dedicat lui Plyushkin, care, după părerea mea, este cel mai bun, din punct de vedere al analizei psihologice subtile, un loc pentru el Reprezintă o "anamneză" remarcabil de adevărată, în sens clinic și psihologic, reproducând întregul curs al "bolii") În toate citatele citate din discursul prof Chizha este cursivele mele Biblioteca "Runivers" PLYUSHKIN -ANALIZA PSIHOLOGICĂ A ESTE Plyushkin până în momentul în care Cicikov îl întâlnește Și de ce prof Chizh nu a spus niciun cuvânt despre acest pasaj frumos și, astfel, s-a lipsit de condiția necesară pentru o înțelegere corectă a psihologiei lui Plyushkin? Între timp, aceasta este ceea ce învățăm din acest pasaj "Și a fost o vreme când el (Plyushkin) era doar un proprietar gospodar! Era căsătorit și un om de familie, iar un vecin a venit să ia masa cu el, să asculte și să învețe de la el menaj și zgârcenie înțeleaptă "Peste tot, totul includea privirea ascuțită a proprietarului și, ca un păianjen harnic, alerga supărător , dar rapid la toate capetele pânzelor lui de păianjen economic Sentimentele prea puternice nu se reflectau în trăsăturile feței ei, dar inteligența era vizibilă în ochii ei; discursul lui a fost impregnat de experiență și cunoaștere a lumii și a fost plăcut pentru oaspete să-l asculte "Gazda însuși a apărut la masă într-o redingotă, deși oarecum uzată, dar îngrijită; coatele erau în ordine; nu plătiți nicăieri Dar buna stăpână a murit; o parte din chei, și odată cu ele griji minore, i-au trecut Plyushkin a devenit mai neliniștit și, ca toți văduvii, mai suspicios și mai zgârcit Fiica cea mare, Alexandra Stepanovna, a fugit curând cu căpitanul de stat major Casa a devenit și mai goală Proprietarul a început să dea dovadă de mai multă zgârcenie; părul cărunt care strălucea în părul lui aspru, prietena ei credincioasă, a ajutat-o să se dezvolte și mai mult Fiul, în loc de cameră, a decis să intre în regiment În cele din urmă, ultima fiică a murit, iar bătrânul s-a trezit singur ca gardian, păstrător și proprietar al averii sale O viață solitară a dat hrană hrănitoare avariției, care, după cum știm, are foame de lup și cu cât devorează mai mult, cu atât devine mai nesățioasă; sentimentele umane, care nu erau adânci în el nici măcar fără ea, erau superficiale în fiecare minut și în fiecare zi se pierdea ceva în această ruină uzată Din acest pasaj rezultă că Plyushkin, chiar și în cei mai buni ani ai vieții sale, nu diferă în profunzimea și puterea sentimentelor umane, cu alte cuvinte, că schimbările care au apărut mai târziu în el ar trebui puse în legătură directă cu și unele dependenţa de aceste proprietăţi care îl distingeau ca maturitate Gogol ne arată clar cum, având în vedere aceste proprietăți, întotdeauna inerente lui Plyushkin, el trebuie inevitabil Biblioteca "Runivers" Y F KAPLAN trebuia să ofere, într-un moment în care forțele psihice ale omului sunt de obicei supuse unui proces de dezvoltare regresivă, o imagine a stării pe care o observăm în el Schimbările care au apărut în condițiile de viață sunt din nou comune pentru mulți Mulți suferă o lovitură, pentru care Gogol a cronometrat turnul în depozitul psihic al lui Plyushkin și, dacă nu toți văduvii se despart de copiii lor în același mod ca și Plyushkin, atunci mulți rămân în continuare singuri, departe de copiii lor Gogol, în consecință, l-a pus pe Plyushkin în condiții nu excepționale, dar așa cum se întâlnește adesea în viață Prin ele însele, ele nu pot afecta fundamental psihicul uman, iar Gogol a înțeles acest lucru Ele doar conturează mai clar și mai proeminent evidențiază imaginea dificilă a declinului mental deja în creștere al unei persoane Gogol a

acționat în deplină concordanță cu adevărul vieții, combinând cu instinctul său artistic condițiile comune în viața unei persoane de la o anumită vârstă, cu schimbările care apar în sine Prin urmare, concluzia din acest pasaj nu corespunde cu cea la care Prof Chizh Gogol, vom spune, pe baza analizei pasajului indicat, nu l-a considerat deloc pe Plyushkin ca fiind doar un avar obișnuit Dacă ar fi vrut să întruchipeze în Plyushkin un tip de avar, nu ar fi niciun motiv să recurgă la o analiză subtilă a schimbărilor care cresc treptat în psihicul lui Plyushkin, nu ar fi nevoie să lămurim condițiile în care au fost făcute, acolo nu ar fi niciun motiv, în cele din urmă, să folosim o anumită perioadă - senilă - din viața eroului său Pentru a crea un tip în care zgârcenia, așa cum a spus Prof Chizh, ar fi o pasiune, un fenomen psihologic, Gogol nu ar avea de ce să se oprească asupra lui Plyushkin, ca obiect nepotrivit Daca am inteles bine prof Chizha, - Gogol, în opinia sa, dorind să creeze un tip de avar, cu "claritate surprinzătoare" a desenat un tip de "demență senilă", sau, cu alte cuvinte, și-a îmbrăcat gândul într-o imagine concretă nepotrivită Și, dimpotrivă, smulsându-l din viață și reproducând cu o rară claritate și veridicitate pe bătrânul slab la minte, fără să-și dea seama, a interpretat complet greșit fenomenul observat Asta este ceea ce prof Chizh și, desigur, prin urmare Biblioteca "Runivers" PLYUSHKIN -ANALIZA PSIHOLOGICĂ A ESTE făcându-i lui Gogol, un mare și pătrunzător cunoscător al minții și inimii umane, un deserviciu Gogol, după cum reiese din raționamentul prof Chizha, nu a înțeles ce a descris atât de sincer, sau, trebuie să spun, dezvoltând în continuare gândul prof Chizha - a urmărit un obiectiv specific, a vrut să deseneze un tip celebru, dar a ales un exemplu nereușit pentru asta Dar este așa? Pasajul de mai sus din opera lui Gogol ne spune deja ce răspuns ar trebui să dăm Acest răspuns este negativ Tipul de Plyushkin este interpretat greșit, potrivit prof Chizha, și critică, și public Înțelegerea bine stabilită a acestui tip, consideră prof Chizh, greșit Cred că nici asta nu este în întregime adevărat Cert este că între Plyushkin, sinonim pentru avar, și Plyushkin, eroul lui Gogol, critica nu poate decât să facă diferența, cu atât mai mult cu cât Gogol însuși subliniază această diferență "Și la ce nesemnificație, meschinărie, ticăloșie ar putea coborî o persoană? s-ar putea schimba așa?" Aceste cuvinte rezumă pentru noi imaginea lui Plyushkin, ca să spunem așa, dintr-o latură pur simptomatică Acest complex de simptome, această totalitate de anumite trăsături umane, putem sinonimiza cu cuvântul "Plyushkin"; putem considera aceste trăsături tipice avarului Dar de aici nu rezultă că Stepan Plyushkin, eroul Sufletelor Morte, nu a fost altceva decât un avar Ce a reprezentat Stepan Plyushkin, aflăm din cuvintele celui care a creat această imagine și nu ar trebui să existe o interpretare greșită a criticului în care autorul însuși, nelimitându-se doar la reproducerea imaginii, cu pricepere, dintr-o singură lovitură, ne-o interpretează Stepan Plyushkin, spune Gogol, este portretul unui tânăr înflăcărat la bătrânețe, un portret din care ar sări înapoi îngrozit dacă i s-ar arăta Folosind încă o dată comparația de mai sus, trebuie să concluzionam: din partea exterioară, pur simptomatică, tipul de curmudgeon al lui Plyushkin este, de fapt, un portret al bătrâneții Va fi potrivit să explicăm gândul tocmai exprimat cu exemple prea cunoscute din psihopatologie În demența congenitală, pacientul manifestă adesea un impuls incendiar, un impuls numit cândva cu denumirea specială de "piromanie" Cu unele boli psihice Întrebări de filosofie, KN Biblioteca "Runivers" Y F KAPLAN adesea sunt excese în Baccho aut Venere Dacă, folosind acest gen de exemplu

patologic, autorul unei opere literare ar oferi o descriere artistică a acesteia, s-ar putea dovedi cu ușurință că imaginea desenată de autor ar deveni sinonimă cu un incendiar, un desfrânat sau un bețiv Dar nu ar rezulta de aici că eroul dat al unei opere literare este pur și simplu un incendiar, un desfrânat sau un bețiv: este un om bolnav pe care boala l-a făcut așa Exact la fel cu Plyushkin Trasând tipul de "nesemnificație, meschinărie și urât", Gogol nu l-a considerat deloc pe Plyushkin doar un model al acestor trăsături negative El știa că aceasta nu era nesemnificație "psihologică", meschinărie și dezgust, ci rezultatul unei schimbări de personalitate datorate până la bătrânețe Nu inteleg de ce prof Chizh crede că Gogol nu a înțeles tipul pe care l-a descris și că nici publicul, nici criticii nu l-au înțeles în spatele autorului?! Deci, Gogol, după cum reiese din raționamentul de mai sus, și-a propus scopul de a oferi un "portret al bătrâneții", care, conform descrierii sale, este "îngrozitor, teribil și nu dă nimic înainte și înapoi" Ce a vrut Gogol să descrie? De unde ar trebui să împrumute prototipul eroului său? Ar fi trebuit să folosească imaginea bătrâneții sănătoase, fiziologice, sau ar fi trebuit să descrie un caz de bătrânețe alterată patologic? Care este diferența dintre unul și celălalt? Tipul de Plyushkin creat de el îndeplinește sarcina? Iată întrebările care cer permisiunea A priori, pornind de la scopul stabilit de Gogol, trebuie să ne gândim că s-a străduit să înfățișeze ceea ce i-a atras adesea atenția Întreaga lucrare, în care Plyushkin este unul dintre personaje, conține o întreagă galerie de imagini care, în completitudinea, integritatea și completitudinea lor, sunt adevărate "tipuri" Tipul, a cărui trăsătură individuală este împrumutată dintr-un prototip, ale cărui particularități sunt înrădăcinate în viață și luate din ea, în totalitatea proprietăților sale, însumează de obicei fenomenele disparate ale naturii, depășind în plinătatea sa ceea ce se întâlnește în viaţă Aceasta este o caracteristică distinctivă a tipului Celălalt este că tipicul nu poate fi rar: "tipic" și "rar" se exclud reciproc Urma- Biblioteca "Runivers" PLYUSHKIN -ANALIZA PSIHOLOGICĂ A ESTE Analizând Plyushkin, trebuie să ne spunem: Gogol a întâlnit adesea trăsături individuale, a căror totalitate reprezintă imaginea lui Plyushkin și a avut în vedere să-i ofere lui Plyushkin un tip de ceea ce este obișnuit Astfel, din punctul de vedere al autorului, eroul său a trebuit să întruchipeze o apariție frecventă, să reproducă ceea ce autorul a văzut aproape la fiecare pas, dar pe lângă care treceau oamenii obișnuiți, neînzestrați cu "omnisciența" lui Gogol Gogol, pe scurt, a observat schimbările care au loc în sfera mentală a unei persoane la bătrânețe, a observat trăsăturile tipice și și-a propus să le turneze într-o formă Prin urmare, schimbări dureroase relativ rare nu au putut răspunde sarcinii lui Gogol Psihologia comparativă a vârstei a fost studiată foarte puțin Acest lucru se explică prin faptul că, în general, suntem încă puțin familiarizați cu psihologia vârstelor individuale Mai mult, familiaritatea insuficientă cu limitele normei psihologice face dificilă înțelegerea tranziției în domeniul patologic De aceea este deosebit de dificil în psihopatologie să rezolvi întrebările referitoare la acele anomalii ale activității mentale care se contopesc imperceptibil cu tărâmul normalului, fiziologic Mult mai ușor de analizat psihopatologic sunt acele tulburări ale activității mintale cărora nimic nu le corespunde în domeniul normalului: atunci când spunem despre o persoană că este sănătoasă din punct de vedere psihic și despre alta că prezintă semne de paralizie progresivă, atunci aici o afirmație este separată de la altul printr-o linie ascuțită : există sănătate - aici este boala, declinul și moartea Nu trebuie să

spunem același lucru despre o persoană cu demență congenitală sau senilă: o gradualitate evazivă duce de la prostia obișnuită și îngustimea minții la o adevărată demență congenitală; modificările care sunt, de obicei, caracteristice bătrâneții, cresc imperceptibil într-o adevărată demență senilă De aceea sarcina medicului psihiatru este deosebit de dificilă în recunoașterea exactă a acestor stări și, prin urmare, este deosebit de important pentru el să aibă în mâinile sale baze de încredere care să permită înțelegerea Centrul de greutate în aceste cazuri nu constă în diagnosticul unei anumite boli, ci în diferențierea bolii de normă, patologia de fiziologie Al doilea este întotdeauna mai dificil decât primul * Biblioteca "Runivers" Y F KAPLAN În rândurile precedente am subliniat domeniul psihologiei normale și patologice pe care Gogol a atins-o în deducerea lui Plyushkin Ce este Plushkin? este o imagine menită să reproducă modificările fiziologice sau patologice suferite de psihic la bătrânețe? Plecând de la discuții despre sarcina pur literară a autorului, suntem înclinați să credem că Gogol, așa cum află el însuși, a urmărit scopul, care a constat în a descrie obișnuitul declin treptat senil al forței mentale Suntem conduși la o astfel de concluzie printr-un raționament ipotetic Să vedem dacă chiar descrierea, imaginea desenată de Gogol, este de acord cu asta Într-adevăr, găsim la Plyushkin o slăbire a simțurilor, o scădere a facultăților mentale și o slăbire a voinței - un complex de simptome care indică o scădere generală a forței mentale Dar afirmarea ei nu dă în sine dreptul de a recunoaște această scădere a forței mintale ca fiind patologică, în sensul de a o considera o boală Desigur, nimeni nu se îndoiește că orice declin al psihicului este rezultatul modificărilor somatice subiacente Este imposibil, însă, numai în virtutea acestui lucru, să atribuim patologiei toate modificările negative inerente unei anumite vârste și care avansează cu o regularitate inexorabilă Încănușarea obișnuită nu este o boală, deși poate apărea la vârste diferite, în grade diferite și chiar deloc până la o vârstă foarte înaintată Prin urmare, este important să aflăm dacă imaginea desenată de Gogol se află în limitele fiziologice sau se abate atât de mult de la ea încât intră în întregime în zona patologică și ar trebui atribuită demenței senile Prof Chizh consideră imaginea desenată de Gogol ca fiind tipică pentru demența senilă, iar Plyushkin ca o persoană care suferă de această boală Împotriva unei evaluări atât de hotărâtoare a fenomenelor observate la Plyushkin, împotriva unei astfel de ridicări a imaginii sale într-un tip de demență senilă, adică într-un caz tipic al unei anumite boli, nu se poate să nu se opună Psihopatologia nu poate și nu trebuie, așa cum am spus mai sus, să numere toate schimbările care caracterizează vechiul Biblioteca "Runivers" PLYUSHKIN - ANALIZA PSIHOLOGICĂ A ESTE ofilirea fizică a forței mentale este demența senilă Prin aceasta din urmă, știința înțelege o astfel de scădere a psihicului, care a atins un anumit grad și se manifestă prin simptome clar patologice Bineînțeles - și acest lucru a fost deja subliniat de mine - determinarea graniței dintre acel grad de schimbare, care este încă inclus în domeniul fiziologic, și cel care aparține domeniului patologiei, este un lucru dificil și , în anumite limite, condiționat, arbitrar Din aceasta nu rezultă însă că în fiecare caz dat psihopatologia are dreptul să se limiteze la a indica existenţa la un subiect dat a unei slăbiri a tuturor funcţiilor psihice şi să o numească demenţă senilă Pentru a recunoaște într-un caz particular demența senilă, adică o astfel de boală care nu este deloc observată la toți bătrânii, dar relativ rar, între timp, întrucât declinul psihic senil este un fenomen obișnuit, este necesar, pe de o

parte, , într-o anumită măsură, o abatere cantitativă de la normă, într-o anumită măsură , pe de altă parte - încălcări calitative ale cursului plecărilor mentale Primul tip de abatere de la caracteristica minimă a unei persoane sănătoase din punct de vedere mintal include slăbirea sentimentelor, o tulburare a capacității de a reține impresiile, sărăcirea memoriei și a gândirii, o limitare tot mai mare a orizontului și o serie de fenomene conexe Al doilea tip de simptome sunt acelea care, indicând o leziune profundă, fără îndoială, dureroasă a psihicului, constau în accese de excitare, iluzii, halucinații și delir De aceea, imaginea demenței senile pronunțate se caracterizează printr-un complex atât de tipic de simptome, încât face posibil să se vadă în ea o unitate nosologică independentă, destul de definită în sensul simptomatologiei Epitetul "senil", așa cum subliniază Hoche pe bună dreptate, nu indică faptul că anumite schimbări ale psihicului aparțin unei perioade precis limitate a vieții umane, ci unei anumite fizionomii a acestor abateri Unul dintre fenomenele observate într-un grad mai slab și la o vârstă înaintată sănătoasă și care este o trăsătură distinctivă a demenței senile propriu-zise este o tulburare profundă a capacității de a) Hoche Handbuch der gerichtlichen Psychiatrie t Biblioteca "Runivers" Y F KAPLAN păstrează impresiile, împreună cu amintirea supraviețuitoare a trecutului, conferă demenței senile o amprentă cu totul specială și distinge cazurile sale tipice de cazurile de orice altă suferință psihică Trăsături senile ale psihicului, reprezentând apartenența fiziologică a unei anumite vârste - încăpățânarea, elasticitatea insuficientă a gândirii, oboseala ei, scăderea capacității de reținere a impresiilor, atenuarea sentimentelor superioare și, drept consecință, limitarea egoistă a mișcărilor mentale , tendinta la manifestari ipohondrice, awn suspect, incredulitate etc - toate aceste fenomene, care pana atunci nu pot fi interpretate ca tulburari dureroase ale activitatii psihice si fac o evaluare corespunzatoare a acestora, pana cand li se alatura tulburari mai mari, dintre care declinul progresiv al intelectului se dovedește a fi cel mai semnificativ Ce semnificație are diferențierea abaterilor fiziologice senile de abaterile patologice pentru soluționarea problemelor sociale și judiciare este de la sine înțeles Este subliniat de Prof Chizhom în "Patologia privată a nebuniei" *): "slăbirea memoriei, o încetinire semnificativă a proceselor mentale încă nu îi privează pe bătrâni de posibilitatea de a-și judeca faptele destul de corect" "doar ideile de delir, înșelăciunile de sentimentele, stările melancolice și maniacale sunt dovezi ale unei boli grave" Avem într-adevăr o imagine tipică a demenței senile în Plyushkin? Îmi permit să dau un răspuns negativ Potrivit prof Chizha, "demența senilă este descrisă de Gogol atât de clar, atât de fidel și, în același timp, atât de artistic, încât doar foarte puține trebuie adăugate la ceea ce s-a spus despre Plyushkin pentru a explica cât de mult poate confirma psihiatria ceea ce a observat și a pictat Gogol " Acesta este greu cazul Dacă Gogol ne-a oferit într-adevăr o imagine tipică a demenței senile, prof Chizh, în "Patologia privată a nebuniei" ar fi decis mai degrabă să indice această descriere decât "Războiul și pacea" și "Diada" ale lui Tolstoi Ch V F Chizh Patologia privată a nebuniei Biblioteca "Runivers" PLYUSHKIN -Analiza psihologică a acesteia visul lui Dyuskin" Dostoievski Cu toate acestea, el nu face asta Da, acest lucru este destul de de înțeles, deoarece oricine dorește să se familiarizeze cu o imagine tipică a demenței senile ar găsi cu greu un obiect potrivit pentru aceasta în descrierea lui Gogol Schimbările care au avut loc în psihicul lui Plyushkin sunt prea nesemnificative pentru

aceasta; este prea aproape pentru aceasta de psihicul alterat fiziologic al bătrânului, iar Plyushkin conturează prea slab acele schimbări care stau la baza separării științifice a demenței senile într-o boală specială În psihicul său, nu există absolut nicio schimbare calitativă și o schimbare profundă atât de importantă în capacitatea de a reține impresiile La evaluarea declinului forței mentale observat la Plyushkin, prof Chizh trece cu vederea, în opinia mea, trei considerente importante În primul rând, personalitatea lui Plyushkin în anii "curajului său sever și aprig" Dispoziţia acestei personalităţi la vârsta matură ne poate explica mult din ceea ce s-a observat la el la bătrâneţe şi, în plus, mai bine decât referirea la boala sa, în care Prof Chizh În al doilea rând, nu ar trebui să uităm legea perspectivei istorice: a vedea în reproșul lui Plyușkin împotriva lui Mavra dovada unor "idei nebunești" ridicole înseamnă a ignora conceptele moderne ale lui Plyușkin despre oameni sănătoși mintal "Suspectarea lui Plyushkin ajunge la un asemenea grad, încât nu se poate nici măcar să se îndoiască de boala lui", spune prof Chizh Cu toate acestea, cu greu se poate pune la îndoială că incredulitatea și suspiciunea bătrânilor este "o expresie a unui sentiment de inadecvare crescândă", care "la această vârstă se face simțită acum mai mult, apoi mai puțin puternic și persoană sănătoasă" {Kraepelin') Prin urmare, este imposibil de văzut în manifestările întâlnite la Plyushkin "prostii absurde", adevărate "idei nebunești": fiecare dintre noi s-a întâlnit cu bătrânii normali cu suspiciune și neîncredere în astfel de limite ca la Plyushkin, mai ales în acele cazuri când subiectul a fost întotdeauna diferit care suspiciune În al treilea rând, împrejurarea merită de asemenea atenție că, deducând un anumit "tip" în fața lui Plyushkin, Gogol a trebuit să exagereze și să concentreze ceea ce a observat la mulți indivizi într-o singură imagine, la fel ca Biblioteca "Runivers" Y F KAPLAN aceasta o face el in raport cu alte "tipuri", in a caror sanatate mintala nu se indoieste nimeni Activitatea mentală în sensul propriu, adică Intelectul lui Plyushkin și, în special, capacitatea lui de a reține impresiile - de asemenea, cu greu a suferit atât de mult încât să-l considere, fără nicio circumstanță, un bătrân slab la minte Că Plyushkin "a uitat el însuși cât de mult avea" nu este surprinzător, având în vedere creșterea progresivă a bogăției sale, deoarece "privirea lui meschină s-a îndreptat către bucăți de hârtie și pene, iar principalele părți ale economiei au dispărut din ce în ce mai mult din ochii lui" Iar această meschinărie, restrângerea intereselor, neînțelegerea sarcinilor largi și sacrificarea lor unor nevoi mai cotidiene, egoiste, chiar exclusiv vegetative - sunt întâlnite tot timpul la bătrânețe sănătoasă "Dem Greise erscheint das Năchstliegende, die Mahlzeit, der Sorgenstuhl, die Pfeife viel wichtiger, als grosse ideale Aufgaben" este expresia extrem de potrivită a lui Wcygandt "Judecățile complexe despre cauză și scop erau peste puterea bătrânului slab la minte Doar simple judecăți descriptive au fost disponibile pentru facultățile mintale slăbite ale lui Plyushkin", Prof Chizh Dar ceilalți proprietari, sănătoși mintal, de la care Cicikov a cumpărat suflete moarte, și-au pus destul de clar întrebarea "de ce și în ce scop" face asta? Acea zgârcenie, fie că este vorba de un fenomen "psihologic" sau pur patologic, presupune o slăbire a criticii, se vede deja din proverb: "un avar plătește de două ori" Este clar că, dacă mintea avarului ar avea o capacitate mai mare de a se combina, ar înțelege că avariția se dovedește întotdeauna a fi, în esență, cea mai nesăbuită extravaganță Analizând mai multe pasaje, am vrut să arăt că, dacă nu toate, atunci cea mai mare parte a ceea ce este inclus în

descrierea imaginii lui Plyushkin se încadrează în cadrul modificărilor fiziologice ale psihicului observate la bătrânețe Nu voi nega faptul că la Plyushkin întâlnim anumite trăsături care indică o scădere a psihicului său, mai profundă decât în bătrânețea fiziologică obișnuită: sentimentele lui sunt deosebit de puternic afectate și x) Weygandt Grundriss der Psychiatrie Biblioteca "Runivers" PLIUȘKIN - ANALIZA PSIHOLOGICĂ A ESTE aşteptând totul moral Dar trebuie să remarc încă o dată că în interpretarea acestui fenomen este necesar să se țină cont de psihologia lui Plyushkin în anii săi de maturitate Și avem dreptul de a concluziona că sensul imaginii literare a lui Plyushkin, centrul ei de greutate, ca să spunem așa, nu constă în acele trăsături ale psihologiei lui Plyushkin, care reprezintă abateri ale schimbărilor fiziologice senile către patologie și o apropie de imaginea lui Plyushkin demență senilă, dar în acelea, în care artistul înfățișează cu mișcări puternice ale pensulei o schimbare imperceptibilă, treptată, la o persoană care, în cei mai buni ani ai vieții sale, deși "sentimentele nu prea puternice s-au reflectat în trăsăturile feței, ci în minte era vizibil în ochi " Sentimentele umane "macină în fiecare minut și în fiecare zi se pierde ceva în ruina uzată" În descrierea acestui lucru, așa cum spune autorul, a fost scopul său, iar imaginea lui Plyushkin reprezintă o reprezentare nemuritoare a unui cu adevărat "îngrozitor și teribil, care merge înaintea bătrâneții" Dacă Gogol și-ar fi pus sarcina de a descrie demența senilă, ar trebui să considerăm această sarcină nu numai extrem de îngustă, ci și de neînțeles din punctul de vedere al ideii care stă la baza întregii opere a lui Gogol Dimpotrivă, atunci ceea ce Gogol ne-a dat într-o formă poetică, extrem de artistică, rară ca veridicitate și convexitate, surprinde viața mult mai largă și mai profundă Ea întruchipează ceea ce întâlnim la fiecare pas, care însă ne atrage puțin din atenția și de care trecem fără să apreciem suficient legea tristă, dar inevitabilă a naturii, a cărei înțelegere corectă este atât de importantă pentru relațiile noastre cotidiene și sociale Semnificația enormă a acelui capitol din "Suflete moarte", în care ajungem să-l cunoaștem pe Plyushkin, se datorează, după cum vedem, descrierii nu acelor trăsături ale psihologiei sale care ar putea indica dezvoltarea bolilor mintale sub formă de senil demența, ci cei care au fost smulși cu atâta pricepere din viața de zi cu zi și pictează elocvent tabloul obișnuit al bătrâneții mentale De aceea, a considera imaginea nemuritoare a lui Plyushkin ca o ilustrare pentru un capitol despre psihopatologie înseamnă a-i subjuga semnificația și marele merit al lui Gogol Gogol și-a împrumutat imaginile din viața de zi cu zi, din fiziologie, Biblioteca "Runivers" Y F KAPLAN și nu patologie, iar acest lucru rămâne valabil chiar și pentru cei dintre ei cărora, ca imaginea lui Plyushkin, se amestecă un element patologic Psihologia bătrâneții, iată tărâmul pe care Gogol ne luminează, desenându-l pe Plyushkin Cât de inevitabilă este involuția sănătății fizice a unei persoane, cât de neîntemeiată este presupunerea că o persoană, aflată la orice înălțime de neatins de dezvoltare fizică, poate evita o scădere a puterii la bătrânețe, același proces este inevitabil în psihicul uman și este neîntemeiată presupuneţi că geniile şi marii gânditori pot scăpa de dreptul comun Este adevărat că involuția psihică nu se desfășoară întotdeauna în paralel cu involuția fizică și mulți oameni mari păstrează o productivitate uimitoare a minții până la o vârstă înaintată, dar tot nu rezultă că estomparea senilă nu lasă un sigiliu și pe creier Puterea anterioară a puterilor lor psihice, susținută de acele avantaje ale experienței pe care le oferă o călătorie lungă de viață, continuă să existe chiar și la

bătrânețe, iar semnele de declin se îneacă imperceptibil în ea, care, desigur, par a fi cu atât mai mult nesemnificativă, cu cât puterea inițială era mai mare Dar totuși, bătrânețea este la fel de amenințătoare pentru toată lumea, pentru un simplu muritor și pentru un mare geniu: duce întotdeauna la o "gaură" mai mare sau mai mică, așa cum spune Gogol Poetul modern și popular A M Zhemchuzhnikov caracterizează psihologia bătrâneții într-o formă poetică scurtă și puternică Un titlu al poemului său - "Transformări" dă deja, parcă, un indiciu al caracterului fiziologic, potrivit poetului, al involuției psihicului la bătrânețe: dar ma doare, Când vezi un bătrân Încă sănătos, care este chiar puternic Și muncă grea de ridicat, Dar deja purtătoarea atât a sentimentelor, cât și a gândurilor fragile! Pe calea vieții a mers cu sens; Cândva am fost deștept și cu o inimă nu am fost insensibil, Și a știut să deosebească cauzele binelui și ale răului Brusc - transformări Mare cadou în viață Darul clarviziunii s-a schimbat din anumite motive Biblioteca "Runivers" PLYUSHKIN -ANALIZA PSIHOLOGICĂ A ESTE Are prevederea fetelor de la institut Dacă sclipește o rază de lumină, ascuți lacrimile cu un șuvoi, Unde ar fi trebuit să plângi, aproape că râde El vede viața în moarte, vede pâinea în piatră Deci inima i-a murit! Atât de orb mental Dacă și eu Oh! Doamne ferește! Și la bătrânețe îmi va deveni brusc necunoscut Ce este prost, ce este inteligent, ce este cinstit, ce este necinstit? Da F Kaplan Biblioteca "Runivers " CRITICA SI BIBLIOGRAFIE Recenzie de cărți Контрасты и симметрія (G Tarde Opoziție universală Eseu despre o teorie a contrariilor) eu În articolul propus, cititorii nu vor găsi o prezentare detaliată a conținutului cărții de G Tarda, al cărei titlu este dat: autorul a dorit doar să prezinte o scurtă schiță a ideilor pe care celebrul sociolog francez le-a pus la baza uneia dintre ultimele sale lucrări Cartea voluminoasă "L'Opposition universelle" (de pagini in quarto) probabil că nu va aștepta curând un traducător rusesc Între timp, merită să fie citit, iar cine decide să facă asta nu va regreta timpul petrecut "L'Opposition universelle" este o continuare directă și logică a "Legilor imitației" binecunoscute publicului rus Ideile parțial conturate, parțial dezvoltate în cea din urmă (și tot în Logica socială), își găsesc finalul final în L'Opposition universelle, formând un sistem filosofic coerent și, deși în acest sistem ne întâlnim cu o serie de influențe complexe: aici și Panteismul lui Spinoza, dar nu rece și mort, ci plin de viață și mișcare, și dialectica hegeliană, și cultul eroilor lui Carlyle și, în principal, renașterea teoriei monadelor a lui Leibniz - totodată, acest sistem în ansamblu este un întreg doctrină originală, un produs al gândirii originale și o convingere captivantă de sinceră Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE În Legile imitației, Tarde, după cum se știe, demonstrează că totul se repetă în lume: valuri de sunet și lumină, mișcări ale corpurilor cerești, vibrații ale moleculelor, bătăi ale inimii noastre, mișcări ale mușchilor, mișcări complexe ale sufletului , obiceiuri sociale, rituri religioase, totul este ca și cum ar fi vorbit despre o străduință neîncetată a naturii pentru a se repeta de sine; în noua sa lucrare, autorul ne invită să privim ceea ce se întâmplă în jurul nostru și în noi înșine dintr-un alt punct de vedere, la fel de cuprinzător și profund incitant Vom vedea atunci, spune autorul, ceva opus, dominarea unui alt principiu: peste tot sunt contraste, poli opusi, antipozi, o ciocnire de elemente opuse, o lupta de interese si aspiratii În lumea fizică - particule care se atrag și se resping unele pe altele, forțe care luptă și se neutralizează reciproc; în lumea organică - o simetrie minunată a formelor, care trece de-a lungul

întregii scări biologice, o luptă pentru existență; în lumea socială, partide ostile, aspirații și pasiuni opuse și, în sfârșit, o emblemă formidabilă a tot felul de contraste și contrarii, război ridicat pe un piedestal al divinității "Și așa", spune Tarde, "când priveam universul din acest punct de vedere, din punctul de vedere al opoziției universale a elementelor și forțelor conținute în el, totul mi se părea într-un maniheism, dacă nu satanic , ușoară Și m-am gândit: nu aici ar trebui să se caute imaginea reală a naturii, trăsătura ei principală, și acele urme neînsemnate de bunătate, iubire și solidaritate frățească, găsite ici și colo, fie că și ei își datorează manifestarea unei lupte îndelungate? , fie că au crescut pe pământ de dușmănie lacomă, ură universală și rivalitate? Asemenea reflecții, după cum explică însuși Tarde în prefața operei sale, l-au forțat să supună ideea de contrast, opoziție și simetrie unei analize atente pentru a determina rolul lor în natură și pentru a le acorda locul lor în relațiile umane Nu îl vom urmări pas cu pas pe Tarde în excursiile sale în diversele domenii ale cunoaşterii umane; ne mărginim să semnalăm acele trăsături principale prin care autorul caracterizează contrariul ca fenomen mondial Exemplele de mai sus de contrarii (diverse Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE electricitatea nominală, polii unui magnet, partide ostile) sunt contraste care coexistă, dar nu ele, spune Tarde, ne dezvăluie adevărata natură a lucrurilor, întrucât în spatele acestor contrarii existente simultan, dacă ne aprofundăm analiza, vom aprofunda analiza vezi o altă serie de contrarii, incomparabil mai importante în sensul lor, contrarii consecutive, contraste fluctuante ritmic Și, descoperind aceste vibrații, aceste ritmuri, pătrundem mai adânc în ceea ce se întâmplă în măruntaiele elementelor și forțelor Astfel, în polaritatea electrică și magnetică, ipoteza general acceptată vede o manifestare externă în cadrul oscilațiilor continue ale undelor moleculare; aceleași vibrații ondulante se ascund în spatele atracției și respingerii reciproce a moleculelor, în spatele funcțiilor organelor noastre Dacă trecem de la procese fizice relativ simple la manifestările complexe ale vieții mentale, la sfera conștiinței individuale, vom vedea că procesul ritmic nu numai că nu își pierde evidentitatea, ci, dimpotrivă, devine și mai expresiv și mai viu Adevărat, viața socială permite și chiar presupune coexistența partidelor politice care contestă reciproc puterea, secte religioase, impregnate de intoleranță reciprocă, clase sfâșiate de dușmănie, teorii științifice care se exclud reciproc; dar nu este clar că această conviețuire, acest "echilibru mișcător" de neutralizare a forțelor, aspirațiilor și dorințelor opuse implică în fond o altă serie de contrarii, succesiv schimbătoare, oscilante ritmic? În fiecare dintre indivizii care alcătuiesc o societate dată, nu există și nu poate exista, spune Tarde, coexistența contrariilor Fiecare dintre noi, alternativ, iubește, urăște, disprețuiește și tânjește după Asemenea bătăilor inimii, precum mișcările de respirație, stările minții noastre și dorințele sufletului nostru sunt periodice Întreaga viață a individului este un ritm continuu: în perioade, vorbirea lui se revarsă, riturile sale religioase sunt periodice, piesele sale muzicale cu suișurile și coborâșurile lor, dansurile cu bătăile lor schimbătoare; tot ceea ce face este o oscilație în formă de undă, deoarece este compusă din mișcări musculare opuse, din acte de creație Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE și distrugerea Cu toate acestea, nu este nevoie să extindem sensul ritmului Tarde subliniază pe bună dreptate că oamenii de știință și gânditorii de toate vârstele au manifestat o predilecție neobișnuită pentru ideea unui ritm ondulatoriu

corect și a oscilațiilor armonioase care stau la baza fenomenelor; mai degrabă, spune el, termenul a fost suprautilizat și nu i s-a dat dreptul Într-adevăr, prevalența indicată a ritmului dovedește universalitatea acestuia? Să admitem, cu alte cuvinte, împreună cu Spencer că ritmul este totul, că este procesul de bază al universului, că în lume există doar vârtejuri, care se agită constant și se întorc fatal la punctul lor de plecare, că materia și viața, pământul? și tot ceea ce sistemul solar trebuie, de-a lungul veacurilor, să se întoarcă din nou pe calea pe care a parcurs-o cândva spre ceea ce a fost în trecutul infinit; la acea nebuloasă dispersată de unde tot ce există? Acest concept de ritm circular ne readuce la sistemele filosofilor antici: Heraclit și Empedocle, care au învățat că cercul este principiul dominant care domnește asupra materiei și a elementelor ei constitutive Ideea de ritm și armonie simetrică are, evident, un farmec aparte pentru mintea umană, dacă ar putea captiva în egală măsură gândul sobru al unui evoluționist englez și imaginația poetică a unui grec antic Dar oare această idee corespunde adevărului, iar ritmul a servit într-adevăr în mâinile Marelui Maestru drept fundal pentru tabloul său grandios, o pânză pe care și-a schițat modelele capricioase? Tarde neagă categoric acest lucru Valurile râului, spune el, se ridică și coboară neîncetat, purtând altele, dar curentul însuși se străduiește invariabil înainte, de-a lungul canalului așezat și nu se întoarce înapoi; procesele lumii sunt exact aceleași: au și propriul lor curent, care se repezi spre țărmul necunoscut și nu se mai întorc pe calea odată trecută Printre repetățile și contrariile care ni se dezvăluie în forme atât de diverse, există ceva care nu se repetă și nu are un opus față de el însuși, iar acest ceva este tocmai acela care dă lucrurilor și fenomenelor originalitatea lor, care le pune asupra lor un timbru de neșters de o deosebită, unică în natură, care este esența lor, fizionomia lor originală, Biblioteca Runiverse carte de recenzii sufletul lor Din numeroasele exemple cu care Tarde își ilustrează gândirea, vom da doar câteva Pe pământ și în măruntaiele lui, spune el, există schimbări supuse fluctuațiilor ritmice (erupții vulcanice, flux și reflux, vibrații ale solului), dar însăși ordinea acestor schimbări nu se repetă niciodată și este imposibil de imaginat că expunerea de straturile geologice au apărut pentru a inversa stratificarea acestora Mai departe, viața individului constă în procese alternate ritmic de oxidare și dezacidificare, asimilare și disimilare, dar ar fi absurd să afirmăm că seria de metamorfoze care aduc oul germinativ la o stare de maturitate și apoi de moarte, că această serie are în natură ceva opusul ei înșiși La fel, viața societății este plină de ritmuri, se poate spune chiar că ea este compusă din ele, dar la fel cum ondulațiile de la suprafața râului doar excită, dar nu-și schimbă cursul, care invariabil se grăbește spre marea nemărginită, astfel încât aceste ritmuri dau doar o aromă temporară, dar nu sunt capabile să perturbe curenții vieții unei națiuni sau a unei societăți, rostogolindu-și valurile în marea nemărginită a vieții umane National poate experimenta alternativ perioadele Vyras și Unrequence, entuziasmul științei și dezamăgirea în ea, colorarea artelor și declinul lor, ascensiunea și declinul moral, dezvoltarea strălucită a industriei și falimentul economic, dar nu există nimeni a face ceva solemn înainte, fără să se mai întoarcă, să nu se întoarcă niciodată în felul său b tocuri, ceva care nu se repetă și dă vieții fiecărui neam o amprentă aparte a propriei sale originalități inerente, care o deosebește puternic de altele Schimbări profunde ale moravurilor și o serie de idei și nevoi în schimbare, cauzate de descoperirile și

invențiile geniilor și, cel mai important, de o serie de invenții în sine - acesta este ceea ce constituie adevăratul canal al vieții naționale, esența dezvoltării sale Roma Cezarilor nu s-a întors în căderea ei la aspre pricepere a republicii Franța a schimbat multe forme de guvernare de-a lungul secolului, trecând de la monarhie la teroare revoluționară, de la teroare la dictatură, de la cea din urmă înapoi la monarhie etc ; dar ideile și nevoile au deschis calea spre un viitor necunoscut și ce Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE Oricare ar fi guvernul, ordinea vechiului regim aio nu a revenit și nu se va mai întoarce niciodată Și nu asta vor să știe, exclamă autorul, sociologii unei școli cunoscute, care își inventează propriile formule directe de dezvoltare, obligatorii pentru toate națiunile și toate timpurile, care doresc să se încadreze în cadrul îngust al lor legi toată diversitatea vieții sociale, de parcă ar fi peste tot după un singur model! În întrebarea luată în considerare, continuă Tarde, există o altă latură, care până acum a atras puțină atenție din partea cercetătorilor În acele cazuri în care există un ritm, doar în condiții excepționale vibrațiile opuse care îl formează sunt complet simetrice Valurile mării rareori se ridică și coboară cu aceeași forță; ca și lanțul muntos al Cordillerei, care coboară abrupt spre Oceanul Pacific și coboară ușor spre Atlantic, așa că peste tot, în lumea fizică sau socială, observăm denivelări în fluctuațiile ritmice: o creștere lentă și o cădere abruptă, sau invers - o creştere rapidă şi o scădere treptată a unui val Și atunci, dacă ne limităm la viața organică, ce diferență puternică între creșterea și dezvoltarea ei, pe de o parte, și decăderea și dispariția, pe de altă parte! Tot ce este mai bun în această lume, tot interesul de a fi, tot farmecul existenței sunt concentrate în prima perioadă, perioada de formare și creștere, în timp ce a doua perioadă de deformare este palid și trecător În zadar, spune Tarde, în numele simetriei, Spencer a încercat să acorde o importanță egală expansiunii ca și dezvoltării; propria sa carte, în care o serie de capitole lungi sunt dedicate evoluţiei şi doar câteva pagini descompunerii, mărturiseşte împotriva lui *) De ce, se întreabă autorul nostru, o asemenea inegalitate? De ce este atât de dulce urcarea pe muntele vieții, iar coborârea plină de tristețe și conștiința deșertăciunii? De ce tineretul are privilegiul frumuseții, fericirii și strălucirii,) Pentru dreptate, trebuie remarcat că acuzația ridicată aici de T împotriva celebrului filozof englez nu este pe deplin justă: în "Principiile de bază", pe care le are în vedere T , există un indiciu clar că Spencer nu acordați aceeași importanță descompunerii odată cu dezvoltarea (vezi "Începutul de bază", i , p) Întrebări de filosofie, carte e Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE iar bătrânețea este condamnată la vegetația incoloră? Nu ne punem niciodată aceste întrebări doar pentru că ne-am obișnuit cu condițiile de viață existente și le considerăm destul de normale, iar Tarde nu găsește nimic incredibil în ipoteza că există lumi în acest sens opuse față de a noastră, în care zorii vieții este trist, iar apusul se remarcă printr-un farmec inexprimat, unde tinerețea este zadarnică și stearpă, iar bătrânețea curge cu o încetineală captivantă, ceea ce face să se înseteze cu pasiune de ea Această excursie oarecum sentimentală în tărâmul fanteziei îl conduce pe Tarde la concluzii neașteptate și destul de curioase Particularitatea existenței noastre, spune el - și, poate, particularitatea vieții numai pe pământul nostru - aruncă lumină asupra originii anumitor concepte de bază acceptate atât în viața de zi cu zi, cât și în știință Antizele celui mare și cel mic, cel puternic și cel slab, rapid și lent, greu și ușor, lung și iute, util și

inutilizabil, antiteze cu care experiența de zi cu zi ne confruntă din prima zile de existență, dau naștere unei singure idei În aceste contrarii, la care s-ar putea adăuga multe altele, un termen este întotdeauna, parcă, absorbit de celălalt, dar este remarcabil că peste tot triumfă termenul care exprimă o creștere, care conține conceptul de mai mult De fapt, în fizică ne întâlnim cu conceptul de viteză, forță, gravitație și nu încetineală, slăbiciune și ușurință; în matematică, cu conceptul de mărime, și nu de micime, de durată și nu de trecație, deși aceasta din urmă, aparent, ar exprima mai bine esența timpului; în economia politică, cu conceptul de valoare, nu de inutilitate Și acum, această preferință constantă pe care o acordăm unui termen mai bogat în conținut, Tarde o pune în legătură cu faptul că dimineața existenței noastre, momentul în care observăm și studiem natura, este împreună cu ea o perioadă de acumulare a forțelor vitale la noi, o perioadă de creștere și înflorire, și nu există nicio îndoială, spune Tarde, cu totul altfel ar fi fost dacă "la sfârșitul zilelor ar fi înflorit florile vieții, dacă cele mai bune roade ale ei s-ar fi copt la sfârșitul toamnei" Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE II Încet și cu mare dificultate, gândirea științifică se eliberează de cătușele simetriei Oamenii de știință și gânditorii se despart doar treptat și foarte fără tragere de inimă de ideile lor preferate despre lupta contrastelor care domnește în lume și reconcilierea lor pe baza simetriei armonice Așadar, în chimie, teoriile care au dominat până de curând au fost complet impregnate de aceste idei: ne-am întâlnit aici cu termeni precum elemente pozitive și negative, acid și sare Abia în zilele noastre au început să se audă diferite voci și o nouă viziune a început să pătrundă în știință, conform căreia un singur element (sau un anumit grup) a servit ca piatră principală în construcția materiei Matematica și fizica ne oferă și multe exemple de fascinație unilaterală față de concepte simetrice, construcții artificiale ale minții, care ascund foarte mult adevărata natură a fenomenelor studiate Deci, de exemplu, celebra școală a pitagoreenilor, care și-au construit viziunea filozofică asupra lumii pe matematică, a învățat că universul se bazează pe zece contraste de bază: par și impar, finit și infinit, unitate și pluralitate, lumină și întuneric, masculin și feminin , dreapta și stânga , drepte și strâmbe, bine și rău, dreptunghi și patrulater: cu excepția a foarte puține, contrastele date sunt evident doar rodul unei analize superficiale Într-adevăr, de ce ar trebui odihna, se întreabă Tarde, să se opună mișcării? A se opune, spune el, nu pot fi decât fenomene omogene și, în plus, de așa natură încât, atunci când unul trece în altul, trebuie să treacă printr-o stare neutră sau (în terminologia lui Tarde) "zero" Odihna, așadar, nu este în niciun caz opusă mișcării, ci doar o "stare zero" între două mișcări opuse în direcție; la fel, un dreptunghi nu este opus unui patrulater, ci un caz special al acestuia etc Tarde se referă aici la celebrul chimist francez Grimaud Aceeași părere, într-adevăr, cu mare prudență, este exprimată de Mendeleev Într-o formă mai clară, această ipoteză este prezentată de celebrul om de știință mistic englez Crookes (vezi "Despre originea elementelor chimice", tradus de Stolletov,) * Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE Dacă, din aceste opoziții copilărești create de știința în curs de dezvoltare, trecem la opiniile fizicienilor moderni, atunci cu ele, spune Tarde, vom întâlni, într-adevăr, mai profunde și mai fructuoase din punct de vedere practic, concepte, dar la fel de inventate artificial pentru de dragul idealului de simetrie ii Nu numai matematicienii au inventat cantități imaginare de dragul simetriei formulelor lor Conceptele imaginare și

reprezentările imaginare, care în realitate nu au nimic care să le corespundă, pot fi găsite în toate sferele cunoașterii umane În spațiul lor abstract imaginar, fizicienii moderni au plasat un set nenumărat de molecule infinit de mici, care se atrag și se resping reciproc, se ciocnesc și se conectează Și vor să ne asigure, exclamă autorul nostru, că din această lume a pigmeilor ar putea să apară lumea vizibilă a uriașilor, că infinitul mic poate deveni infinit de mare - prin simpla adăugare a elementelor infinitezimale, fără schimbare internă a naturii lor ! În spațiul "pur" inventat de ei, odată ce mișcarea apărută, spun ei, nu se oprește niciodată, forma care a apărut poate crește și se poate dezvolta la infinit Ca și cum dimensiunea unui lucru, sau creșterea și reproducerea unui individ și a unei specii, ar fi determinate și limitate doar de condițiile externe, ca și când nu ar depinde în primul rând de propria natură, de ceea ce se poate numi dorința de expansiune , setea de putere, setea de viață! Dar acest spirit viu, spune Tarde, nu este dorit de oamenii științei "exacte", care în îngustimea lor dogmatică prescriu legile naturii și își imaginează ordinea acolo unde domnește anarhia De aceea formulele lor sunt atât de palide și moarte, ne spun atât de puțin și sunt atât de neputincioși să transmită esența lucrurilor Legea fundamentală, sau mai degrabă postulatul mecanicii, care spune că fiecare acțiune este egală și opusă reacției sale, este bănuită și de Tarde de o anumită artificialitate sugerată minții umane de dorința de a face pe plac atracția irezistibilă a spiritului nostru către simetrie Această lege ar trebui să i se dea, potrivit lui Tarde, o interpretare oarecum diferită de cea general acceptată Luna, ni se spune, atrage pământul cu aceeași forță cu care ea însăși este atrasă Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE Următorul; explozia de praf de pușcă, ejectând glonțul, produce presiunea opusă asupra pereților pistolului, determinând fenomenul de contralovitură; magnetul și fierul sunt atrași în mod egal unul de celălalt În interpretarea acestor exemple, citate atât de des pentru a ilustra această lege, Tarde găsește ceva nespus, nespus: ni se arată, spune el, un schelet și se ascunde spiritul care îl animă De fapt, luna își dezvăluie influența nu numai asupra pământului nostru, ci asupra tuturor corpurilor cerești; explozia prafului de pușcă produce presiune în toate direcțiile, pe tot ce este în jur și numai de dragul simetriei spunem că fierul este atras de un magnet cu aceeași forță cu care el însuși este atras de acesta din urmă, întrucât, potrivit lui Cournot, "Nu este nimic inacceptabil prin faptul că un magnet atrage fierul fără să fie atras el însuși Evident, esența fenomenelor luate în considerare nu este în opoziție cu două influențe, ci în dorința inerentă oricărei mișcări și a tot ceea ce este în natură, de a se răspândi la nesfârșit, de a se repeta fără întrerupere, schimbându-se și repetându-se în modificările ei Deoarece un individ se străduiește nu numai pentru autoconservare, ci și pentru cea mai mare reproducere posibilă, deoarece fiecare specie tânjește să umple lumea cu ea însăși, așa cum un gând uman din creier, unde s-a născut prima dată, se grăbește cu o viteză evazivă să fie transmisă la mii de oameni din jur, astfel încât fiecare realitate din natură este imperios impulsionată de esența sa, ascunsă de noi, la cea mai strălucitoare manifestare posibilă în exterior, la cea mai mare distribuție posibilă a repetărilor sale și la repetarea schimbărilor sale Să fie toate acestea metafizică, admite Tarde, dar nu există un singur om de știință, se întreabă el, care să găsească un alt limbaj care să explice adevăratul sens al legii analizate? Logica obișnuită nu este capabilă să dezvăluie de ce, prin ce forțe se transformă un lanț

de gânduri atrase într-o deducție armonioasă, iar un lanț de idei într-un sistem științific sau religios? având ca centru orice principiu de conducere; de asemenea, legile mecanicii obișnuite nu reușesc să exprime adevăratul caracter al acelor lăcomii nesățioase care sunt latente în toate lucrurile Legea acțiunii egală și opusă reacției Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE este o expresie modificată a unui principiu mai larg care stă la baza tuturor cunoștințelor umane, principiul conservării sau constanței energiei Acest principiu este de nedemonstrat, deoarece, așa cum spune Spencer, este postulatul fundamental al gândirii noastre, ultima instanță de certitudine, la care apelăm și pe care ne bazăm în toate investigațiile noastre Tarde nu ezită să supună criticii acest adevăr universal recunoscut Oamenii de știință, spune el, dintre toate concepțiile posibile despre univers, dau preferință celui care descrie realitatea care se manifestă în el sau, așa cum o numesc ei, forța sau energia, care rămâne neschimbat, incapabil să crească sau să scadă, rămânând nemișcată într-un lanț nesfârșit de veacuri Dar de ce, se întreabă Tardom, să fim de acord cu o asemenea viziune pur metafizică, propagată de cei care neagă cu atâta râvnă orice metafizică? Ideea noastră despre puterea creatoare a naturii se potrivește cu acest căpăstru impus acesteia, cu această barieră ridicată artificial? Una dintre cele două, spune Tarde, este fie că există o singură substanță cantitativă în lume, fie, pe lângă transformările cantitative, în ea apar și modificări calitative Dacă prima ipoteză este adevărată, putem concepe o astfel de realitate cantitativă necrescătoare, nedescrescătoare, când principala trăsătură a cantității este capacitatea de a crește și de a scădea? Dacă aderăm la cea de-a doua ipoteză, atunci este clar că orice schimbare calitativă aparentă - dispariție sau naștere - trebuie să corespundă unei schimbări în lumea reală, iar din moment ce fenomenele considerate din partea lor calitativă sunt eterogene și incomensurabile, nu există nicio bază pentru aceasta să recunoască corespondenţa cantitativă dintre ceea ce dispare şi ceea ce se naşte şi îi ia locul Trebuie, așadar, conchide Tarde, să renunțăm la ipoteza unei Realități imobile și să dăm legii conservării energiei sensul că natura are o sursă inepuizabilă de forțe, din care un exces aparent neschimbat de câștiguri și acumulări în obiecte se revarsă constant peste lor pierderi neîncetate De aceea tot ceea ce este creat este doar o parte nesemnificativă Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE posibil, tot ceea ce s-a realizat este doar un indiciu vag al ceea ce se poate face! La fel ca în fizică și chimie, la fel ca și în domeniul gândirii abstracte, al logicii și al filosofiei, Tarde a supus unei critici atente termeni care sunt recunoscuți ca fiind opuși Dar nu vom urmări analiza lui, care abundă adesea în subtilități dialectice*) Vom cita doar unul dintre argumentele sale din acest domeniu, care, în opinia noastră, merită atenție Alături de necesitate și imposibilitate, există, și mai ales, în natură, un loc pentru întâmplare? Cu alte cuvinte, este posibil să reconciliăm determinismul cu ocazionalismul? Aceasta este întrebarea care a entuziasmat și nu încetează să excite mințile filozofice Determinismul, răspunde Tarde, este atât de drag și de aproape de mintea umană pentru că vede în el întruchiparea idealului spre care s-a străduit de secole cunoașterea umană, idealul certitudinii imuabile, al afirmației categorice sau al negării "Trebuie să regretăm", continuă autorul, "că ideea întâmplării a fost asociată cu problema liberului arbitru și a fost apărat doar de cei care au văzut în ea un sprijin pentru această doctrină notorie; între acela și cel care consideră liberul arbitru iluzoriu, ar putea accepta cu

ușurință doctrina, fără contradicții interne, potrivit căreia nu toate legile naturii sunt la fel de imperative și imuabile Evident, Tarde ar dori să subordoneze însăși legile naturii influenței evoluției "Ei s-au dezvoltat", spune el, "treptat și nu au ieșit pe deplin înarmați cu puterea lor din capul unei zeități, iar dacă acum nu observăm excepții de la aceste legi, este doar pentru că Universul, având atâtea secole pe umerii ei, a reușit să realizeze necesitatea ideală") În general, oamenii de știință, cu zel excesiv, încearcă să stabilească o ordine strictă peste tot în natură: progresele în cunoaștere risipesc treptat imaginea de simetrie strictă pe care gânditorii au vrut să o dea universului și cu cât o ipoteză devine mai justificată, cu atât mai mult se transformă într-unul complet) miercuri de exemplu, "Triadele infinitului" ale sale (p -)) miercuri "Legile imitației", p Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE teoria, cu atât devine mai naturală, eliberându-se de concepte artificiale Până de curând, astronomii afirmau că în ceruri, în relația reciprocă a luminilor și mișcările lor, se poate vedea realizarea unei ordini și armonii ideale Laplace, care a insistat asupra uniformității perfecte a mișcărilor planetelor, a exprimat această idee în felul următor: "Poți paria", spune el, "între două sute de mii de miliarde împotriva unu, că acest fenomen (mișcarea planetelor) nu este un accident, ci că o singură cauză originală direcționează aceste mișcări " Studiul mișcării lui Uranus, precum și a lui Neptun și a sateliților săi, care au o rotație inversă, nu a întârziat să distrugă încrederea lui Laplace și să facă față unei puternice lovitură la ipoteza lui glorioasă Ideea unei "pluralități de lumi" depășește tărâmul fanteziei poetice și este prezentată ca o ipoteză științifică serioasă de o asemenea autoritate în astronomie precum Fay Astronomia descoperă din ce în ce mai mult că spiritul romantismului, mai degrabă decât clasicismul strict, este turnat în cer "Totul", spune Tarde, "dacă acest Totul misterios există, ne mărturisește un haos gigantic, o fantezie capricioasă și nu o ordine loială sau completitudine dogmatică" III Cu toate acestea, nu se poate spune că, în predilecția lor pentru antiteze și simetrie, oamenii de știință și gânditorii nu aveau niciun temei sub ei Mintea noastră, văzând pretutindeni tărâmul monoton al legii și armoniei, în justificarea ei s-ar putea referi la acțiunile naturii însăși, la nenumăratele ei creații Oare o trăsătură nu se desfășoară ca un fir roșu de-a lungul aproape toată scara biologică, de la treapta cea mai de jos până la cea mai înaltă - simetria minunată a formelor sub formă de simetrie radiantă în organele inferioare sau cu două fețe în cele superioare? Oricine își propune să demonstreze rolul limitat al simetriei și contrastelor în natură, subordonarea lor față de un alt principiu, nu poate ignora această întrebare, acest "secret al secretelor", așa cum l-a numit Darwin ȘI * *) Împrumutăm acest citat din Ipotezele cosmogonice ale lui Wolf (p y) Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE Tarde stă în detaliu asupra acestei ghicitori ciudate, pe care minți precum Platon și Darwin, Bisha și Spencer au încercat în zadar să o rezolve Capitolul, care poartă titlul "Simetrii ale vieții", aparține cel mai bun din eseul analizat și este citit cu un interes incitant În primul rând, Tarde încearcă să demonstreze că atunci când natura realizează în creațiile ei idealul de simetrie, asta nu înseamnă că atunci atinge cea mai înaltă perfecțiune Faptele mărturisesc contrariul Cristalul, această întruchipare ideală a armoniei simetrice, este o substanță, parcă înghețată în eforturile sale, incapabilă să îmbrace noi forme diverse: este stearpă în comparație cu substanța coloidală, singura viață Mai mult, acele

cristale care se formează ca un produs al activității vitale a celulei vegetale, conform investigațiilor lui Pasteur, sunt disimetrice în structura lor și astfel celula vie, în cuvintele lui Duclos, poate fi privită ca un laborator de forțe disimetrice În regnul animal, dezvoltarea și îmbunătățirea este marcată de o tranziție de la simetrie la asimetrie mai degrabă decât invers Simetria radiantă, perfectă din punct de vedere geometric, se transformă în două fețe în organismele inferioare și incompletă în cele superioare La oameni, vedem deja o diferență puternică în relația funcțională dintre funcțiile jumătății drepte și stângi a corpului (mâna dreaptă în comparație cu stânga), pe care creșterea civilizației o adâncește treptat În fine, dacă ne întoarcem la cele mai înalte manifestări ale vieții mentale, vom vedea triumful asimetriei în localizarea anatomică a centrului vorbirii într-o emisferă stângă Dar în acest caz, dacă în dezvoltarea ei natura renunță cu atâta bunăvoință la simetrie, de ce a însetat ea cu atâta pasiune și a imprimat această sete în forme atât de nenumărate armonice? Darwin sugerează că simetria formelor biologice poate indica originea individului din fuziunea a două jumătăți, ipoteză, după cum știm, deja anticipată de Platon Spencer, care definește viața ca o adaptare continuă a forțelor interne ale organismului la influența forțelor externe asupra acestuia, nu ne poate explica originea simetriei formelor, deoarece Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE fortele trebuie evident sa actioneze asimetric in marea majoritate a cazurilor Oferind explicația sa inițială pentru apariția simetriei formelor organice, T remarcă în primul rând că în simetria radiantă la plante și animale inferioare se poate observa fără prea multă întindere o formă specială de repetare, înșiruind, ca să spunem așa, elemente omogene, o expresie a acelui fenomen de repetiție universală, care este atât de caracteristic naturii și atât de răspândit în ea Dar chiar dacă această explicație este acceptată, spune autorul, rămâne încă neclar ce a cauzat apariția simetriei bilaterale? Răspunsul pe care Tarde îl dă la această întrebare, vom încerca să-l afirmăm, aderând la original, deoarece în rândurile următoare vedem expresia ideii principale a lucrării care ni se află în fața noastră "De ce", se întreabă autorul, "viața, în loc să-și forțeze drumul înainte într-o singură direcție, supunând presiunii circumstanțelor, se rupe în toate direcțiile De ce, nemulțumit de repetare și înmulțire, creează grupuri strânse, se opune și în fiecare ființă își creează auto-reflecția pentru a-și atinge scopurile ascunse de noi? Dacă în formele simetrice ale organismelor trebuie să vedem o manifestare caracteristică a spiritului viu al naturii, atunci este clar că acest spirit tinde în primul rând spre Unitate, acest vis, care a fost prețuit de metafizicienii din Orient și pe care și știința modernă îl prețuiește Dacă în natura vie vedem doar reproducerea indivizilor, marșul triumfal al speciilor supraviețuitoare, atunci viața ne va apărea ca o sete nesățioasă de infinit, o sete nesățioasă de putere Dar nu este un vis? Să combinăm ambele puncte de vedere și vom vedea că viața se străduiește în primul rând spre totalitate, caută completitatea cea mai perfectă și o atinge treptat Pentru a fi mai concret, vom spune că viața tânjește să stăpânească totul la un moment dat și să stăpânească ceva complet, fără deosebire De aici repetiția și reproducerea, ca mijloc de a umple lumea cu sine, deci simetria, ca cea mai înaltă manifestare a completitudine, izolare, izolare în sine Spiritul vieții, să spun Tard, este spiritul unui lacom nesățios Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE sti *), acesta este un spirit revoluționar prin excelență și a crede că sensul vieții constă în adaptare, în capacitatea de a asculta și de a se

adapta, înseamnă puțin să-i înțelegem caracterul avid de putere, imperios În pofta nemărginită de putere a vieții se află secretul dragostei ei pentru ordinea perfectă și simetria armonioasă Aceleași trăsături le găsim în cele mai înalte făpturi ale vieții, în coroanele creației ei Așa este Napoleon cu visul său de stăpânire mondială și de administrare strict centralizată; așa este Spinoza cu credința sa în puterea nemărginită a rațiunii și construcția geometrică a Eticii sale; astfel, în sfârșit, sunt creatorii Revoluției Franceze, cu visele lor de regenerare a omenirii și pasiunea pentru definiții și delimitări exacte și pentru a aduce totul sub un singur standard Definind viața ca o sete de putere nelimitată și de posesie nedivizată, Tarde, însă, este departe de ideea de a afirma că în luptă găsește un mijloc de a obține această putere și posesie Dimpotrivă, chiar și în lumea fizică, el atribuie un rol creativ nesemnificativ ciocnirii (forțelor moleculare) și recunoaște o coabitare și cooperare fructuoasă, în principal pașnică În domeniul ciocnirii sau disputei mentale și mai ales sociale, potrivit lui Tarde, este incomparabil mai des o frână pe calea îmbunătățirii decât contribuie la aceasta: războiul și lupta economică au în el un dușman implacabil și în multe locuri ale sale carte cade cu sarcasm amar pe "darwiniștii sociali", ridicând lupta pe piedestalul zeității Marile invenții și descoperiri care l-au ridicat pe om deasupra lumii animale și i-au asigurat un loc dominant în natură, astfel de invenții precum plugul, moara cu apă, mașina cu aburi, războaiele, au fost făcute, spune Tarde, nu datorită monedelor primitive fermieri sau negustori: s-au născut, ca urmare a muncii pașnice, în minți de geniu În același mod, noi orizonturi pentru gândirea umană au fost deschise nu prin disputele oamenilor de știință, ci prin marile idei care s-au născut în fiecare dintre ele: Descartes, Newton, Pa- E Mier "Zak imitație", pagini Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE șterge, Leibniz, căreia omenirea îi datorează cele mai mari achiziții, și nu disputelor cartezieni și newtonieni despre atracție sau Pasteur și Pouchet despre generarea spontană Ceea ce este cel mai frapant este că războiul în sine nu aduce niciun beneficiu științei războiului și este dificil, spune Tarde, să punctăm vreun război care ar contribui în sine la progresul artei militare Natura, pentru a-și atinge obiectivele, nu are nevoie de fluxuri de sânge și ciocniri ale forțelor ostile și nu există nicio îndoială că progresul omenirii ar fi mers într-un ritm mai rapid dacă nu ar fi fost războaie, lupte economice, focuri de tabără al Inchiziției *)· IV Natura, spune Tarde, ca marii maeștri ai cuvântului, pentru a-și surprinde ideile și aspirațiile, recurge adesea la repetiție decât la opoziție Antiteza este o formă rapidă obositoare și obișnuită și, deși natura folosește contraste și simetrie, nu abuzează de ele În cele din urmă, atât opoziția, cât și repetiția joacă doar un rol secundar, subordonat unui alt principiu superior Într-adevăr, ceva în lume se repetă și se opune, acum combinat în grupuri monotone, monotone, acum luând contururi simetrice armonic; ce este asta? Pe tot ce este în natură, spune Tarde, se află o pecete de neșters de originalitate ascuțită: fiecare obiect și fenomen, fiecare grup social, fiecare pas și gând al unui individ ascunde în sine trăsăturile proprii numai lor, poartă un aspect care nu are un ca în natură Creând necontenit aceste originalități, turnându-le în forme nesfârșite variate și răspândind noi variații, noi teme, noi tipuri în nenumărate exemplare, arătându-le de fiecare dată mier L Loria "Probleme sociale contemporane" În interesantul capitol din "Le darvinismo social" autorul dovedește cu o forță extraordinară imposibilitatea extinderii principiilor teoriei lui Darwin la

fenomenele vieții sociale, întrucât aici lupta neîngrădită pentru existență ar facilita, în sistemul modern, mai degrabă experiența a membrilor inferiori (din punct de vedere moral și fizic) decât stingerea celor slabi Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE într-o iluminare diferită, aducând în față trăsături necunoscute până acum - acesta este ceea ce exprimă adevăratul caracter al forței creatoare a naturii Repetarea și opoziția sunt doar instrumente pentru a crea schimbare Pentru a-i ilustra gândirea, Tarde se referă la dramă Care este, se întreabă el, interesul profund al dramei? În fața noastră se dezvăluie o luptă a pasiunilor, o ciocnire de idei opuse și aspirații ostile, dar atenția noastră nu este concentrată asupra acestor lupte și ciocniri Personalitatea care se desfășoară în această luptă, trăsăturile sale originale, tranzițiile neașteptate și nuanțe subtile ale stărilor sale emoționale - aceasta este ceea ce ne leagă puternic de sine în timpul întregii acțiuni dramatice Acțiunea și lupta sunt doar o arenă pentru manifestarea individualității în toată strălucirea ei multifațetă: acțiunea este creată pentru caracter, nu caracter pentru acțiune Nu vedem oare același lucru în acea dramă grandioasă pe care o numim istoria omenirii și nu vedem același spectacol de originalitate încântătoare care se desfășoară în fața noastră în marea arenă a naturii? Un principiu domină peste tot și va ieși clar în fața noastră atunci când aruncăm o privire asupra proceselor care au loc în lume de la o înălțime suficientă "Vom vedea atunci", își încheie Tarde lucrarea, "cum, pe fundalul luptei eterne dintre creatorul Brahma și distrugătorul Shiva, în mijlocul schimbării neîncetate a vieții și morții, dispariția și renașterea, ceva nou, care nu se are pe el însuși în lume, se ivește mereu brusc în fiecare clipă nici o opoziție, nicio aplicație: nu servește la nimic, nu seamănă cu nimic și nu este pe măsura nimicului, pentru că este scopul ultim al lucrurilor! Fiecare clipă, fiecare dintre noi, ființe efemere, în căldura iubirii sau a luptei, experimentează o stare unică în felul ei, trăiește o plăcere pe care nu a experimentat-o niciodată și nu o va experimenta niciodată sau suferă un chin pe care nimeni nu l-a suferit înaintea lui , nimeni nu a știut până acum, nici măcar lui În fiecare moment se întâmplă în noi ceva, care nu s-a mai întâmplat până acum, care nu se va mai repeta, și care împreună cu aceasta constituie sufletul viu al tot ceea ce se repetă, se adaptează și se opune unul altuia Și ceea ce este deosebit de izbitor este că în adâncul acestui "ceva" se poate simți mereu suflarea vieții, dorința lacomă pentru infinit, pasiunea platoniciană pentru idealul de neatins de plenitudine, Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE excelență și completitudine Printr-un lanț de fenomene deșarte, viața se străduiește pentru întruchiparea imposibilului " E Arkin L'année psychologique, publiée pur A, Binet, avec collaboration de H Beaunis et Th Ribot Secretarul de redacție Victor Henri Septieme annee Paris, Al -lea număr al "Anuarului Psihologic", în partea sa inițială, este destul de divers ca conținut Există aici lucrări legate de domeniul biologiei; există mai multe studii din domeniul psihologiei teoretice; aici găsim două mici articole, care au ca subiect întrebările psihologiei individuale Dar majoritatea lucrărilor ating chestiuni de psihofiziologie și tratează problema relației dintre fizic și psihic, mai ales că această relație se observă în procese de activitate mai mult sau mai puțin intensă (travaliu muscular și oboseală psihică, muncă intelectuală și oboseală fizică) În cele din urmă, un număr destul de mare de lucrări sunt dedicate problemelor de antropometrie, sau, mai degrabă, de cefalometrie, deoarece aici vorbim de măsurarea capetelor la copiii de

vârstă școlară și, în principal, cu defecte clar exprimate în domeniul vieții mentale Astfel, aceste lucrări pot fi referite și la domeniul antropologiei patologice, dacă se poate exprima așa Un studiu de natură biologică este monografia lui Bouvier despre modul de viață al muștelor (Les habitudes des Bembex) Este de interes nu numai pentru un biolog, ci și pentru un psiholog, deoarece oferă material suficient pentru psihologia comparată, iar valoarea sa este sporită de indexul bibliografic atașat În ceea ce privește psihologia teoretică, lucrările publicate în acest număr au ca subiect în principal analiza activității cognitive și anume studiul senzațiilor Astfel, articolul lui Clappered despre dacă avem sentimente specifice cu privire la poziția membrilor noștri aparține aici Aici autorul contestă punctul de vedere al lui Bonnier, care recunoaște un sentiment special al posturii (sens des attitudes) și deschide Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE complexitatea acelor procese psihofiziologice care au loc în dezvoltarea ideilor despre poziția corpului nostru în spațiu - Următorul articol al lui Laureys este dedicat și problemei senzațiilor - Laureys, despre ce diverse date referitoare la volumul trupurile ne sunt livrate cu ochiul și cu mâna Pe baza propriilor cercetări experimentale, autorul ajunge la concluzia că viziunea este cea care ne oferă cea mai exactă idee despre volumul corpurilor, în timp ce indicațiile simțului tactil sunt mult mai puțin precise Următoarea notă mică a lui Biervliet tratează aceeași întrebare Această secțiune a psihologiei teoretice se încheie cu un articol al lui Larguier des Bangels despre suprafețele colorate, în care autorul, bazându-se atât pe propriile sale cercetări, cât și pe munca lui Piers și Quantz, arată cât de importantă este culoarea în determinarea dimensiunii unei anumite suprafețe La trecerea în revistă a lucrării departamentului caracterizat, nu se poate să nu menționăm două articole de Binet, unde acest om de știință descrie esteziometrul inventat de el (pentru măsurarea senzațiilor tactile) Cele două articole ale lui Binet ar trebui atribuite domeniului psihologiei individuale: pe două tipuri de copii - predispuși la observație subtilă și dotați cu o imaginație vie - și despre un nou aparat de măsurare a sugestibilității În primul dintre aceste articole, Binet revine la întrebarea pe care a ridicat-o în ediția a III-a a Anuarului El vorbește acum pe scurt despre noile sale lucrări din domeniul psihologiei individuale, care, deși nu sunt încă finalizate, nu infirmă deloc, ci, dimpotrivă, confirmă și completează opiniile sale cu privire la diferențele tipice din mental sau, mai larg , fizionomia spirituală a elevilor Subliniind importanța acestui fapt în ochii profesorului, autorul promite să ofere în viitorul apropiat informații mai detaliate despre cercetările sale în zona în cauză Al doilea articol al aceluiași autor conține o descriere a unui aparat inventat de el, cu ajutorul căruia se poate determina sugestibilitatea în raport cu sfera motorie Problema psihofiziologică privește, în primul rând, două lucrări ale lui Feret: despre modificările excitabilității în stare de oboseală și asupra influenței excitațiilor plăcute și neplăcute asupra Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE procesul de lucru Mai interesant este ultimul articol Pe baza unor experimente proprii, destul de numeroase, autorul ajunge la următoarele concluzii Toate excitațiile, plăcute sau neplăcute, provoacă la un moment dat o creștere a muncii voluntare Această creștere este însoțită de o senzație specială de ușurință sau de plăcere a muncii (eupraxie), care dispare rapid atunci când emoția încetează Astfel, manifestarea oboselii, întreruptă de emoție, revine din nou de îndată ce sentimentul de lejeritate menționat dispare

Excitațiile senzoriale par a fi de puțină importanță pentru productivitatea generală a muncii, dar sunt capabile să provoace o creștere pe termen scurt a activității, care poate afecta cantitatea și calitatea muncii Unii indivizi tind să fie influențați de stimuli senzoriali speciali și beneficiază de astfel de stimuli; tocmai cei care preferă forma impetuoasă de activitate Pe de altă parte, cei care înseamnă muncă regulată și oarecum monotonă nu au nevoie de astfel de influențe pentru productivitatea acestora din urmă Același autor a mai plasat aici încă două articole mici Aceasta este o notă despre munca variabilă a ambelor mâini și excitabilitatea comparativă a emisferelor Al doilea articol nu este destul de convenabil pentru prezentare din cauza detaliilor extreme ale experimentelor și a concluziilor legate de acestea; În ceea ce privește primul, autorul ajunge la rezultate care sunt deja aproape cunoscute și anume afirmă efectul benefic al travaliului variabil, care scade pe măsură ce perioadele de odihnă se prelungesc Cele două lucrări care urmează tratează problema relației dintre fizic și psihic, în măsura în care aceasta are loc în fenomenele de oboseală (mental și fizic) Prima dintre aceste lucrări, de loteyko, tratează participarea centrilor nervoși la manifestările oboselii musculare După experimente pe diferite tipuri de oboseală (cu ajutorul unui ergograf), autorul ajunge la concluzia că stadiul inițial al oboselii este legat de periferie În ceea ce privește centrii nervoși, aceștia sunt capabili să producă travaliu continuu fără oboseală Fenomenele de oboseală motorie își datorează originea opririi funcției terminațiilor nervoase intramusculare Din punct de vedere biologic Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE oboseala este un agent protector al organismului împotriva excitațiilor foarte puternice sau prelungite, iar acesta este rolul său kinefilactic, în limbajul autorului Un articol de natură similară al lui Aars et L des Bangels despre tensiunea musculară și oboseala centrilor nervoși, deși autorii nu ajung la concluzii strict definitive și notează doar că în direcția indicată de ei există încă un domeniu extins pentru cercetare - Lucrarea care urmează este dedicată problemei relației dintre munca intelectuală și forța musculară, măsurată cu un dinamometru Ca urmare a cercetării sale îndelungate asupra muncii elevilor în clasă și în timpul pregătirii lecțiilor, autorul (Clavière) ajunge la concluzia că munca intensă și prelungită (timp de ore) corespunde unei scăderi vizibile a forței musculare, determinat cu ajutorul unui dinamometru; dar în raport cu munca mentală medie nu poate fi constatată nicio slăbire notabilă a energiei musculare În ceea ce privește studiile antropometrice sau, mai degrabă, cefalometrice, care au ca obiecte copiii de vârstă preponderent școlară, aici trebuie pusă pe primul loc lucrarea lui Binet Prima dintre ele prezintă în detaliu latura tehnică a cercetării (diverse tipuri de măsurători ale capului) Al doilea este dedicat prezentării studiilor cefalometrice, care au fost efectuate pe elevi de școală elementară reprezentând diferite grade de talente mentale În cele din urmă, al treilea articol prezintă un set de studii similare și pe elevii de școală elementară, dar numai în două categorii specifice - pe elevi cu talente remarcabile și complet nereușiți În ceea ce privește concluziile la care a ajuns cercetătorul, nu se poate spune că se disting prin certitudine dezirabilă Deci, cifrele extreme (atât maxime, cât și minime în aceste măsurători) se găsesc cel mai adesea la oamenii mai puțin inteligenți În general, în raport cu majoritatea dimensiunilor, cei mai inteligenți sunt superiori celor mai puțin înzestrați, dar unele dimensiuni sunt mai favorabile elevilor supradotați, altele celor mai puțin capabili Cât despre relația dintre

cel foarte capabil și cel perfect Întrebări de filosofie, KN , Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE în urmă, atunci se observă aici următorul fapt: elevii cu abilități excepționale, în raport cu măsurătorile cefalometrice, sunt mult mai mari decât cei pur și simplu capabili, în timp ce diferența dintre cei cu abilități reduse și complet nereușiți este foarte nesemnificativă De o natură asemănătoare au fost investigațiile ample ale lui Simon, efectuate asupra copiilor complet incompetenți ai coloniei Vaucluse Potrivit acestui din urmă cercetător, trăsătura caracteristică a unui idiot, din punct de vedere cefalometric, este o raritate de tip mediu: de cele mai multe ori măsurătorile capului sunt mai mari sau mai mici decât cele ale pur și simplu imbecili Același autor mai deține două lucrări, care privesc tot copiii slabi (mental) Acestea sunt experimente de copiere și interpretare a senzațiilor tactile la cei slabi de minte În prima dintre aceste lucrări, autorul insistă asupra importanței copierii (ștergerea numerelor, frazelor etc) pentru determinarea gradului de dezvoltare mentală, iar în a doua, remarcă marea subtilitate a senzațiilor tactile la copiii relativ inteligenți Ultima lucrare a Anuarului aparține și domeniului patologiei copilului, care are ca subiect studiul mai multor indivizi anormali de copii (la Bruxelles) care au fost recunoscuți ca intolerabile în școala obișnuită Acest articol, al lui Demoor'y și Daniel'io, este deosebit de curios din punct de vedere pedagogic: explică, printre altele, ce efect benefic are uneori munca manuală în raport cu astfel de copii care nu se pretează la nici un fel de educație influența în mediul școlar obișnuit A doua parte a "Anuarului" este dedicată analizei lucrărilor remarcabile din domeniul psihologiei, publicate în anii și parțial în Demnă de o atenție deosebită este expunerea detaliată a lui V Henri a remarcabilei lucrări a lui Müller și Pilzecker, care conține cercetări extrem de originale asupra memoriei Ultima parte conține o listă bibliografică de de cărți și articole despre diferite departamente de psihologie și discipline conexe N Vinogradov Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CĂRȚI William James, profesor la Universitatea Harvard Psihologia în conversațiile cu profesorii Tradus din engleză de V N Ivanovska, profesor asociat privat la Universitatea din Moscova Moscova, XIII-f- (în) Numele lui James, unul dintre cei mai remarcabili psihologi contemporani, nu este necunoscut publicului rus "Manualul său de psihologie" este acum la a patra ediție, iar în ultimii doi ani au fost traduse și câteva dintre "Experimentele" sale Sunt cunoscute și trăsăturile intelectuale de anvergură ale acestui psiholog, care explică un succes atât de rapid al lucrărilor sale: acestea sunt cunoștințe profunde în domeniul psihologiei și disciplinelor conexe; o minte critică puternică și în același timp o capacitate sintetică remarcabilă, manifestată în crearea unor concepte psihologice foarte originale; în sfârșit, un talent literar strălucitor, exprimat adesea într-o prezentare fascinantă din punct de vedere artistic a lucrurilor, aparent, foarte abstracte Aceste trăsături pozitive ale imaginii spirituale a gânditorului amintit sunt reflectate cu o forță notabilă în lucrarea tocmai numită "Psychology in Conversations with Teachers" este o adaptare a unui curs de prelegeri publice despre psihologie, citit de autor profesorilor de la Cambridge Întrucât ascultătorilor, potrivit lui James însuși, partea analitică, specială le plăcea cel mai puțin de toate și erau cel mai interesați de aplicații practice concrete, lectorul, în cuvintele sale, a anulat partea teoretică, lăsând și dezvoltând-o pe cea practică, astfel încât realitatea prelegerile au devenit până la ultimul grad specifice și

populare (VII) Dar această carte a prof James nu poate fi numit un Kijp-som complet și sistematic al psihologiei sau, mai precis, psihologia educației; "Adevăratele "Convorbiri", după justa remarcă a traducătorului, nu este un manual de psihologie: este o serie de mici studii scrise extrem de interesant despre filosofia psihologiei; ele acoperă doar câteva întrebări ale acestei științe, dar care sunt întotdeauna mai capabile să facă gândirea cititorului să funcționeze și să îi prezinte în lumina potrivită chiar și ceea ce nu este direct atins în carte Aceasta este o carte elementară de citit în psihologie, care nu înlocuiește un manual, ci servește drept introducere în acesta (V) Traducatorul din prefata lui este foarte * Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE remarcă cu succes punctul de vedere principal în prelucrarea și prezentarea materialului interpretat, care este determinat de sarcina specială a eseului Dacă scopurile educației sunt stabilite de științe precum etica, sociologia etc , atunci mijloacele pentru atingerea acestor obiective sunt date de psihologia pedagogică Acesta din urmă răspunde la întrebări precum: ce este un copil? și cum este influențat de tot felul de influențe pe care le poate întâlni în viață sau care i se pot aplica la școală Astfel, problema psihologiei pedagogice se reduce la interacțiunea unui organism viu, activ cu mediul - în sensul cel mai larg al termenului De aici reiese destul de clar că Iacov în opera sa preia punctul de vedere al regularității vieții spirituale, conturează și urmărește ceea ce poate fi numit mecanismul ei Astfel, el studiază aspirațiile și instinctele înnăscute ale organismului uman, urmărește cum acestea se complică, se asociază, devin obișnuite, cum se dezvoltă și, la rândul lor, încep să influențeze - interesul și atenția, cum se formează voința etc (IV) · Întreaga carte este formată din capitole și nu se poate spune că aranjarea lor s-a remarcat prin sistematicitatea dorită Indicând, în termeni cei mai generali, conținutul fiecărui capitol în parte, vom încerca să notăm locurile mai semnificative din carte, care sunt importante pentru caracterizarea concepțiilor psihologice ale lui James și, în același timp, prezintă cel mai mare interes din punct de vedere pedagogic de vedere În primul capitol, "Psihologie și educație", autorul explică semnificația psihologiei în materie de educație și formare, înarmandu-se împotriva entuziasmului pentru studiul sufletului copilului, care a fost cultivat cu atâta râvnă în ultima vreme în America Potrivit lui James, cunoașterea legilor după care se desfășoară fenomenele mentale nu asigură încă succesul deplin al activității educaționale "Te înșeli profund", spune el, adresându-se ascultătorilor săi, "dacă crezi că psihologia, ca știință a legilor spiritului, este ceva din care poți deriva anumite programe, scheme și metode de predare pentru aplicare directă în practica scolara Psihologia este o știință, predarea este o artă și științele nu se nasc niciodată Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE dau din ei direct arta Pentru aplicarea științei, este nevoie de un membru intermediar - un spirit creativ, care descrie liber "(-y) Dar acest lucru nu neagă deloc rolul important al psihologiei pentru educator și profesor "Semnificația principiilor psihologice este că ele îngustează câmpul experimentelor și încercărilor pentru noi, făcându-l vizibil În plus, psihologia, protejându-ne de greșeli, ne explică ceea ce facem: începem să avem încredere în fiecare metodă pe care o avem folosi, de îndată ce suntem convinși că nu doar practica, ci și teoria vorbește pentru el În sfârșit, psihologia dezvoltă în noi o atitudine independentă față de materie și menține interesul față de noi, prezentând obiecte, ca să spunem așa, din două diferite unghiuri de vedere, oferind, parcă, o

vedere stereoscopică a unui organism tânăr, care în acest caz este adversarul nostru: teoria ne permite, tratându-l cu tot tact și atenție, să ne imaginăm în același timp elementele interne curioase a mecanismului său spiritual" ( ) Este ușor, potrivit lui James, să evidențiezi elementele acestui mecanism și să afli cum funcționează acestea și, din moment ce, în continuare, este mai important ca profesorul să cunoască cu precizie elementele și acțiunile cele mai generale ale spiritului, rezultă că de aici că pentru toți profesorii nu este nevoie de o cantitate mare de informații despre psihologie, iar pentru marea majoritate este suficientă o idee generală a materiei, dacă doar aceasta este corectă ( ) După aceste observații preliminare, James trece la caracterizarea conținutului principal al vieții mentale, pe care aici, ca și în lucrările sale anterioare, îl definește drept "fluxul conștiinței" (io-u) Fluxul conștiinței are două funcții principale: cunoașterea și acțiunea Comparând semnificația fiecăreia dintre aceste funcții, James are un punct de vedere biologic și dă preferință acțiunii, căci, în cuvintele sale, o persoană, oricare ar fi ea, este în primul rând o ființă activă, scopul spiritului său este pentru a-l ajuta să se adapteze la viața de pe pământ ( ) Prin urmare, "creșterea, în ultimă analiză, este organizarea forțelor omului și a acelor tendințe ale comportamentului său, care trebuie să-l adapteze la lumea socială și fizică din jurul său" ( ) Întrucât, în continuare, conform psihologiei moderne, nu există percepție fără reacție, nu vorbind fără o expresie adecvată ( ), atunci educația noastră, în cele din urmă, se reduce la acumularea de posibilități de reacții ( ) Reacțiile sunt de obicei împărțite în înnăscute și dobândite, iar educația se ocupă în principal de acestea din urmă, deși în realitate nu există prăpastia profundă între una și alta, ceea ce se poate presupune la prima vedere "Orice reacție dobândită este, de regulă, fie o complicație, fie un substitut pentru acea reacție înnăscută pe care, încă de la începutul vieții organismului, același obiect a tins să o evoce în el Prin urmare, arta profesorului constă în a face această substituție sau complicație, iar succesul lucrării sale presupune în mod necesar din partea sa o familiarizare simpatică cu tendințele reflexe înnăscute ale organismului" ( ) În continuare, James se oprește pe scurt asupra caracteristicilor unor astfel de aspirații instinctive sau reacții primare precum frica, curiozitatea, competiția, ambiția, imitația, independența, creativitatea etc un sentiment de competiție și o emoție de conștientizare a forței proprii ( ) Autorul interpretează mai detaliat despre reacțiile dobândite, cărora le consacră un întreg capitol ("Legile obiceiului") Reproducând în acest capitol materialul care fusese deja elaborat de el în secțiunea corespunzătoare a "Manual de psihologie", James explică în detaliu rolul enorm al obișnuinței ca principiu economisitor, indiferent de conținutul însuși al acțiunilor obișnuite și a acestuia de mare importanță, deoarece contribuie la consolidarea în organismul nostru a unor tendințe pozitive "Toată viața noastră", spune el, "nu este altceva decât o colecție de diferite tipuri de obiceiuri - obiceiuri de acțiune, emoționale și mentale, organizate sistematic pentru binele sau răul nostru și care ne poartă irezistibil către "destinul", oricare ar fi acesta a fost" ( ) Nu avem ocazia să ne oprim în detaliu asupra legilor obișnuinței calculate de James, deși toate sunt foarte curioase și prezintă interes tocmai din punct de vedere pedagogic Domeniul obișnuinței nu se limitează la domeniul mișcărilor: această lege - activitatea preponderent volitivă - este supusă, în opinia mea autor

și procesele noastre de gândire și simțire și, prin urmare, James a supus analizei psihologice (din nou mai mult în scopuri pedagogice) acea trăsătură a activității mentale, care este de obicei numită asociere de idei "Natura" sau "caracterul" unui individ, spune autorul, nu înseamnă altceva decât forma asociațiilor sale obișnuite pentru el Meritul principal al educatorului este acela de a rupe asocieri rele sau greșite, formând în schimb unele bune și îndreptând aspirațiile asociative pe acele căi care se dovedesc a fi cele mai utile și mai fructuoase "(-) Următoarele două capitole sunt dedicate analizei acelor forme de activitate mentală în care elementul activ este elementul predominant Acesta este interes și atenție În raport cu prima zonă, James încearcă să stabilească un fapt general, îmbrățișând o vastă sferă de interese înnăscute și dobândite "Orice obiect, spune el, care nu este interesant în sine, poate deveni interesant dacă este asociat cu un obiect care deja trezește interes Ambele obiecte asociate în acest fel par să crească împreună: partea de întreg care ne interesează face întregul interesant" (-) În ceea ce privește atenția, autorul face o analiză detaliată a acestei trăsături a activității mentale, reproducând și în mare măsură aceeași secțiune din "Manual" și, în același timp, făcând multe alte observații foarte valoroase de natură pedagogică Nu tocmai consecvent, urmând secțiunile despre interes și atenție, Jem trece la problema memoriei Din punctul de vedere al psihologiei moderne, care neagă memoria ca abilitate generală abstractă, indiferent de conținutul memoratului, autorul face următoarea aplicație pedagogică: "nu poți îmbunătăți capacitatea generală sau elementară a memoriei: poți doar dezvoltarea memoriei în relație cu sisteme separate, speciale de prieteni asociați cu alte lucruri" ( ) Referindu-se în mod negativ la trucurile mnemonicii, James subliniază importanța enormă a conexiunii logice pentru memorarea cu succes, când numește însăși arta memorării "arta gândirii" (i) Următoarele două capitole ("Formarea ideilor" și "Apercepția") au ca subiect analiza unor complexe Biblioteca "Runivers" recenzie de cărți forme de activitate mentală Aici autorul conturează etapele creșterii intelectuale, pe parcurs făcând observații de natură pedagogică (de exemplu, despre pericolele învățării exclusiv verbale), și oferă o descriere a acelei forme de activitate mentală, care este desemnată cu numele de apercepția El îl înțelege pe acesta din urmă în sens herbarțian, admițând, totuși, unele abateri de la herbartianismul ortodox "Fiecare impresie", spune James, "este înțeleasă de fiecare persoană într-un mod anume, definit O prelucrează în funcție de tendințele și înclinațiile mentale care s-au dezvoltat în el Acest mod de a asimila un obiect este apercepția" ( ) "În toate procesele aperceptive putem constata o singură lege generală, legea economiei, deoarece în fiecare percepție găsim o tendință instinctivă de a perturba cât mai puțin posibil ordinea ideilor care există deja la noi" ( ) Ultimul capitol este consacrat analizei testamentului Constatând prezența elementului volitiv în toate sferele activității mentale, James subliniază în mod special interacțiunea dintre zonele voliționale și intelectuale ale psihicului nostru În ceea ce privește semnificația acestui fapt pentru pedagogie, atunci, conform lui James, este necesar să facem ca astfel de idei să fie dominante în sufletul elevului, a căror implementare în acțiune este destul de dezirabilă și, dimpotrivă, este necesar pentru a eradica sau a întârzia gândurile, a căror tranziție în activitate poate duce la unele consecințe negative Toate acestea mărturisesc importanța enormă a conținutului sferei intelectuale pentru activitatea noastră morală, căci "actul moral, dacă

este redus la forma cea mai elementară, constă în efortul atenției, cu ajutorul căruia avem în vedere astfel de o idee, care fără ea ar fi alungată din ei " alte eforturi care sunt în ea" ( ) "În vederea educării caracterului, dumneavoastră", spune James în încheiere, întorcându-se către profesori, "în primul rând ar trebui să inspira elevii cu o anumită sursă de idei corespunzătoare; atunci trebuie să le dezvolți capacitatea de a exercita atenția voluntară, pentru ca ei să poată reține în minte ideile potrivite, chiar dacă acestea din urmă le pot fi neplăcute; in sfarsit ai nevoie Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE pentru a-i ajuta să-și formeze obiceiul de a acționa într-un anumit fel pe baza acestor idei bine dobândite" ( ) Acesta este, în termenii cei mai generali, conținutul noii lucrări a lui James Din scurta trecere în revistă de mai sus se poate observa că nu toate fenomenele cu care se ocupă psihologia educației sunt acoperite aici cu deplinătatea cuvenită și uneori chiar pur și simplu atinse Acest lucru trebuie spus mai ales despre viața emoțională, care are o importanță atât de mare atât în materie de educație, cât și în procesul de învățare Această sferă a vieții psihice este aproape complet ignorată de James și îi dedică prea puțin spațiu în analiza sa chiar și a unor astfel de forme de activitate psihică în care prezența elementului emoțional este deosebit de remarcabilă (cum ar fi, de exemplu, starea de interes) , etc) Adevărat, la James există remarci despre emoții ca reacții primare, unde autorul discută despre semnificația pedagogică a unor astfel de sentimente precum frica, competiția etc , dar aceste remarci sunt prea scurte; Între timp, o interpretare detaliată a acestei probleme ar fi de dorit în gura lui James: la urma urmei, el este principalul apărător al teoriei periferice a emoțiilor, care deschide destul de multă influență educațională în domeniul sentimentelor (trezirea sau suprimarea) emoții prin influențarea dvs sau a altor funcții fiziologice ii) Pierzând din vedere importanța extraordinară a vieții emoționale în materie de educație (în sensul cel mai larg), James cade și într-o altă unilateralitate, care, este adevărat, nu este în strânsă legătură cu neajunsul tocmai indicat Înțelegem viziunea sa asupra studiului sufletului copilului, în care se remarcă o atitudine oarecum neîncrezătoare și chiar pesimistă față de rolul așa-zisei cercetări pedologice Adevărat, remarcile lui James sunt poate destul de corecte în raport cu patria sa, unde studiul naturii copilului a devenit prea extins și a dus la diletantism nedorit, acumulând o masă de material uneori prea brut și puțin prelucrat Dar toate acestea nu subminează câtuși de puțin semnificația enormă a cercetării complet științifice a psihicului copilului, care singura poate oferi o bază solidă pentru pedagogia rațională; iar dacă acesta din urmă, ca normativ Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE știința, va presupune întotdeauna arta educației pentru aplicarea oportună a normelor sale, atunci această artă, în succesul ei, va depinde în mod semnificativ și de știința educației În special, în ceea ce privește școala rusă, în legătură cu aceasta, este necesar să se dorească utilizarea cercetării pedologice furnizate științific, care ar putea servi drept suport ferm în dezvoltarea normelor pedagogice și didactice Astfel, James nu are dreptate în aprecierea mișcării pedologice, cu atât mai mult cu cât aceasta din urmă este departe de a se limita la formele pe care le avea în fața ochilor În plus, este greu de a fi de acord cu toate, fără excepție, opiniile sale în domeniul psihologiei pedagogice propriu-zise și, în unele dintre concepțiile sale pedagogice private, James nu este, fără îndoială, străin de extreme Deci, este greu să fii solidar cu el într-o evaluare foarte înaltă a competiției,

ca stimulent pozitiv în procesul de educație și formare În cele din urmă, nu toată lumea, desigur, va fi de acord cu opiniile lui James în domeniul psihologiei teoretice, unde nu numai originalitatea, ci și natura paradoxală a acestui cel mai mare dintre psihologii moderni este cunoscută de mult timp Astfel, nu este întotdeauna posibil, atunci când investigăm procesele mentale, să luăm punctul de vedere al unui autor care, considerând întreaga arie vastă a vieții mentale ca un "flux de conștiință", introduce în psihologie un termen care nu este destul de definit, uneori chiar împiedicând o analiză mai profundă și mai subtilă Dar toate aceste neajunsuri sunt acoperite în mare măsură de calitățile pozitive ale cărții, despre care a trebuit deja parțial să vorbim în prezentarea conținutului Aici, în primul rând, este necesar să menționăm natura științifică completă a lucrării, care a ieșit din condeiul unuia dintre cei mai de seamă reprezentanți ai psihologiei moderne În ciuda naturii paradoxale a unora dintre opiniile sale, James dezvăluie pretutindeni o cunoaștere strânsă a rezultatelor bine stabilite în domeniul științei tratate și, în acest sens, munca sa este deosebit de valoroasă printre lucrările adesea foarte diletantish din domeniul pedologiei Mai mult, deși James nu a surprins în analiza sa toate procesele mentale în întregime, el a prezentat totuși cele mai esențiale puncte ale pedagogiei Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE psihologie logică și, în ciuda dispoziției sale nu tocmai sistematice, a dat ceva solid și original în scurtul său curs de lecturi Este deosebit de valoros aici faptul că James subliniază importanța elementului activ în procesul de educație (dezvoltarea obiceiului de a lucra prin efort treptat, semnificația elementului ideologic în educarea voinței etc): aceasta face ca o impresie revigorantă și tonifică mai ales asupra tânărului cititor, care poate vedea că în propriile mâini educația se poate transforma în autoeducație Prin aceasta, James, parcă, devine în opoziție cu acei teoreticieni ai educației care evidențiază elementul pasiv în influența educațională, aproape identificându-l pe acesta din urmă cu sugestia (de exemplu, Guyot) Nu este nevoie să ne extindem asupra faptului că, împreună cu meritele generale și mai mari indicate, cartea lui James este plină de multe remarci individuale foarte curioase și instructive În cele din urmă, nu putem să nu menționăm prezentarea extrem de picturală și în relief a lucrării, plină cu cele mai vii și tipice ilustrații, care trăsături, inerente altor lucrări, mai specializate și mai învățate ale lui James, au fost mult timp remarcate de critici Dacă, totuși, adăugăm aici accesibilitate completă în interpretarea întrebărilor adesea destul de speciale, atunci vom evidenția un alt merit al cărții, care o poate face potrivită pentru cele mai largi cercuri Traducerea impecabilă a domnului Ivanovsky este precedată de o introducere scurtă, dar foarte informativă, în care este clarificată sarcina scrierii și este dată o caracterizare a concepțiilor filosofice și psihologice ale lui James, indicând punctele forte și punctele slabe ale acestui remarcabil psiholog-gânditor N Vinogradov Cărți și broșuri noi primite de la editori L'annee biologique Cinquieme annee - Paris, P LXXVI+ MB Burdon La perception visuelle de l'espace P C fr Paris, Biblioteca "Runivers" RECENZIE de cărţi Vila Guido Einleitung in die Psychologie der Gegenwart Transl din italiană Chr D Pflaum Leipzig, C io Dl Artă IV+ George Dorofeev Caracteristicile operei lui N V Gogol Tiflis, P C o k Thomas Carlyle Sartor Resartus Viața și gândurile lui Herr Tey-felsdrock în trei cărți Traducere din engleză N Gorbova Moscova, pp XV - C p k A Conan Doyle Războiul din Africa de Sud, cauzele și metodele de a-l duce Înainte, din engleză, sub redacția lui V V Yazev C , Odesa,

P Raport al Bibliotecii Societății de Asistență Reciprocă a Funcționarilor - Evreii din Odessa (de la ianuarie până la ianuarie) Odesa, P B I Razumovsky Medicina și chirurgia secolului al XIX-lea Moscova, pp G Rossolimo În memoria lui Korsakov Herman Siebeek Goethe este Denker Stuttgart, P Frommanns Klassiker der Philosophie XV Petr Struve Pe diferite subiecte (-) Culegere de articole Sei , Pg IIC- C frecați Thomas Carlyle Discurs ținut la inaugurarea Lordului Provost al Universității din Edinburgh, apr Traducere din engleză de N Gorbov Moscova, pp C kop A Şostina De ce rătăci? Sergiev Lavra, Pg C kop Biblioteca "Runivers" Revizuirea revistelor Revue philosopique V Brochara "La morale ancienne et la morale moderne" Nu I O diferență profundă constă în punctele de vedere ale vremurilor antice și ale vremurilor moderne cu privire la problemele de moralitate: ideile de bază ale moralității noului timp - ideile de datorie, obligație, poruncă, bunătate, conștiință, păcat, responsabilitate morală, nemurirea sufletului , viața viitoare - erau absente de la antici ; moralitatea lor era de natură moralistă, scopul ultim al aspirațiilor era realizarea fericirii aici, pe pământ, prin urmare, ei înțelegeau bunătatea doar ca o plăcere sau un beneficiu, iar binele cel mai înalt era inseparabil de fericire Ținând cont de această diferență, putem fie să considerăm că moralitatea anticilor se află la cel mai de jos stadiu de dezvoltare, nici măcar nu merită denumirea de moralitate, fie putem critica definiția modernă a moralității ca doctrină a datoriei și separa elementul religios din el din cel filozofic Deja Descartes, Malebranche, și mai ales Spinoza, au subliniat diferența dintre morala ascultarii și morala filozofică; Aproape întregul secol al XVIII-lea a predat nu îndatoriri, ci virtuți în sensul antic al cuvântului și doar Kant, cu adepții săi francezi și scoțieni, a înlocuit viziunea rațională a moralității cu cea religioasă Pentru a face o doctrină morală științifică, este necesar să scoatem din ea ideile de datorie, obligație, să le atribuim domeniului religiei și, prin urmare, în acest caz, să ne apropiem de înțelegerea anticilor Sokolov "L'individuation coloree" Nu I Acest articol este dedicat studiului de interesante, dar puțin Biblioteca "Runivers" RECENZIE Jurnalul, celebra întrebare despre colorarea individualităților, i e simbolizarea în culori a imaginii spirituale a unei persoane, precum și a caracterului individual al operelor literare și al pieselor muzicale După ce a dat o serie de exemple ale unui astfel de fenomen, autorul caută o explicație psihologică și o justificare pentru acesta Originea colorării indivizilor se explică, în opinia sa, fie prin asocieri prin contiguitate, atunci când culoarea hainei unui individ este transferată înfățișării sale spirituale, culoarea legării la o operă literară etc , fie, cel mai mult adesea, prin asocieri prin asemănare, când două reprezentări sunt asociate prin intermediul unei idei de care ambele sunt în egală măsură legate, sau prin intermediul unei emoții de care ambele sunt legate Ca bază, în virtutea căreia colorarea individualităților se păstrează invariabil pe tot parcursul vieții subiectului supus acestuia, domnul Sokolov acceptă utilitatea unei imagini simbolice, care face posibilă, printr-un singur semn concret, exprimarea întreaga diversitate a unei individualităţi spirituale abstracte Autorul își aplică în continuare teoria psihologică la explicarea colorării sunetelor, considerând acest fenomen ca un caz special de colorare a individualităților, i e luând pentru individualitate totalitatea diferitelor elemente (senzații, sentimente și idei vagi) care alcătuiesc percepția sunetului (Vezi articolul autorului "Facts and Theory of Color Hearing" în nr și "Issues of

Philosophy and Psychology") Mauxion "La vraie memoire afective" nr Potrivit autorului, memoria afectivă este considerată în mod eronat apariția unui sentiment cu totul nou, în funcție de senzația reprodusă, pierzând din vedere faptul că o emoție nouă o depășește adesea pe cea primară în intensitatea ei (Ribot) și, prin urmare, nu poate fi atribuite fenomenelor memoriei Dar, alături de falsă memorie afectivă, există și una reală, sau o reproducere a unei emoții trăite datorită asocierii stabilite cu reprezentarea reprodusă Într-o memorie afectivă imaginară, o nouă emoție este principala Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV într-un fel este condiționat de vioicitatea ideii reproduse, în cea adevărată, sentimentul reprodus este condiționat de o anumită dispoziție dobândită a organismului Uneori, același fenomen este rezultatul acțiunii comune a ambelor tipuri de memorie F RShop "La mémoire afective: son of importance theorique et pratique" nr Analizând opiniile psihologilor asupra chestiunii care îl interesează, autorul ajunge la următoarele concluzii: spre deosebire de James, care neagă prezența memoriei afective în noi, restul psihologilor - Spencer, Bain, Gefding, Ribot - să-i recunoască existența și să fie mai mult sau mai puțin de acord asupra interpretării sale; Rousseau în "New Eloise" (partea a IV-a, scrisoarea) arată o înțelegere subtilă și profundă a acestui fenomen Motivul neglijării îndelungate a acestui tip de memorie din partea psihologilor constă în dificultățile pe care amintirile afective voluntare trebuie să le depășească atunci când apar, în comparație cu amintirile voluntare ale senzațiilor și ideilor: ele apar numai prin intermediul vizualului și imagini auditive cu care au fost asociate inițial În ceea ce privește reproducerea involuntară rar observată a sentimentelor sub influența acțiunii asociațiilor, ea nu este în niciun fel inferioară în vioicitatea și strălucirea reproducerii senzațiilor Influențând dispozițiile înnăscute la sentimente prin medierea rezultatelor experienței individuale și ereditare acumulate, memoria afectivă este unul dintre factorii existenți în evoluția sentimentelor, dacă doar o recunoaștem Prin influența memoriei afective se explică o serie întreagă de fapte psihologice, precum: atracția monogamă a unei femei, intensitatea iubirii parentale și mai ales materne, și teribilul conservatorism în credințele religioase, care se remarcă la popoare întregi în exact la fel ca la indivizi F Le Dante "La definiția individului" nr și Autorul își propune să definească conceptul de individualitate Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV în biologie aplicată tuturor formelor animale și vegetale fără excepție, luând ca punct de plecare individualitatea umană Semnul indivizibilității inerent corpului uman este absent în organismele unicelulare și, prin urmare, nu poate intra în definiția conceptului de individualitate Din același motiv, semnul originii comune a tuturor părților organismului trebuie respins, întrucât oul unor animale inferioare produce din el însuși un organism format dintr-o masă de ramuri, dintre care fiecare seamănă cu un individ și, fiind tăiat departe de întreg, continuă să existe independent Dar toate organismele, fără excepție, au o trăsătură comună: influența reciprocă a diferitelor părți ale întregului viu, ceea ce înseamnă păstrarea în individ a unei anumite structuri morfologice determinate de ereditate Această unitate morfologică ereditară constituie conceptul de individualitate atât în organizațiile animale superioare, cât și inferioare La aceasta rămâne doar să adăugăm că structura morfologică ereditară a fiecărui individ poate fi oarecum modificată sub influența adaptării la mediu Din definiția conceptului de individualitate, rezultă că problema polizoismului organismelor

animale superioare, i e dacă nu sunt alcătuiți din cei mai simpli indivizi nu poate fi afirmat decât prin aplicare la originea organismelor și chiar și atunci doar ca ipoteză Dr Graset "Le vertige: etude physiopathologique de la fonction d'orientation et d'équilibre" nr și Conform cercetărilor autoarei, amețeala este o stare de conștiință care constă din două senzații: o senzație falsă de deplasare și o senzație de pierdere a echilibrului Se datorează unei anumite structuri anatomice și fiziologice și stărilor patologice cunoscute ale aparatului nervos, care joacă rolul unui organ de simțire a mișcării în spațiu (orientare) și echilibrului, iar tulburarea acestui aparat provoacă, pe lângă amețeli, o serie de alte simptome dureroase Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV Dr Pierre Janet "La maladie du scrupule ou l'aboulie delirante" Nr și Dr Janet reunește într-un singur grup toți pacienții la care caracteristica comună, neliniștea, apare în obsesii Dar, în conformitate cu diferența dintre aceste idei de conținut, el le clasifică în felul următor: i) blasfemia și) obsesiile criminale, H) rușine pentru personalitatea mentală și) rușine pentru personalitatea fizică,) obsesiile hipocondriale Această clasificare a fost făcută pe baza observațiilor a de pacienți (de femei și de bărbați) Cele mai caracteristice observații din tot materialul colectat sunt date în acest articol Comparând observațiile adunate, dr Janet caută trăsături comune tuturor celor cinci clase de obsesii și ajunge la următoarele concluzii: i) obiectul ideilor nu este întotdeauna lumea exterioară, ci o anumită acțiune a subiectului însuși;) dacă această acțiune nu este rea în sine, cel puțin întotdeauna așa este în ochii pacientului și) este clasată de acesta în categoria acțiunilor neobișnuite, extraordinare) A patra concluzie se referă la originea ideilor și este pusă de autor în mod ipotetic: spre deosebire de toate celelalte idei obsesive, în grupul studiat conținutul ideii nu este inspirat din exterior, ci este în strânsă legătură cu caracterul individual al pacientului și se dezvoltă după propriile legi speciale într-un mod pur subiectiv A Espinas "Etre sau nu pas etre sau du postulat de la sociology" nr După ce a enumerat motivele pentru care sociologia, în ciuda succesului aparent experimentat în vremea noastră, întâmpină opoziție în dezvoltarea sa, autorul trece la prezentarea unor considerații menite să arate că sociologia are propriul obiect - sfera fenomenelor sociale, indiferent de b biologice și psihologice fapte, prin care ar trebui să aibă un loc independent printre celelalte științe care studiază natura Dr E Claparede "Les animaux,, sont-ils consciences?" nr Nici fiziologia, nici psihologia, pentru a explica acțiunile animalelor, nu ar trebui să-și pună întrebarea conștiinței lor Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV Dugas "L'entêtement: étude psychologique" nr Evaluarea morală a încăpățânării nu ar trebui să afecteze analiza psihologică a acestui fenomen Încăpăţânarea apare într-o formă dublă: pozitivă, sub formă de ordin, în majoritatea cazurilor, negativă, sub formă de interdicție Din punct de vedere intelectual, încăpăţânarea este insistenţa asupra unui principiu încă neconstituit pe deplin; cu afectiv - fals mandrie, falsa rusine În cel mai înalt grad, starea sufletească originară, numită încăpățânare, poate fi interpretată ipotetic, oricât de paradoxală ar părea o astfel de explicație, ca o stare de indecizie, de slăbiciune a voinței Astfel, în forma ei negativă, încăpățânarea se caracterizează prin încetineala voinței, care îi distruge veto-ul numai după o discuție matură; în pozitiv, se remarcă prin impetuozitatea voinței, care, din nou lipsită de reflecție matură, luată prin surprindere, ia fără discuție prima decizie, de multe ori extrem de absurdă, care se

întâlnește Consecința practică a acestui lucru este: să-i acorde omului încăpățânat timp să se răzgândească și, reflectând, el însuși va ajunge la decizia corectă a voinței · Opusul încăpățânării este un caracter agreabil: la fel cum în starea de încăpățânare voința subiectului este complet absorbită de starea lui interioară, tot așa aici, dimpotrivă, totul este îndreptat spre acțiune în sine, spre capacitatea de adaptare la împrejurări, în timp ce voința în adevăratul sens al acestui cuvânt constă în sinteza acelui și a altuia: în supunerea circumstanțelor împreună cu inițiativa personală Vedem în utilitarism reflectarea unui caracter complazător, reflectarea încăpăţânării în formalism; adevărul este în combinația dintre ambele Dr Bernard Leroy și J Tobolowska "Sur le mécanisme intellectuel du rêve" nr Din punctul de vedere al mecanismului său intelectual, visul real complet constă într-o serie întreagă de tablouri care se înlocuiesc între ele fără legătură logică, dar explicate, pe măsură ce apar, de către subiectul însuși printr-o serie întreagă de gânduri corespunzătoare acestora, care poate fi văzut Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV din exemplele date în articol Uneori, într-un vis este observat procesul invers: gândurile care apar în timpul visului sunt ele însele întruchipate în imagini concrete Se poate face o paralelă între starea de a vis și de a fi treaz: materialul unui vis, ca și cel al percepției exterioare, constă predominant din imagini independente, nu idei; iar în ambele stări, rolul legării logice, a aducerii în sistem cade în sarcina minții, dar în acest moment este necesar să se constate diferența, care constă în faptul că în starea de veghe, interpretarea și coordonarea imaginilor se realizează nu numai pe baza prezentului, ci și a stării de veghe anterioară, ci în starea de vis, pe baza datelor de veghe și a visului prezent, dar nu a viselor anterioare, de unde posibilitatea a mai multor vise și doar o veghe Dar cea mai semnificativă diferență dintre aceste două stări constă în dezintegrarea ideilor în imagini primare, fără legătură, care pot fi observate doar în fenomenele de vis Dunan "Les principes de la morale" №№ , și Angajat în clarificarea conceptelor de bază ale moralității prin compararea punctului său de vedere cu punctele de vedere ale filosofilor antici și moderni, Dunan ajunge la următoarele concluzii: moralitatea, ca ghid al vieții, trebuie justificată nu prin date transcendente, ci prin însăși ordinea naturală a naturii; cel mai înalt bine constă în unitatea cu natura universală; conștiința morală nu este altceva decât stadiul cel mai înalt de dezvoltare a instinctului de viață; legea morală, distinctă de datoria kantiană, este un atribut inalienabil al acestei morale naturaliste și, în același timp, raționaliste Dr E de Suol "Les bases naturelles de la geometrie d'Euclide" nr Potrivit autorului, spațiul este perceput de noi cu ajutorul celui de-al șaselea simț, al cărui organ sunt canale labirint semicirculare situate în planuri reciproc perpendiculare Senzațiile primite cu ajutorul acestui sentiment ne dau * Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV conceptul de direcții sau spațiu tridimensional Pe acest spațiu operează geometria lui Euclid, ale cărei axiome și definiții nu sunt altceva decât expresia unor concepte geometrice livrate cu ajutorul celui de-al -lea simț indicat - simțul spațiului Baza naturală a geometriei lui Euclid este, așadar, datele fiziologice, care constituie avantajul acesteia față de geometria lui Lobachevsky și Riemann-Helmholtz, care se ocupă nu de spațiul perceput, ci de spațiul imaginar, adică bazată exclusiv pe speculații F Le Dantek "Metoda deductivă în biologie" Nr și Scopul articolului este de a arăta într-un mod clar că biologia în cercetarea sa poate aplica cu succes metoda deductivă: deci, pe baza unor fapte

bine stabilite în domeniul proceselor de viață ale organismelor animale superioare și ținând cont de cunoștințele elementare dobândite despre viața organismelor unicelulare, biologie prin anticiparea, de exemplu, a descoperirilor chimiei privind compoziția protoplasmei goblot "La muzica descriptivă" nr Considerând expresia o condiție esențială pentru frumusețe în artă în general și în muzică în special, autorul, având în vedere importanța determinării legilor expresiei și a mecanismului acesteia, își dedică articolul luării în considerare a mijloacelor pe care muzica descriptivă trebuie să le realizeze expresie Bougle "Le proces de la sociologie biologique" nr Acest eseu este o critică a două obiecții adresate autorului în paginile aceleiași reviste (pentru anul) despre articolul său despre inutilitatea sociologiei biologice, unde subliniază incapacitatea științelor naturii de a dezvolta norme adecvate sociologiei Scopul criticii este de a arăta că atât apologeții sociologiei biologice, individualistul Novikov, cât și naționalistul Espinas, nu confirmă decât ceea ce era de așteptat pe baza eterogenității doctrinelor lor care apără aceeași propoziție, și anume, confirmă vagul și elasticitatea conceptelor, pe care biologia le poate oferi sociologiei Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV Recejae "La philosophie de la grace" Nr și În acest articol, consacrat filozofiei religiei și, în special, grației, autorul aduce în scenă acea stare de conștiință în care cade bariera, separând ființa finită de Absolutul fără margini, și în care o persoană, dacă nu prin minte, apoi prin simțire, înțelege Divinul însuși, ca și cum s-ar fi contopit cu Nim Ținând cont de scolastică, care a făcut o distincție clară între fenomenele de acțiuni naturale și supranaturale ale harului, autorul examinează în articolul său problema relației dintre har, pe de o parte, natura, apoi liberul arbitru, pe de altă parte Dr Gustave Le Bon "Les projets de reforme de l'enseignement" nr Orice educație decisivă, inclusiv morala aici, constă în transformarea zonei conștientului în zona inconștientului prin asocieri care se transformă în reflexe în timp, iar acest rezultat nu se atinge prin impunerea elevului memoriei uscate cunoștințe de carte moartă, dar prin experiență , practică vie, observație, care a fost de mult înțeles de englezi și germani, dar nu a pătruns încă în mintea francezilor F Paulhan "Sugestibilitate conform MA Binet" № Autorul ne introduce într-o aliniere experimentală interesantă a bine, care, în lucrarea sa, pe baza datelor experimentale, produce întrebarea posibilității de sugestii pe lângă hipnotism și indică calea care trebuie legată de experimente efectuate pentru a determina gradul subiecţilor individuali au căpătat un sens real După ce a subliniat esența mai multor experimente efectuate de Binet, autorul, pe lângă recunoașterea meritelor lor neîndoielnice, notează deficiențele pe care le-a constatat, care se rezumă în principal la inexactitatea concluziilor obținute de experimentator L Bray "Le beau dans la nature" nr Dorind să determine semnificația frumuseții în natură cu ajutorul datelor științifice, autorul în mod inductiv, examinând succesiv frumusețea în legumă, apoi în stomac Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV regnului, trage o concluzie despre utilitatea frumuseții în natură pentru indivizii care o posedă și își rezumă concluzia în următoarele prevederi: în orice fel s-ar exprima frumusețea: în culori, în formă, în sunete sau mișcări, este întotdeauna un mijloc de un individ care să iasă în evidență, să-și îndrepte atenția asupra ta; efortul de a excela este strâns legat de funcția de procreare și de conservare a speciei, iar selecția sexuală la animalele superioare nu este altceva decât cea mai înaltă formă a acestui efort II Van Bîervliet "L'homme droit et l'hommegauche Les

ombi-dextres nr Acest articol ne introduce într-un studiu experimental al sistemului nervos (nervii săi senzoriali) la trei tipuri umane, care includ: i) subiecți care folosesc mai bine mâna dreaptă decât cu mâna stângă,) stângaci din) în mod egal mânuind ambele mâini Experimentele au arătat că persoanele aparținând primei categorii au o sensibilitate mai dezvoltată a nervilor din partea dreaptă; în ceea ce privește persoanele din categoria a -a, ei, la fel ca și stângacii, se disting prin sensibilitatea crescută a nervilor vizuali, auditivi, tactili și musculari ai părții stângi N Hõffding "La bază psihologică des jugements logiques" nr și ri Făcând o analiză psihologică a procesului de judecată, Gefding începe cu o luare în considerare a bazei sale psihologice - intuiție și asociere, apoi trece la procesul de formare a judecății în sine, de la aceasta la forma judecății și în final la materialul judecății judecata, subiectul si predicatul, aflarea in succesiune a relatiei de ordine a logicii cu gramatica, psihologia si metafizica G Tarde "La realite sociale" nr Psihologia, studiind relațiile indivizilor care intră în societate, consideră aceste relații exclusiv ca fapte ale conștiinței; Sociologia, însă, nu se limitează doar la datele mentale, ci le adaugă relații fizice și interacțiunea indivizilor cu mediul Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV , Progresul social constă în faptul că datele mentale din relațiile reciproce ale indivizilor au prioritate față de cele fizice Astfel, societatea, ca realitate existentă, este în primul rând, dar nu exclusiv, conștiință socială M Bernes "Individu et société" Nu I Существующія соціологическія теоріи всѣ отличаются односторонностью: однѣ изтъ ниъ нихъ ниъ ниъ стью бщество индивидуумъ, другія же обратно, весь центръ тяжести переносятъ съ индисятъ съ индивия обратно , при чемъ и тѣ и другія въ своихъ воззрѣніяхъ на общество и индивидуумъ приЎми приблиск или къ реализму Între timp, principalul fapt al conștiinței noastre este sinteza constantă a idealului și a relațiilor reale, sociale și individuale și, prin urmare, o teorie sociologică cu adevărat filozofică trebuie să țină cont de ambele concepte - individ și societate, iar pe de altă parte, cu ceea ce este și cu ceea ce ar trebui să fie A Fouillée "Les jugements de Nietzsche sur Guyau, d'après des documents inédits" nr Subiectul articolului îl reprezintă doi filosofi care își fundamentează în egală măsură filosofia moralei prin analiza conceptului de viață, dar apoi procedează în dezvoltarea sistemelor lor în moduri diferite Fullier notează punctele asemănării și dezacordului lor, folosind schițe brute și note făcute de mâna lui Nietzsche în marginea cărții Guyot l'Esquisse d'unee morale sans obligation ni sanction Palante "Les dogmatismes sociaux et la libération de l'individu" nr Criticând diverse doctrine sociale a priori și a posteriori care neagă orice semnificație independentă a individului și stabilesc centrul de greutate în societate, autorul însuși se pronunță pentru doctrina opusă - un fel de individualism F Paulhan "La simulation dans le caractère" nr Prefacerea, adică manifestarea deliberată în caracterul cuiva a unor astfel de trăsături care sunt diametral opuse Biblioteca "Runivers" REVISTA JURNALOV de fapt, prin proprietățile sale inerente, este un fenomen psihic foarte frecvent Un caz special și un exemplu caracteristic al acesteia este o nepasare imaginară, care tinde să înlocuiască o sensibilitate foarte dezvoltată Supunând manifestarea nepasiunii analizei psihologice, autorul află condițiile de apariție a acesteia, principalele elemente constitutive și diverse forme în care se întruchipează acest tip psihologic A Volkovich și Capital Biblioteca "Runivers" Știri și note Societatea Medicală din Harkiv anunță un subiect pentru premiul numit

după membrul său de onoare Rudolf Virchow: "Anatomia patologică a procesului vermicularis" Condiții: eseurile sunt depuse numai de oamenii de știință ruși, termenul limită pentru depunerea eseurilor este februarie ; premiatul eseu, la cererea autorului, poate fi publicat în "Procesele" Societății, iar autorul primește de exemplare; eseurile sunt trimise pe numele președintelui Societății Medicale sub motto Valoarea premiului este de de ruble Președinte profesor A Kuznetsov Biblioteca "Runivers" Societatea Psihologică din Moscova CIS Procesul-verbal al reuniunii administrative anuale din februarie Ședința a fost deschisă la ora seri în holul Consiliului Universității sub președinția lui L Mi Lopatin, cu secretarul A S Belkin, în prezența membrilor titulari N A Abrikosov, Yu V Viktorova N D Vinogradova, N/V Daviddova, N P Korelina, c I A Mamuna, H P Postov-skago, G A Rachinsky, θ E Rybakova, V P Serbskago, A N Scriabin, Prinț S N Trubetskoy și S N Everlitsg - La întâlnire, de altfel, s-au întâmplat următoarele:) Președintele a anunțat decesul unui membru de onoare al Societății A Ya Kozhevnikov, care a urmat la ianuarie a anului curent și decesul unui membru titular, I O Yarkovsky, care a urmat la ianuarie a acestui an La propunerea președintelui, cei prezenți au onorat memoria defunctului ridicându-se în picioare) Secretarul Societății a citit procesul-verbal al ședinței precedente) Secretarul a raportat despre activitățile Societății în) Trezorierul N A Abrikosov a raportat despre starea banilor) Cartea S N Trubetskoy a raportat despre publicarea revistei "Questions of Philosophy and Psychology") Au fost organizate alegeri pentru candidații tovarășului președinte pentru a-l înlocui pe defunctul A A Tokarsky V P Serbsky a fost ales pe locul contra) A S Belkin a citit propunerea de alegere a profesorului Apollo Kazan University ca membri de onoare ai Societății Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ Ivanovici Smirnov, semnat de L M Lopatin; Ts P Bal-talon și A S Belkin Această propunere a fost votată, iar A I Smirnov a fost ales cu voturi împotriva a) Cartea S N Trubetskoy a propus să aleagă profesorul V O Klyuchevsky ca membru de onoare al Societății cu ocazia împlinirii a de ani de activitate științifică L M Lopatin, N V Davydov, V P Serbsky și G A Rachinsky s-au alăturat acestei propuneri Prin vot, V O Klyuchevsky a fost ales în unanimitate membru de onoare) Oferit membrilor cu drepturi depline ai V t Savodnik, L M Lopatin, Yu M Lopatin, P V Tikhomirov și V O Klyuchevsky, profesor al Institutului Lazarev Pavel Dmitrievich Pervov-L M Lopatin şi V t Miller și membrii concurenți Ekaterina Dmitrievna Moshkina-L M Lopatin, N V Davydov și G A Rachinsky) Alcătuirea cărții următoare a revistei "Vopr Phil și Psych " și a distribuit articolele trimise între membrii comitetului editorial i) L M Lopatin a declarat că S P Bulgakov dorește să citească rezumatul "Principalele probleme ale teoriei progresului" Carte S N Trubetskoy a raportat că prof Moscova spirit acad A A Spassky dorește să citească eseul "Despre darul limbilor potrivit surselor copte" N V Davydov și-a exprimat dorința de a citi eseul "Despre sensul intern al pedepsei" Carte S N Trubetskoy și-a exprimat dorința de a citi eseul "Despre nemurirea sufletului" În plus, L M Lopatin a promis că va citi rezumatul, fără a-i indica deocamdată titlul Întâlnirea a fost închisă la ora S S Proces-verbal al următoarei ședințe (închisă cu invitații) din februarie Ședința a fost deschisă în Sala Bibliotecii a Universității la ora / sub președinția lui L M Lopatin cu Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ secretar adjunct N D Vinogradov, în prezența domnilor membri actuali: N A Abrikosova, N V Bugaeva, S N Bulgakov, K M Bykovsky, R Yu Vipper, V E Giatsintova, V A Goltseva, N P Korelina , P I Novgorodtseva, H P

Postovsky, V P Serbsky, A N Skryabin și străini În cadrul întâlnirii, de altfel, s-au întâmplat următoarele:) Act membru Societățile S N Bulgakov a citit un rezumat sub titlul "Principalele probleme ale teoriei progresului" (lectura a fost întreruptă printr-o pauză de minute)) La finalul lecturii, după o pauză de io minut, a avut loc o dezbatere despre cele citite, la care au participat, pe lângă referent, V A Goltsev și N V Bugaev) La finalul dezbaterii, Președintele L M Lopatin și-a exprimat recunoștința în numele Societății față de referent pentru un raport interesant) Președintele a raportat adunării că acțiunea membru Societatea S Gorskaya a predat Societății un portret al Grotei N Ya pictat de domnul Gorsky Ședința a fost închisă la ora intern Raportul Trezorierului Societăţii de Psihologie pentru x) Primit' Restul de la p / g p k Taxe de membru " - " Alocație de la universitate " - " Pentru vânzarea publicațiilor Societății " " Pentru cumpărarea bibliotecii V P Preobrazhensky: din biroul lui Polyakov, adunat anul trecut r si din diferite chipuri în prezent r % actual sch Juncker și K % pe biletele Mosk Uh B " " " ^ " " *) Raportul secretarului va fi tipărit în numărul următor al revistei Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ Emis: Pentru întâlniri, recvieme și coroane de flori rub k Post telegramă și joncțiuni " " Kantselyarsk presă de tipar si recompensa " " Pentru cărți și jurnale pentru Biblie " " Pentru dulapuri pentru biblioteca "-" Pentru reclame în ziare " o" La biroul revistei "Întrebări Philosophy and Psychology" cu costul publicării revistei "-" În plata taxei pentru traducerea op Kuno-Fischer "A Schopenhauer "" Transferat executorilor V P Preobrazhensky pentru bibliotecă " - " % contribuit pentru curent sch Junker și K " " Atașat% la contributiv bilet M U B " p str k Restul pentru " " Statul capital al Societății de Psihologie Până la ï ianuarie Iÿ În casa de marcat p k În biroul revistei Questions of Philo Sophia și psihologia" Pe tehnologie contul Juncker and Co Pe depozitele din Moscova Conturi Bancă: Biletul nr prima de capital D A Stolypin Bilet pentru № $ % acumulat pe acest capital ~ : -ιб/ ρ бб la Trezorierul Societății N A Abrikosov NE IOOO Biblioteca "Runivers" Lista membrilor Societății Psihologice afiliate la Universitatea Imperială din Moscova, până la mai Membri de onoare: Guerrier, Vladimir Ivanovici Zverev, Nikolai Andreevici (membru fondator) Karinsky, Mihail Ivanovici Kliucevski, Vasili Osipovich Koni, Anatoly Fedorovich Merjeevski, Ivan Pavlovici Struve Genrikh Egorovici S Secenov, Ivan Mihailovici Tolstoi, gr , Lev Nikolaevici io Cicherin, Boris Nikolaevici Și Ben, Alexander (Anglia)/ Wundt, Wilhelm (Germania) Hartmann, Eduard (Germania) ' Gefding, Harald (Danemarca)" James, William (America de N) Sigwart, Christoph (Germania) Paulsen, Friedrich (Germania); ' ' Ribault, Thomas (Franţa) Richet, Charles (Franţa) Spencer, Herbert (Anglia) Fischer, Kuno (Germania) Foulier, Alfred (Franţa) Zeller, Eduard (Germania) Biblioteca Runiverse LISTA MEMBRILOR SOCIETĂŢII PSIHOLOGICE Prof Universitatea din Moscova Membri fondatori: Anuchin, Dmitri Nikolaevici, Ì al profesorului Moskovskii Bugaev, Nikolay Vasilyevich, Universitatea Ì Kovalevskyi, Maksym Maksymovich, membru-corespondent Academia de Științe Kolokolov, Georgy Evgrafovych, profesor Moskov Miller, Vsevolod θedorovych, j al Universității Muromtsev, Serghei Andreevici, profesor imperator- liceul skago Storojenko, Nikolai Ilici, Fortunatov, Filipp θedorovici, Chuprov, Alexander Ivanovici, Membri validi: Abrikosov, Aleksey Alekseyevici Abrikosov, Nikolai Alexѣevici Adolf, Andrey Vykentyevich, directorul gimnaziului Eichenwald, Iuli Isaevici Andreev, Konstantin Alexѣevici, prof Moscova Univ Henri, Victor, asistent de laborator la

Laboratoire de psychologie phy- siologique la Sorbona, la Paris Appelrot, German Germanovich, adjunct - profesor institut agricol Bazhenov, Nikolai Nikolaevici, doctor în medicină Ball tal on, Caesar Pavlovich, profesor de liceu, educațional stabilimente Bartenev, Yuri Petrovici Basistov, Aleksey Pavlovich, student absolvent de filozofie Bezobrazova, Marya Vladimirovna, doctor în filozofie Bern- a universitatii Bezobrazov, Pavel Vladimirovici Bernstein, Alexander Nikolayevich, psihiatru Boborykin, Petr Dmitrievici, scriitor Bobrov, Evgeniy Alexandrovych, profesor de Kazansky universitate Botkin, Yakov Alekseevici, medic psihiatru Brun, Mihail Isakievici, jurat de încredere Bryuhato v, Lev Dmitrievich, profesor, mijlociu, contabil administrator Biblioteca "Runivers" ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE Bulgakov, Serghei Nikolaevici, profesor la Kiev institut politehnic Butsk, Viktor Romanovich, psihiatru Bykovsky, Konstantin Mihailovici, academician-arhitect Belkin, Aleksey Sergeevich, pr -asoc Moscova univ Vagner, Vladimir Aleksandrovici, maestru în zoologie Vasiliev, Alexandru Vasilievici, prof Kazan univ Vvedensky, Alexandru Ivanovici, prof SPb univ Vvedensky, Alexei Ivanovici, prof Moscova spiritual academie Wentzel, Konstantin Nikolaevici Veselovskyi, Aleksey Nikolaevici, prof Moscova Univ Vernadsky, Vladimir Ivanovici, prof Moscova Univ Veshnyakov, Θedorъ Vladimirovychъ Viktorov, David Viktorovici Vipper, Robert Yurievici, prof Moscova Univ Vorobyev, Viktor Vladimirovici, medic psihiatru Viktorsky, Sergѣi Ivanovici, asistent prov Moscova Univ Vynogradov, Nikolay Dmitrievich, profesor, școală secundară, profesor stabilit Vynogradov, Pavel Gavrilovici, prof Moscova Univ Wolfert, Anton Karlovych Vyrubov, Hryhoriy Nikolaevich, scriitor Gambarov, Iurii Stepanovici Gerasimov, Osyp Petrovici, directorul nobilului pan-adăpost sion Hyatsintov, Vladimir Egorovici, asistent-prov Moscova Univ Gilyarov, Alexey Nikitich, prof Kiev univ Golitsyn, prinț, Boris Borisovici, academician Imp Acad Nauk - Goltsev, Viktor Aleksandrovici, scriitor Gorbov, Nikolai Mihailovici Grot, Konstantin Yakovlevici, prof Petersburg univ Gorskaia, Zinaida Stepanovna Gutor, Vasily Petrovici Davydov, Nikolai Vasilievici, președintele Okrugului din Moscova tribunal Danylevskyi, Vasiliy Yakovlevich, prof Ascultă Univ De-Roberty, Evgeny Valentynovich, scriitor Biblioteca Runiverse LISTA MEMBRILOR SOCIETĂŢII PSIHOLOGICE Deryuzhynskyi, Vladimir Θedorovych, doctor în poliție de drept, redactor al revistei Ministerului Justiţiei Dekhterev, Vladimir Gavrilovych, medic psihiatru Johnston, Vera Vladimirovna Dril, Dmitri Andreevici, doctor în drept penal Durdufi, Georgy Nikolaevici, doctor în medicină Dukhovskoy, Mihail Vasilevici, prof Moscova univ Eleonsky, Nikolai Alexandrovici, preot, profesor Moscova universitate Efimenko, Alexandra Yakovlevna, scriitoare Jukovski, Nikolai Egorovici, prof Moscova univ Zantsevici, Konstantin Petrovici, jurat întors Zelenogorskyi, Θedorъ Aleksandrovyъ, prof Harkov universitate Zernov, Dmitri Nikolaevici, prof Moscova Univ Zograf, Nikolay Yurievici, prof Moscova Univ Zykov, Vladimir Pavlovich, conferențiar Moscova Univ Ivanovski, Vladimir Nikolaevici, asistent-prov Moscova Univ și așa mai departe Ivantsov, Nikolai Alexandrovici iox Ivanyukov, Ivan Ivanovici, doctor în economie politică Kazansky, Alexandru Pavlovici, prof Novoros univ Kamarovsky, gr , Leonid Alekseevici, prof Moscova univ Kapnist, gr , Pavel Alekseevici, senator Karev, Nikolai Ivanovici, doctor în istorie generală Kirpichnikov, Alexandru Ivanovici, prof Moscova univ Kolubovsky, Iakov Nikolaevici, profesor de pedagogie desigur, la Petersburg u Konissi, Daniil Pavlovici Korelina, Nadejda Petrovna, secretarul redacției "Voprosov Phil și Psych i Dar Kornilov, Alexandru Alexandrovici, pr -asoc

Moscova, universitate ii Korobkin, Fedor Semenovich, profesor, gimnaziu, educațional cap Korsh, Fedor Evgenievici, prof Moscova, univ , academician Imp Academ Nauk Kotlyarevsky, Serghei Andreevici, rev -Conf univ Moscova univ Lange, Nikolai Nikolaevici, prof Novoros univ și $ Dann, Ferdinand, lector la Moscova univ iib Lapshin, Ivan Ivanovici, pr -asoc SPb univ Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE Lesevici, Vladimir Viktorovich, scriitor Lopatin, Lev Mihailovici, prof Moscova univ Liutoslavski, Vikentij Frantsevici Malshin, Alexander Ivanovici, medic psihiatru Maşa, gr , Ivan Andreevici, doctor Masaryk, Thomas Osipovich, prof Universitatea Cehă, în Praga Menzbir, Mihail Alexandrovici, prof Moscova univ Milyukov, Pavel Nikolaevici, Maestru de rusă istorie Mintslov, Rudolf Rudolfovich Mihailovski, Viktor Mihailovici, priv -docent Moscova univ Mlodzeevski, Boleslav Kornelievici, prof Moskovok universitate Mokievski, Pavel-Vasilievici, dr Miere Morokhovets, Lev Zakharovici, prof Moscova univ Nekrasov, Pavel Alekseevici, mandatar Moscova Manual Districte Nemirovici-Danchenko, Vladimir Ivanovici, scriitor Novgorodtsev, Pavel Ivanovici, Rev -Conf univ Moscova univ Obolensky, Leonid Yegorovici, scriitor Ogvev, Ivan Florovici, prof Mosk Univ Ohorovici, Iulian^ Petrovsky, Alexandru Grigorievici, medic!< Plevako, Theodor Nikiforovici, jurat crede Popov, Ivan Vasilevici, docent al Moscovei, religios Acad Postovsky, Nikolai Pavlovici, medic psihiatru Preobrazhenskyi, Petr Vasilievici, asistent universitar Moscova Univ Przhevalskyi, Vladimir Vladimirovici Radlov, Ernest Lvovych, profesor de filozofie Facultatea de Drept Rachynsky, Hryhoriy Aleksѣevici Rjnhondkovski, Nikolai Ivanovici Rossolimo, Hryhoriy Ivanovich, conferențiar Moscova Univ Roth, Vladimir Karlovych, prof Moscova Univ Ruzskyi, Mykola Vyttovych, Priv -Conf Moscova Univ Rutkovsky, L V , pr -asoc SPb univ Rybakov, Fedor Egorovici, doctor în medicină IJO Savey-Mogilevici, Fedor Andreevici, medic psihiatru IJI Savin, Alexandru Nikolaevici, maestru în istoria lumii Biblioteca "Runivers" LISTA MEMBRILOR SOCIETĂŢII PSIHOLOGICE Savodnik, Vladimir Fedorovich, profesor, mijlociu, educațional stabilimente Serbskyi, Vladimir Petrovici, prov -asistent Moscova Univ Sergi, Giovanna, prof de antropologie la Rimsk Univ Sikorsky, Ivan Alexѣevici, prof Kiev Univ Skryabyn, Aleksandr Nikolaevici, profesor Moscova, conserve Smirnov, θedorъ Aleksandrovichъ și S Sobolevskii, Vasilii Mikhailovici Sokolovsky, Pavel Emilievici, prof Moscova Univ Sokolov, Pavel Petrovici, conf univ Moscova, spirituală academician, ibkh Solovyov, Mihail Sergheevici Sofronov, Fedor Vasilievici, doctor zemstvo Starynkevici, Sokrat Ivanovici Streltsov, Pavel Pavlovich, medic psihiatru Sukhanov, Serghei Alekseevici, doctor în medicină Tanev, Vladimir Ivanovici, jurat întoarce Timiryazev, Klementij Arkadievici, prof Moscova univ Tymkovsniy, Nikolai Ivanovici, scriitor Tihomirov, Pavel Vasilevici, conf univ Moscova spirit Acad Trubetskoy, carte, Yevhenii Nikolaevici, prof Kiev Univ Trubetskoi, carte, Serghei Nikolaevici, asistent prov Moscova universitate Ulianitskyi, Vladimir Antonovych, prov -asistent Harkov universitate Uspensky, Serghei Nikolaevici, medic psihiatru Umov, Nikolay Aleksѣevici, prof Moscova Univ · Favorskyi, Andrey Evgrafovych, jurat întors Filippov, Alexander Nikitich, prof Iurievsk Univ Fon'-Stein', Stanislav' θedorovych', Priv -Conf Moscova universitate Cevetaev, Ivan Vladimirovici, prof Moscova Univ Tsertelev, carte, Dmitroi Nikolaevici Tsinger, Vasiliy Yakovlevich, prof Moscova Univ Chelpanov, Gheorghi Ivanovici, prof Kiev Univ Chizh, Vladimir Edorovici, prof Iurievsk Univ Shvarts, Alexandru Nikolaevici, gardianul lui Varshavsky districtul de învățământ

Shervinskyi, Vasilii Dmitrievici, prof Moscova Univ Biblioteca "Runivers" de întrebări de filozofie Șișkin, Nikolay Ivanovici, profesor de gimnaziu stabilit Schmidt, Evgeniy Alexandrovici Stein, Vladimir Ivanovici, scriitor Everling, Serghei Nikolaevici Ertel, Alexander Ivanovici, scriitor Jacobi, Pavel Ivanovici, medic psihiatru Yakovenko, Vladimir Ivanovici, medic psihiatru Membrii concurenti: Abrikosova, Marya Filippovna Abrikosova, Glafira Aleksevna Abrikosov, Alexander Alexѣevici Alyabyev, Aleksandr Aleksandrovici Andreeva, Alexandra Alexѣevna Glyki, Iulia Ivanovna Goncharova, Anna Sergeevna Karynskaya, Maria Alexandrovna Lyubenkova, Iulia Lvovna Lviv, carte Dmitri Petrovici Nazarov, Nikolai Ivanovici Moshkina, Ekaterina Dmitrievna * Malkovskaia, Sofia Alexandrovna Mamontov, Mihail Anatolievici Mamontov, Anatoly Ivanovici Pavlov, Alexandru Vladimirovici Petrunkevici, Anastasia Sergheevna Remezov, Ivan Dmitrievici Selyvachev, Өedorъ Dmitrievichъ Şah-Nazarov, Semyon Hryhorevici Yasakov, Timotei Arhipovici Membri corespondenți: Geler von Ravensburg, președintele Psihologiei din Berlin Societatea geic Max Dessoir, secretar al aceleiaşi Societăţi A Byersderfer, președinte München psihologic Societate Biblioteca "Runivers" LISTA MEMBRILOR SOCIETĂŢII PSIHOLOGICE i Schrenk von Notzing, secret al aceleiași Societăți Levitsky, I N Deikov, M I Gartvig, Andrey Fedorovich Notă, taxele de membru sunt acceptate în biroul revistei "Probleme de filosofie și psihologie", iar în timpul ședințelor - în sala de ședințe Membrii din alte orașe sunt rugați să-și adreseze contribuțiile la biroul revistei "Questions of Philosophy and Psychology" Contribuție pentru membrii activi ruble, pentru membrii-concurenți io r intr-un an Consiliul Societății atrage atenția domnilor membrii Societății la § din Cartă Condiții pentru concursul premiului stabilit la Societatea de Psihologie din Moscova de regretatul D A Stolypin pentru un eseu despre filosofia științei Societatea Psihologică din Moscova acordă din nou un premiu de de ruble pentru cel mai bun eseu pe aceeași temă: "O examinare critică a poziției lui Auguste Comte asupra coincidenței naturale (coïncidența spontană) a legilor primitive ale naturii anorganice cu legile de bază ale vieții organice și asupra efortului tuturor cunoștințelor reale ale unei persoane către unitatea logică și științifică (unité logique et scientifique) " Vezi Cours de philos ophie positive, lecons -me et -me, în special p i din volumul ЎI-th, ediția Littre Pentru o rezolvare completă a problemei, este de dorit să se acorde o atenție deosebită filozofiilor fizicii, chimiei și biologiei în principalele lor metode și legile de bază, așa cum sunt expuse în volumele II și III ale "Cursului" (cf pamfletele donatorului D A Stolypin: Două filosofii Unitatea științei Învățăturile lui Og Comte, Începuturile sociologiei, Eseuri despre filosofie și știință, Legea mondială a echilibrului și armoniei în natură și fenomene sociale, Moscova, - Termenul limită pentru depunerea eseurilor este ianuarie Acordarea premiului de către o comisie specială la Societatea de Psihologie va avea loc în aprilie La discreția comisiei, în funcție de voința donatorului, premiul poate fi împărțit între Biblioteca "Runivers" de întrebări de filozofie solicitanților, iar în cazul nesatisfăcătorului eseului depus, acordarea premiului sau a unei părți semnificative a acestuia poate fi reprogramată pentru un nou termen Eseurile trebuie scrise în limba rusă și livrate Universității din Moscova în numele președintelui Societății de Psihologie Numele și adresele solicitanților trebuie trimise în plicuri sigilate cu desemnarea pe acestea a motto-urilor sau epigrafelor eseurilor depuse Președinte al Societății de Psihologie din Moscova Biblioteca

"Runivers" ANUNTURI A fost publicată cartea de mai a revistei pedagogice ■d VSTNIN EDUCAȚIE, lovește dl Conţinut I ARTICOLE ORIGINALE ȘI traduse N V Gogol (pro- datorată) Prof D Ovsyaniko-Kulinovski - Patria și studiile sociale în școlile secundare din Occident Evgenia Lozinsyago -Viziunea lui V A Jukovski asupra poeziei P Sakulina - Principiile organizării școlare în Statele Unite, Anglia, Germania și Franța - Despre predarea istoriei în clasele I şi II de liceu N Rodzvici - Un nou tip de școală în Rusia - Nefirescul metodei "naturale" în predarea limbilor L G Botsvadz -Despre predarea limbilor străine la școală M Fota - O încercare practică de a adopta o "limbă internațională auxiliară" Profesor asociat privat Vl Ivanovskago - Despre chestiunea situaţiei actuale a bibliotecilor populare V Ivanovici II CRITICA SI BIBLIOGRAFIE Karev, Carte educațională a istoriei antice N Nikolsky - Ghidul Marii căi ferate din Siberia d , sub rf A I Dmitrieva-Mamonova; P Golovachev; Siberia L S -Europa, ilustr geograf, colecție, comp A Kruber, S Grigoriev, A Barkov și O Chefranov Al lui - Cum trăiesc oamenii în lume, suedezi și norvegieni, E N Vodovozova A lui, Lumea animalelor, viața și mediul său, op Dr V Haakh, trad ed prof N A Kholodkovsky Viata lui - M I Pokrovskaya (femeie doctor), Probleme de educație: Despre dezvoltarea energiei mentale la copii, Despre educația castității la băieți -A V Ivanovsky, Boala subțire; S V Vishnevsky, Despre bolile lipicioase și contagioase - Din anii străvechi, poveștile isuristice ale lui E Opochinin; În sat și la vânătoare, povești, ale lui -Din cântece despre muncă, vers I Belousova; În câmpurile native, ale lui -Temerile și prietenul lui Zaikin, povești și basme pentru copii, L Chersky - Favoritele muncilor grele, op L Menshina; Oameni săraci, Toad, conform lui V Hugo, a afirmat V Mikulich; An fulgerător, rassk , ed "Intermediar" - Handsome Joy, povestea unui câine, povestită de ea însăși, op Marshall Saunders - Cărți și pamflete primite de redactor III REZUMAT ȘI MICI COMUNICAȚII Lingvistica ca știință socială - Congresul "Uniunii pentru studiul copiilor" - Un nou proiect al organizației școlare G P - Școlile superioare de femei din America - Din viața unei biblioteci populare L Khavkina - "Vătrele copiilor" IV CRONICĂ Școală, literatură și viață Educația publică la sesiunile trecute ale adunărilor zemstvo V Ivanovici -În memoria lui Gleb Ivanovici Uspensky -Viktor Petrovici Ostrogorsky (necrolog) -Dmitri Dmitrievici Semenov (necrolog) Abonamentul pentru continuă Din , pe lângă articolele pedagogice, revista a publicat articole de știință populară despre științe naturale, psihologie, filozofie, filologie, științe sociale, istoria literaturii și, de asemenea, despre artă Revista este aprobată de Comitetul științific al ministrului Nar Proev, pentru bibliotecile fundamentale ale instituțiilor de învățământ secundar, atât pentru bărbați, cât și pentru femei, și pentru sălile publice de lectură gratuite Din , revista apare de ori pe an (revista nu a mai apărut în lunile de vară); în fiecare carte a revistei există cel puţin de coli tipărite v Prețul abonamentului: pe an fără livrare ruble, cu livrare și expediere ruble, într-o jumătate de an - ruble, cu livrare în străinătate - ruble k ; pentru studenți și persoane insuficiente prețul este redus cu rublă Se acceptă abonamente: în redacție (Moscova, Arbat, Strada Staro-Konyushenny, satul Mikhailova) și în toate librăriile mari din ambele capitale gg Nerezidenții sunt rugați să contacteze direct editorul Editor-editor Dr H F Mihailov Biblioteca "Runivers " ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE "MUNCĂ PĂSCĂ" publicație literară și științifică bazată pe timp apare de ori pe an (martie, mai, septembrie, noiembrie și ianuarie), în cantitate de - coli tipărite

după următorul program:) romane, nuvele, nuvele și poezii, atât originale, cât și traduse) Știri de ficțiune) Critica literară) Artă, teatru și muzică) Probleme de educație și formare) Articole despre diferite ramuri ale științei) Revizuirea revistelor științifice) Activităţi ale societăţilor învăţate) Fleacurile științifice) Analiza critică a cercetării științifice) Bibliografie și) Anunturi Jurnalul a promis că va colabora: prof V P Buzeskul, prof P N Butsinsky, A V Vetuhov, prof A S Vyazigin, prof N A, Gredeskul, prof N K Grunsky, prof Ya A Denisov, prof M S Drinov, prof L N Zagursky, prof θ A Zelenogorsky, prof A P Kadlubovsky, P V Kamensky, θ G Kashmensky, prof A D Kiselev, prof A S Lebedev, prof P E Leikfeld, prof Ê A Maksimenko, prof M A Maslov, prof I V Netushil, prof D N Ovsyaniko-Kulikovski, A R Peltzer, prof E L Radlov, prof A V Reprev, prof E K Redin, prof V I Savva, M P Savinov, prof S V Solovyov, prof H θ Sum-tsov, V V Umanov-Kaplunovskiy, prof A N Fatev, prof I P Filevici, prof M E Khadansky, V I Khartsiev, prof R I Shertsl, prof G t Schultz, prof V A Yastrzhembsky și alții Recunoscând "munca pașnică drept singura forță de construcție care a rezistat secolelor de încercări*, redacția își stabilește ca sarcină asistența fezabilă în trezirea unei conștiințe naționale străine de orice intoleranță, întărirea comunicării culturale cu slavii și creșterea de independență socială, evaluarea proprie/și a altora, indiferent de considerentele de partid Prețul abonamentului: pentru abonații orașului (Kharkiv) cu livrare ruble într-un an, pentru nerezidenți cu un transfer de ruble Cărți separate pentru frecare cop Se acceptă abonamente: în toate librăriile cunoscute și în biroul revistei (Harkov Mordvinovsky, nr , d A V Vetukhova) Biroul este deschis de la la , cu excepția sărbătorilor Librăriile rețin de copeici pentru comision și transfer de bani din fiecare exemplar anual Editura A Vetuhov Editor prof A Viazigin ABONAMENTUL ESTE DESCHIS PENTRU Anul VII la jurnalul lunar de știință populară și pedagogică "ȘTIINȚA NATURII ȘI GEOGRAFIE" Se publică lunar, cu excepția a două luni de vară (iunie-iulie), în cărți de - coli tipărite Prețul abonamentului: pentru un an cu livrare și expediere ruble k , fără livrare ruble; - timp de șase luni cu expediere și livrare ruble k ; în străinătate - ruble La același preț puteți obține revista pentru , , , , și Cărțile revistei se vând separat cu de copeici fiecare Librăriile care livrează abonamente pot percepe o taxă și taxe de transfer bani doar k din fiecare exemplar integral anual Birou redactori: Moscova, B Polyanka, d Institutul profesoral, apt Editor-editor M P Baraba Biblioteca "Runivers" ANUNTURI DESPRE ABONAMENTUL PENTRU AT VORBITOR DE DREPT, V Journal of the St Petersburg Legal Society, editat de H B Sliozberg Condiții de abonament; St - Petersburg fără livrare "cu livrare în alte orașe, cu livrare la granițe Semestrial ianuarie ~ ani - - Pe ora: , Vestnik Prava", Sankt Petersburg, Verey- R· - La " Въ Pentru o Cărți alese ale revistei Se acceptă abonament: în birou " m , Sky Street, și în toate librăriile Adresa editorială: S -Petersburg, Sergievskaya, La Iunie R Abonamentul este deschis pentru la revista literară lunară CAZ NOU Cu ANEXA ZIARULUI săptămânal socio-politic Revista Novoye D%lo este publicată ca o continuare a ediției de de ani a Săptămânii și Cărțile săptămânii, cu aceeași redacție Regia și caracterul lui Novaya Delo rămân identice cu Nedelya Dezvoltarea activității publice de sine, atenția arzătoare la nevoile oamenilor, participarea la interesele vitale ale tuturor claselor, îmbunătățirea relațiilor noastre juridice și economice, dezvoltarea activității vitale a țării printr-o cultură independentă, nu îngust tribală , conform unei culturi independente integral rusești

- acestea sunt principalele caracteristici ale acestei direcții Ediția lunară a Novaya Delo, care servește ca o continuare a Cărților Săptămânii, este destinată unei selecții stricte și atente de lucrări de ficțiune, filozofice, articole culturale, biografii, călătorii, critică literară etc , precum și pentru acea secțiune a revizuirii mișcării de gândire și literatură, care în străinătate compune așa-numitele "Reviste de reviste" Publicația săptămânală "Novago Dela", care servește drept continuare a ziarului "Nedelya", este o cronică dezvoltată și luminată a vieții politice, sociale, economice și științifice actuale Prețul abonamentului: pentru o revistă lunară: timp de un an - ruble, timp de luni - ruble k , m - p k cu transport maritim De asemenea, cu aplicarea unui ziar săptămânal, timp de un an - ruble, pentru metri - ruble, pentru metri - ruble k , pentru metru - k cu expediere În străinătate pentru p scump Concesiunea librarilor gg nerezidenții sunt rugați să aplice exclusiv la redacție (Goncharnaya, , în Sankt Petersburg), unde se acceptă și anunțuri Abonații "Nedelya" plătesc pentru publicarea anuală a revistei și ziarului în loc de ruble ruble Adresa redacției și biroului: Sankt Petersburg, Goncharnaya, Abonamentul este acceptat, pe lângă redacție, și în sucursalele biroului Novaya Delo: la librăriile Novaya Vremya, H P Karbasnikov, în Sankt Petersburg și Moscova și alte magazine La Kiev cu N Ya Ogloblin și la Moscova la biroul lui Pechkovskaya Manuscrisele* pentru editori pot fi adresate lui V P Gaydeburov, St Petersburg, Fontanka, Editor-editor A N Peshkova-Toliverova Biblioteca "Runivers " ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE ABONAMENTUL ESTE DESCHIS PENTRU (AL DOILEA AN DE EDIȚIE) PE BULETIN LITERAR PUBLICAREA SOCIETĂŢII BIBLIOLOGICE RUSE Revista este publicată fără cenzură prealabilă de ori pe an în ultimele zile ale fiecărei luni (cu excepția lunilor de vară) în cărți de la la coli tipărite Revista publică: articole și materiale științifice, o cronică a vieții științifice și literare, recenzii de literatură străină despre Rusia, recenzii și recenzii de cărți și articole, în principal în domeniul istoriei literaturii ruse și istoriei ruse; știri, note și comunicări pe aceleași probleme, indexuri și lucrări bibliografice, rapoarte despre activitățile Societății Bibliologice Ruse, anunțuri La jurnal iau parte următoarele persoane: A V Andreev, H N Bakhtin, A K Borozdin, V t Botsyanovsky, S N Brailovsky, A I Braudo, N M Buda-Zhemchuzhnikov, A M Belov, S A Vengerov, F A Vitberg, E A Volter, N A Gast-freind, B M Gorodetsky, P A Dilaktorsky, G A Ilyinsky, I I Ioganson, V V Kallash, V N Korablev, N I Korobka, A O Krugly, I A Z Kubasskii A Liv osky , A M Lovyagin, X M Loparev, E A Lyatsky, A I Lyashchenko, M N Mazaev, V V Maikov, A I Malein, A E Malmgren, V L Modzalevsky, V N Peretz, P V Petrov, E V Petukhov, V I Saitov, A V Selivanov, P K Simoni, V V Sipovsky, A V Smirnov, A I Sobolevsky, În: IM "Srezeev-sky", A M Filippov, V A Frantsev, K I Khranevich, P N Sheffer, S N Shubinsky, P E Schegolev Comitetul științific al Ministerului Educației Naționale a aprobat revista "Buletinul literar" pe anul pentru bibliotecile fundamentale ale instituțiilor de învățământ secundar (Revista Min Nar Proze , noiembrie, p) PREȚ DE ABONAMENT: Timp de un an: cu livrare și expediere în Rusia ruble, în străinătate ruble Timp de șase luni în Rusia ruble, în străinătate ruble k Prețul pentru o carte separată este de rub (cei care se abonează la cărți separate de la redacție nu adaugă pentru expediere) Despre toate cărțile noi trimise editorilor, notificările sunt tipărite sau sunt plasate recenzii Se acceptă abonament:) pentru abonații urbani în librăria ^ "Novago Vremya",) pentru nerezidenți - în redacția "Buletinului literar", Sankt Petersburg, str Podolskaya, d și,

apt i ,) la Moscova, în biroul lui N Pechkovskaya, Petrovsky Line Editori: A I Lyashchenko, M N Mazaev Biblioteca "Runivers" ANUNTURI ÎN EDIȚII DE DEPOZIT A Yu Manotskova Moscova,) tip T-va I N Kushnerev și Co ;) mag "Afaceri cu carte", Mușchi;) Sankt Petersburg, carte depozit Zvonareva, B Moskovskaya, și) Sankt Petersburg, tipografie Min Căi de comunicare T-va I N Kushnerov și K , sunt următoarele noi P Lafargue "Travail mental și mașină" Tradus din franceză Ts k L Stein "La problema agrară" Emisiune eu (intreg independent) Istoria proprietății funciare și a dreptului funciar până la mijlocul secolului al XIX-lea Pret k Er Max "Eseuri de ştiinţă populară" Numărul I (reprezentând un întreg independent) "Etudii de teoria cunoaşterii" Traducere de A Meyer, editată de P K Engelmeyer, cu prefață în limba rusă ed E Mach Er Max "Eseuri de știință populară" Numărul II (întreg independent) < cărți de ediție proprie: "Etudes in Natural Science" Trad de A A Meyer, editat de P K Engl-meyer, cu portretul lui Er Mach Pret p k pr Iodl "David Hume, viața și filozofia lui" Traducere de A A Meyer Preț rub k (Această lucrare a fost acordată de Universitatea din München) Er Laviss "Istoria generală" pentru copiii mai mari Aplicații și hărți Tradus din franceză, ed Tsepa p k V I M "Cehia şi Cehii" Eseu cu i desen şi hartă Preţ k "Biblioteca populară de știință A Manotskova^ pentru tineret și autodidact, prima serie: Nr K Peters "Mineralogie populară" desene Preț kr nr prof I Nusbaum "Fundamentele biologiei cifra Pret k nr Goering "Fundamentele economiei politice" (Economie, conversații) Preț k Nr Dr Sterling "Știința sănătății" (Fundamentals of Hygiene) desene Preț copeici Nr L Gerardin și Tome "Botanica generala" desene Pret p nr F Piotrovsky "Știința vremii" (Fundamentele meteorologiei) de imagini Preț k nr prof Noll "Antropologie" Din desene Pret kr Nr Natanson "Fizica populară" Cu de desene Preț copeici Cei care comandă întreaga serie din depozitul principal îl primesc cu ruble cu redirecționare Cu cerințe, aplicați la Moscova, magazinul Book Business (departamentul de editare de carte și depozitul principal al publicațiilor lui A Yu Manotskova), precum și la alte depozite Se acceptă abonamente pentru seria a -a și a -a "Biblioteca științifico-populară a A K] Manocka^ pentru SERIA A DOUA nr Fraas "Geologie", cu multe desene nr Gunther "Geografie fizică", cu multe ilustrații Nr Bernstein "Chimie populară", cu Politypage Nr Hjylpern "Astronomie", cu multe ilustrații nr Elsengansu "Psihologie și logică populară" nr Zaharia "Darwinism" Nr Tom "Descriptiv botanica" (sistematica si morfologie), cu maog fig nr Haberlan "Popular Etnografie", cu multe poze tinereţe şi autodidact • SERIA A TREIA Nr I Walter "Oceanografie generală" nr A Bischof "Baza științei financiare" nr F Kirchner "Etică" nr Morzelli "Sociologie generală" Nr Zaborovsky (cu completări după Neumeyer și Getchinson) - "Paleontologie", cu multe Fig nr Brefeld "Popular bacteriologie", cu fig Nr E D "Istoria Universului", cu desen • Nr T Filta "Istoria generală" Biblioteca "Runivers " ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE Din motive editoriale și de cenzură, unii dintre autorii enumerați pot fi înlocuiți cu alții Prețul de abonament pentru fiecare serie separat este de ruble, pentru ambele serii împreună ruble · Prețul va crește semnificativ la ieșirea din tipar Ambele serii vor fi publicate în perioada - ani și vor conține până la de coli fiecare, adică - coli în fiecare carte Rata este permisă: a) la abonamentul la o serie de ruble iar la primirea nr - restul de ruble (plata la livrare); b) atunci când vă abonați la ambele serii ruble și la primirea celui de-al -lea număr - restul de ruble (plata la livrare Pentru zemstvos, diverse instituții de stat și publice, sunt permise condiții de abonament mai preferențiale, și

anume:)))) " Semnat pentru sau mai multe exemplare fiecare serie se face gura cu sub prețuri- % - % - % - % eu Solicitările și abonamentele trebuie adresate depozitului principal și biroului editurii A Yu Manotskova: Moscova, BOOK SHOP , Mokhovaya, Prospectele sunt trimise gratuit la prima solicitare Biblioteca "Runivers"